

Revízia výdavkov na pôdohospodárstvo a rozvoj vidieka

Priebežná správa

December 2018

Tento projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu

Jedným zo zadaní projektu Hodnota za peniaze je revízia výdavkov verejnej správy. Táto revízia Ministerstva financií SR a Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR je hodnotením efektívnosti výdavkov na pôdohospodárstvo a rozvoj vidieka, v zmysle uznesenia vlády SR č. 478/2017, úloha B.1. Hodnotenie za Útvár hodnoty za peniaze pripravili Štefan Kišš, Marián Bederka, Juraj Mach, Lenka Martiškova, Tomáš Sivák a Miroslav Škriečka v spolupráci s Andrejom Svorenčíkom, Jánom Pokrivčákom, Martinom Bušikom, Veronikou Habalovou a Bohušom Kollárom z Inštitútu pôdohospodárskej politiky.

Podakovanie

Za podnety a pripomienky veľmi pekne ďakujeme sekciám na Ministerstve pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, ich podriadeným organizáciám, Ministerstvu financií SR, IEP MŽP SR, Medzinárodnému menovému fondu a nezávislým odborníkom (Dušanovi Chrenekovi, Liborovi Meliorisovi a Pavlovi Ciaianovi), ktorí nepochybne výrazne prispeli ku kvalite priebežnej správy.

Chyby a opomenutia zostávajú zodpovednosťou autorov.

Obsah

Obsah.....	3
Zoznam grafov.....	4
Zoznam tabuliek.....	7
1. Úvod do revízie výdavkov na pôdohospodárstvo a rozvoj vidieka.....	12
2. Výdavky na pôdohospodárstvo a rozvoj vidieka a náklady štátnych podnikov MPRV SR.....	18
2.1. Výdavky Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR.....	21
2.2. Náklady štátnych podnikov v gescii MPRV SR.....	24
3. Revízia politík a výdavkov.....	26
3.1. Poľnohospodárska výroba.....	28
3.2. Potravinársky priemysel.....	44
3.3. Spotrebiteľská úroveň.....	48
3.4. Trh s pôdou.....	51
3.5. Priame platby.....	56
3.6. Program rozvoja vidieka.....	72
3.7. Lesy a dlhodobá udržateľnosť lesníctva.....	79
3.8. Prevádzka MPRV SR a podriadených organizácií.....	84
4. Literatúra.....	100
5. Zoznam skratiek.....	105

Zoznam grafov

Graf 1: Hektárové výnosy kukurice (priemer rokov 2015-2017) (t/ha)	14
Graf 2: Hektárové výnosy pšenice (priemer rokov 2015-2017) (t/ha)	14
Graf 3: Hektárové výnosy cukrovej repy (priemer rokov 2015-2017) (t/ha)	14
Graf 4: Produkcia mlieka na dojnicu (2017) (kg/dojnicu)	14
Graf 5: Hrubá pridaná hodnota na hektár v parite kúpnej sily (eur na hektár) (2016)	14
Graf 6: Hrubá pridaná hodnota na pracovníka v parite kúpnej sily (eur na pracovníka) (2016)	14
Graf 7: Zamestnanosť v poľnohospodárstve, lesníctve a rybolove (% celkovej zamestnanosti) (2017)	15
Graf 8: Zamestnanosť v poľnohospodárstve, lesníctve a rybolove (% celkovej zamestnanosti)	15
Graf 9: Hrubá bilancia dusíka na hektár poľnohospodárskej pôdy (kg dusíka na hektár) (2015)	15
Graf 10: Skleníkové plyny v poľnohospodárstve (tisíc ton na milión eur pridanej hodnoty poľnohosp.) (2015)	15
Graf 11: Obhospodarovaná pôda farmami s vysokou intenzitou využívania (% poľnohosp. pôdy) (2015)	16
Graf 12: Index poľného vtáctva (rok 2000=100) (2015)	16
Graf 13: Intenzita využívania lesných zdrojov (%)	16
Graf 14: Defoliácia stromov (% stromov s defoliáciou vyššou ako 25 %)	16
Graf 15: Podiel obyvateľstva žijúcich v prevažne mestských regiónoch (%) (2016)	17
Graf 16: Miera nezamestnanosti v prevažne vidieckych regiónoch (%) (2016)	17
Graf 17: Podiel prevádzkových výdavkov MPRV SR na bežných výdavkoch (%)	17
Graf 18: Zisk na m ³ ťažby dreva (eur na m ³)	17
Graf 19: Verejné výdavky na poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov v roku 2016 (% HDP)	19
Graf 20: Verejné výdavky na poľnohosp., lesníctvo a rybolov ako percento verejných výdavkov (2016)	19
Graf 21: Verejné výdavky na poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov na hektár v roku 2016 (eur na hektár)	19
Graf 22: Verejné výdavky na poľnohosp., lesníctvo a rybolov na zamestnanca v roku 2016	19
Graf 23: Verejné výdavky na poľnohosp., lesníctvo a rybolov v pomere k hrubej pridanej hodnote (2016)	19
Graf 24: Výdavky MPRV SR podľa ekonomickej klasifikácie v roku 2018 (v mil. eur)	21
Graf 25: Výdavky MPRV SR podľa zdroja v roku 2018 (v mil. eur)	21
Graf 26: Priemerná úroveň štátnej pomoci v poľnohospodárstve ako percento z HDP (2010-16)	24
Graf 27: Priemerná úroveň štátnej pomoci v poľnohospodárstve na ha (2010-16)	24
Graf 28: Vývoj štátnej pomoci ako percento z HDP v SR a EÚ	24
Graf 29: Vývoj štátnej pomoci na hektár v SR a EÚ	24
Graf 30: Poľnohospodársky príjem na jedného pracovníka (zmena medzi rokmi 2010 a 2017)	26
Graf 31: Vývoj hektárovej hrubej pridanej hodnoty na Slovensku (eur, s. c. 2005)	26
Graf 32: Hrubá pridaná hodnota na hektár (tis. eur na hektár, v parite kúpnej sily) (2016)	28
Graf 33: Vývoj počtu zamestnancov a produkcie v slovenskom poľnohospodárstve	28
Graf 34: Počet pracujúcich na 1 000 ha poľnohospodárskej pôdy (2016)	30
Graf 35: Zamestnanosť v poľnohospodárstve (% celkovej zamestnanosti) (2017)	30
Graf 36: Pokles miery zamestnanosti v poľnohospodárstve medzi rokmi 1995 a 2017 (%)	30
Graf 37: Štruktúra zamestnanosti v poľnohospodárstve (2017)	31
Graf 38: Štruktúra zamestnanosti v potravinárstve (2017)	31
Graf 39: Podiel zamestnancov v poľnohospodárstve, lesníctve a rybárstve s aspoň SŠ (2017)	31
Graf 40: Podiel zamestnancov pracujúcich pod manažérmi s úplným poľnohospodárskym vzdelaním	31
Graf 41: Pomer poľnohospodárskych hrubých fixných aktív voči poľnohosp. hrubej pridanej hodnote (2015)	32
Graf 42: Pomer fyzického kapitálu k počtu pracovníkov (2015)	32
Graf 43: Priemerný ročný rast TFP medzi rokmi 2006 a 2016 (%)	32
Graf 44: Podiel celkových výdavkov na R&D v poľnohospodárstve na poľnohosp. HPH (2014)	33
Graf 45: Podiel vládnych výdavkov na R&D v poľnohospodárstve na poľnohosp. HPH (2014)	33
Graf 46: Počet výskumníkov v poľnohospodárstve na 1 000 pracovníkov v poľnohospodárstve	33
Graf 47: Počet vedeckých článkov v poľnohospodárskych a príbuzných vedách na obyv. (priemer 2009-2017)	34
Graf 48: Počet citácií v poľnohospodárskych a príbuzných vedách na článok (priemer 2009-2017)	34
Graf 49: Priemerná veľkosť farmy (ha) (2013)	34

Graf 50: Podiel pôdy obhospodarovaný 20 % najväčších fariem (2015) (%)	34
Graf 51: Kumulatívna hodnota výstupu podľa ekonomickej veľkosti fariem (2013)	35
Graf 52: Vývoj zahraničného obchodu SR pre poľnohospodárske výroby (v miliónoch eur)	35
Graf 53: Vývoj zahraničného obchodu SR pre potravinárske výroby (v miliónoch eur)	35
Graf 54: Zahraničný obchod SR pre poľnohospodárske komodity (v miliónoch eur, 2017)	36
Graf 55: Zahraničný obchod SR pre potravinárske výroby (v miliónoch eur, 2017)	36
Graf 56: Poľnohospodárskeho zahraničného salda na obyv. vzhľadom na veľkosť obhosp. pôdy (2015)	37
Graf 57: Potravinárskeho zahraničného salda na obyv. vzhľadom na produkciu poľnohosp. na obyv. (2015)	38
Graf 58: Podiel rastlinnej produkcie na hrubej poľnohospodárskej produkcii	39
Graf 59: Štruktúra osevných plôch v tisíckach hektárov (2017)	39
Graf 60: Hektárové úrody kukurice (priemer rokov 2015-2017) (t/ha)	40
Graf 61: Hektárové úrody pšenice (priemer rokov 2015-2017) (t/ha)	40
Graf 62: Hektárové úrody cukrovej repy (priemer rokov 2015-2017) (t/ha)	40
Graf 63: Podiely hospodárskych zvierat podľa dobytčích jednotiek (2016)	41
Graf 64: Dobytčie jednotky na hektár v EÚ (2016)	41
Graf 65: Hrubá živočíšna produkcia v roku 2016 (v mil. eur)	41
Graf 66: Produkcia mlieka na dojniciu (2017) (kg/dojnicu)	41
Graf 67: Vývoj ukazovateľov reprodukcie hovädzieho dobytku na Slovensku (ks / 100 kráv)	42
Graf 68: Priemerný medziročný vývoj produkcie hovädzieho mäsa 2013 – 2017 (v hmotnosti)	42
Graf 69: Vývoj ukazovateľov reprodukcie ošípaných na Slovensku (ks / 100 prasníc)	42
Graf 70: Priemerný medziročný vývoj produkcie bravčového mäsa 2013 – 2017	42
Graf 71: Hrubá domáca produkcia a spotreba hydinového mäsa na Slovensku (tisíc t)	43
Graf 72: Priemerný medziročný vývoj produkcie hydinového mäsa 2013 – 2017	43
Graf 73: Hrubá pridaná hodnota potravinárskeho priemyslu na zamestnanca a na ha pre ČS EÚ (2015)	44
Graf 74: Podiely jednotlivých spracovateľských priemyslov na zamestnanosti a výrobe v potrav. SR (2017)	45
Graf 75: Pridaná hodnota na zamestnanca pre jednotlivé sektory potravinárskych priemyslov (eur, 2017)	45
Graf 76: Pridaná hodnota na zamestnanca vs. naplnenie kapacít (eur, 2017)	47
Graf 77: Kúpna sila v potravinách a nealkoholických nápojoch (EU28=1)	48
Graf 78: Výdavky na potraviny a nealkoholické nápoje ako percento z nominálneho HDP	48
Graf 79: Vývoj cenového indexu potravín (index 100=2010)	49
Graf 80: Vývoj indexu marží chleba a obilnín (index 100=2010)	49
Graf 81: Vývoj indexu marží mlieka, syra a vajec (index 100=2010)	49
Graf 82: Vývoj indexu obchodných marží mäsa (index 100=2010)	50
Graf 83: Vývoj indexu obchodných marží zeleniny (index 100=2010)	50
Graf 84: Index pozemkovej regulácie	52
Graf 85: Počet projektov podľa roku začatia PPÚ	54
Graf 86: Zakontrahované PPÚ	55
Graf 87: Percentuálne rozdelenie jednotlivých priamych platieb podľa členských štátov	56
Graf 88: Štruktúra prostriedkov EÚ na viazané priame platby (2017)	59
Graf 89: Štruktúra prostriedkov SK na viazané priame platby (2017)	59
Graf 90: Vývoj počtu dojníc na Slovensku	60
Graf 91: Vývoj počtu hovädzieho dobytku vo výkrme na Slovensku	60
Graf 92: Vývoj zberovej plochy cukrovej repy na Slovensku	60
Graf 93: Podiel priamych platieb poberaný 20 % najväčších subjektov (2015)	61
Graf 94: Rozdelenie výšky vyplatených priamych platieb a počtu fariem na Slovensku (2016)	62
Graf 95: AFI na zamestnanca (2016)	65
Graf 96: Vývoj priemerných sadzieb priamych platieb (eur / ha)	65
Graf 97: Priemerné sadzby priamych platieb (eur / ha, 2016)	66
Graf 98: Podiel priamych platieb na zisku a pridanej hodnote (2016)	66

Graf 99: Vývoj priemernej mzdy v poľnohospodárstve a v národnom hospodárstve na Slovensku (eur / mesiac)	67
Graf 100: Podiel prenajatej pôdy z celkovej poľnohospodárskej pôdy v ČŠ EÚ v roku 2016	68
Graf 101: Nájomné za poľnohospodársku pôdu v ČŠ EÚ (eur / ha)	69
Graf 102: Podiel veľkostných kategórií fariem na celkovej pôde	70
Graf 103: % zdrojov na PRV a priame platby (PP) v 2007-13	72
Graf 104: Zdroje EAFRD a spolufinancovanie PRV	73
Graf 105: Zdroje PRV v eur / ha (ročne)	73
Graf 106: % EÚ 15 a EÚ 12 na zdrojoch PRV pre jednotlivé ciele	73
Graf 107: Zdroje EAFRD a počet opatrení	74
Graf 108: Čerpanie a kontrahovanie PRV 2014	77
Graf 109: Priority PRV a čerpanie (% z celkovej alokácie na najväčšie opatrenia)	77
Graf 110: Zásoby dreva (tis. m ³)	80
Graf 111: Ťažba dreva v štátnych a neštátnych lesoch (priemer rokov 2010-2016) (tis. m ³)	81
Graf 112: Ťažba dreva podľa typu (priemer rokov 2010-2016) (tis. m ³)	81
Graf 113: Intenzita využívania lesných zdrojov (%)	82
Graf 114: Defoliácia stromov (% stromov s defoliáciou vyššou ako 25 %)	82
Graf 115: Podiel lesníctva na hrubej pridanej hodnote (% hrubej pridanej hodnoty) (2015)	82
Graf 116: Počet zamestnancov v lesníctve (tisíce)	82
Graf 117: Výdavky ministerstiev na IT	85
Graf 118: Výdavky MPRV SR na IT	85
Graf 119: Výdavky na LZ (% celkových výdavkov bez transferov, 2017)	86
Graf 120: Výdavky na mzdy a poistné (prepočet na zamestnanca, tis. eur, 2017)	86
Graf 121: Výdavky na tovary a služby (% celkových výdavkov bez transferov, 2017)	86
Graf 122: Vybrané výdavky na tovary a služby (prepočet na zam., všetky zdroje)	86
Graf 123: Výdavky ŠVPS (mil. eur, všetky zdroje, 2017)	88
Graf 124: Výdavky ŠVPS (mil. eur, všetky zdroje)	88
Graf 125: Prevádzkovatelia v rastlinnej výrobe (tis.)	88
Graf 126: Úradné kontroly v rastlinnej výrobe (tis.)	88
Graf 127: Kontroly v oblasti potravín (2016, prepočet na zam.)	89
Graf 128: Kontroly v oblasti zdravia a ochrany zvierat (2016, prepočet na zam.)	89
Graf 129: Porovnanie vybraných výdavkov	89
Graf 130: Potenciálna úspora (2017, mil. eur)	89
Graf 131: Výdavky PPA (mil. eur, všetky zdroje, 2017)	90
Graf 132: Výdavky PPA bez transferov (mil. eur, všetky zdroje)	90
Graf 133: Počet administrovaných žiadostí o priamu platbu (tis. žiadostí)	90
Graf 134: Vykonané kontroly na mieste zamerané na poľnohospodárske podpory	90
Graf 135: Upravená miera chybovosti platobných agentúr (2017)	91
Graf 136: Administrácia priamych platieb-počet prijímateľov na zamestnanca (2017*)	91
Graf 137: Výdavky NPPC (mil. eur, 2017)	91
Graf 138: Výdavky NPPC (mil. eur)	91
Graf 139: Počet kontrahovaných úloh	92
Graf 140: Počet odovzdaných a zavedených realizačných výstupov (prepočet na vedeckého zam.)	92
Graf 141: Porovnanie vybraných výdavkov (prepočet na zam., zdroj: ŠR a iné, 2017)	93
Graf 142: Potenciálna úspora (mil. eur, 2017)	93
Graf 143: Výdavky ÚKSÚP (mil. eur, 2017)	93
Graf 144: Výdavky ÚKSÚP (mil. eur)	93
Graf 145: Kontrolná a pokusnícka činnosť	94
Graf 146: Agrochemické skúšanie pôdy	94
Graf 147: Výdavky NLC (mil. eur, všetky zdroje, 2017)	94
Graf 148: Výdavky NLC (mil. eur, všetky zdroje)	94
Graf 149: Počet publikácií (prepočet na zam. výskumu)	95

Graf 150: Realizačné výstupy (prepočet na zam.).....	95
Graf 151: Porovnanie výdavkov na služby (eur, prepočet na zam., zdroj: ŠR a iné, 2017).....	95
Graf 152: Programové členenie výdavkov na špeciálne služby (mil. eur, všetky zdroje, 2017).....	95

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1: Základný scenár výdavkov na pôdohospodárstvo a rozvoj vidieka	20
Tabuľka 2: Výdavky MPRV SR podľa programovej štruktúry	21
Tabuľka 3: Výdavky rozpočtových a príspevkových organizácii MPRV SR.....	22
Tabuľka 4: Výdavky na 1. pilier Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ	22
Tabuľka 5: Výdavky na 2. pilier Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ (programové obdobie 2007-2013)	23
Tabuľka 6: Výdavky na 2. pilier Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ (programové obdobie 2014-2020)	23
Tabuľka 7: Výdavky Integrovaného regionálneho operačného programu	23
Tabuľka 8: Náklady štátnych podnikov v gescii Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka (mil. eur).....	24
Tabuľka 9: Podiel poľnohospodárstva na vybraných ukazovateľoch ekonomiky	27
Tabuľka 10: Priemerný počet zamestnancov a priemerná mzda v jednotlivých odvetviach hospodárstva	27
Tabuľka 11: Štruktúra rastlinnej a živočíšnej výroby na Slovensku a v EÚ (2016).....	29
Tabuľka 12: Teritoriálna štruktúra agrárneho zahraničného obchodu (v miliónoch eur, 2016).....	36
Tabuľka 13: Štruktúra osevných plôch (2017)	39
Tabuľka 14: Počty hospodárskych zvierat v tisíckach kusov (2017).....	40
Tabuľka 15: Výsledkové ukazovatele na podnik pre jednotlivé druhy spracovateľských priemyslov	47
Tabuľka 16: Vývoj priemernej ročnej spotreby potravín na človeka na Slovensku	48
Tabuľka 17: Porovnanie štruktúry pôdy v roku 2008 a 2018 (v tisícoch ha)	51
Tabuľka 18: Sumárne informácie o dokončených PPÚ podľa krajov	55
Tabuľka 19: Priemerné sadzby vybraných viazaných priamych platieb	59
Tabuľka 20: Aplikácia redukcie priamych platieb v SPP 2014–2020 podľa ČŠ.....	61
Tabuľka 21: Presunu prostriedkov z 1. do 2. piliera podľa členských štátov	62
Tabuľka 22: Presunu prostriedkov z 2. do 1. piliera podľa členských štátov	63
Tabuľka 23: Vývoj AFI na zamestnanca v stálych cenách 2010	64
Tabuľka 24: Vplyv dotácií na výsledok hospodárenia pre farmy rozdelené podľa ich prevažnej činnosti.....	67
Tabuľka 25: Vybrané ukazovatele fariem podľa hospodárskeho výsledku bez dotácií (2012-17).....	67
Tabuľka 26: Dopady stropovania a degresivity v ČŠ EÚ podľa návrhu EK z roku 2011	70
Tabuľka 27: Plnenie cieľov najväčších opatrení PRV 2007 - 13.....	75
Tabuľka 28: Čerpanie najväčších opatrení PRV 2014 - 20 (% z rozpočtovaných zdrojov)	78
Tabuľka 29: Rozdelenie PRV 2014 - 20 na opatrenia	78
Tabuľka 30: Plocha lesných pozemkov (ha).....	79
Tabuľka 31: Celkový bežný prírastok dreva (tis. m3)	80
Tabuľka 32: Ťažba dreva (tis. m3).....	80
Tabuľka 33: Objem poškodenej drevnej hmoty (tis. m3)	80
Tabuľka 34: Tržby za predaj dreva a priemerné speňaženie dreva	83
Tabuľka 35: Hospodárske ukazovatele obhospodarovateľov lesa na Slovensku (mil. eur).....	83
Tabuľka 36: Celkový vývoz a dovoz sortimentov surového dreva (2016).....	83
Tabuľka 37: Presnosť rozpočtovania výdavkov na tovary a služby (zdroj: štátny rozpočet, mil. eur).....	84
Tabuľka 38: Výdavky úradu MPRV	85
Tabuľka 39: prehľad podriadených organizácií MPRV (2017).....	87
Tabuľka 40: Existencia verejného záujmu na činnosti vykonávanej organizáciou.....	87
Tabuľka 41: Počet publikácií, projektov a výstupov vybraných ústavov (prepočet na zam.), Impakt faktor	92
Tabuľka 42: Prehľad štátnych podnikov v pôsobnosti MPRV (2017)	96

Tabuľka 43: Štátne podniky – prijímatelia dotácií MPRV SR (tis. eur).....	96
Tabuľka 44: Prehľad výkonnostných ukazovateľov štátnych podnikov MPRV (2016).....	96
Tabuľka 45: Výkonnostné ukazovatele Lesy SR, š.p	97
Tabuľka 46: Porovnanie podnikov obhospodarujúcich lesy.....	97
Tabuľka 47: Výkonnostné ukazovatele Hydromeliorácie, š.p.	98
Tabuľka 48: Výkonnostné ukazovatele Lesopoľnohospodársky majetok Ulič	98
Tabuľka 49: Výkonnostné ukazovatele Agrokomplex NÁRODNE VÝSTAVISKO	98
Tabuľka 50: Plemenárske služby Slovenskej republiky	99
Tabuľka 51: Výkonnostné ukazovatele Závodisko, š.p.....	99
Tabuľka 52: Výkonnostné ukazovatele Agroinštitút Nitra	99
Tabuľka 53: Výkonnostné ukazovatele Národný žrebčín "Topoľčianky"	99

Úvod a zhrnutie

Revízia výdavkov je súčasťou vládneho projektu Hodnota za peniaze, ktorého cieľom je reformovať pravidlá, nastavovať procesy a posilňovať inštitúcie, ktoré podporia prijímanie dobrých rozhodnutí vo verejnom záujme a významne zvýšia hodnotu za peniaze v slovenskom verejnom sektore.

V treťom roku revízie výdavkov sú hodnotené výdavky s dopadom na sociálne začleňovanie skupín ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením, výdavky na zamestnanosť a odmeňovanie vo verejnej správe, výdavky na pôdohospodárstvo a rozvoj vidieka a verejné výdavky na zdravotníctvo. Priebežné správy identifikujú oblasti, kde existuje najväčší priestor na zlepšenie efektívnosti. Záverečné správy následne pomenujú opatrenia s akčným plánom ich plnenia. Vláda schválila záverečné správy revízií spolu s Programom stability.

Revízia výdavkov prehodnotí väčšinu verejných výdavkov počas volebného obdobia. Zhodnotí účinnosť a efektívnosť výdavkov a identifikuje opatrenia, ktoré zvýšia hodnotu za peniaze z verejných financií, čím umožní fiškálnu úsporu, lepšie verejné služby pre občanov (výsledky) a/alebo presun financií na priority vlády. Navrhne opatrenia dlhodobo udržateľným spôsobom.

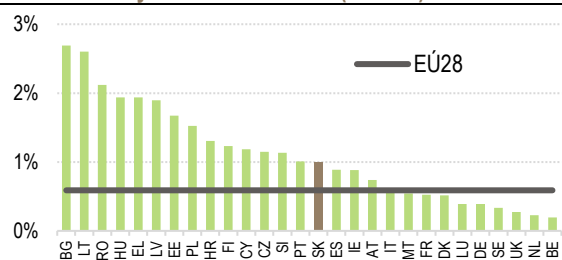
Vo vyspelých krajinách je revízia výdavkov štandardný nástroj, pomáhajúci vládam hľadať priestor vo verejných politikách na efektívnejšie využívanie verejných prostriedkov, ako aj úspory nevyhnutné na splnenie národných aj európskych fiškálnych záväzkov.

Revízia výdavkov na pôdohospodárstvo a rozvoj vidieka v objeme 1,9 % HDP (1,8 mld. eur¹) preskúma výdavky na pôdohospodársku politiku a podporu rozvoja vidieka, vrátane výdavkov pridružených organizácií rezortu a najväčších podnikov v jeho manažérskej kompetencii. Cieľom revízie je zhodnotiť efektívnosť výdavkov MPRV SR s dôrazom na dosahovanie lepších výsledkov.

Cieľmi oblasti pôdohospodárstva sú podpora rozvoja vidieka a zlepšovanie životných podmienok vidieckeho obyvateľstva. Hlavným nástrojom na dosiahnutie cieľov sú zdroje Spoločnej poľnohospodárskej politiky (SPP). Revízia výdavkov si dala za úlohu navrhnúť realokáciu výdavkov na programy s najvyššou účinnosťou ako aj optimálnu alokáciu v ďalšom programovom období spoločnej poľnohospodárskej politiky. Revízia sa tiež zameria na efektívnosť fungovania MPRV SR a pridružených organizácií vrátane štátnych podnikov.

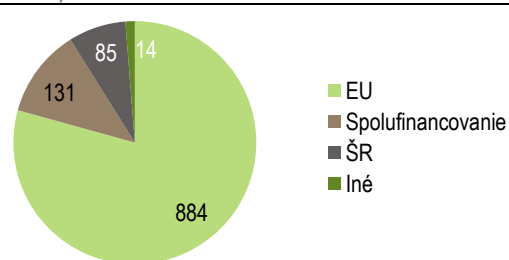
Výdavky Slovenska na poľnohospodárstvo, lesníctvo, rybolov a rozvoj vidieka z verejných zdrojov tvoria 1 % HDP a sú nad priemerom Európskej únie. Výdavky kapitoly MPRV SR boli v roku 2018 vo výške 1,1 mld. eur, čo predstavuje asi 1,2 % HDP a 3,2 % celkových verejných výdavkov. Od roku 2019 vláda alokovala v rozpočte MPRV SR prostriedky na pomoc v poľnohospodárskej prvovýrobe vo výške 30 mil. eur ročne a výnos z osobitného odvodu pre obchodné reťazce (73 mil. eur), ktoré budú využité na systémovú podporu sektora. Európske zdroje tvoria väčšinu výdavkov (70 %). Jedná sa o Európsky poľnohospodársky záručný fond (EAGF), z ktorého sa financujú najmä priame platby (PP) farmárom, Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka (EAFRD) a Európsky fond námorného a rybného hospodárstva (EMFF). Národné zdroje zahŕňajú spolufinancovanie a výdavky na poľnohospodárstvo zo štátneho rozpočtu.

Graf: Verejné výdavky na poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov v roku 2016 (% HDP)

Zdroj: Európska komisia, Eurostat, IPP

Graf: Výdavky MPRV SR podľa zdroja v roku 2018 (v mil. eur)

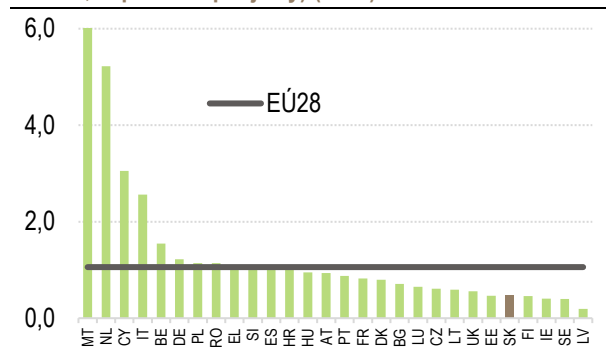
Zdroj: MF SR

¹ Priemer výdavkov rezortu 2018-2020 podľa návrhu RVS, posledné dostupné náklady štátnych podnikov a pomere rozdelené čerpanie Integrovaného regionálneho operačného programu v rokoch 2021-2023.

Pridaná hodnota v poľnohospodárstve na hektár pôdy je nízka, dôvodom je štruktúra poľnohospodárskej produkcie na Slovensku, v ktorej dominuje produkcia s nízkou pridanou hodnotou (obilniny, olejniny). Na Slovensku dlhodobo klesá živočíšna výroba a špecializovaná rastlinná výroba (ovocie, zelenina). Kvalita slovenského poľnohospodárskeho výskumu je na nízkej úrovni a je finančne poddimenzovaný. **V slovenskom poľnohospodárstve sú dominantné veľké farmy náročné na pôdu a kapitál, nie na pracovnú silu.** Poľnohospodárstvo Slovenska poskytuje, relatívne k iným členským štátom EÚ, málo pracovných miest na vidieku.

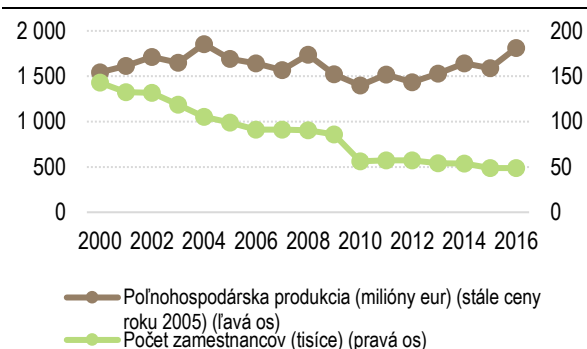
Pridaná hodnota je v porovnaní s EÚ na nízkej úrovni aj v potravinárskom priemysle. Slabo rozvinutý potravinársky priemysel brzdí rozvoj aj primárnej poľnohospodárskej produkcie.

Graf: Hrubá pridaná hodnota na hektár (tis. eur na hektár, v parite kúpnej sily) (2016)

Zdroj: Eurostat, UHP

Graf: Vývoj počtu zamestnancov a produkcie v slovenskom poľnohospodárstve

Zdroj: Eurostat, IPP

Pätina najväčších poberateľov dostáva približne 94 % všetkých priamych platieb. Koncentrácia priamych platieb je na Slovensku najvyššia z pomedzi členských štátov EÚ. Priame platby sú na Slovensku väčšinou vyplácané na hektár obhospodarovanej pôdy a sú tak odviazané na produkciu.

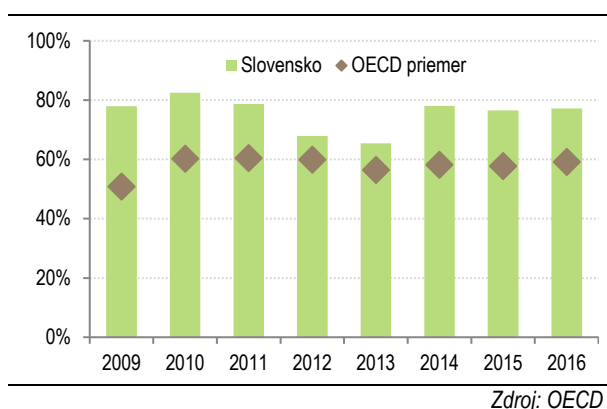
Prostriedky Programu rozvoja vidieka 2014 – 20 klesli o 23%, zmenou politiky EU, ale aj národným rozhodnutím Slovenska (presun 22% prostriedkov na priame platby a nižšie spolufinancovanie). Menej sa tak investuje do štrukturálneho rozvoja poľnohospodárstva. V úspešnosti čerpania sa Slovensko pohybuje okolo priemeru EU. Projekty sú v porovnaní s priamymi platbami všeobecne náročnejšie na prípravu a administráciu.

Trh s pôdou sa na Slovensku vyznačuje vysokou fragmentáciou vlastníctva, čo brzdí investície. Zároveň to zvyšuje náklady na projekty Programu rozvoja vidieka ako aj prerozdelenie priamych platieb. Miera regulácie trhu s pôdou je na Slovensku 4. najvyššia v rámci EÚ. Súčasná regulácia vytvára prekážky na rozvoj poľnohospodárskej produkcie a na zmenu štruktúry výroby. Rozdrobenosť vlastníctva spôsobuje, že vlastníci pozemkov a hmotného majetku nemajú reálnu možnosť pristúpiť k usporiadaniu vzájomných pomerov, čo obmedzuje riadne fungovanie trhu s pôdou.

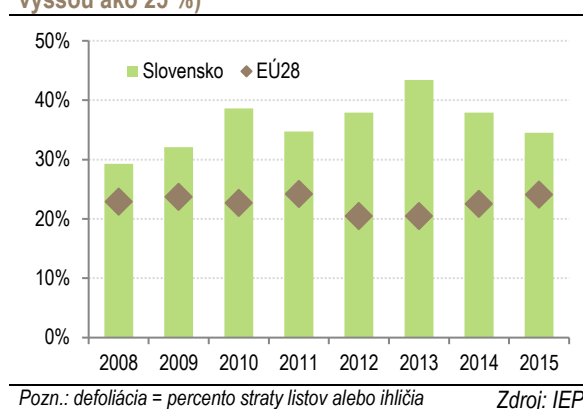
Plocha lesov na Slovensku sa podľa oficiálnych štatistík každoročne zvyšuje. Naopak, podľa satelitných údajov sa plocha lesa do roku 2012 znižovala. Dôvodom rozdielnych záverov je odlišná definícia lesa. Náhodná (kalamitná) ťažba tvorila v roku 2016 až polovicu celkovej ťažby, pričom už viacero rokov je nadmerne vysoká. Oproti vyspelým krajinám ťažíme nadmerné množstvo dreva. Zdravotný stav lesov je jedným z najhorších v rámci EÚ 28.

Hospodárenie štátnych a neštátnych lesov je výrazne odlišné. Zisk na m³ ťažby dreva je u neštátnych lesov až štyrikrát vyšší ako u štátnych lesov. Len do určitej miery je to spôsobené výdavkami na verejnosprospešné aktivity podnikov, ktoré spravuje štát.

Graf: Intenzita využívania lesných zdrojov (%)

Graf: Defoliácia stromov (% stromov s defoliáciou vyššou ako 25 %)

Do pôsobnosti Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR spadá päť rozpočtových, sedem príspevkových organizácií a osem štátnych podnikov, v rámci ktorých v roku 2017 pracovalo 8,2 tis. zamestnancov. Prvotná analýza ukazuje potrebu hlbšieho auditu najmä v štátnom podniku Lesy SR a Pôdohospodárskej platobnej agentúre vzhľadom na veľkosť a vplyv organizácií. Posúdenie verejného záujmu, možnosti zoštíhlenia alebo prenesenia kompetencií je možné najmä u Národného poľnohospodárskeho a potravinárskeho centra, Národného lesníckeho centra, Závodiska a Národného žrebčína v Topolčiankach..

Podriadené organizácie MPRV SR vykazujú značné rozdiely medzi rozpočtovanými a skutočnými výdavkami. Hlavnými dôvodmi sú poskytovanie podpory pri krízach (sucho, mrazy) a prostriedky vyplatené na citlivé komodity. Revízia v záverečnej správe posúdi možné inštitucionálne riešenia na zníženie volatility týchto výdavkov.

Revízia výdavkov na mzdy a zamestnanosť navrhuje optimalizáciu výdavkov na prierezové činnosti. V prípade úradu MPRV a jeho podriadených organizácií je potenciál úspor 1,9 mil. eur, časť úspor sa dá dosiahnuť už krátkodobo. Významný priestor na zefektívnenie a ďalšiu úsporu predstavujú systémové opatrenia ako centralizácia niektorých činností v rámci rezortu. Podrobnejšia správa o analýze podporných a prierezových činností bude súčasťou záverečnej správy.

Ostatné činnosti ministerstva prejdú podrobnejším auditom. Schválený projekt v rámci Operačného programu Efektívna verejná správa bude doplnený mzdovo-organizačným auditom iniciovaným na všetkých ministerstvách v rámci revízie miezd a zamestnanosti.

Najväčšími podriadenými organizáciami sú Štátna veterinárna a potravinová správa SR, Pôdohospodárska platobná agentúra, Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky a Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum. **V roku 2017 mali spolu 2,6 tisíc zamestnancov, až 31 % ich výdavkov však tvoria výdavky na tovary a služby.**

MPRV SR má v zakladateľskej pôsobnosti osem štátnych podnikov, čo je najviac v rámci SR. Celkové vlastné imanie podnikov predstavuje 868 mil. eur. Najväčším podnikom sú Lesy SR, š.p. (86 % sumy vlastného imania), ktoré ako jediný podnik odvádzajú štátu dividendu vo výške asi 2,4 % svojich tržieb (5 mil. eur v roku 2017). Napriek tomu sú tržby Lesy sr, š.p. na m³ ťažby nižšie ako v Lesy ČR, š.p. MPRV SR poskytuje dlhodobu dotáciu trom podnikom - Hydromeliorácie, Závodisko a Národný žrebčín Topolčianky (spolu 3,8 mil. eur v roku 2017). Najväčšie pridružené organizácie a štátne podniky prejdú podrobnejším výkonnostným auditom, s cieľom zlepšiť ich výsledky a zefektívniť fungovanie.

1. Úvod do revízie výdavkov na pôdohospodárstvo a rozvoj vidieka

- Cieľom revízie je zhodnotiť efektivitu výdavkov MPRV SR. Revízia sa venuje výdavkom na pôdohospodársku politiku a podporu rozvoja vidieka, výdavkom rozpočtových a príspevkových organizácii rezortu a štátnych podnikov v jeho manažérskej kompetencii.
- V produktivite poľnohospodárskej výroby dosahuje Slovensko priemerné alebo podpriemerné výsledky.
- Zamestnanosť v poľnohospodárstve je na Slovensku v porovnaní s EÚ nízka, navyše sa znižuje rýchlejšie ako v ostatných štátoch EÚ. Poľnohospodárstvo predstavuje potenciálny zdroj zníženia nezamestnanosti na vidieku.
- Ťažba v lesoch je dlhodobo nad priemerom OECD, zároveň zdravotný stav lesov je jeden z najhorších v rámci EÚ.

Ciele revízie výdavkov na pôdohospodárstvo a rozvoj vidieka vychádzajú z mandátu revízie, ktorý schválila vláda SR v októbri 2017. Vychádzajúc z mandátu, revízia sa podrobne venuje nasledovným oblastiam:

- poľnohospodárska výroba
- potravinársky priemysel
- spotrebiteľská úroveň
- trh s pôdou
- priame platby
- program rozvoja vidieka
- lesy
- prevádzka organizácií v gescii MPRV SR

Revízia sa okrajovo venuje aj Integrovanému regionálnemu operačnému programu a rybnému hospodárstvu. V budúcnosti bude potrebné uskutočniť detailnejšiu analýzu týchto oblastí. Rozsah revízie nám taktiež nedovoľuje podrobne skúmať všetky organizácie v gescii MPRV SR. Záverečná správa bude detailnejšiu skúmať len vybrané organizácie, ktoré sú dôležité z hľadiska výdavkov alebo ich vzťahu k relevantným aspektom politik.

Pri tvorbe mandátu revízie sa vychádzalo zo strategických dokumentov v oblasti pôdohospodárstva a rozvoja vidieka. Ide hlavne o Programové vyhlásenie vlády, Konceptiu rozvoja poľnohospodárstva na roky 2013-2020, Zmluvu o fungovaní Európskej únie, Monitorovací a hodnotiaci rámec spoločnej poľnohospodárskej politiky, Program rozvoja vidieka 2014-2020 a Integrovaný regionálny operačný program 2014-2020. Prehľad cieľov strategických dokumentov je uvedený v Boxe 1.

Box 1: Strategické dokumenty v poľnohospodárstve

Programové vyhlásenie vlády 2016-2020

- podpora rozvoja vidieka a zlepšovanie životných podmienok vidieckeho obyvateľstva
- úspešné a transparentné čerpanie fondov Európskej únie
- doriešenie vlastníckych vzťahov k pôde ako predpokladu rozvoja trhu s pôdou
- podpora rozvoja voľného trhu s agropotravinárskymi výrobkami a slobodná konkurencia v poľnohospodárskom podnikaní
- podporu sektorov, ktoré sú potenciálnymi zdrojmi zamestnanosti, najmä živočíšnej výroby, ovocinárstva, zeleninárstva, vinohradníctva, ale aj potravinárskeho priemyslu
- hospodárenie v lese podľa zásad trvalo udržateľného rozvoja tak, aby bola zabezpečená permanentná distribúcia ostatných verejnoprospešných funkcií lesov pre spoločnosť
- podpora ekologizácie a ekonomiky lesnej výroby a prírode blízke obhospodarovanie lesov

Konceptia rozvoja poľnohospodárstva na roky 2013-2020

- zvýšenie produkčnej výkonnosti v nosných poľnohospodárskych komoditách na úroveň 80 % súčasnej spotreby

obyvateľstva na Slovensku

- zabezpečenie trvalo udržateľného obhospodarovania lesov
- rozvoj vidieka a zlepšovanie životných podmienok a zamestnanosti vidieckeho obyvateľstva, predovšetkým prostredníctvom podpory sektorov, ktoré sú potenciálnymi zdrojmi zamestnanosti

Zmluva o fungovaní Európskej únie

- zvýšenie produktivity poľnohospodárstva podporovaním technického pokroku a zabezpečovaním racionálneho rozvoja poľnohospodárskej výroby a optimálneho využívania výrobných faktorov, najmä pracovnej sily
- zabezpečenie primeranej životnej úrovne poľnohospodárov, najmä zvýšením individuálnych príjmov jednotlivcov pracujúcich v poľnohospodárstve
- stabilizovanie trhov
- zabezpečenie riadneho zásobovania
- zabezpečenie dodávok spotrebiteľom za primerané ceny

Monitorovací a hodnotiaci rámec spoločnej poľnohospodárskej politiky

- životaschopná výroba potravín
- udržateľné hospodárenie s prírodnými zdrojmi a opatrenia proti zmene klímy
- vyvážený územný rozvoj

Program rozvoja vidieka 2014-2020

- konkurencieschopnosť poľnohospodárstva, potravinárstva a lesníctva
- udržateľné využívanie prírodných zdrojov a opatrenia v oblasti klímy
- vyvážený územný rozvoj vidieckej ekonomiky

Integrovaný regionálny operačný program 2014-2020

- investovanie do zlepšenia kvality života
- poskytovaných verejných služieb
- územný rozvoja na miestnej a regionálnej úrovni

Revízia má taktiež za cieľ prispieť k budovaniu personálnych a inštitucionálnych kapacít MPRV SR a ich lepšiemu prepojeniu do siete analytických jednotiek verejnej správy. Cieľom revízie je tiež skonsolidovať údajovú základňu MPRV SR a vytvoriť predpoklady pre jej efektívne využívanie pri rozhodovaní o pôdohospodárskych politikách a politikách rozvoja vidieka. Kvalitné personálne a inštitucionálne kapacity sú nevyhnutným predpokladom tvorby politik vychádzajúcich z princípu hodnoty za peniaze.

Revízia využíva celý rad medzinárodných dátových zdrojov, ktoré slúžia hlavne na porovnanie Slovenska s ostatnými členskými štátmi EÚ. Jedná sa hlavne o zdroje Eurostatu, FADN, DG AGRI, ale aj FAO alebo Web of Science.

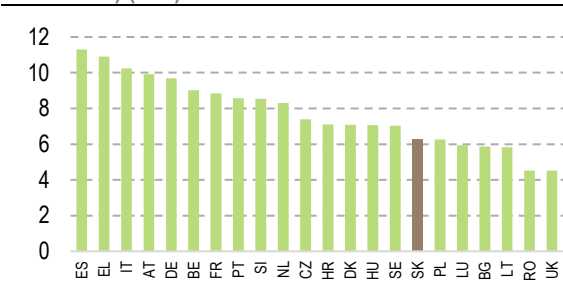
V revízii sa využívajú aj údaje z čisto národných zdrojov, ako sú databázy ŠÚ SR, informačné listy MPRV SR, databázy PPA alebo ÚGKK SR. Kvalita a prístupnosť národných údajov, ktoré by sa mali používať pri rozhodovaní o politikách na úrovni MPRV SR, je v súčasnosti nedostatočná. Jednotlivé databázy nie sú prepojené a nie je v súčasnosti vytvorený systém na zdieľanie existujúcich údajov pre rozhodovanie a výskum.

Cieľom revízie je zhodnotiť efektívnosť výdavkov MPRV SR. Revízia sa venuje výdavkom na pôdohospodársku politiku a podporu rozvoja vidieka, výdavkom rozpočtových a príspevkových organizácií organizácii rezortu a štátnych podnikov v jeho manažérskej kompetencii. Zameriava sa tiež na hodnotenie efektívnosti fungovania poľnohospodárstva, potravinárstva a lesného hospodárstva a kladie dôraz na dlhodobú udržateľnosť. Jednou z úloh revízie je nájsť možnosti zlepšovania životných podmienok vidieckeho obyvateľstva.

Zvýšenie produktivity v poľnohospodárstve

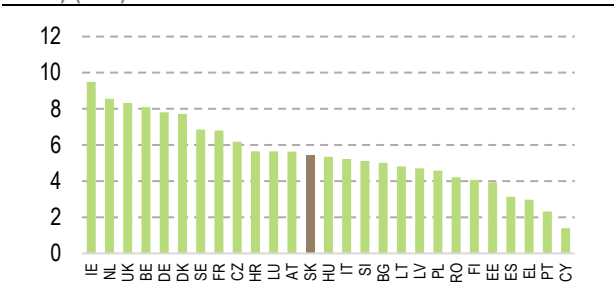
Jedným z hlavných cieľov poľnohospodárskych politík je zvýšenie produktivity v poľnohospodárstve. Hektárové úrody v rastlinnej výrobe sú priemerné alebo nižšie v porovnaní s ostatnými členskými štátmi EÚ. Slovensko mierne zaostáva za priemerom EÚ aj v produkcii mlieka na dojniciu.

Graf 1: Hektárové výnosy kukurice (priemer rokov 2015-2017) (t/ha)

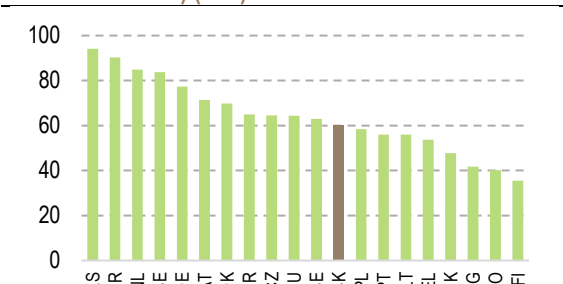
Zdroj: Eurostat, IPP

Graf 2: Hektárové výnosy pšenice (priemer rokov 2015-2017) (t/ha)

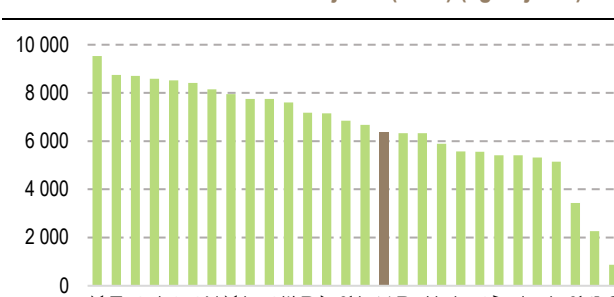
Zdroj: Eurostat, IPP

Graf 3: Hektárové výnosy cukrovej repy (priemer rokov 2015-2017) (t/ha)

Zdroj: Eurostat, IPP

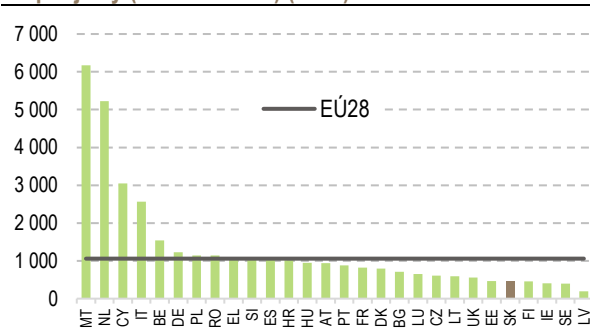
Graf 4: Produkcia mlieka na dojniciu (2017) (kg/dojnicu)

Zdroj: Eurostat, IPP

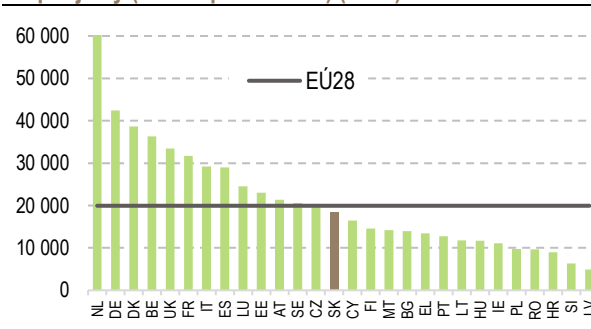
Slovensko má nízku pridanú hodnotu poľnohospodárstva na hektár poľnohospodárskej pôdy, kým pridaná hodnota na pracovníka je na úrovni priemeru EÚ.

Graf 5: Hrubá pridaná hodnota na hektár v parite kúpnej sily (eur na hektár) (2016)

Zdroj: Eurostat, IPP

Graf 6: Hrubá pridaná hodnota na pracovníka v parite kúpnej sily (eur na pracovníka) (2016)

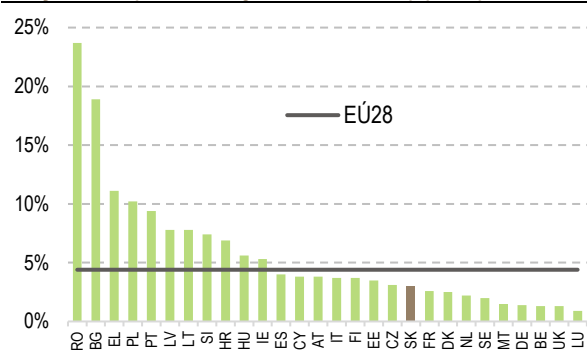

Zdroj: Eurostat, IPP

Podpora sektorov, ktoré sú potenciálnymi zdrojmi zamestnanosti

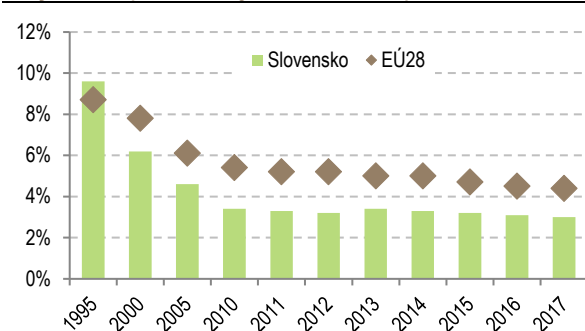
Slovensko sa v miere zamestnanosti v poľnohospodárstve ako podiele na celkovej zamestnanosti (3,0 % v SR) nachádza pod priemerom EÚ 28 (4,4 %). Miera zamestnanosti v poľnohospodárstve má na Slovensku ako aj v EÚ klesajúci trend. Pokles zamestnanosti v poľnohospodárstve od roku 1995 bol vyšší na Slovensku (69 %) ako v EÚ 28 (49 %).

Graf 7: Zamestnanosť v poľnohospodárstve, lesníctve a rybolove (% celkovej zamestnanosti) (2017)

Zdroj: Eurostat

Graf 8: Zamestnanosť v poľnohospodárstve, lesníctve a rybolove (% celkovej zamestnanosti)

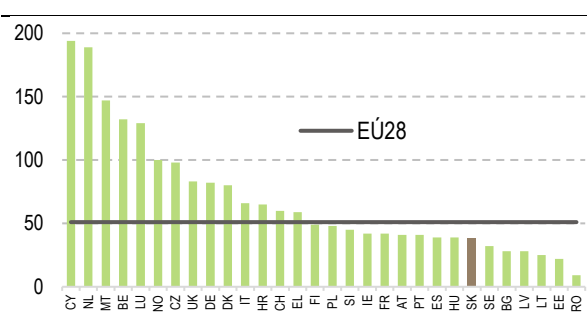

Zdroj: Eurostat

Dlhodobá udržateľnosť poľnohospodárstva

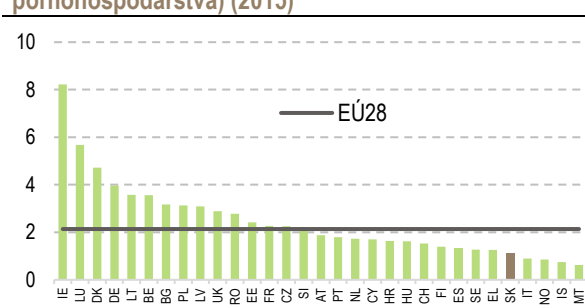
Dlhodobo udržateľná poľnohospodárska produkcia by mala minimalizovať negatívne vplyvy na životné prostredie. Hrubá bilancia dusíka v pôde meria rozdiel medzi vstupmi dusíka do pôdy (napríklad hnojením) a stratami dusíka z pôdy (napríklad spotrebou rastlín). Dlhodobé deficity môžu viesť k degradácii pôdy zatiaľ čo dlhodobé prebytky môžu spôsobovať znečistenie pôdy, vody alebo vzduchu. Z dlhodobého hľadiska sú optimálne hodnoty blízke nule. V medzinárodnom porovnaní vychádza Slovensko dobre, napriek tomu že je stále vzdialené od nulovej hodnoty. Emisie skleníkových plynov tvorených poľnohospodárstvom prispievajú ku globálnemu otepľovaniu. V prepočte na jednotku pridanej hodnoty poľnohospodárstva patrí Slovensko medzi krajiny s nízkymi emisiami.

Graf 9: Hrubá bilancia dusíka na hektár poľnohospodárskej pôdy (kg dusíka na hektár) (2015)

Zdroj: Eurostat

Graf 10: Skleníkové plyny v poľnohospodárstve (tisíc ton na milión eur pridanej hodnoty poľnohospodárstva) (2015)

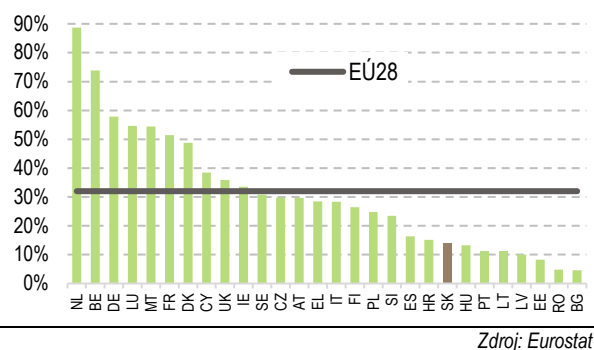

Zdroj: Eurostat, IPP

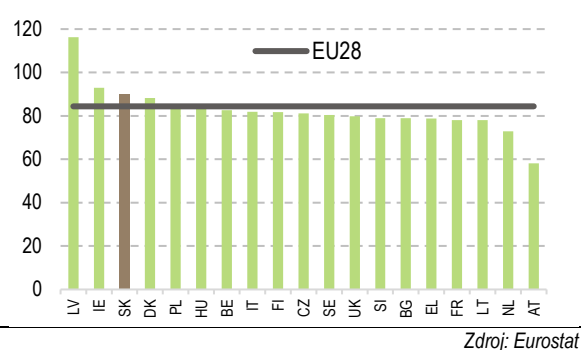
Nadmerné využívanie pôdy môže viesť k jej znehodnocovaniu, strate rozmanitosti prírody a narušeniu prirodzených podmienok života zvierat. Indikátor intenzity vstupov obrábania pôdy meria mieru využívania rôznych vstupov do poľnohospodárskej výroby (hnojivá, pesticídy). Podiel poľnohospodárskej pôdy s vysokou (nadmernou) intenzitou využívania vstupov je pod priemerom EÚ.

Index poľného vtáctva zachytáva zmenu biodiverzity v čase. V roku 2000 bola hodnota indexu stanovená ako 100. Jeho zníženie v čase znamená, že farmárska pôda sa stáva menej vhodným biotopom pre vybrané druhy poľného vtáctva, čo je znakom zníženia biodiverzity. Znepokojujúce je, že takmer všetky krajiny zaznamenali pokles indexu poľného vtáctva. Slovensko zaznamenalo jeden z najmenších poklesov biodiverzity v EÚ (o 10 % za 16 rokov). Slabá diverzita rastlinnej výroby na Slovensku má z dlhodobého hľadiska negatívny vplyv na kvalitu pôdy aj na biodiverzitu. Relatívne pozitívne environmentálne ukazovatele sú z veľkej časti dôsledkom dlhodobo klesajúcej poľnohospodárskej produkcie.

Graf 11: Rozloha pôdy obhospodarovaná farmami s vysokou intenzitou využívania vstupov (% poľnohospodárskej pôdy) (2015)

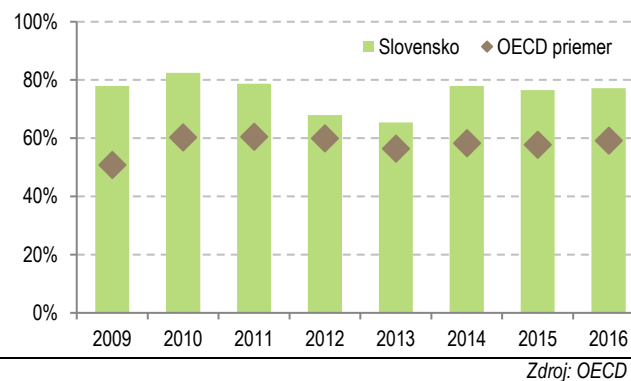
Graf 12: Index poľného vtáctva (rok 2000=100) (2015)

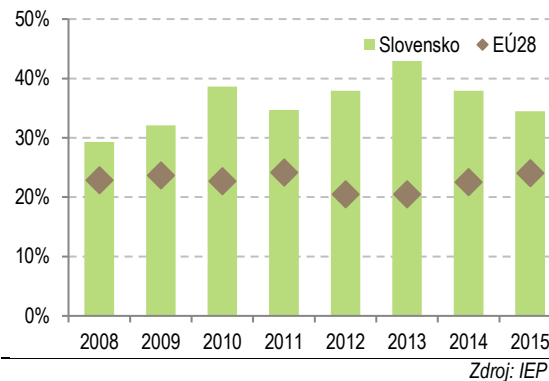
Dlhodobá udržateľnosť lesníctva

Dlhodobá udržateľnosť lesníctva berie do úvahy okrem vyrovnanosti ťažby dreva aj životné prostredie, kultúrnu a sociálnu oblasť. Udržateľnú ťažbu a zdravie lesa dokážu zachytiť indikátory intenzita využívania lesných zdrojov a defoliácia stromov. Intenzita využívania lesných zdrojov vyjadruje podiel ročnej ťažby na prírastku drevnej hmoty. Na Slovensku každoročne pribudne viac objemu dreva ako sa vyťaží. Avšak v intenzite využívania sme neustále nad priemerom krajín OECD. Defoliácia stromov predstavuje percento straty listov alebo ihličia stromu. Graf znázorňuje podiel stromov s defoliáciou vyššou ako 25 %. Slovensko je neustále nad úrovňou priemeru Európskej únie. V rámci EÚ je na Slovensku podiel stredne a viac odlistených stromov štvrtý najhorší (Haluš & Dráb, 2017).

Graf 13: Intenzita využívania lesných zdrojov (%)

Graf 14: Defoliácia stromov (% stromov s defoliáciou vyššou ako 25 %)

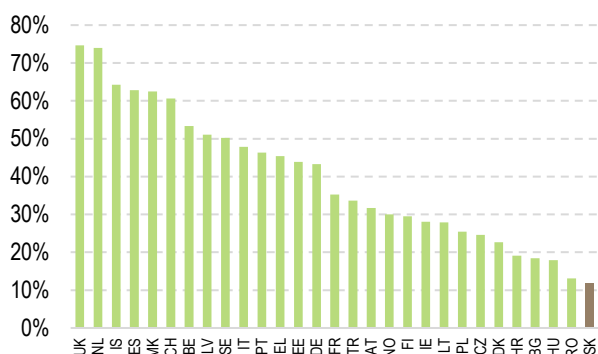

Zlepšovanie životných podmienok vidieckeho obyvateľstva

Vláda si dáva za cieľ zlepšovať životné podmienky vidieckeho obyvateľstva. Na Slovensku je podiel populácie žijúcej v prevažne mestských regiónoch² najmenší v rámci celej EÚ. Nezamestnanosť na vidieku patrí na Slovensku medzi najvyššie v EÚ. Pritom celková miera nezamestnanosti v rámci SR je takmer na úrovni priemeru EÚ. Pôdohospodárstvo sa viaže na vidiek, a preto práve jeho efektívna podpora môže znížiť nezamestnanosť a zvýšiť životnú úroveň na vidieku.

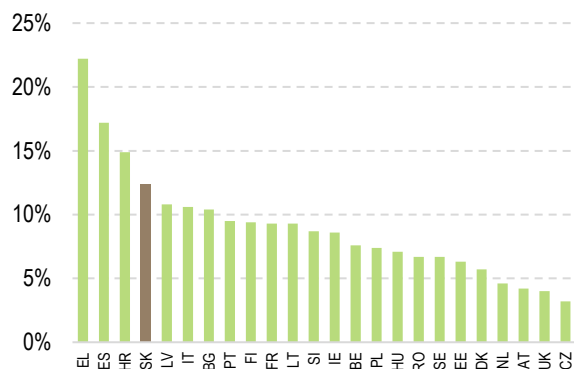
² Eurostat rozdeľuje územie Európskej únie do 3 oblastí: prevažne mestské regióny, stredné regióny a prevažne vidiecke regióny. Metodika je podobná metodike OECD. Je založená na podiele regionálneho obyvateľstva žijúceho vo vidieckych sieťových bunkách (inými slovami vidiecke obyvateľstvo) a mestských klastroch. Na základe podielu vidieckeho obyvateľstva sa regióny rozdeľujú do troch skupín: prevažne mestský región, kde vidiecke obyvateľstvo tvorí menej ako 20% celkového obyvateľstva, stredný región, kde vidiecke obyvateľstvo tvorí podiel medzi 20% a 50% celkovej populácie a prevažne vidiecky región, kde vidiecke obyvateľstvo tvorí 50% alebo viac z celkovej populácie.

Graf 15: Podiel obyvateľstva žijúcich v prevažne mestských regiónoch (%) (2016)

Zdroj: Eurostat, IPP

Graf 16: Miera nezamestnanosti v prevažne vidieckych regiónoch (%) (2016)

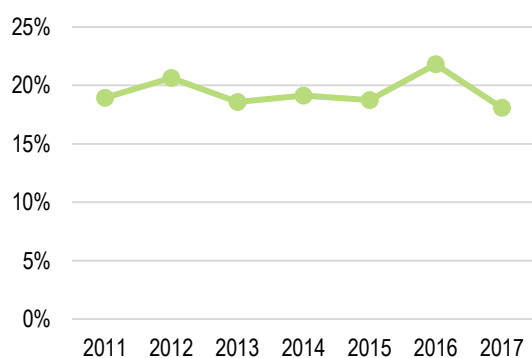

Zdroj: Eurostat

Efektívnosť fungovania MPRV SR a pridružených organizácií vrátane štátnych podnikov

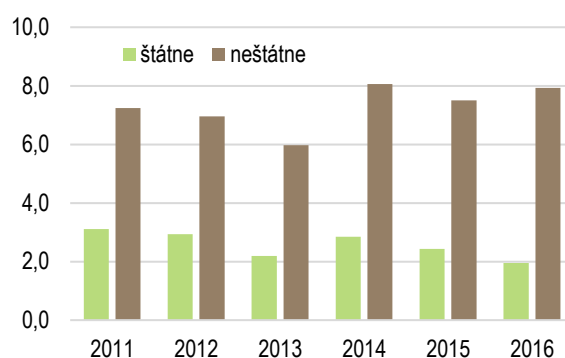
Cieľom je dosiahnuť efektívnosť prevádzky všetkých organizácií spadajúcich pod MPRV SR aspoň na priemernej úrovni krajín EÚ alebo na úrovni súkromného sektora. Podiel prevádzkových výdavkov³ na bežných výdavkoch rozpočtu MPRV SR je v čase mierne volatilný. Spôsobuje to najmä fluktuácia výdavkov na tovary a služby ako aj transferov v rámci Programu rozvoja vidieka a Integrovaného regionálneho operačného programu. Štátne lesy⁴ dosahujú zisk na meter kubický ťažby len vo výške štvrtiny až polovice zisku súkromného sektora. Nízky zisk spôsobuje nižšia efektívnosť štátnych lesov, vyššie náklady ako aj obmedzené možnosti čerpania podpory z verejných zdrojov.

Graf 17: Podiel prevádzkových výdavkov MPRV SR na bežných výdavkoch (%)

Zdroj: MF SR

Graf 18: Zisk na m³ ťažby dreva (eur na m³)

Zdroj: Zelené správy MPRV SR

³ Prevádzkové výdavky tvoria mzdy zamestnancov s odvodmi, tovary a služby. Pripočítaním transferov (pri MPRV SR hlavne výdavky na Spoločnú poľnohospodársku politiku a IROP) získame bežné výdavky.

⁴ Súčasťou štátnych lesov sú Lesy SR, š.p., ktorý je rozpočtovou jedna z najväčších organizácií spadajúca pod manažérsku kontrolu MPRV SR.

2. Výdavky na pôdohospodárstvo a rozvoj vidieka a náklady štátnych podnikov MPRV SR

- Slovensko dáva na poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov z verejných zdrojov 1 % HDP, teda viac ako je priemer krajín Európskej únie (0,6 %). Pri prepočte na hektár poľnohospodárskej pôdy sme však pod priemerom Európskej únie (423 eur vs 491 eur).
- V roku 2018 sa rozpočtujú výdavky MPRV SR vo výške 1,2 mld. eur, čo predstavuje asi 1,3 % HDP a 3,1 % výdavkov rozpočtu verejnej správy. MPRV SR zastrešuje okrem pôdohospodárstva aj regionálny rozvoj. Tri výdavkovo najväčšie programy predstavujú 1. a 2. pilier Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ (SPP) a Integrovaný regionálny operačný program (IROP).
- Od roku 2019 vláda alokovala v rozpočte MPRV SR prostriedky na pomoc v poľnohospodárskej prvovýrobe vo výške 30 mil. eur ročne a výnos z osobitného odvodu pre obchodné reťazce (73 mil. eur), ktoré budú využité na systémovú podporu sektora.
- Väčšina výdavkov MPRV SR (90,2 %) sú transfery farmárom, pričom zdrojmi výdavkov sú hlavne prostriedky EÚ a spolufinancovanie zo štátneho rozpočtu (91,1 %). Týka sa to troch hlavných programov MPRV SR, a to dvoch pilierov SPP a IROP. Spolufinancovanie tvorí veľkú časť hlavne pri 2. pilieri SPP. Samotné výdavky na prevádzku a rozvoj MPRV SR a podriadených organizácií tvoria menšiu časť rozpočtu. Sú financované primárne zo štátneho rozpočtu.
- Takmer všetky výdavky prvého piliera smerujú na priame platby (PP) farmárom, ich cieľom je stabilizovať príjem farmárov zohľadňujúc environmentálnu udržateľnosť.
- Druhý pilier SPP (Program rozvoja vidieka) je zameraný hlavne na zvýšenie konkurencieschopnosti poľnohospodárstva, lesníctva a potravinárstva, rozvoj vidieka a ochranu životného prostredia.
- Slovensko patrí medzi krajiny EÚ s najnižšou štátnou pomocou pre poľnohospodárstvo.
- MPRV SR má v zakladateľskej pôsobnosti osem štátnych podnikov (najviac v rámci SR), rozpočtovo najväčším sú Lesy SR, š. p..

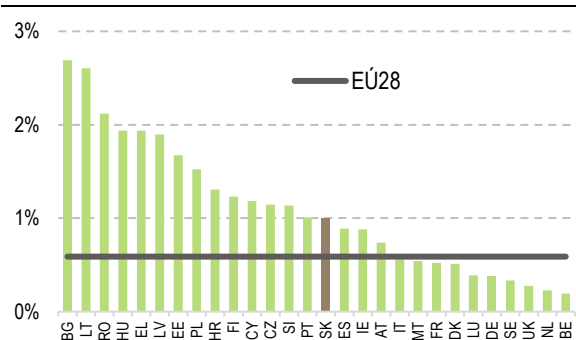
Slovensko dáva na poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov z verejných zdrojov sumu, ktorá predstavuje 1 % HDP, kým priemer členských štátov EÚ dosahuje 0,59 % HDP⁵. Verejné výdavky na poľnohospodárstvo pochádzajú zo zdrojov EÚ a z národných zdrojov.

Európske zdroje tvoria väčšinu (69,6 %). Jedná sa o Európsky poľnohospodársky záručný fond (EAGF), z ktorého sa financujú najmä priame platby (PP) farmárom, ale aj výdavky na spoločnú organizáciu trhov, Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka (EAFRD), z ktorého sa financujú výdavky na rozvoj vidieka a Európsky fond námorného a rybného hospodárstva (EMFF), financujúci spoločnú rybársku politiku EÚ.

Národné zdroje zahŕňajú spolufinancovanie opatrení rozvoja vidieka a výdavky na poľnohospodárstvo, lesníctvo a potravinárstvo zo štátneho rozpočtu.

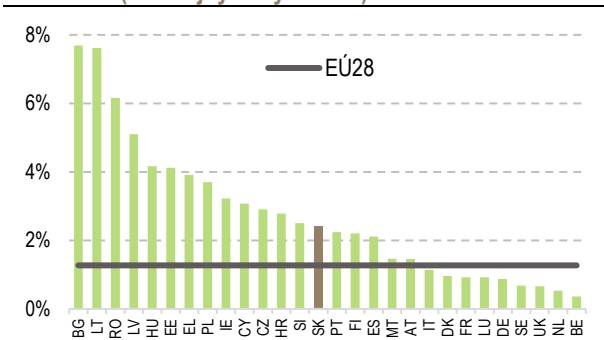
⁵ Verejné výdavky na poľnohospodárstvo boli napočítané z dvoch zdrojov. Verejné výdavky zo zdrojov štátneho rozpočtu pochádzajú z funkčnej klasifikácie Európskej únie COFOG. Zahŕňajú výdavky priamo zo štátneho rozpočtu a spolufinancovanie 1. a 2. piliera Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ. Verejné výdavky zo zdrojov EÚ tvoria výdavky z EAGF (1. pilier), z EAFRD (2. pilier) a z EMFF (Spoločná rybárská politika).

Graf 19: Verejné výdavky na poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov v roku 2016 (% HDP)

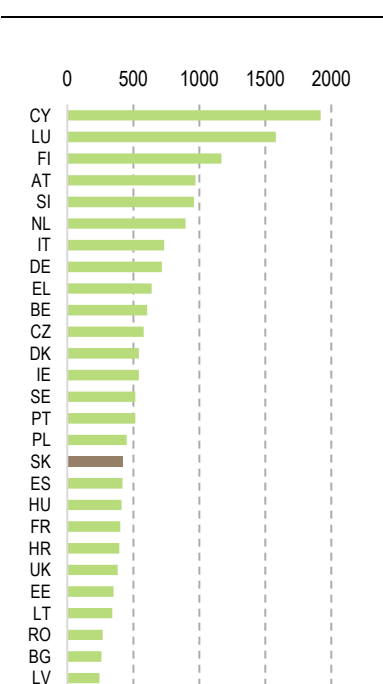
Zdroj: Európska komisia, Eurostat, IPP

Graf 20: Verejné výdavky na poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov ako percento verejných výdavkov v roku 2016 (% verejných výdavkov)

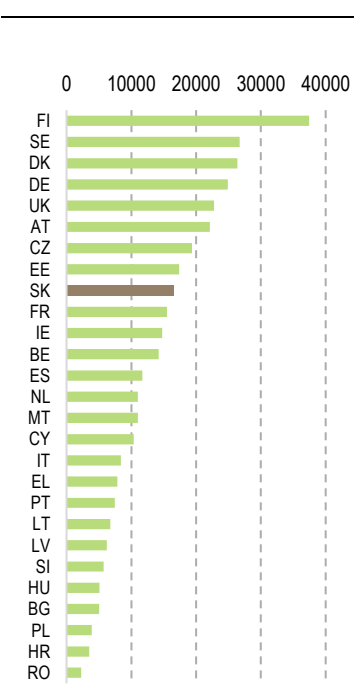
Zdroj: Eurostat, IPP

Graf 21: Verejné výdavky na poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov na hektár v roku 2016 (eur na hektár)

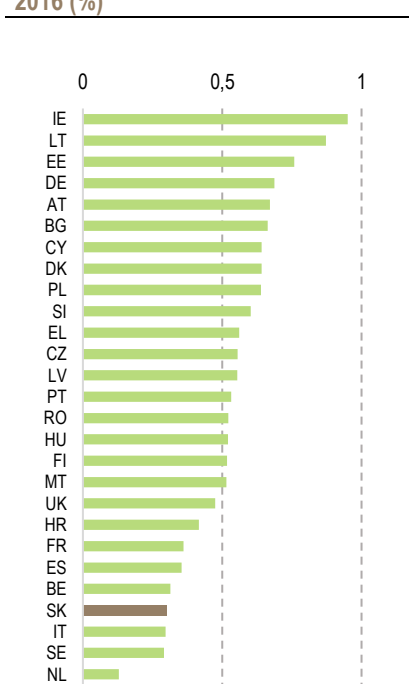
Zdroj: Eurostat, IPP

Graf 22: Verejné výdavky na poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov na zamestnanca v roku 2016 (eur na zamestnanca)

Zdroj: Eurostat, IPP

Graf 23: Verejné výdavky na poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov v pomere k hrubej pridanej hodnote poľnohospodárstva v roku 2016 (%)

Zdroj: Eurostat, IPP

Slovensko poskytuje z verejných zdrojov na hektár poľnohospodárskej pôdy 423 eur. Zo susedných krajín dáva menej Maďarsko (412 eur). Naopak Poľsko (450 eur) a Česká republika (579 eur) dávajú viac. V prepočte na zamestnanca poskytuje Slovensko viac peňazí z verejných zdrojov (16 651 eur) ako je priemer EÚ. Dôvodom je, že na Slovensku je relatívne nízka zamestnanosť v poľnohospodárstve.

Základný scenár predpokladá rast celkových výdavkov v oblasti pôdohospodárstva, plánovaným v súlade s aktuálne platnou legislatívou a scenárom nezmenených politík.

Tabuľka 1: Základný scenár výdavkov na pôdohospodárstvo a rozvoj vidieka

v mil. Eur	Základný scenár				
	2017 S	2018	2019	2020	2021*
Mzdy	53	56	61	65	69
Poistné zamestnávateľa	19	20	22	24	25
Tovary a služby**	67	76	220	607	566
z toho IT výdavky	12	12	12	12	13
Transfery	714	1 015	806	823	26
Stabilizácia poľnohospodárstva	428	485	493	492	12
1. pilier SPP	428	484	489	488	9
Priame platby	410	467	472	471	6
Trhovo orientované výdavky	17	16	16	17	3
Spoločná rybná politika		1	4	5	3
2. pilier SPP	224	309	301	317	0
Operačné programy regionálneho rozvoja 2014 - 2020	50	208			
Integrovaný regionálny operačný program	50	198			
Ostatné programy regionálneho rozvoja	0	10			
Ostatné transfery	12	12	13	13	13
Investície	9	9	10	10	11
z toho IT výdavky	1	1	1	1	1
Spolu	862	1 176	1 118	1 529	696
% HDP	1,0%	1,3%	1,2%	1,5%	0,6%

*bez VFR 2021-2027, **od roku 2019 zahŕňa IROP

Zdroj: RIS, MF SR

Box 2: Metodika výpočtu základného scenára na roky 2018-2021

Základný scenár predstavuje analytický nástroj pre vyčíslenie výdavkovej obálky, voči ktorej sú kvantifikované opatrenia v záverečnej správe revízie výdavkov.

Výpočet základného scenára (ZS) vychádza z historického vývoja výdavkov. Bázou pre ZS na roky 2018 až 2021 je skutočnosť roku 2017. Prognóza výdavkov na roky 2018 až 2021 vychádza z makroekonomickej prognózy Inštitútu finančnej politiky na MF SR.

Na roky 2018 až 2021 sa výdavky na mzdy a poistné indexovali tempom rastu priemernej nominálnej mesačnej mzdy vo verejnom sektore. Výdavky na tovary a služby sa indexovali percentuálnou zmenou indexu spotrebiteľských cien. Investície sa indexovali tempom rastu nominálneho HDP upraveného o elasticitu daňových príjmov voči HDP. Transfery financované zo zdrojov EÚ (vrátane spolufinancovania) boli prevzaté z RVS 2018-2020 (rok 2018) alebo vládneho návrhu RVS 2019-2021 (roky 2019-2021). Zvyšné transfery boli indexované percentuálnou zmenou indexu spotrebiteľských cien.

2.1. Výdavky Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR

Tabuľka 2: Výdavky MPRV SR podľa programovej štruktúry⁶

v mil. eur	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	S	S	S	S	S	S	S	R	R	N	N
1. pilier SPP	378	380	376	416	401	419	428	484	489	488	9
2. pilier SPP	423	355	231	194	378	167	232	311	301	317	0
Operačné programy regionálneho rozvoja 2014 - 2020	357	328	204	113	341	93	59	221	156	541	499
Prevádzka	55	60	63	47	58	47	48	42	208	208	208
Ostatné programy	79	96	82	82	103	122	97	58	54	53	52
Spolu	1 293	1 218	956	852	1 281	849	862	1 115	1 207	1 608	768

Pozn.: S = skutočnosť, R = rozpočet schválený parlamentom, N = vládny návrh rozpočtu

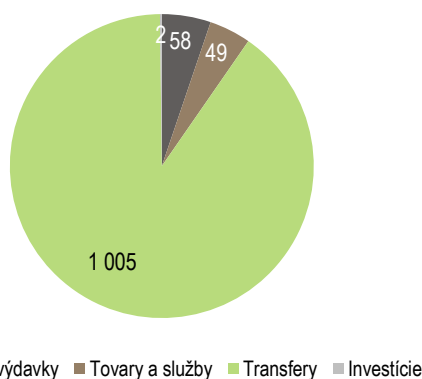
Zdroj: RIS, MF SR

V roku 2018 sa rozpočtujú výdavky MPRV SR vo výške 1,1 mld. eur, čo predstavuje asi 1,2 % HDP a 3,2 % výdavkov rozpočtu verejnej správy. Tri výdavkovo najväčšie programy predstavujú 1. a 2. pilier SPP a Integrovaný regionálny operačný program (IROP). Tie tvoria 91 percent všetkých výdavkov.

Od roku 2019 schválila vláda štrukturálne navýšenie prostriedkov na pôdohospodárstvo o 103 mil. eur. V rozpočte MPRV SR boli alokované prostriedky na pomoc v poľnohospodárskej prvovýrobe vo výške 30 mil. eur ročne ako aj výnos z osobitného odvodu pre obchodné reťazce (73 mil. eur v 2019). Zdroje budú využité na systémovú podporu sektora, predovšetkým v oblasti manažmentu rizík, zlepšenia administratívnej a IT kapacity prerozdelenia fondov a posilnenia priorít revízie.

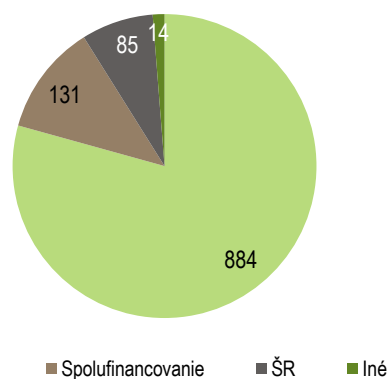
Väčšina výdavkov MPRV SR (90,2 %) sú transfery beneficiantom, pričom zdrojmi výdavkov sú hlavne prostriedky EÚ a spolufinancovanie zo štátneho rozpočtu (91,1 %). Týka sa to troch hlavných programov MPRV SR, a to dvoch pilierov SPP a IROP. Spolufinancovanie tvorí veľkú časť hlavne pri 2. pilieri SPP (26,2 %). Samotné výdavky na prevádzku a rozvoj MPRV SR a podriadených organizácií tvoria menšiu časť rozpočtu (9,8 %). Sú financované primárne zo štátneho rozpočtu.

Graf 24: Výdavky MPRV SR podľa ekonomickej klasifikácie v roku 2018 (v mil. eur)

Zdroj: RIS, MF SR

Graf 25: Výdavky MPRV SR podľa zdroja v roku 2018 (v mil. eur)

Zdroj: RIS, MF SR

Výdavkovo najväčšie organizácie spadajúce pod MPRV SR sú Pôdohospodárska platobná agentúra (PPA) a samotný úrad MPRV SR. PPA zabezpečuje transfer európskych dotácií beneficiantom v rámci SPP, MPRV SR zabezpečuje hlavne riadenie rezortu a výplatu eurofondov z IROP.

⁶ Údaje v Tabuľke 1 sa líšia od údajov v Tabuľke 2 z dôvodu, že Tabuľka 2 okrem programovej klasifikácie používa aj ekonomickú klasifikáciu.

Tabuľka 3: Výdavky rozpočtových a príspevkových organizácií MPRV SR

v mil. eur	2011 S	2012 S	2013 S	2014 S	2015 S	2016 S	2017 S	2018 R	2019 R	2020 N	2021 N
Rozpočtové organizácie											
Pôdohospodárska platobná agentúra	801	740	623	614	781	598	679	806	809	825	28
Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky	406	391	245	155	411	158	95	252	334	719	677
Štátna veterinárna a potravinová správa SR	23	24	23	22	23	24	25	21	22	22	22
Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky v Bratislave	9	9	9	9	11	15	13	10	11	11	11
Plemenárska inšpekcia SR Nitra	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Príspevkové organizácie											
Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum				26	31	26	22	7	8	8	8
Štátny veterinárny a potravinový ústav v Dolnom Kubíne				8	7	9	9	6	6	6	6
Národné lesnícke centrum	10	9	11	9	8	10	10	6	10	10	10
Štátne lesy Tatranského národného parku Tatranská Lomnica	8	8	7	7	7	7	7	5	6	6	6
Inštitút vzdelávania veterinárnych lekárov	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Múzeum vo Svätom Antone	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0
Agentúra pre rozvoj vidieka	1	1	1	1	1	0	1	0	0	0	0
Spolu	1 293	1 218	956	852	1 281	849	862	1 115	1 207	1 608	768

Zdroj: RIS, MF SR

Prvý pilier Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ

Prvý pilier SPP zahŕňa priame platby farmárom a trhové opatrenia v prípade nepriaznivých externých faktorov ako zlé počasie alebo vysoká fluktuácia cien komodít na svetových trhoch. Výdavky za Slovensko sa pohybujú na úrovni 400 až 500 mil. eur ročne.

Tabuľka 4: Výdavky na 1. pilier Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ

v mil. eur	2011 S	2012 S	2013 S	2014 S	2015 S	2016 S	2017 S	2018 R	2019 R	2020 N	2021 N
Priame platby	365	370	364	405	385	408	410	467	472	471	6
Trhovo orientované výdavky	13	10	12	11	16	12	17	16	16	17	3
Spolu	378	380	376	416	401	419	428	484	489	488	9

Zdroj: RIS, MF SR

Takmer všetky výdavky prvého piliera smerujú na priame platby farmárom, pričom ich cieľom je stabilizovať príjem farmárov zohľadňujúc environmentálnu udržateľnosť. V rámci spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ sa väčšina priamych platieb vypláca na hektár a je nezávislá od veľkosti produkcie. Priame platby sú odviazané od produkcie, čo je základom súčasnej SPP. Priame platby nevyžadujú spolufinancovanie zo štátneho rozpočtu a nárok vzniká farmárom automaticky, bez vzájomnej súťaže. Slovensko v súčasnosti využíva 3 povinné priame platby (základná platba, greening a platba pre mladých poľnohospodárov) a viacero platieb viazaných na produkciu. Priemerná priama platba na hektár bola na Slovensku v roku 2016 na úrovni 227 eur.

Druhý pilier Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ

Druhý pilier tvorí menšiu časť SPP (na Slovensku 39,3 % rozpočtu na SPP), obsahuje výdavky smerujúce na rozvoj vidieka. Výdavky za Slovensko sa pohybujú na úrovni 150 až 300 mil. eur ročne.

Tabuľka 5: Výdavky na 2. pilier Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ (programové obdobie 2007-2013)

v mil. Eur	2011 S	2012 S	2013 S	2014 S	2015 S
Zvýšenie konkurencieschopnosti poľnohospodárstva a lesného hospodárstva	121	105	33	32	170
Zlepšenie životného prostredia a krajiny	178	167	141	41	57
Kvalita života vo vidieckych oblastiach a diverzifikácia vidieckeho hospodárstva	112	65	35	26	54
Leader	5	13	16	17	19
Implementácia rámca podpory	6	5	6	9	17
Zveľaďovanie krajiny	1	1	0	0	0
Spolu	423	355	231	124	318

Zdroj: RIS, MF SR

Program rozvoja vidieka je zameraný hlavne na zvýšenie konkurencieschopnosti poľnohospodárstva, lesníctva a potravinárstva, rozvoj vidieka a ochranu životného prostredia. Druhý pilier je založený zväčša na konkurencii projektov a vyžaduje sa spolufinancovanie z národných rozpočtov. Spolu je počas sedemročného programového obdobia z 2. piliera slovenským poľnohospodárom, lesníkom, spracovateľom, obciam k dispozícii 2 079 mil. eur.

Tabuľka 6: Výdavky na 2. pilier Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ (programové obdobie 2014-2020)

v mil. eur	2016 S	2017 S	2018 R	2019 R	2020 N	2021 N
Investície ⁷	47	94	93	84	95	0
Oblasti s prírodnými obmedzeniami	56	62	72	19	19	0
Dobré životné podmienky zvierat	20	23	21	21	21	0
Prírodné pohromy	0	0	21	63	74	0
Ekologické poľnohospodárstvo	16	17	19	19	19	0
Agroenvironmentálne-klimatické opatrenie	16	19	18	18	18	0
Obnova dedín	0	0	18	16	16	0
Poľnohospodárske podnikanie	1	6	14	14	15	0
Ostatné opatrenia	7	10	35	46	40	0
Spolu	163	231	310	301	317	0

Zdroj: RIS, MF SR

Integrovaný regionálny operačný program

Cieľom IROPu je prispieť k zlepšeniu kvality života a zabezpečiť udržateľné poskytovanie verejných služieb s dopadom na vyvážený a udržateľný územný rozvoj, hospodársku, územnú a sociálnu súdržnosť regiónov, miest a obcí. Celková alokácia zdrojov pre roky 2014 – 2020 je 2 017 mil. eur.

Tabuľka 7: Výdavky Integrovaného regionálneho operačného programu

v mil. eur	2016 S	2017 S	2018 R	2019 R	2020 N	2021 N
Bezpečná a ekologická doprava v regiónoch		12	48	33	119	109
Ľahší prístup k efektívnym a kvalitnejším službám		1	103	59	214	196
Mobilizácia kreatívneho potenciálu v regiónoch	1		20	18	64	58
Zlepšenie kvality života v regiónoch s dôrazom na životné prostredie	35	35	10	18	64	59
Miestny rozvoj vedený komunitou			18	6	25	23
Technická pomoc	2	11	12	5	19	17
Spolu	39	58	210	140	504	461

Zdroj: RIS, MF SR

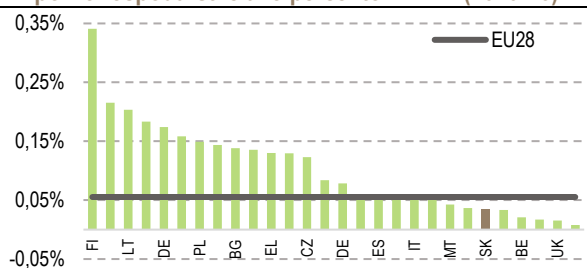
⁷ Jedná sa o súčet podprogramov Investície do hmotného majetku a Investície do rozvoja lesných oblastí a zlepšenia životaschopnosti lesov.

IROP pokrýva široké spektrum oblastí vrátane dopravy, zdravotníctva, školstva, alebo životného prostredia. Operačný program je rozdelený do šiestich prioritných osí, s najväčšou alokáciou v osi Lahší prístup k efektívnym a kvalitnejším službám.

Štátna pomoc

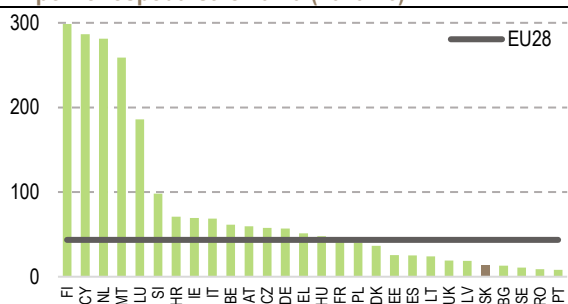
Úroveň štátnej pomoci v poľnohospodárstve je na Slovensku relatívne nízka. V porovnaní so štátmi EÚ patríme medzi krajiny s najnižšou úrovňou štátnej pomoci na hektár, ale aj podpriemernou úrovňou štátnej pomoci ako percento z HDP. Za obdobie 2010-2016 bol priemer štátnej pomoci na hektár v SR 14 eur, priemer EÚ 44 eur a priemer V3 49 eur.

Graf 26: Priemerná úroveň štátnej pomoci v poľnohospodárstve ako percento z HDP (2010-16).

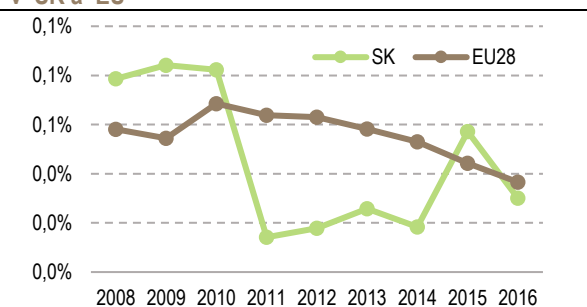
Zdroj: Eurostat, EK

Graf 27: Priemerná úroveň štátnej pomoci v poľnohospodárstve na ha (2010-16).

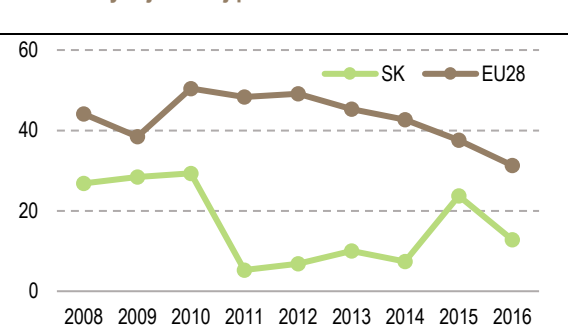
Zdroj: Eurostat, EK

Graf 28: Vývoj štátnej pomoci ako percento z HDP v SR a EÚ

Zdroj: Eurostat, EK

Graf 29: Vývoj štátnej pomoci na hektár v SR a EÚ

Zdroj: Eurostat, EK

2.2. Náklady štátnych podnikov v gescii MPRV SR

Tabuľka 8: Náklady⁸ štátnych podnikov v gescii Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka (mil. eur)

	2011 S	2012 S	2013 S	2014 S	2015 S	2016 S
Lesy SR, š. p.	219,05	201,35	207,22	207,00	213,43	219,38
Plemenárske služby Slovenskej republiky, š. p.	4,03	17,30	5,34	5,03	16,94	32,16
Hydromeliorácie, š. p.	8,77	8,83	8,85	8,73	9,08	8,20
Lesopoľnohospodársky majetok Ulič, š. p.	5,59	5,56	5,96	6,57	6,97	6,43
Agrokomplex Národné výstavisko, š. p.	5,07	4,77	5,94	5,65	5,98	6,23
Národný žrebčín Topoľčianky, š. p.	2,19	2,24	2,91	2,73	0,00	2,62
Závodisko, š. p.	0,65	0,65	1,71	1,71	1,89	1,78
Agroinštitút Nitra, š. p.	1,65	1,22	1,20	1,17	1,26	1,17

Zdroj: Fínstat, IPP

MPRV SR má v zakladateľskej pôsobnosti osem štátnych podnikov (najviac z rezortov v rámci SR), rozpočtovo najväčším sú Lesy SR, š. p.. Štátny podnik Lesy SR hospodári na 886 tis. ha lesných pozemkov, čo predstavuje 44 % celkového lesného pôdneho fondu SR. V porovnaní so súkromnými obhospodarovateľmi lesov

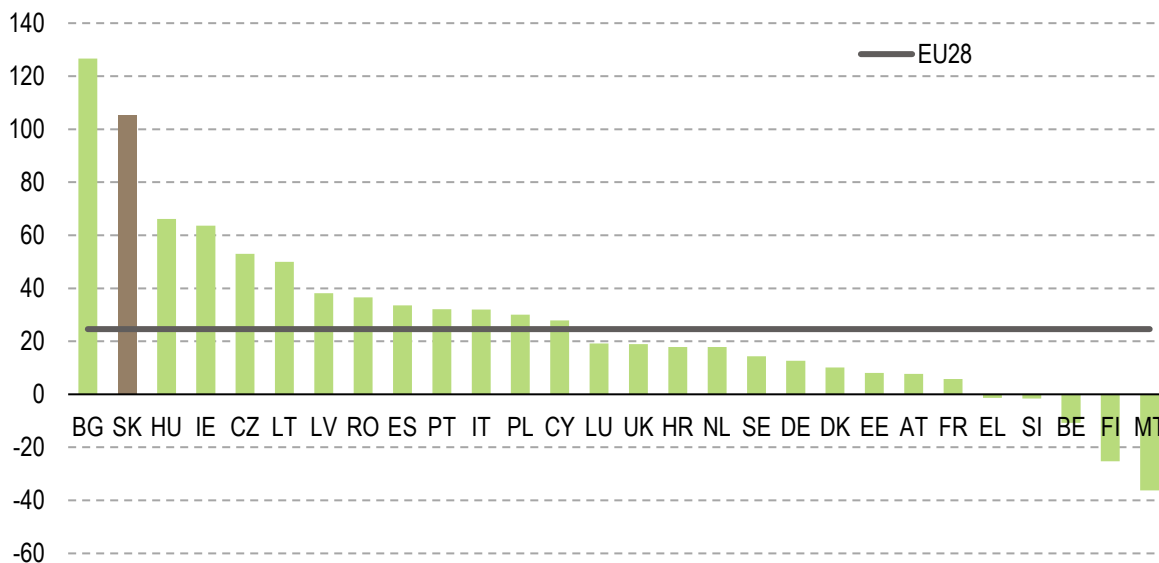
⁸ Z dôvodu používania iného účtovníctva, pri štátnych podnikoch používame náklady miesto výdavkov (ktoré sme používali v minulej kapitole pri rozpočtových a príspevkových organizáciách). Jedná sa o podobný koncept, avšak že rozpočet rozpočtových a príspevkových organizácií sa zostavuje na hotovostnej báze zatiaľ čo rozpočet štátnych podnikov sa zostavuje na akruálnej báze.

vykazujú Lesy SR, š. p., neustále nižší zisk na meter kubický vyťaženého dreva. Nákladovo značne menším štátnym podnikom sú Plemenárske služby Slovenskej republiky. Vykonávajú kontrolu, sledovanie a vyhodnocovanie úžitkových vlastností hospodárskych zvierat, zhromažďovanie údajov, ich následné spracovanie a spätné poskytovanie výsledkov chovateľom na základe uzatvorených zmlúv.

3. Revízia politík a výdavkov

Od vstupu do EÚ sú slovenskí poľnohospodári vystavení väčšej konkurencii na domácom trhu, no zároveň majú rozšírenú možnosť realizácie produkcie v EÚ. Členstvo v EÚ prinieslo poľnohospodárom väčšiu príjmovú podporu, zdroje na rozvoj vidieka a ochranu životného prostredia. Globalizácia však ovplyvnila koncentráciu v štruktúre spracovateľského priemyslu a v maloobchode, čo zhoršilo vyjednávaciu pozíciu poľnohospodárov v potravinovej vertikále. Napriek zhoršenej vyjednávacjej pozícii však Slovensko medzi rokmi 2010 a 2017 dosiahlo druhý najväčší nárast poľnohospodárskeho príjmu na jedného pracovníka (Graf 30).

Graf 30: Poľnohospodársky príjem na jedného pracovníka (zmena medzi rokmi 2010 a 2017)

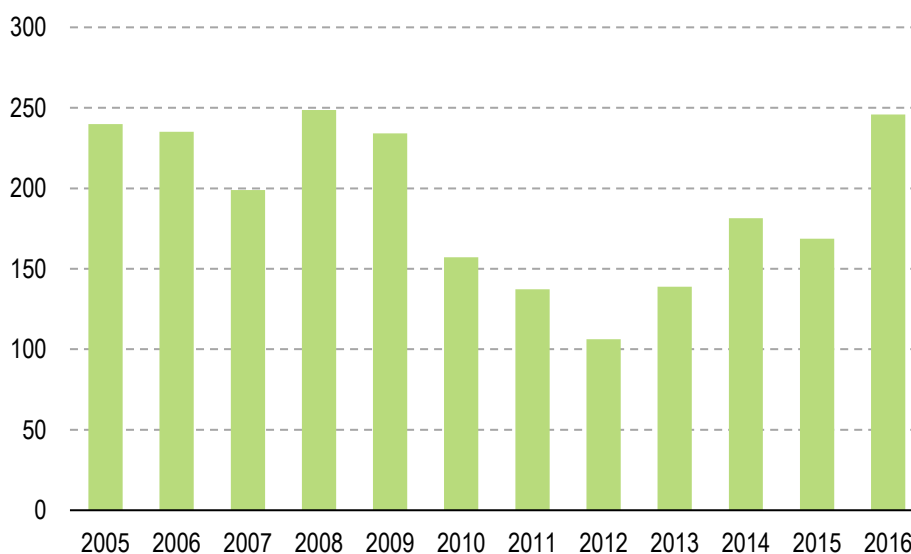

Pozn: poľnohospodársky príjem je vyjadrený tzv. indikátorom A

Zdroj: Eurostat

Ekonomická situácia podnikov sa po vstupe do EÚ síce zlepšila, no z hľadiska produkcie Slovensko výrazne zaostáva. V prepočte na hektár poľnohospodárskej pôdy vyprodukovalo Slovensko v roku 2015 (v b. c.) hodnotu 1 075 eur, čo je najmenej z krajín V4 a približne 47 % priemeru EÚ. Z hľadiska hrubej pridanej hodnoty je výkonnosť Slovenska ešte horšia, a síce na hektár poľnohospodárskej pôdy tvorí slovenské poľnohospodárstvo približne 246 eur, čo je 23 % priemernej hrubej pridanej hodnoty v EÚ (Graf 31).

Graf 31: Vývoj hektárovej hrubej pridanej hodnoty na Slovensku (eur, s. c. 2005)

Zdroj: Eurostat

Z hľadiska postavenia poľnohospodárstva v ekonomike Slovenska klesá podiel odvetvia na hrubej produkcii, medzispotrebe, tvorbe hrubého fixného kapitálu a zamestnanosti (Tab. 9).

Tabuľka 9: Podiel poľnohospodárstva na vybraných ukazovateľoch ekonomiky

Ukazovateľ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Hrubá pridaná hodnota	3,1	3,9	3,0	3,4	3,1	4,0	4,4	3,7	3,8
Hrubá produkcia	2,5	2,2	2,0	2,1	2,2	2,4	2,5	2,2	2,2
Medzispotreba	2,8	2,6	2,5	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,5
Tvorba hrubého fixného kapitálu	4,5	3,5	3,0	2,7	2,5	2,3	2,4	2,1	2,5
Vývoz	4,1	4,9	4,9	5,1	5,8	5,0	4,2	4,1	4,0
Dovoz	5,8	7,2	6,6	6,7	6,8	6,5	6,3	6,0	6,2
Zamestnanosť	4,8	4,6	4,4	3,3	3,2	3,4	3,3	3,2	2,9

Pozn: údaje v tabuľke vyjadrujú percentuálny podiel sektora poľnohospodárstva na ukazovateli celej ekonomiky SK Zdroj: MPRV SR, Zelená správa

Dôvodom je nižší rast poľnohospodárskej produkcie oproti zvyšku ekonomiky a nízka diverzifikácia výroby. Produktivita práce v poľnohospodárstve rastie, farmy sa zbavujú najmenej produktívnych zamestnancov a činností. V dôsledku rastu produktivity i vo zvyšku ekonomiky však mzda v poľnohospodárstve zaostáva za priemerom. Oproti priemeru v ekonomike zaostáva mzda i v potravinárstve a maloobchode, ale v menšej miere ako poľnohospodárstvo (Tab. 10)

Tabuľka 10: Priemerný evidenčný počet zamestnancov a priemerná mzda v jednotlivých odvetviach hospodárstva SR (2017)

	poľnohospodárstvo	potravinárstvo	maloobchod	národné hospodárstvo
Počet pracujúcich	47 700	50 500	197 400	1 564 519
Priemerná mesačná mzda (eur)	729	887	866	954

Zdroj: ŠÚ SR, Zelená správa 2018, Eurostat

Od roku 2007 dochádza v poľnohospodárstve k znižovaniu podielu živočíšnej výroby. Tá v roku 2007 tvorila približne 53 %, zatiaľ čo v roku 2016 len 38 %. Živočíšna výroba je zameraná na výrobu mlieka (9,6 %), ošípané (5,6 %), hovädzí dobytok (5,3 %) a hydinu (3,8 %). V rastlinnej výrobe dominujú obilniny a priemyselné plodiny, v živočíšnej výrobe mlieko, ošípané, hovädzí dobytok a hydina. Z obilnín je najpestovanejšia pšenica (12,9 % poľnohospodárskej produkcie) a kukurica (9,1 %), z priemyselných plodín repka olejná (6,4 %) a slnečnica (3,3 %).

Skutočný význam slovenského poľnohospodárstva nespočíva len v produkcii a poskytovaní zamestnania. Poľnohospodárstvo produkuje pozitívne externality, ktoré nie sú ohodnocované trhovými cenami. Jedná sa o aktivity ako je krajnotvorba, ochrana životného prostredia, podpora služieb a kultúry na vidieku. Hodnotu týchto pozitívnych externalít pre spoločnosť je potrebné zohľadniť pri tvorbe verejných politík v oblasti poľnohospodárstva a rozvoja vidieka.

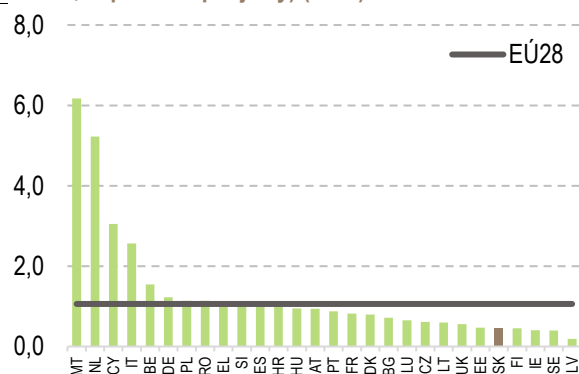
3.1. Poľnohospodárska výroba

- Pridaná hodnota na pracovníka v poľnohospodárstve v parite kúpnej sily je na úrovni priemeru EÚ.
- Pridaná hodnota na hektár pôdy je nízka. Dôvodom nízkej pridanej hodnoty na hektár je štruktúra poľnohospodárskej produkcie na Slovensku. Je potrebné lepšie nastaviť poľnohospodársku politiku, aby sa zdroje SPP využili na zvyšovanie pridanej hodnoty v poľnohospodárstve.
- Vzhľadom na rozlohu obhospodarovanej pôdy zamestnáva sektor relatívne málo pracovníkov; v porovnaní s EÚ majú vysoký priemerný vek. Dôvodom je zameranie sa na odvetvia s nízkou pridanou hodnotou na hektár.
- Úroveň technického vybavenia fariem je nízka, ale dostatočná vzhľadom na nízky počet pracovníkov v poľnohospodárstve. Ďalšie investície z PRV je vhodné smerovať kapitálovo⁹ nízko vybaveným farmám, ktoré nie sú schopné získať zdroje na komerčnom trhu.
- Berúc do úvahy vysokú návratnosť výdavkov na výskum a vývoj v poľnohospodárstve, je vhodné sústrediť sa na zvýšenie kvality slovenského výskumu a lepšie prepojenie výskumu a praxe.
- Produktivita rastlinnej produkcie na Slovensku je mierne pod priemerom krajín EÚ.

Zvýšenie produktivity v poľnohospodárstve je jedným z hlavných cieľov SPP (Európska komisia). Očakávaný globálny rast dopytu po potravinách vytvára pri existujúcich limitovaných zdrojoch a environmentálnych obmedzeniach tlak na zvyšovanie poľnohospodárskej produktivity.

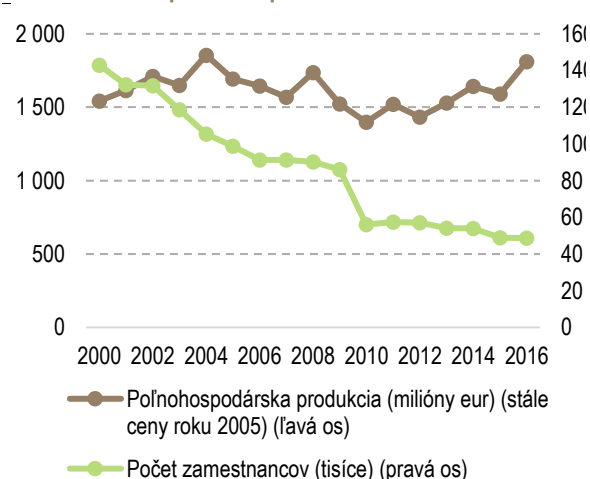
Pridaná hodnota na hektár pôdy je v SR nízka. Nižšiu pridanú hodnotu na hektár poľnohospodárskej pôdy majú krajiny s extenzívnou produkciou (Lotyšsko, Írsko), alebo nízkou produktivitou (Fínsko, Švédsko). Nízka pridaná hodnota na hektár pôdy v SR je dôsledkom existujúcej štruktúry výroby, relatívnych úrod a predajných cien poľnohospodárskych produktov v SR v porovnaní s inými štátmi. Mierny rast produkcie v poľnohospodárstve sa na Slovensku dosahoval pri silnom poklese počtu zamestnancov v poľnohospodárstve.

Graf 32: Hrubá pridaná hodnota na hektár (tis. eur na hektár, v parite kúpnej sily) (2016)

Zdroj: Eurostat, IPP

Graf 33: Vývoj počtu zamestnancov a produkcie v slovenskom poľnohospodárstve

Zdroj: Eurostat, IPP

Na Slovensku dominujú obilniny a priemyselné plodiny (hlavne olejniný), zatiaľ čo v EÚ zohrávajú menšiu rolu. Naopak, za EÚ zaostávame v produkcii s vyššou pridanou hodnotou, hlavne v pestovaní zeleniny, ovocia a v živočíšnej výrobe.

⁹ Kapitál = fyzický kapitál = úroveň technického vybavenia = množstvo strojov a budov

Tabuľka 11: Štruktúra rastlinnej a živočíšnej výroby na Slovensku a v EÚ (% celkovej poľnohospodárskej produkcie) (2016)

	Slovensko	EÚ28
Obilniny	25,9%	10,6%
Priemyselné plodiny	13,7%	5,1%
Mlieko	9,6%	12,2%
Zelenina	5,9%	13,2%
Ošipané	5,6%	8,5%
Hovädzí dobytok	5,3%	8,3%
Krmoviny	5,3%	5,8%
Vajcia	5,2%	2,1%
Poľnohospodárske služby	5,1%	5,0%
Sekundárne aktivity	4,9%	3,9%
Ostatné plodiny	3,9%	7,3%
Hydina	3,8%	5,3%
Ostatné živočíšne produkty	2,3%	0,7%
Ovocie	1,3%	6,5%
Zemiaky	1,1%	3,1%
Ovce a kozy	0,6%	1,5%
Ostatné živočíchy	0,5%	0,9%

Zdroj: Eurostat, IPP

Box 3: Meranie produktivity

Produktivita je množstvo produkcie vytvorenej z jednotky vstupu (napríklad pracovníka). Literatúra venujúca sa produktivite v poľnohospodárstve odporúča na jej meranie používať kombináciu indikátorov. Dôvodom je, že okrem celkovej produktivity sa môžeme pozrieť aj na parciálne produktivity práce alebo pôdy. Na meranie produktivity práce sa používa výstup vo fyzických jednotkách na pracovníka (tony/pracovníka), na meranie produktivity pôdy hektárové výnosy (tony/hektár).

Komplexným ukazovateľom produktivity v poľnohospodárstve je celková produktivita faktorov (TFP¹⁰). Existuje viacero prístupov ako ju merať, hlavne ekonometrický odhad alebo DEA¹¹ analýza. TFP meria efektivitu premeny vstupov do výroby na výstupy. Zvýšenie TFP zachytáva zvýšenie množstva výstupov bez zmeny množstva vstupov. Za nárastom TFP môžu byť faktory ako technologický pokrok, úspory z rozsahu alebo lepšia organizácia výroby.

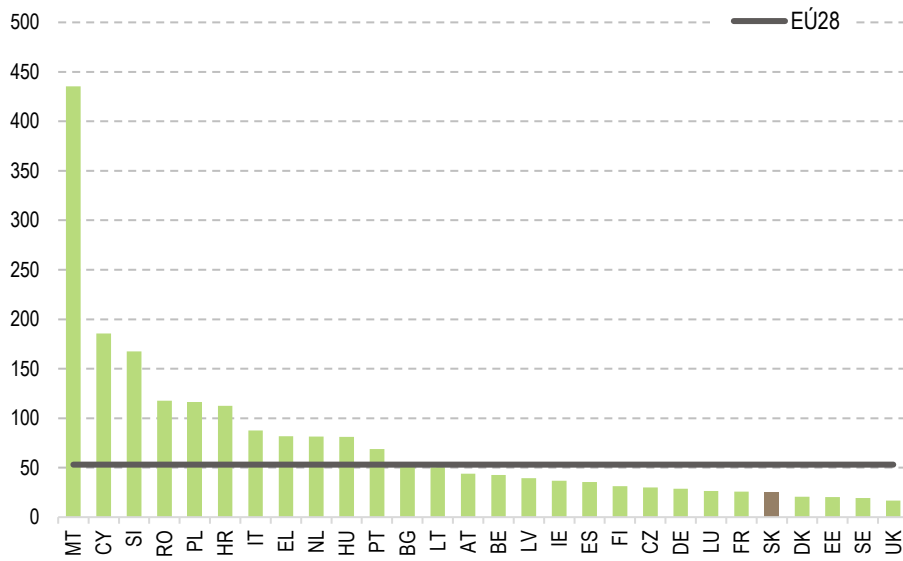
3.1.1. Zamestnanosť

Na Slovensku pracovalo v roku 2017 v poľnohospodárstve 48 tisíc zamestnancov, čo tvorí 1,9 % zo zamestnaných ľudí v celom hospodárstve. Podiel zamestnaných žien bol na úrovni 26 % (v porovnaní s 45 % pre celé hospodárstvo). V EÚ sa podiel zamestnancov v poľnohospodárstve pohybuje približne na úrovni 3,8 %. Najvyšší podiel zamestnanosti v poľnohospodárstve majú Poľsko, Grécko a Rumunsko. Na Slovensku pripadá na 1 000 ha pôdy približne 25 pracovníkov, čo je v rámci EÚ jedna z najmenších hodnôt. Je to spôsobené štruktúrou fariem na Slovensku a zároveň relatívne nízkou zamestnanosťou v poľnohospodárstve (Ciaian P. P., 2009).

¹⁰ Total factor productivity

¹¹ Data envelopment analysis

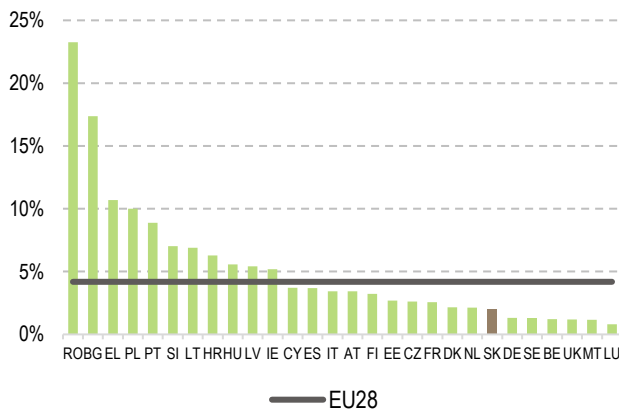
Graf 34: Počet pracujúcich na 1 000 ha poľnohospodárskej pôdy (prepočítaný počet pracovníkov v poľnohospodárstve na 1 000 ha úžitkovej poľnohospodárskej pôdy) (2016)

Zdroj: Eurostat, IPP

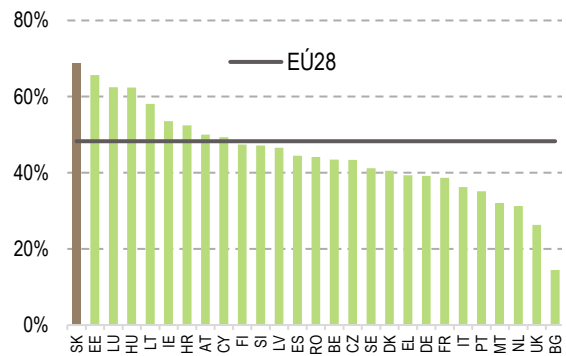
Kým v roku 1995 bola miera zamestnanosti v poľnohospodárstve na Slovensku nad úrovňou EÚ, v súčasnosti je podstatne nižšia ako je priemer EÚ. Miera zamestnanosti v poľnohospodárstve sa v SR znižuje najrýchlejšie spomedzi krajín EÚ. Pokles zamestnanosti v poľnohospodárstve na celkovej zamestnanosti v ekonomike od roku 1995 dosiahol v SR 69 %, kým v EÚ 28 to bolo 49 %.

Graf 35: Zamestnanosť v poľnohospodárstve (% celkovej zamestnanosti) (2017)

Zdroj: Eurostat

Graf 36: Pokles miery zamestnanosti v poľnohospodárstve medzi rokmi 1995 a 2017 (%)

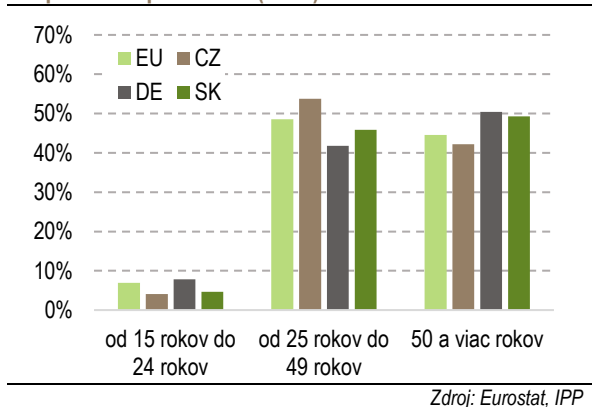

Zdroj: Eurostat

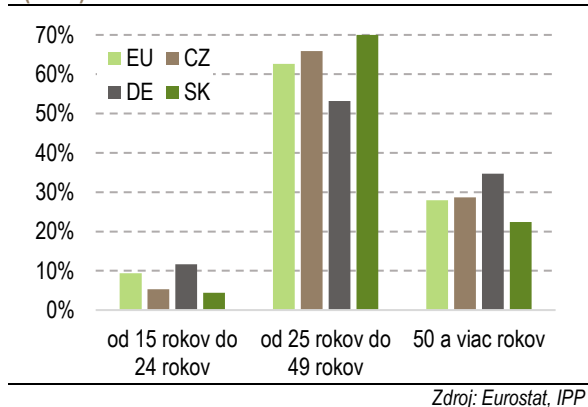
Slovensko má v poľnohospodárstve nízky podiel zamestnancov vo vekovej kategórii do 24 rokov a naopak vysoký nad 50 rokov. Slovensko a Nemecko majú najväčší podiel zamestnancov zastúpených vo vekovej kategórii 50 a viac rokov. Nemecko, na rozdiel od Slovenska, má ale o 3 p.b. vyšší podiel zamestnancov vo vekovej kategórii do 24 rokov. V prípade Českej republiky a EÚ je najviac zastúpená veková štruktúra od 25 do 49 rokov.

Slovensko má v potravinárstve vysoký podiel zamestnancov vo vekovej kategórii od 25 do 49 rokov. V potravinárstve je najvyšší podiel zamestnancov v kategórii od 25 do 49 rokov. Slovensko má zároveň najnižší podiel zamestnancov vo vekovej štruktúre do 25 rokov a nad 50 rokov..

Graf 37: Štruktúra zamestnanosti v poľnohospodárstve (2017)

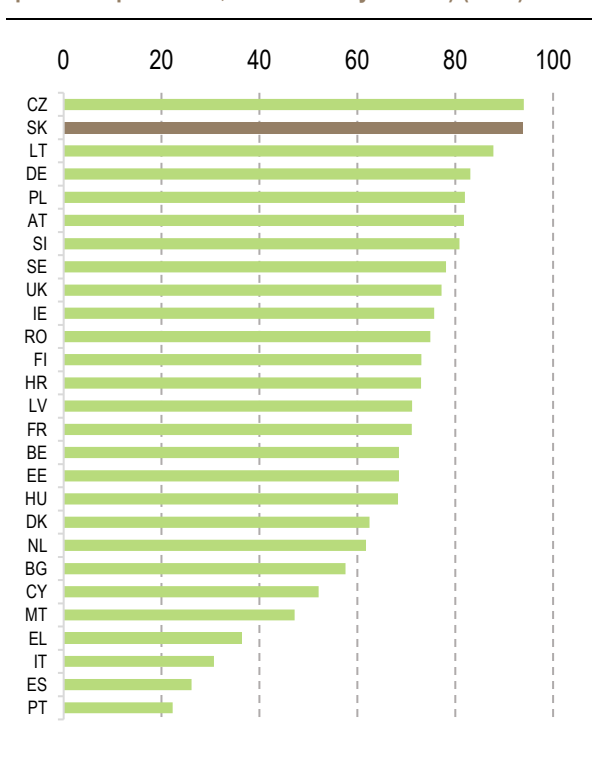

Graf 38: Štruktúra zamestnanosti v potravinárstve (2017)

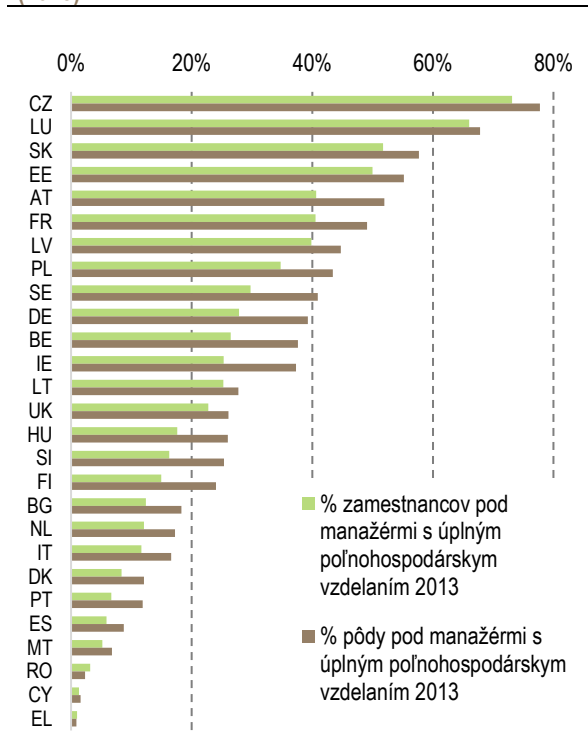

Zamestnanci v poľnohospodárstve v SR patria v rámci EÚ k najviac vzdelaným, vzdelanie manažérov je však pod úrovňou priemeru EÚ. Pod manažérmi s najvyšším vzdelaním však na Slovensku pracuje viac než 50 % zamestnancov a obhospodarujú takmer 60 % pôdy. To radí Slovensko medzi popredné krajiny v rámci EÚ. Vzdelanie má jasne pozitívny vplyv na výkonnosť fariem fariem (OECD, 2011).

Graf 39: Podiel zamestnancov v poľnohospodárstve, lesníctve a rybárstve s aspoň stredoškolským vzdelaním (% všetkých zamestnancov v poľnohospodárstve, lesníctve a rybárstve) (2017)

Graf 40: Podiel zamestnancov pracujúcich pod manažérmi s úplným poľnohospodárskym vzdelaním (% všetkých zamestnancov) a % pôdy pod manažérmi s úplným poľnohospodárskym vzdelaním (% pôdy) (2013)

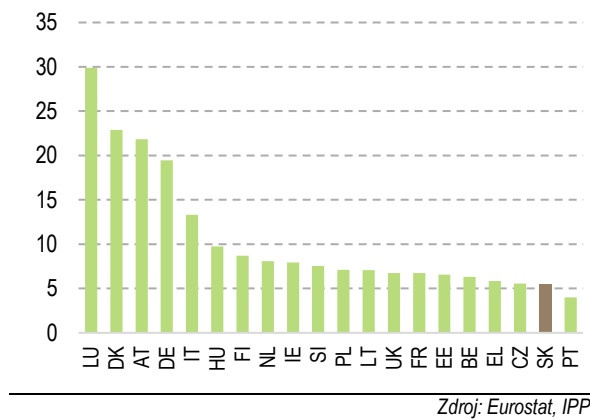

3.1.2. Technické vybavenie fariem

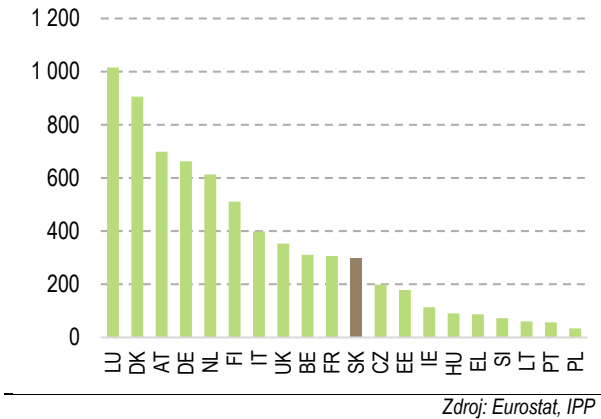
Technické vybavenie fariem vzhľadom k hodnote vyprodukovanej poľnohospodárstvom je na Slovensku nízke. Z dôvodu nízkeho počtu pracovníkov v poľnohospodárstve je však technické vybavenie dostatočné. Pri dostatočnom vybavení kapitálom je otáznym efekt dodatočného zvyšovania kapitálu na pracovníka. Vhodné by bolo najmä správne ciele investícií podporovaných z PRV, a to kapitálovo nízko vybaveným farmám, ktoré nie

sú schopné získať úvery na komerčnom trhu – a do aktivít s vyššou pridanou hodnotou. Pri týchto farmách sa dá očakávať vyšší nárast produktivity vďaka investíciám.

Graf 41: Pomer poľnohospodárskych hrubých fixných aktív voči poľnohospodárskej hrubej pridanej hodnote (2015)

Graf 42: Pomer fyzického kapitálu k počtu pracovníkov (množstvo fyzického kapitálu na pracovníka v poľnohospodárstve) (2015)

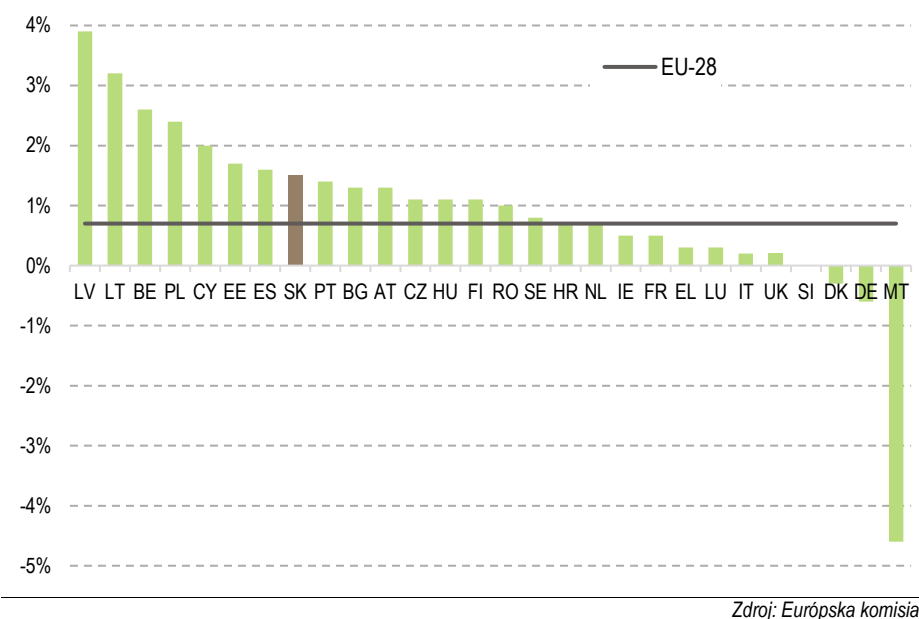

Zvyšovanie investícií je jedným z hlavných opatrení PRV. V programovom období 2014-2020 sa jedná o rozpočtovo najväčšie opatrenie (542,7 mil. eur, 25,8 % rozpočtu PRV).

3.1.3. Technológia

Rast technológie¹² sa meria rastom celkovej produktivity faktorov (TFP – Total Factor Productivity). Priemerný ročný technologický rast v poľnohospodárstve medzi rokmi 2006 a 2016 dosiahol na Slovensku 1,5 %, čo je nad úrovňou priemeru krajín EÚ28. V priemere sa očakáva vyšší technologický rast v relatívne chudobnejších štátoch EÚ z dôvodu dobiehania bohatších štátov prostredníctvom transferu technológií.

Graf 43: Priemerný ročný rast TFP medzi rokmi 2006 a 2016 (%)

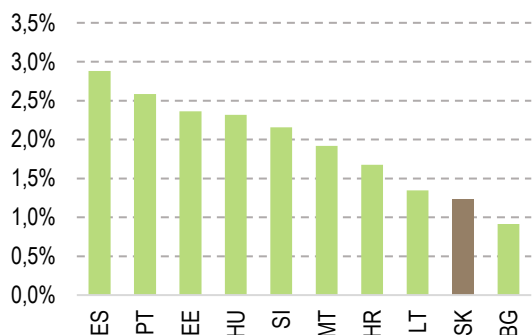
Hlavným zdrojom rastu produktivity je výskum a vývoj (R&D¹³). Metaanalýza (Alston, 2000) zahrňujúca takmer 300 štúdií odhaduje návratnosť výdavkov na výskum a vývoj v poľnohospodárstve medzi 20 až 80 %. Hlavným poskytovateľom zdrojov pre R&D v poľnohospodárstve býva verejný sektor. Slovensko medzinárodne

¹² Pod technológiou sa myslia nápady a inovácie.

¹³ Research and development

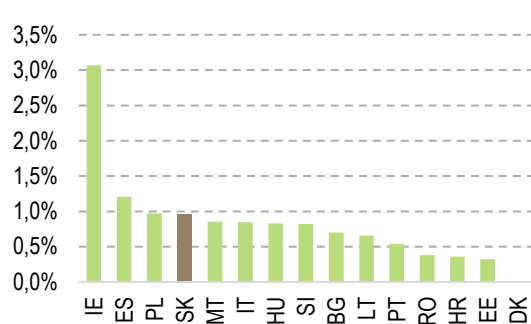
vo výdavkoch na výskum a vývoj zaostáva. Podiel vládnych výdavkov na R&D na hrubej poľnohospodárskej pridanej hodnote je však podobný ako v iných krajinách.

Graf 44: Podiel celkových výdavkov na R&D v poľnohospodárstve na poľnohospodárskej hrubej pridanej hodnote (%) (2014)

Zdroj: Eurostat, IPP

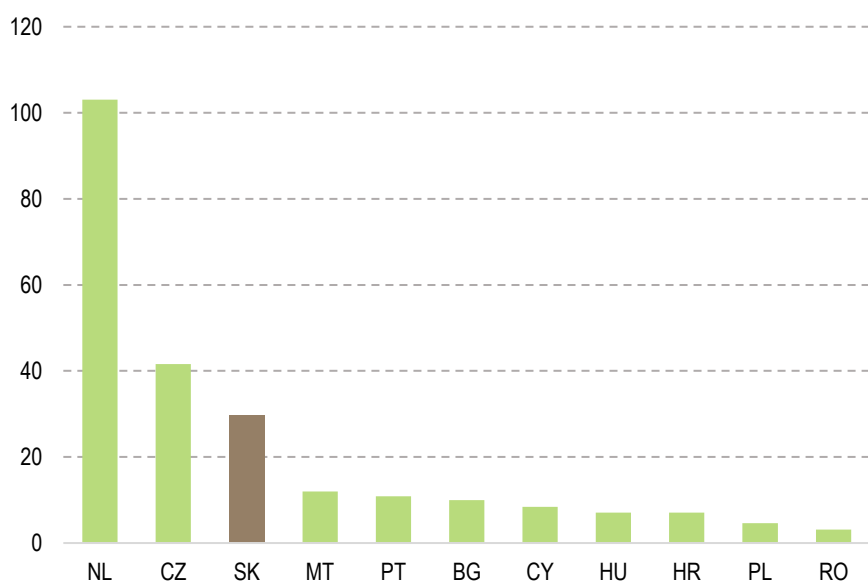
Graf 45: Podiel vládnych výdavkov na R&D v poľnohospodárstve na poľnohospodárskej hrubej pridanej hodnote (%) (2014)

Zdroj: Eurostat, IPP

Slovensko má možnosť buď prevziať existujúce poznatky zo zahraničia, alebo si vytvoriť vlastné poznatky pre slovenské klimatické podmienky. Druhá možnosť si vyžaduje dostatok kvalitných výskumníkov v poľnohospodárstve. Počet výskumníkov na 1 000 obyvateľov je na základe dostupných dát relatívne vysoký. Otázna je však kvalita výskumu.

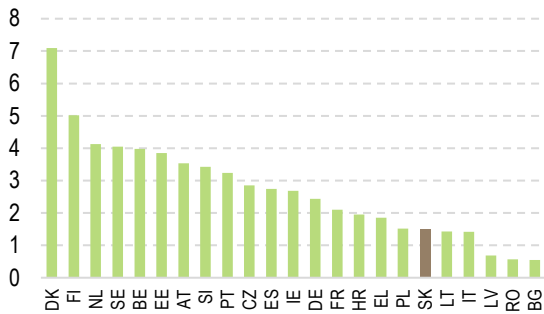
Graf 46: Počet výskumníkov v poľnohospodárstve na 1 000 pracovníkov v poľnohospodárstve

Zdroj: Eurostat, IPP

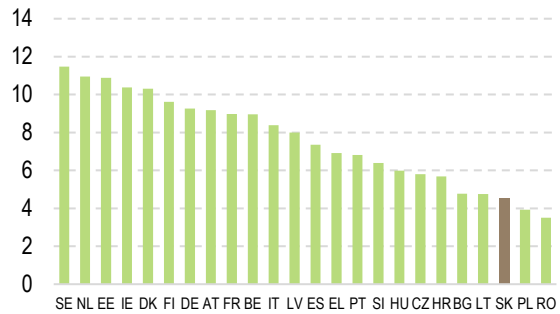
Slovensko zaostáva v kvalite vedeckého výskumu v oblasti poľnohospodárstva. Ako v počte vedeckých článkov na obyvateľa, tak aj v počte citácií na článok patrí ku krajinám EÚ s nízko kvalitným poľnohospodárskym výskumom. Záverečná správa hlbšie zanalyzuje nastavenie systému výskumných inštitúcií s cieľom zvýšiť kvalitu vedeckého výskumu a prienik do praxe.

Graf 47: Počet vedeckých článkov v poľnohospodárskych a príbuzných vedách na obyvateľa (priemer 2009-2017)¹⁴

Zdroj: Web of Science, Eurostat, IPP

Graf 48: Počet citácií v poľnohospodárskych a príbuzných vedách na článok (priemer 2009-2017)

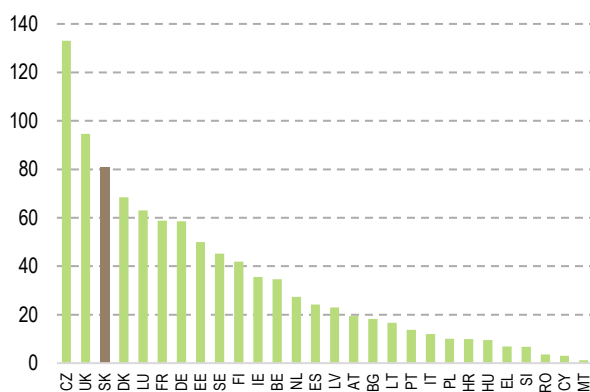
Zdroj: Web of Science, IPP

Jednou z priorit Programu rozvoja vidieka je transfer vedomostí a inovácií. Vzhľadom na vysokú návratnosť výdavkov na výskum a vývoj, je vhodné alokovať dostatočné množstvo zdrojov do tejto oblasti.

3.1.4. Štruktúra fariem

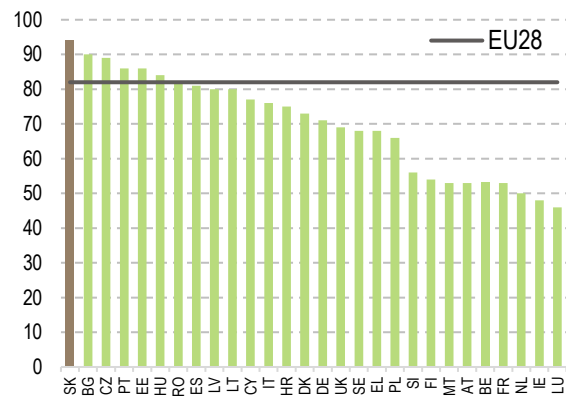
Na Slovensku je 25 658 fariem ktoré obhospodarujú 1 889 819 ha pôdy (2016). Dominujú veľké farmy. Priemerná veľkosť farmy v SR patrí medzi najväčšie v EÚ a veľké farmy obhospodarujú takmer celú pôdu na Slovensku.

Graf 49: Priemerná veľkosť farmy (ha) (2013)

Zdroj: Eurostat, IPP

Graf 50: Podiel pôdy obhospodarovanej 20 % najväčších fariem (2015) (%)

Zdroj: Eurostat

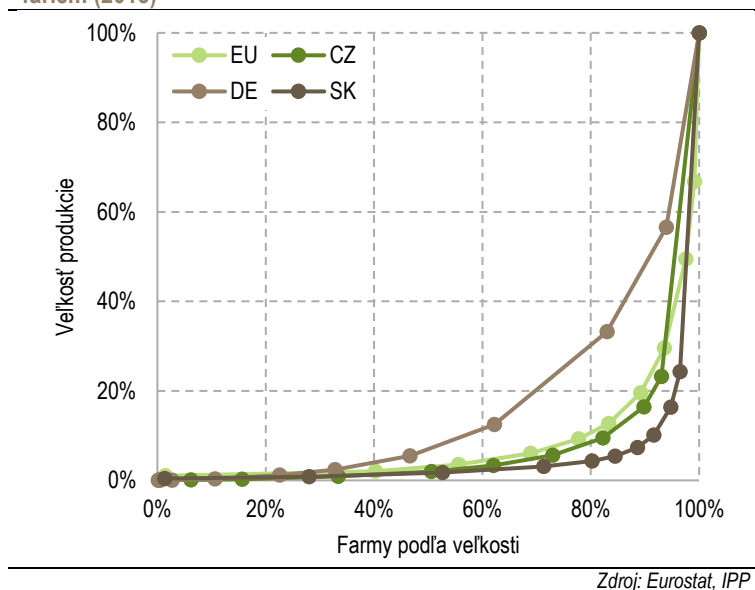
Dvadsať percent najväčších fariem v SR obhospodaruje 94 % pôdy (v EÚ je to v priemere 82 % pôdy). V západnej Európe prevládajú rodinné farmy, ktoré majú na produkcii poľnohospodárstva významný vplyv.

Menej ako 4 % najväčších fariem na Slovensku vyprodukuje až 75 % z celkovej produkcie v sektore. Pre porovnanie, v Nemecku 6 % najväčších fariem vyprodukuje menej ako 50 % celkovej produkcie. Vyššiu koncentráciu prvovýroby v poľnohospodárstve na Slovensku potvrdzuje aj hodnota Gini koeficientu¹⁵, ktorý pre Slovensko je rovný 0,91, pre Českú republiku 0,87, pre EÚ 0,86 a pre Nemecko 0,75.

¹⁴ Dáta pochádzajú z Web of Science, údaje o počte obyvateľov sú prebraté z Eurostatu. Vedecké články sú z oblasti poľnohospodárstva a súvisiacich vied. Tieto okrem poľnohospodárskych vied zahŕňajú aj biológiu a biochémiu, ekológiu, mikrobiológiu, molekulárnu biológiu a genetiku a rastlinnú a živočíšnu vedu.

¹⁵ Gini koeficient v našom prípade porovnáva kumulatívnu veľkosť produkcie podľa kumulatívneho počtu fariem zoradených podľa ekonomickej veľkosti. Hodnota sa môže pohybovať od 0 znamenajúca perfektnú dekoncentráciu po 1 v prípade dokonalej koncentrácie (OECD, 2018).

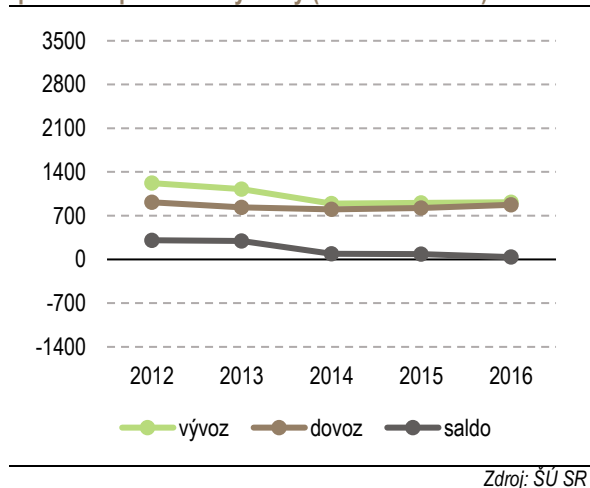
Graf 51: Kumulatívna hodnota výstupu podľa ekonomickej veľkosti fariem (2013)

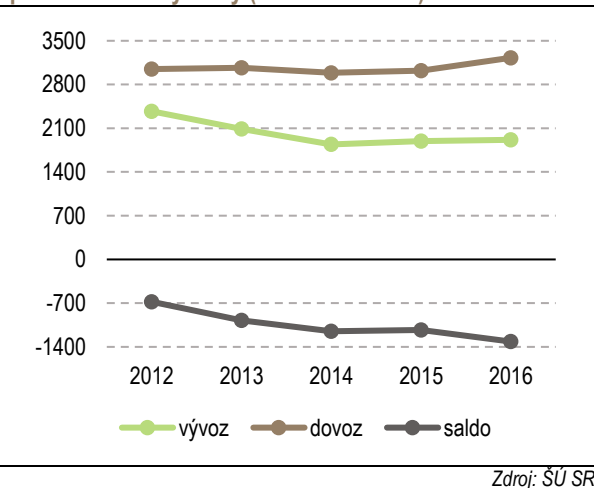
3.1.5. Zahraničný obchod

Na Slovensku od roku 2012 agroobchod zaznamenáva nepriaznivý vývoj zahraničnej bilancie. V roku 2016 bol dosiahnutý negatívny výsledok salda zahraničného obchodu v potravinárskych výrobkoch (- 1 315 mil. eur). V poľnohospodárskych komoditách Slovensko dosiahlo takmer vyrovnanú bilanciu (+ 37,5 mil. eur).

Graf 52: Vývoj zahraničného obchodu SR pre poľnohospodárske výrobky (v miliónoch eur)

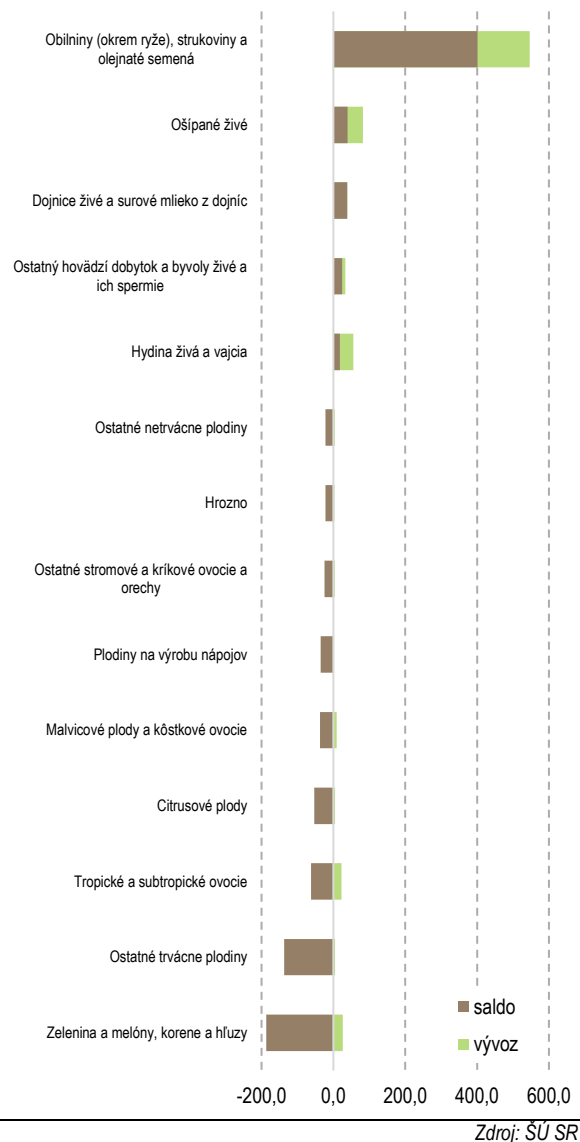
Graf 53: Vývoj zahraničného obchodu SR pre potravinárske výrobky (v miliónoch eur)

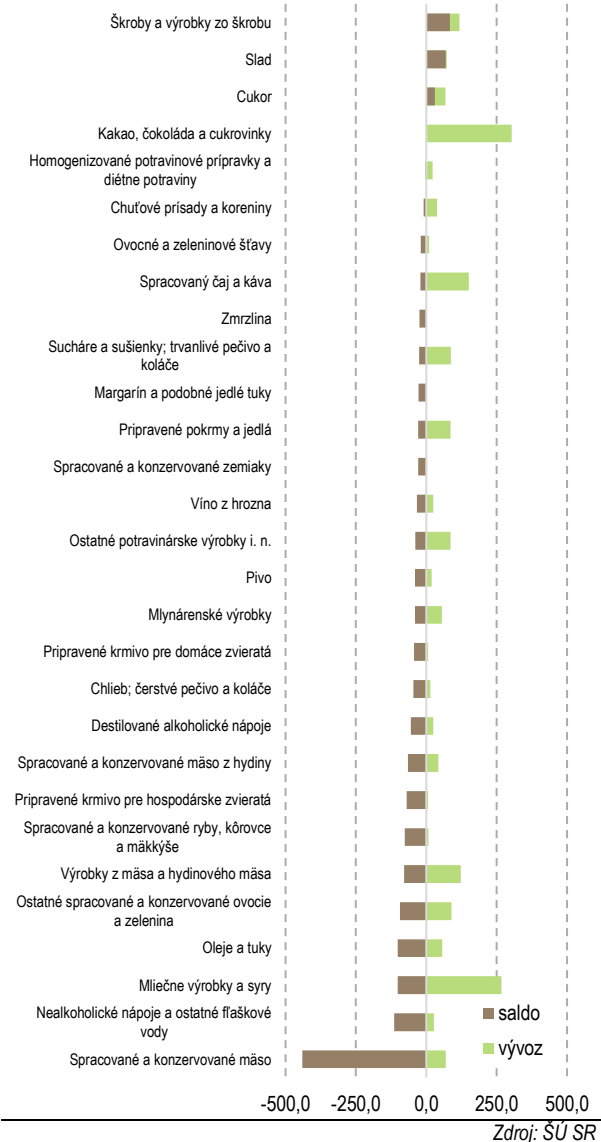
Dovoz SR je orientovaný na komodity s vysokou pridanou hodnotou a vývoz na komodity s nízkou pridanou hodnotou. V prípade poľnohospodárskych výrobkov je dovoz tvorený najmä nenahradiateľnými komoditami. V mimosezónnom období veľkú časť dovozu tvorí čerstvé ovocie a zelenina z oblastí s priaznivejším podnebí¹⁶. Vývoz v prípade poľnohospodárskych výrobkov je najviac orientovaný na obilniny a olejninu. Hlavnými komoditnými skupinami, ktoré spôsobili záporný výsledok salda boli mäso, ovocie, mlieko a liehoviny.

¹⁶ Vybrané aspekty konkurencieschopnosti v dodávateľsko-odberateľskom reťazci agropotravinárskych komodít, VÚEPP, 2018

Graf 54: Zahraničný obchod SR pre poľnohospodárske komodity (v miliónoch eur, 2017)

Graf 55: Zahraničný obchod SR pre potravinárske výroby (v miliónoch eur, 2017)

Agrárny zahraničný obchod je orientovaný na členské krajiny EÚ. V roku 2016 dovoz zo štátov EÚ tvoril 91,3 % a vývoz 95,2 % z celkového zahraničného obchodu. Z toho z Českej republiky bolo na Slovensko dovezených 28 % a vyvezených bolo 24 % z dovozu a vývozu krajín EÚ. Zvyšné tzv. tretie krajiny sa v roku 2016 na dovoze a vývoze SR podieľali menej ako 10 % (Zelená správa 2018).

Tabuľka 12: Teritoriálna štruktúra agrárneho zahraničného obchodu (v miliónoch eur, 2016)

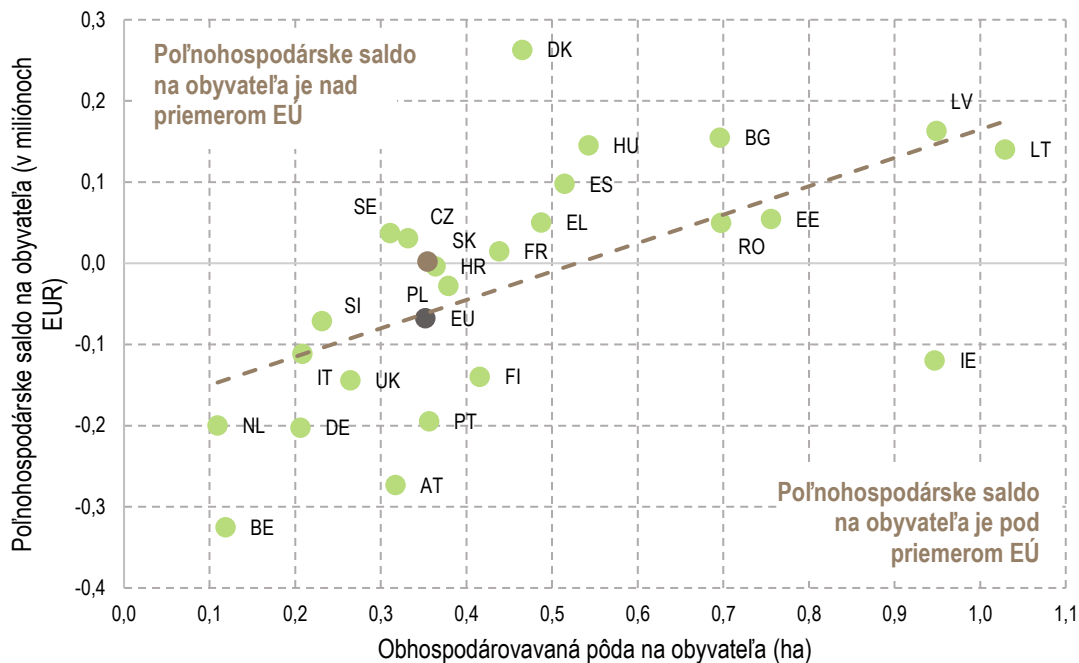
Ukazovateľ	Obdobie	EÚ-28		tretie krajiny	z toho			
		z toho CZ	EFTA		Balkán	ACP	SNŠ	
Vývoz	Ø2012-16	2 914,0	754,8	119,8	17,1	13,9	1,7	46,3
	2016	2 691,10	646,5	135,8	20,3	13,4	3,1	36,1
Dovoz	Ø2012-16	3 586,6	1 049,90	333,6	23,2	18,1	54,2	20,8
	2016	3 748,7	1 051,00	355,6	23,3	21,3	63,5	20,8
Saldo	Ø2012-16	-672,6	-294,8	-213,8	-6,1	-4,2	-52,5	25,5
	2016	-1 057,6	-404,5	-219,9	-3,1	-7,9	-60,3	15,2

Zdroj: ŠÚ SR, NPPC-VÚEPP, Zelená správa 2018

Pozn.: EFTA Nórsko, Island, Švajčiarsko, Lichtenštajnsko
 Balkán Albánsko, Macedónsko, Bosna a Hercegovina, Čierna Hora, Srbsko a Kosovo
 ACP Skupina krajín Afriky, Karibiku a Tichomoria
 SNŠ Arménsko, Azerbajdžan, Bielorusko, Gruzínsko, Kazachstan, Kirgizsko, Moldavsko, Ruská federácia, Tadžikistan, Turkménsko, Ukrajina, Uzbekistan

Podľa porovnania zohľadňujúceho veľkosť obhospodarovanej pôdy a počet obyvateľov daného štátu je Slovensko v poľnohospodárskom salde mierne nad jeho očakávanou úrovňou. V tomto porovnaní najlepšie obstálo vysoko efektívne a technologicky vyspelé dánske poľnohospodárstvo.

Graf 56: Zhodnotenie poľnohospodárskeho zahraničného salda na obyvateľa vzhľadom na veľkosť obhospodarovanej pôdy v ha na obyvateľa (2015)

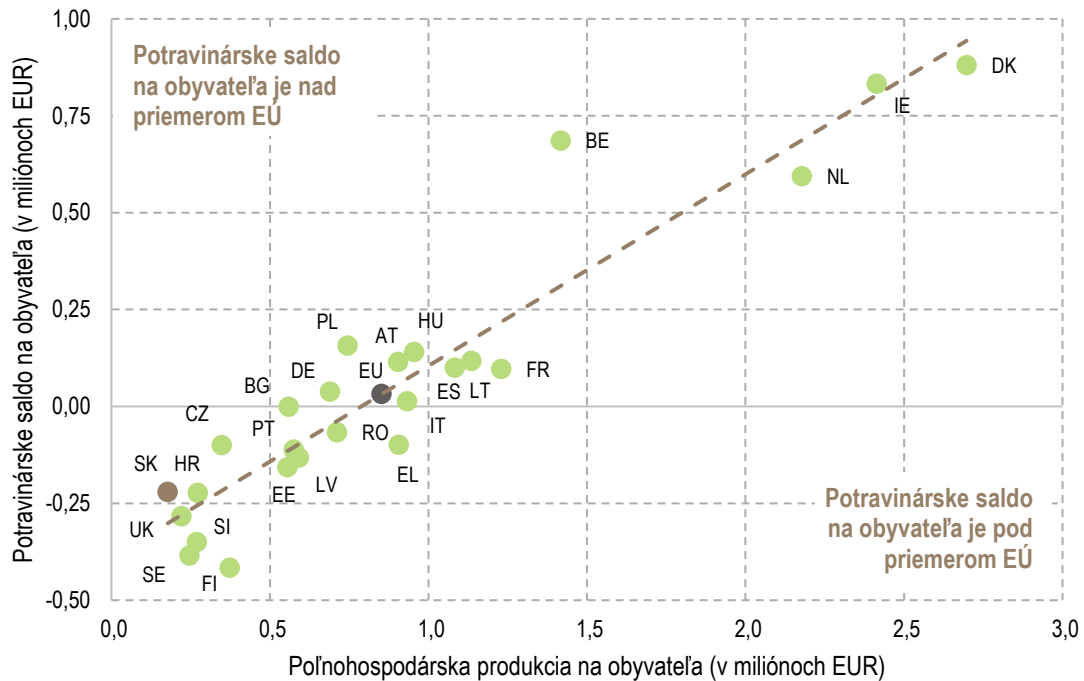

*bez Cypru, Malty a Luxemburska

Zdroj: Eurostat, IPP

Pre výsledok zahraničného obchodu v potravinárskom priemysle je kľúčová produkcia v poľnohospodárstve očistená o zahraničný obchod a počet obyvateľov, pre ktorých tento priemysel produkuje. **Slovensko dosahuje najnižšiu produkciu v poľnohospodárstve na obyvateľa z krajín EÚ**, no napriek tomu k danému pomeru poľnohospodárskej produkcie na obyvateľa dosahuje mierne vyššiu úroveň salda zahraničného obchodu potravinárskych výrobkov. Najvyššiu úroveň salda zahraničného obchodu potravinárskych výrobkov dosahuje Belgicko, ktoré je výrazne nad očakávanou úrovňou vzhľadom na poľnohospodársku produkciu na obyvateľa.

Graf 57: Zhodnotenie potravinárskeho zahraničného salda na obyvateľa vzhľadom na produkciu poľnohospodárstva na obyvateľa (2015)

*bez Cypru, Malty a Luxemburska

Zdroj: Eurostat, IPP

Box 4.: Zhodnotenie zahraničného salda

Každá krajina sa snaží využiť svoje komparatívne výhody a produkovať to, na čo má vytvorené najlepšie podmienky. V prípade poľnohospodárstva sú najdôležitejšími faktormi veľkosť obhospodarovanej pôdy a počet obyvateľov daného štátu.

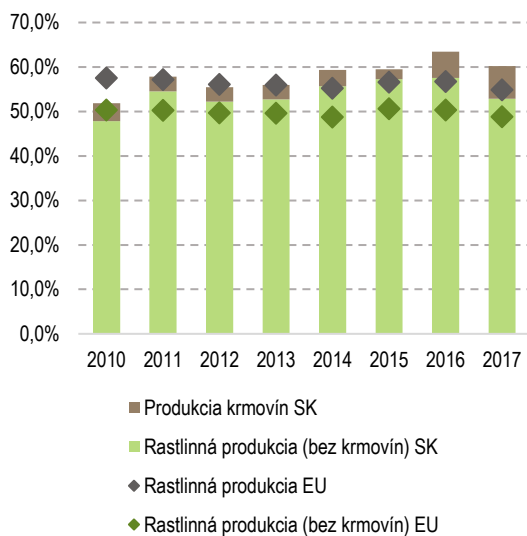
Zahraničné saldo poľnohospodárskych výrobkov je v danej krajine závislé na veľkosti obhospodarovanej pôdy a počtu obyvateľov, pre ktoré poľnohospodárstvo hlavne produkuje (technické plodiny zanedbáme). V prípade, že pomer obhospodarovanej pôdy na obyvateľa je nižší, krajina nemá teoretický predpoklad vyprodukovať dostatok poľnohospodárskych výrobkov a musí ich dovážať. V prípade, že pomer obhospodarovanej pôdy na obyvateľa je vyšší, krajina má predpoklady vyššej produkcie v poľnohospodárstve ako je potrebné na domácu spotrebu. Krajina poľnohospodárske výrobky vyváža.

Zahraničné saldo potravinárskych výrobkov je závislé na produkcii v poľnohospodárstve (očistená o zahraničný obchod) a počte obyvateľov. Krajina s nižším pomerom poľnohospodárskej produkcie na obyvateľa nemá dostatočné predpoklady na pokrytie domáceho dopytu po potravinách a musí potravinové výrobky dovážať. Krajina s vyšším pomerom poľnohospodárskej produkcie na obyvateľa má dostatočné predpoklady na produkciu potravinárskych výrobkov a očakáva sa, že môže túto produkciu aj vyvážať.

3.1.6. Rastlinná výroba

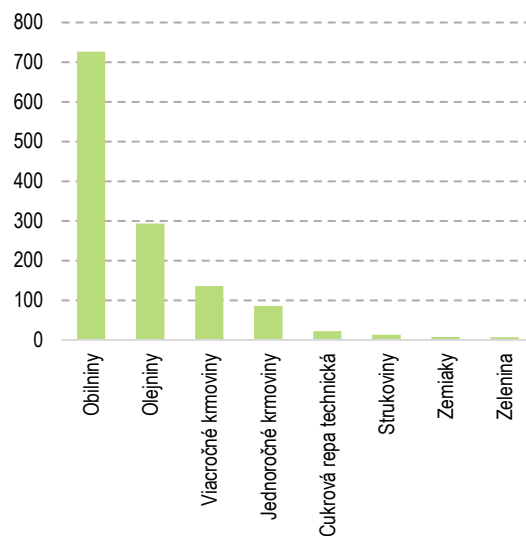
Na Slovensku dominuje rastlinná produkcia (60,2 %, z toho 7,3 p.b. krmoviny) pred živočíšnou (39,8 %). Podiel rastlinnej produkcie na celkovej poľnohospodárskej produkcii sa postupne zvyšuje.

Graf 58: Podiel rastlinnej produkcie na hrubej poľnohospodárskej produkcii

Zdroj: Eurostat, IPP

Graf 59: Štruktúra osevných plôch v tisíckach hektárov (2017)

Zdroj: ŠÚ SR

V rastlinnej prvovýrobe je Slovensko najviac zamerané na pestovanie obilnín, dominuje pšenica. Obilniny sa v SR pestujú na 37 % pôdy, čo je nad priemerom EÚ (31%). Najvýraznejšie sa SR odlišuje v pestovaní olejnin (293 tis. hektárov), oproti EÚ sa pestujú na 2,5-krát väčšom podiele rozlohy pôdy. Na Slovensku sa ovocie pestuje iba na 0,2 % pôdy. V Českej republike je to 0,4 % a v EÚ dokonca 1,5 %. V prípade zeleniny je Slovensko na tom podobne ako Česká republika, ale v EÚ sa zelenina pestuje na 4-krát väčšom území.

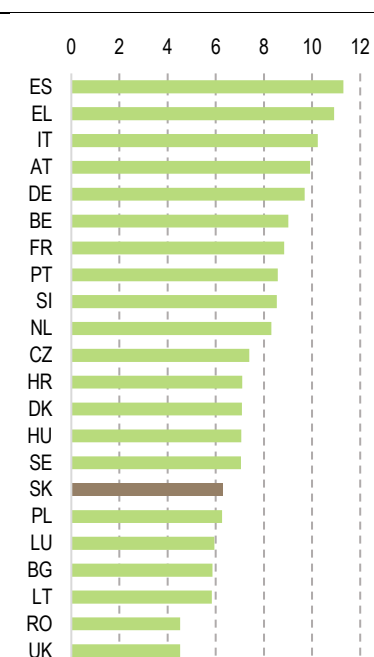
Tabuľka 13: Štruktúra osevných plôch (2017)

	Trvalé trávne porasty	Obilniny	Krmoviny	Olejiny	Ovocie	Strukoviny	Zelenina	Cukrová repa	Zemiaky	Iné
EU	33,3%	31,3%	11,8%	6,1%	1,5%	1,3%	1,2%	1,0%	1,0%	11,5%
CZ	27,3%	38,8%	12,3%	13,7%	0,4%	1,2%	0,3%	1,9%	0,7%	3,4%
DE	27,7%	37,7%	16,5%	8,1%	0,4%	1,1%	0,8%	2,4%	1,5%	3,9%
SK	26,9%	37,4%	14,0%	15,2%	0,2%	0,7%	0,3%	1,2%	0,4%	3,8%

Zdroj: Eurostat, IPP

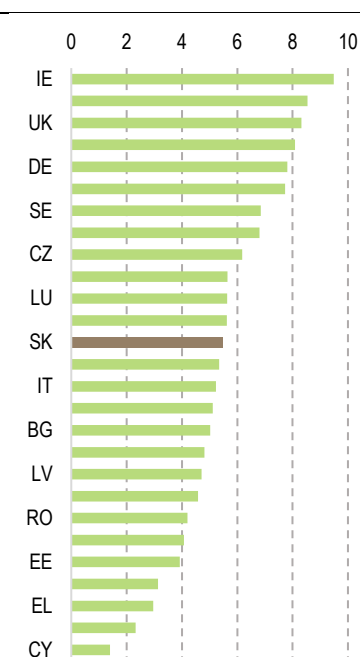
Hektárové úrody kukurice dosahujú na Slovensku 6,28 t/ha. To zaraďuje Slovensko skôr ku krajinám s nižšou produktivitou. Pri pšenici sa Slovensko s produktivitou 5,46 t/ha nachádza približne v strede krajín EÚ. Úrodnosť v prípade cukrovej repy dosiahla na Slovensku v roku 2015 až 2017 hodnotu 60,39 t/ha, čo nás radí medzi krajiny so strednou úrodnosťou na hektár.

Graf 60: Hektárové úrody kukurice (priemer rokov 2015-2017) (t/ha)

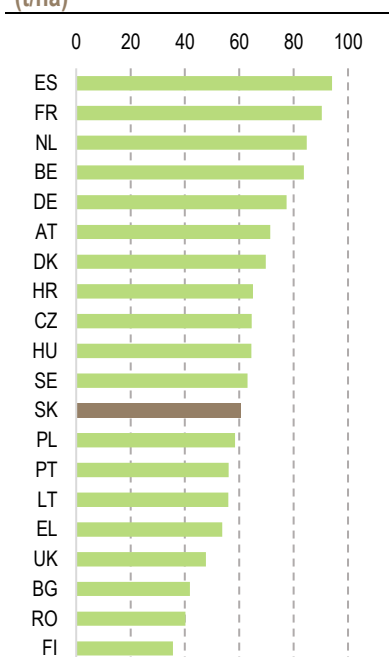
Zdroj: Eurostat, IPP

Graf 61: Hektárové úrody pšenice (priemer rokov 2015-2017) (t/ha)

Zdroj: Eurostat, IPP

Graf 62: Hektárové úrody cukrovej repy (priemer rokov 2015-2017) (t/ha)

Zdroj: Eurostat, IPP

Záverečná správa revízie výdavkov sa zameria na identifikáciu najlepšej praxe v oblasti poľnohospodárskej prvovýroby a navrhne opatrenia, ktoré podpora jej zavádzanie na Slovensku.

3.1.7. Živočíšna výroba

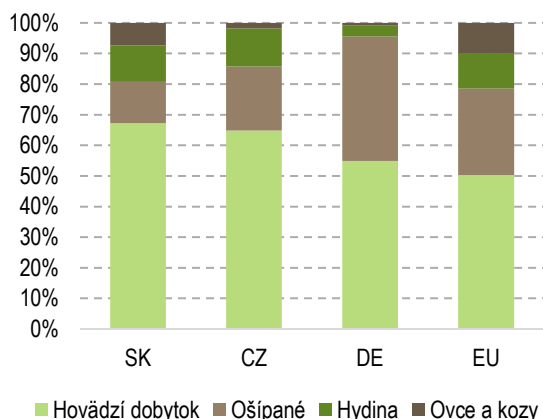
V SR sa v roku 2017 chovalo približne 440 tisíc kusov hovädzieho dobytku, 615 tisíc kusov ošípaných, 365 tisíc kusov oviec a 13,4 milióna kusov hydiny.

Tabuľka 14: Počty hospodárskych zvier v tisíckach kusov (2017)

Rok	Dojné kravy	Ostatné kravy	Ostatný hovädzí dobytok	Ošípané	Ovce	Hydina	Kozy a capy	Kone
2004	201,7	30,1	308,3	1 149,3	321,2	13 713,2	39	N.A.
2017	129,9	64,8	245,2	614,4	365,3	13 353,8	37	6,1

Zdroj: ŠÚ SR

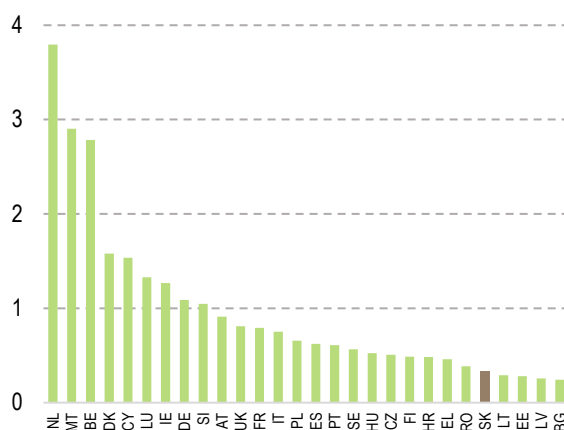
Graf 63: Podiely hospodárskych zvierat podľa dobytčích jednotiek (2016)

Zdroj: FADN (Výberový súbor podnikov), IPP

Pozn: dobytčia jednotka = približne 500kg živej hmotnosti

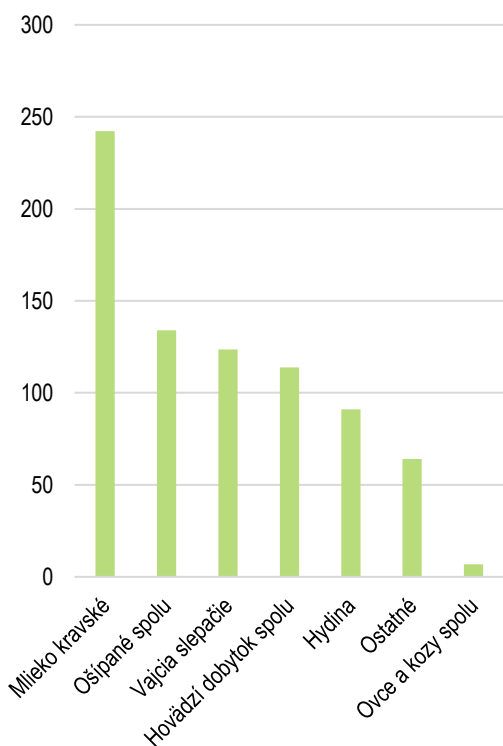
Graf 64: Dobytčie jednotky na hektár v EÚ (2016)

Zdroj: Eurostat, IPP

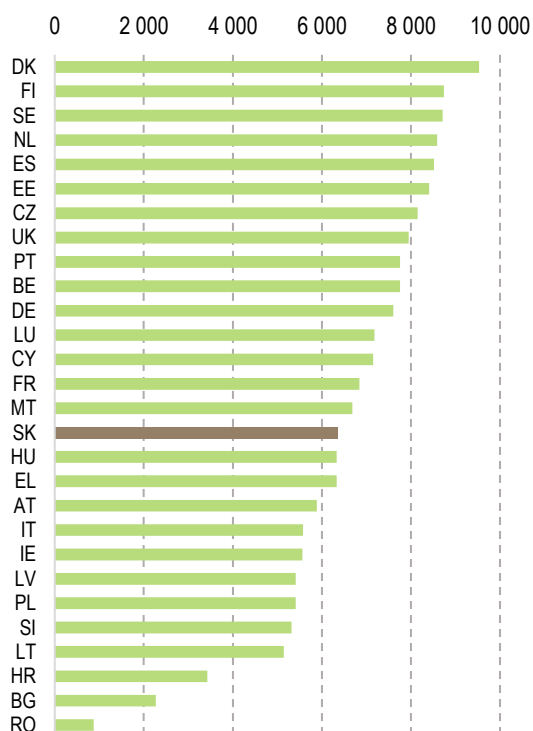
Podľa hrubej živočišnej produkcie chováme najviac ošipaných, o niečo menej hovädzí dobytok a hydinu. Pri živočišných výrobkoch dominuje kravské mlieko a slepačie vajcia.

Graf 65: Hrubá živočišná produkcia v roku 2016 (v mil. eur)

Zdroj: ŠÚ SR

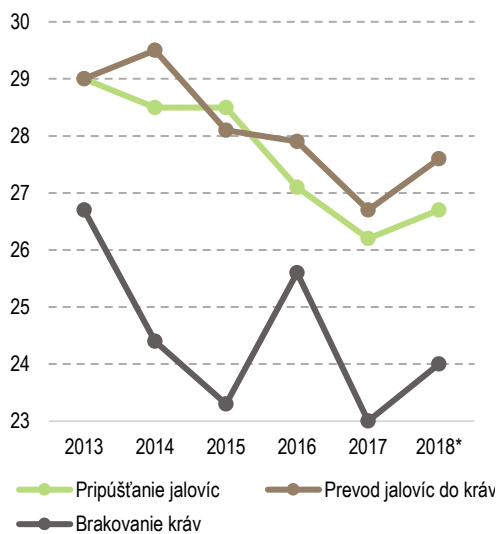
Graf 66: Produkcia mlieka na dojnicu (2017) (kg/dojnicu)

Zdroj: Eurostat, IPP

Produkcia mlieka na dojnicu bola v roku 2017 približne na úrovni priemeru EÚ. Výnosnosť dosiahla 6 360 kg mlieka na dojnicu ročne. Počet dojníc má klesajúci trend, kým výnosnosť na dojnicu rastie. Produkcia mlieka je tak na vyrovnaner úrovni. V produkcii hovädzieho mäsa dosiahlo Slovensko v rokoch 2013 až 2017 najväčší priemerný medzoročný pokles produkcie.

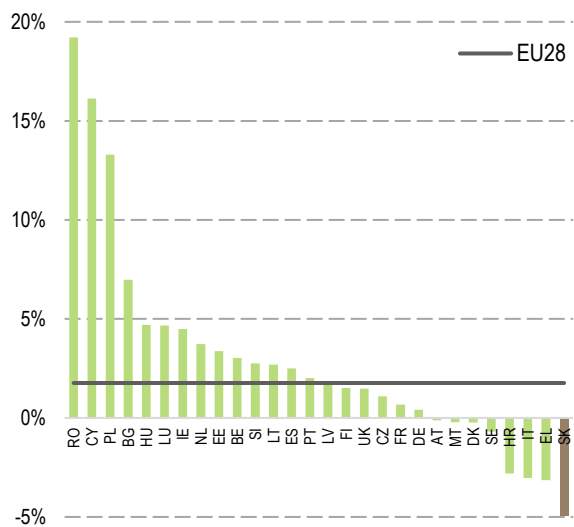
Graf 67: Vývoj ukazovateľov reprodukcie hovädzieho dobytku na Slovensku (ks / 100 kráv)

Pozn: * odhad VÚEPP

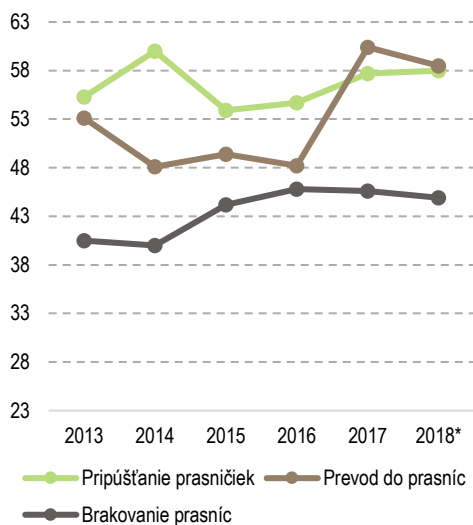
Zdroj: VÚEPP, IPP

Graf 68: Priemerný medziročný vývoj produkcie hovädzieho mäsa 2013 – 2017 (v hmotnosti)

Zdroj: Eurostat, IPP

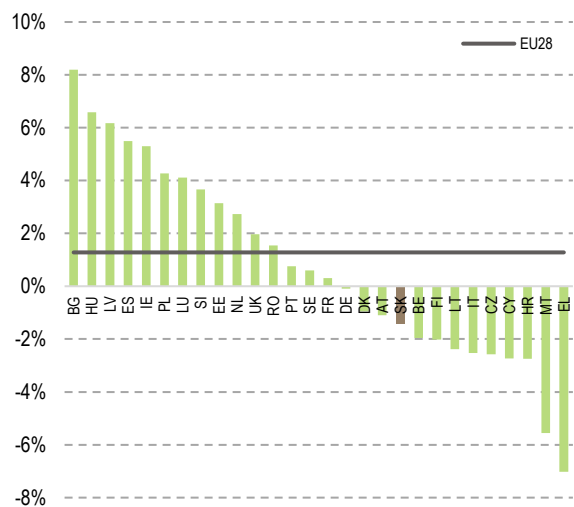
Graf 69: Vývoj ukazovateľov reprodukcie ošipovaných na Slovensku (ks / 100 prasnic)

Pozn: * odhad VÚEPP

Zdroj: VÚEPP, IPP

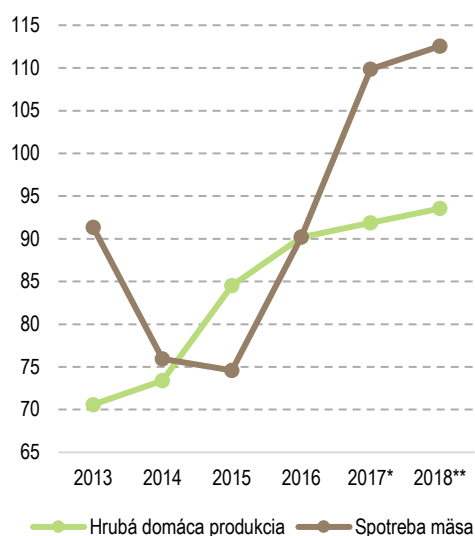
Graf 70: Priemerný medziročný vývoj produkcie bravčového mäsa 2013 – 2017

Zdroj: Eurostat, IPP

Produkcija bravčového mäsa v období rokov 2013 – 2017 na Slovensku medziročne klesala v priemere o 1 %. Celkovo v EÚ produkcia stúpala o 1 %.

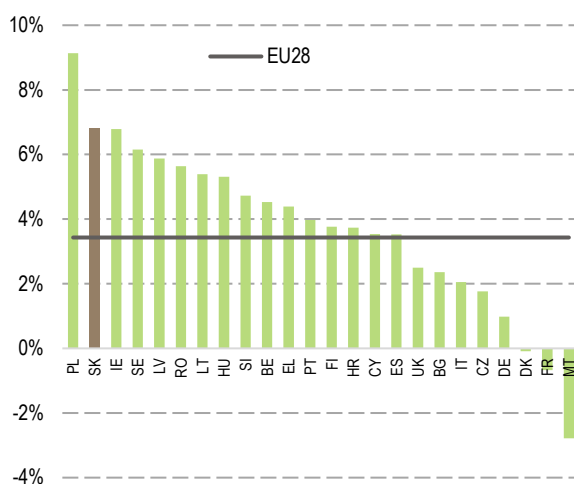
Graf 71: Hrubá domáca produkcia a spotreba hydinového mäsa na Slovensku (tisíc t)

Pozn: * výhľad VÚEPP
** odhad VÚEPP

Zdroj: VÚEPP, IPP

Graf 72: Priemerný medziročný vývoj produkcie hydinového mäsa 2013 – 2017

Zdroj: Eurostat, IPP

Produkcia hydinového mäsa na Slovensku medziročne rástla približne o 7 %. Rast produkcie sa prejavuje aj v spojení s domácou spotrebou, Slovensko bolo v r. 2015 sebestačné vo výrobe hydinového mäsa. V ďalších rokoch však spotreba rástla rýchlejšie ako produkcia.

Záverečná správa revízie výdavkov sa zameria na identifikáciu najlepšej praxe v oblasti poľnohospodárskej prvovýroby a navrhne opatrenia, ktoré podporia jej zavádzanie na Slovensku.

3.2. Potravinársky priemysel

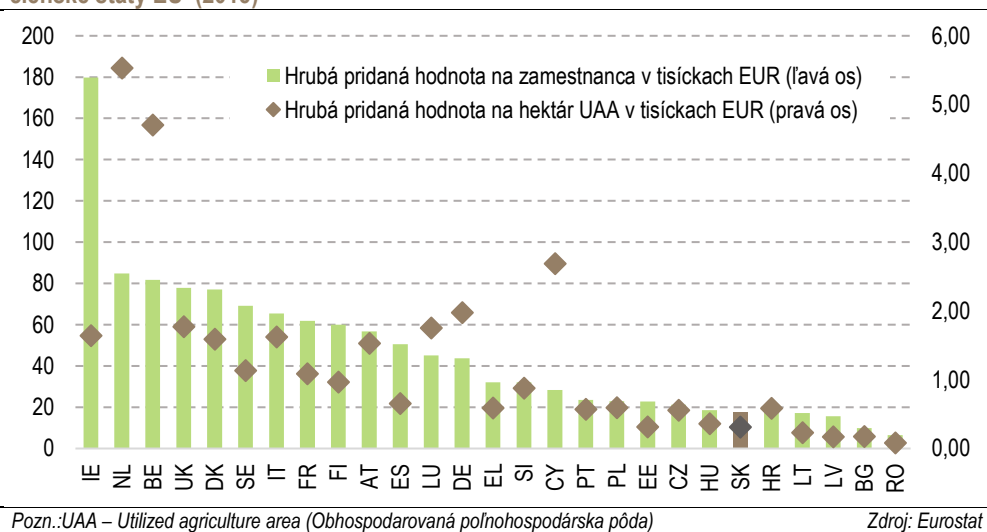
- V prípade olejnín, špeciálne v prípade slnečnice je domáce spracovanie doma vypestovaných plodín veľmi nízke.
- Až 31 % potravinárskych podnikov vykazuje záporný výsledok hospodárenia. Najvýnosnejšie sú na Slovensku škrobárenský a pivovarnický priemysel. Naopak, najhoršie sú na tom mäsový, tukový priemysel a priemysel spracovania rýb.
- Pridaná hodnota na zamestnanca v potravinárskom priemysle je nízka. Nižšiu majú iba niektoré krajiny Pobaltia a Balkánu.

Na Slovensku existuje viac ako 2 100 potravinárskych podnikov (VÚEPP, 2016). V roku 2017 v nich bolo zamestnaných 50 500 ľudí s priemernou hrubou pridanou hodnotou na zamestnanca na úrovni 22 000 eur (Eurostat, 2015).

Spracovateľský priemysel je viac koncentrovaný ako poľnohospodárstvo. Tri najväčšie podniky v spracovateľskom priemysle pokrývajú 13 % celkových tržieb. Desať najväčších podnikov produkuje až 32 % celkovej produkcie (POTRAV MPRV SR, IPP).

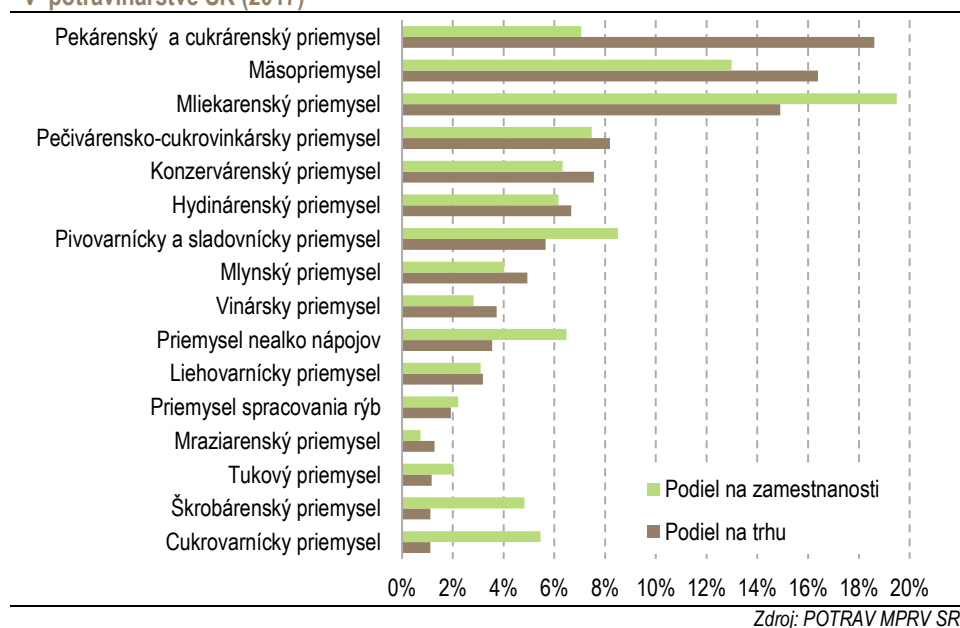
Slovensko má v potravinárstve nízku úroveň hrubej pridanej hodnoty na zamestnanca a zároveň aj na hektár obhospodarovanej pôdy. Horšie sú na tom iba niektoré krajiny z Pobaltia a Balkánu.

Graf 73: Hrubá pridaná hodnota potravinárskeho priemyslu na zamestnanca a na hektár pre členské štáty EÚ (2015)

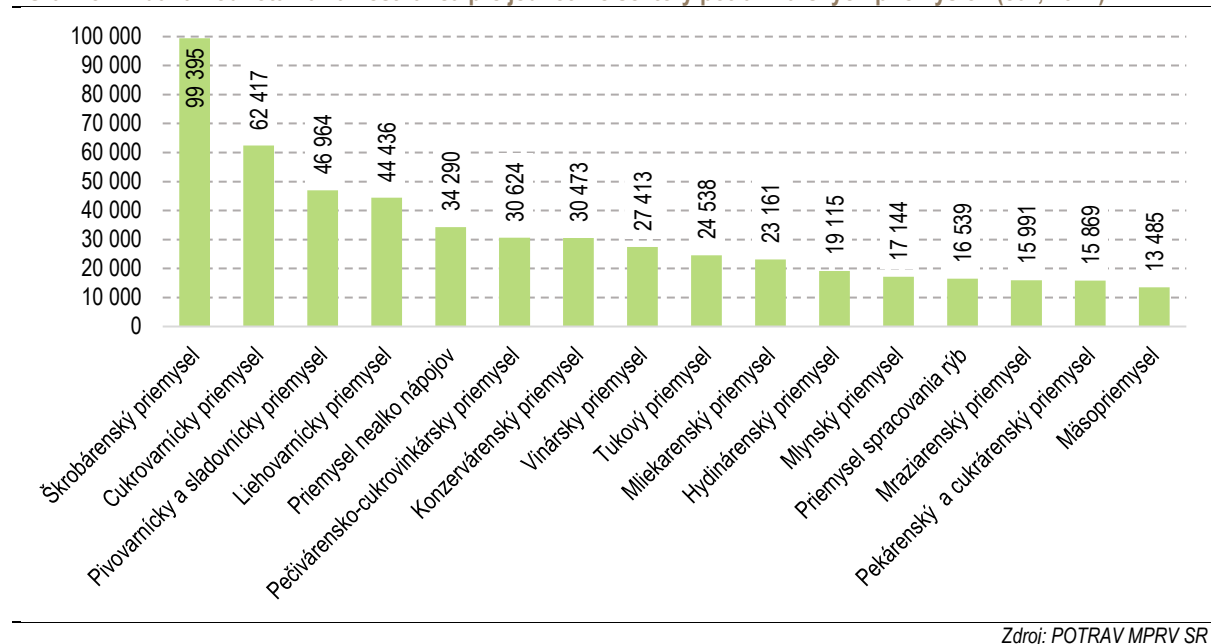
Najväčší podiel na zamestnanosti v potravinárskom priemysle má mliekarenský priemysel (19,5 %), za ním nasledujú mäsiarstvo (16,5%) a pivovarnický priemysel (8,5%). Najväčší podiel na tržbách dosahujú pekársky a cukrárenský priemysel, mäsiarstvo a mliekarenský priemysel (všetky nad 14%). Najnižší podiel na zamestnanosti v potravinárskom priemysle má mraziarsky, ktorý dosahuje aj jeden z najnižších podielov na tržbách celého potravinárskeho priemyslu.

Graf 74: Podiely jednotlivých spracovateľských priemyslov na zamestnanosti a výrobe v potravinárstve SR (2017)

Výrazne najvyššia pridaná hodnota na zamestnanca sa na Slovensku dosahuje v škrobárskom priemysle. Ďalej nasledujú cukrovársky a pivovarnícky priemysel. Naopak, najnižšia pridaná hodnota sa dosahuje v mäsiarstve.

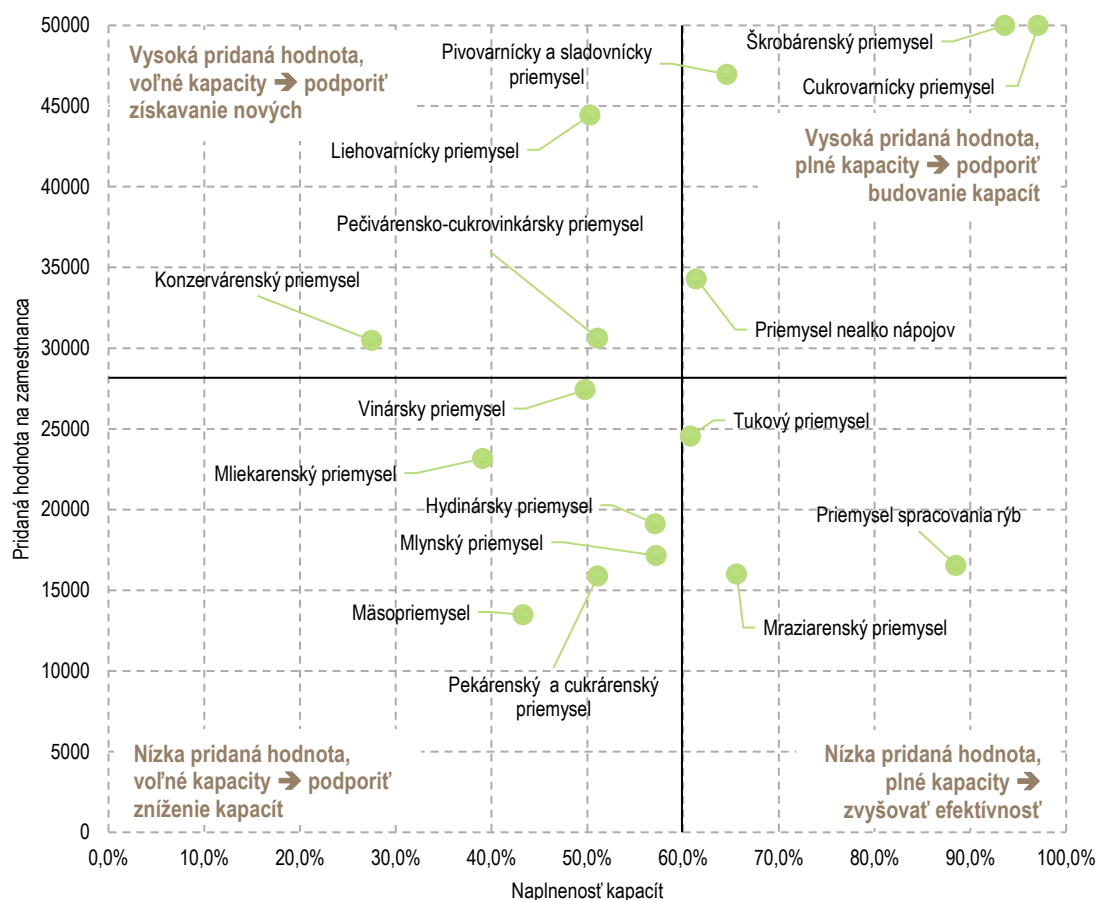
Graf 75: Pridaná hodnota na zamestnanca pre jednotlivé sektory potravinárskych priemyslov (eur, 2017)

V slovenskom spracovateľskom sektore sa k plnému využitiu kapacít blížila iba cukrovársky a škrobársky priemysel. Naopak najnižšie využitie kapacít je v mäsiarstve, mliekarskom a konzervárskom priemysle. V týchto prípadoch využitie kapacít daných sektorov nedosahuje ani 50 %, čo sa negatívne prejavuje aj na efektívnosti produkcie.

Cieľom SR by mala byť podpora konkurencieschopnosti domáceho potravinárskeho priemyslu. Spracovateľské podniky by mali byť schopné presadiť sa v konkurencii najmä pri spracovaní domácej poľnohospodárskej produkcie, pri ktorej majú prirodzenú geografickú výhodu.

Graf 76: Pridaná hodnota na zamestnanca vs. naplnenie kapacít (eur, 2017)

Zdroj: POTRAV MPRV SR

Priemerné výsledky hospodárenia na podnik za roky 2012-17 ukazujú, že až 31 % potravinárskych podnikov vykazuje záporný výsledok hospodárenia. Najvýnosnejší je na Slovensku škrobárenský a pivovarnícky priemysel. Naopak, najhoršie sú na tom mäsový, tukový a priemysel spracovania rýb. Zvlášť tukový a mäso priemysel sú na tom zle a vykazujú priemerne ročnú stratu 100 tisíc respektíve 400 tisíc eur.

Tabuľka 15: Výsledkové ukazovatele na podnik pre jednotlivé druhy spracovateľských priemyslov

2012-17	Výsledok hospodárenia na podnik (v tisícach eur)	Podiel podnikov so záporným výsledkom hospodárenia	Priemerný ročný objem dotácií do jednotlivých odvetví	Priemerný podiel podpôr na tržbách podporených podnikov
Škrobárenský priemysel	4 748 927	20,0%	644	0,3%
Cukrovarnícky priemysel	4 744 155	25,0%		
Pivovarnícky a sladovnícky priemysel	1 331 818	31,3%		
Konzervárenský priemysel	706 755	12,2%	174 882	0,8%
Pečivárensko-cukrovinkársky priemysel	623 399	12,7%	1 358	2,5%
Priemysel nealko nápojov	430 061	39,1%		
Vinársky priemysel	215 569	27,6%	1 055 347	5,6%
Mliekarenský priemysel	186 573	24,4%	4 519 724	8,4%
Hydinársky priemysel	155 046	30,4%		
Liehovarnícky priemysel	130 856	46,0%		
Mlynský priemysel	77 599	44,2%		
Mraziarský priemysel	52 361	35,1%		
Pekárenský a cukrárenský priemysel	3 016	31,3%	928	6,7%
Priemysel spracovania rýb	-14 594	27,4%	32 127	1,6%
Mäsopriemysel	-95 845	33,9%	1 495 977	13,9%
Tukový priemysel	-404 728	46,0%	101 762	2,4%
Spolu	280 810	30,9%	7 382 747	4,7%

Zdroj: POTRAV MPRV SR, IPP

3.3. Spotrebiteľská úroveň

- **Ceny komodít a výrobkov na Slovensku vykazujú väčšiu nestabilitu a výraznejšiu sezónnosť ako v EÚ. Toto je spôsobené veľkosťou trhu a typom prevládajúceho podnebia na Slovensku.**

Spotreba potravín na Slovensku je v ostatných rokoch stabilná. Mierny nárast spotreby bol v posledných šiestich rokoch zaznamenaný v spotrebe mlieka, syrov, tvarohu, mäsa, cukru a zeleniny. Naopak pokles spotreby nastal pri alkoholických nápojoch.

Tabuľka 16: Vývoj priemernej ročnej spotreby potravín na človeka na Slovensku

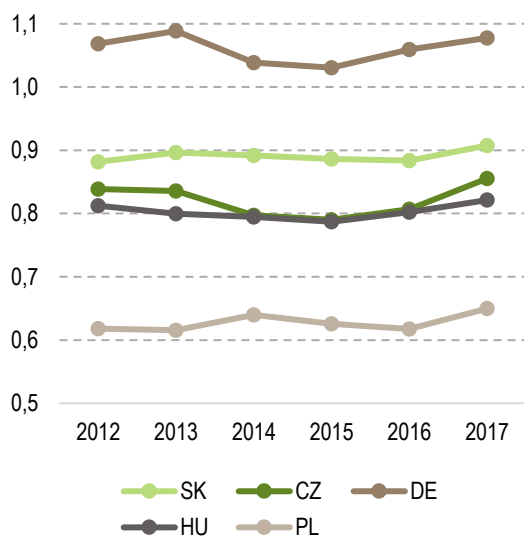
Produkt	Jednotka	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Mäso hovädzie	kg	3,6	4,4	4,2	4,3	4,7	4,9
Hydina	kg	17,7	16,9	14,5	14,1	16,9	20,4
Mäso bravčové	kg	30,0	30,9	28,0	30,9	35,4	35,5
Mlieko konzumné	kg	54,3	49,3	48,3	48,1	46,5	46,3
Syry a tvarohy	kg	10,1	11,4	11,5	12,2	14,0	13,7
Vajcia brutto	kg	13,3	12,6	12,1	12,4	13,4	13,9
Jedlé tuky a oleje	kg	22,2	22,2	20,6	21,1	22,1	21,6
Maslo	kg	3,2	3,0	3,2	3,6	3,9	3,9
Cukor	kg	29,5	31,1	30,0	30,5	31,4	33,5
Pšeničné pečivo	kg	28,8	27,8	29,6	30,0	29,9	30,6
Zelenina a zeleninové výrobky	kg	100,9	104,7	104,7	100,9	108,2	104,7
Alkoholické nápoje	l	101,1	97,5	98,4	99,5	94,5	96,4
Nealkoholické nápoje	l	207,6	210,8	204,9	219,7	211,2	218,2

Zdroj: ŠÚ SR

Na Slovensku sú v priemere ceny potravín nižšie ako v EÚ, avšak zároveň sú vyššie ako v krajinách V4. Vývoj cenovej hladiny na Slovensku, v krajinách V4 a EÚ sa v priebehu posledných 6 rokov výrazne nemenil.

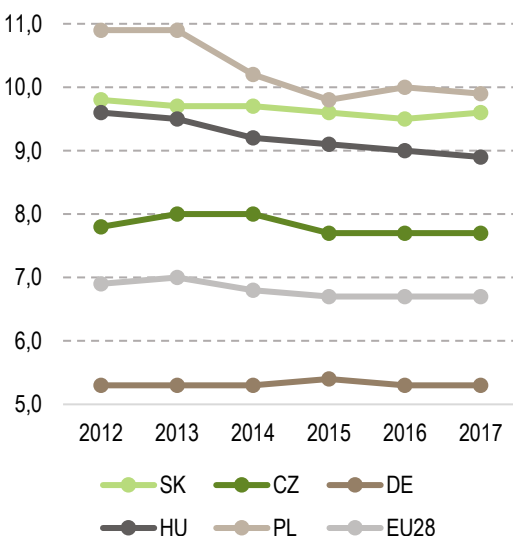
Z vybraných porovnaní Slovensko dosahuje druhý najvyšší podiel výdavkov na potraviny ako percento z nominálneho HDP. Väčší podiel dosahuje iba Poľsko, ktoré sa v priebehu rokov pohybovalo medzi 10-11%. V porovnaní s priemerom EÚ dávame na potraviny o 3 p.b. z HDP viac. Najnižší podiel potravinových výdavkov na HDP má Nemecko (5,3%).

Graf 77: Kúpna sila v potravinách a nealkoholických nápojoch (EU28=1)

Zdroj: Eurostat, IPP

Graf 78: Výdavky na potraviny a nealkoholické nápoje ako percento z nominálneho HDP

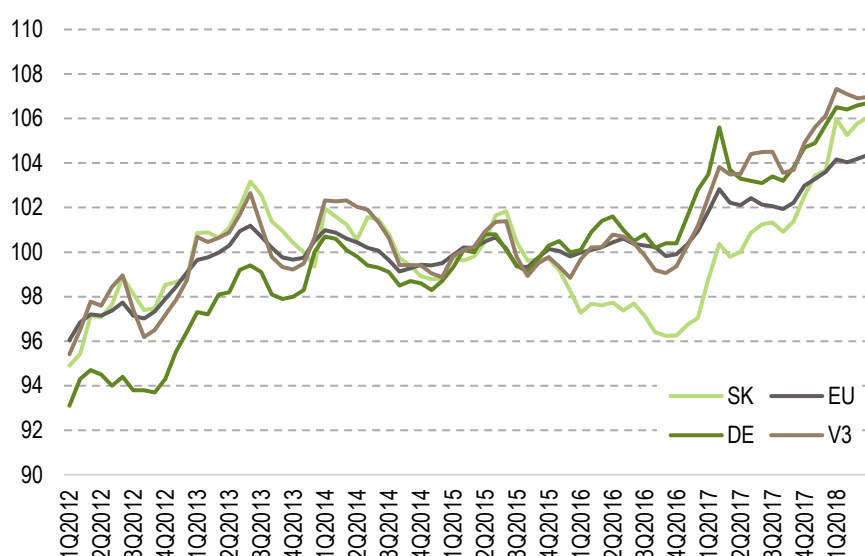
Zdroj: Eurostat, IPP

Výrobné, spracovateľské a spotrebiteľské ceny

Vývoj cien potravín na Slovensku v posledných šiestich rokoch približne kopíruje vývoj v Európe a v okolitých krajinách. Do roku 2015 sa cenový index potravín u nás pohyboval nad priemerom EÚ, no v nasledovnom období

výraznejšie pod priemerom. Momentálne sa index ceny potravín u nás pohybuje nad priemerom EÚ, ale pod úrovňou krajín V3 (V4 bez Slovenska) a Nemecka.

Graf 79: Vývoj cenového indexu potravín (index 100=2010)

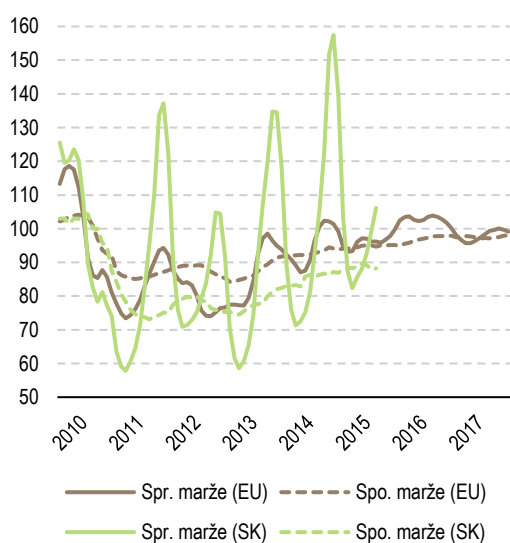

Zdroj: Eurostat, IPP

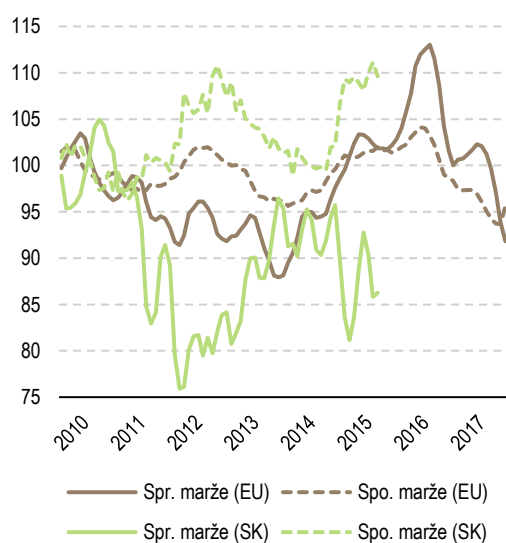
Marže

Marže rástli v rokoch 2010 až 2015 najmä v prípade mäsa. V rastlinnej výrobe spracovateľské marže na Slovensku vykazovali výraznejšiu sezónnosť ako v EÚ. Vývoj indexov marží mlieka a mäsa sa v sledovanom období pohyboval nad úrovňou EÚ. V prípade mäsa dokonca je možné pre Slovensko pozorovať postupný nárast indexu spotrebiteľskej marže. Pri komoditách obilia a zeleniny sa ukazuje výrazne väčšia fluktuácia indexu spracovateľských marží. Tieto zmeny sa na Slovensku prejavujú vo väčšej miere ako v EÚ.

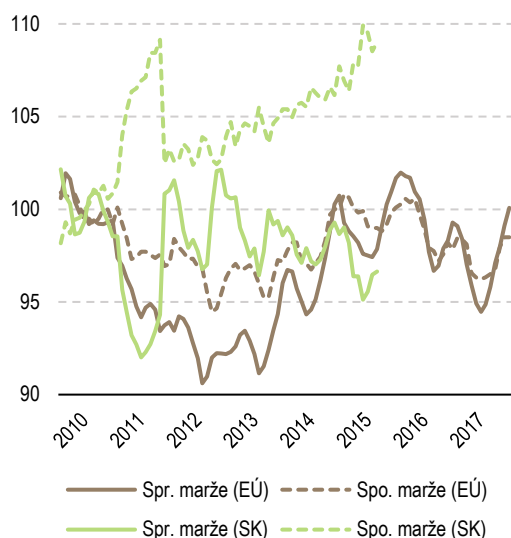
Graf 80: Vývoj indexu marží chleba a obilnín (index 100=2010)

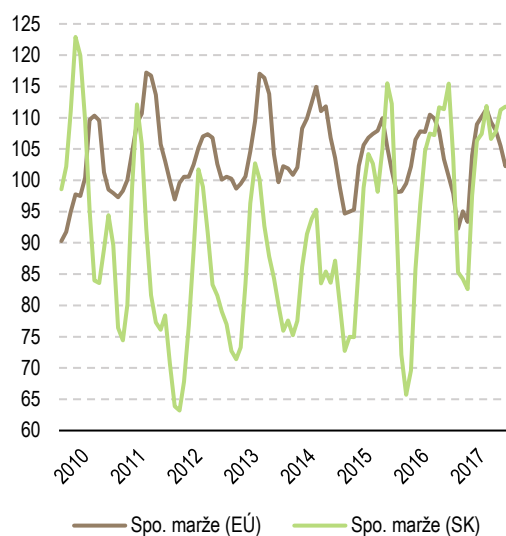
Graf 81: Vývoj indexu marží mlieka, syra a vajec (index 100=2010)

Graf 82: Vývoj indexu obchodných marží mäsa (index 100=2010)

Graf 83: Vývoj indexu obchodných marží zeleniny (index 100=2010)

Pozn.: Na všetkých úrovniach sa predpokladá rovnaký vývoj vstupných nákladov
 Spr. marža – marža na úrovni spracovateľa (spracovateľská marža)
 Spo.marža – marža na úrovni spotrebiteľa (spotrebiteľská/obchodná marža)
 Pre SK roky 2016,2017 chýbajú dáta na výpočet indexu marží

Zdroj: Eurostat, IPP

Box 5: Marža a jej index

Obchodná marža je pomer rozdielu predajnej a nákupnej ceny ku predajnej cene. Inak povedané je to podiel zisku na cene daného výrobku. Marže vstupujú do cien pre spracovateľa a spotrebiteľa. Úroveň marže sa zvykne výrazne líšiť od výrobku k výrobku. Vývoj indexov marží je v revízií určený na základe indexu výrobných, spracovateľských a spotrebiteľských cien. Tu je predpokladaný rovnaký vývoj vstupných nákladov na všetkých úrovniach.

3.4. Trh s pôdou

- Vlastníctvo pôdy je na Slovensku rozdrobené. Jednu parcelu vlastní v priemere 12 osôb a jeden vlastník disponuje spoluvlastníckymi podielmi v priemere k 23 parcelám. Fragmentácia okrem iného zamedzuje správne fungovaniu trhu s pôdou.
- Zníženie fragmentácie pozemkového vlastníctva a pozemkov je jednou z dôležitých úloh pozemkových úprav (PÚ). Do konca júna 2018 bolo dokončených 404 projektov PÚ v katastrálnych územiach, ktoré dokopy predstavujú 11 % rozlohy Slovenska.
- Priemerná cena PÚ na jeden hektár katastrálneho územia bola 331 eur. Odhadované náklady za PÚ, ktoré by ešte bolo potrebné vykonať, boli vyčíslené na takmer 1 miliardu eur.

Poľnohospodárska pôda mala ku koncu roka 2017 výmeru 2,4 mil. ha¹⁷, orná pôda 1,4 mil. ha. Lesné pozemky pokrývali 2 mil. ha územia Slovenska. Oproti roku 2016 ubudlo 3 463 ha poľnohospodárskej pôdy, z čoho 31 % sa použilo na výstavbu, 1 % na ťažbu a zvyšok tvorili ostatné úbytky. Počas roka 2017 pribudlo 83 ha poľnohospodárskej pôdy a 439 ha ornej pôdy (ÚGKK, 2018). Štruktúra pôdy je oproti roku 2008 podobná. Percentuálne najviac ubudlo ovocných sádov (5 %), chmeľníc a viníc (obe okolo 4 %). Zmena v ornej pôde predstavovala -1,2 % (17 236 ha) a celkovo v poľnohospodárskej pôde -1,9 % (46 946 ha).

Tabuľka 17: Porovnanie štruktúry pôdy v roku 2008 a 2018 (v tisícoch ha)

	Orná pôda	Chmeľnice	Vinice	Záhrady	Ovocné sady	Tr. trávne porasty	Lesné pozemky	Vodné plochy	Zast. Plochy	Ostat. Plochy
Rok 2008	1 425,9	0,5	27,2	76,7	17,6	880,9	2 007,1	93,7	227,9	145,9
Rok 2018	1 408,7	0,5	26,3	76,1	16,7	853,8	2 024,4	95,3	237,0	164,9
Zmena v %	-1,2	-3,8	-3,6	-0,8	-5,3	-3,1	0,9	1,7	4,0	13,0

Zdroj: ÚGKK

Na základe analýzy dát z dvanástich vybraných okresov SR bola v roku 2016 priemerná trhovú cena poľnohospodárskej pôdy v skúmaných oblastiach na úrovni 9 000 eur za ha, zatiaľ čo cena ornej pôdy dosiahla hodnotu 12 000 eur za ha. Trvalé trávne porasty boli najlacnejšie – kupujúci za nich zaplatili v priemere 4 600 eur za ha. Priemerná výška nájmu bola na sledovanej vzorke získanej dotazníkovým prieskumom na úrovni 50 eur za ha (pre porovnanie – priemerná výška nájmu poľnohospodárskej pôdy v správe Slovenského pozemkového fondu bola 25 eur na ha). Daň z pozemkov väčšinou platili užívatelia, iba v 5 % prípadov boli platcami dane vlastníci. Priemerná výška ročnej dane bola v skúmanej vzorke vyčíslená na 20 eur za ha (Buday et al., 2018).

Poľnohospodárske subjekty si prenajímajú približne 91 % obhospodarovanej pôdy. Prevažnú časť pôdy si podniky prenajímajú od fyzických osôb (nad 50 %), ďalej od Slovenského pozemkového fondu, vlastných členov a od ostatných inštitúcií. Najviac pôdy bolo prenajatej na 5-10 rokov (60 %), potom na 10-15 rokov (22 %) a na viac ako 15 rokov (5 %). Najzriedkavejší je prenájom na menej ako 5 rokov. Cena nájmu je väčšinou pevne stanovená nezávisle od úradnej ceny (71 % nájomných zmlúv) (Buday et al., 2018).

3.4.1. Legislatíva upravujúca trh s pôdou

Legislatíva upravuje nadobúdanie pôdy najmä Občianskym zákonníkom (Zákon č. 40/1964 Zb. v znení neskorších predpisov) a zákonom č. 140/2014 Z. z. o nadobúdaní vlastníctva poľnohospodárskeho pozemku a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý sa týka nadobúdania pôdy prevodom a popisuje pôsobnosť orgánov štátnej správy v tejto oblasti. Nadobúdateľom pozemku môže byť iba osoba, ktorá vykonáva poľnohospodársku výrobu v tej istej obci najmenej tri roky pred uzavretím zmluvy, príp. ňou môže byť spoluvlastník či príbuzný. Inak sa navyše požaduje aj trvalý pobyt alebo sídlo na území SR po dobu najmenej 10 rokov pred nadobudnutím. V prípade, že

¹⁷ Poľnohospodárska pôda zahŕňa: ornú pôdu, chmeľnice, vinice, záhrady, ovocné sady, trvalé trávnaté porasty.

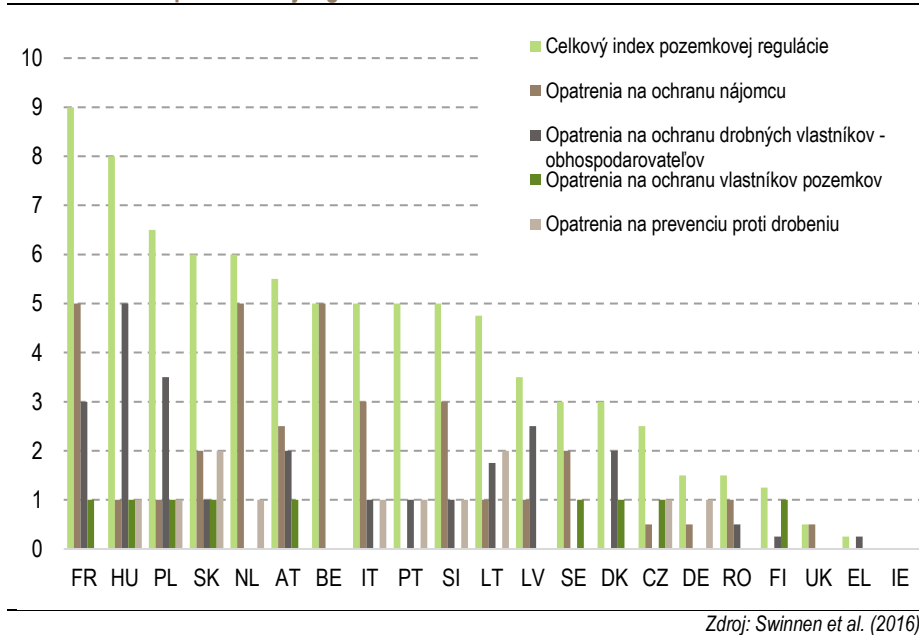
prevádzajúci nenájde záujemcu v obci, či medzi spoluvlastníkmi a príbuznými, je povinný ponuku zverejniť v Registri zverejňovania ponúk prevodu vlastníctva poľnohospodárskeho pozemku a na úradnej tabuli v obci (zákon č. 140/2014 Z. z.). V novembri 2018 však Ústavný súd rozhodol, že tieto časti zákona sú v rozpore s Ústavou SR, pretože predpisy nie sú v súlade s čl. 20, ktorý upravuje právo vlastníť majetok. (Ústavný súd SR, 2018)

Nájom pôdy upravuje zákon č. 504/2003 Z. z. o nájme poľnohospodárskych pozemkov, poľnohospodárskeho podniku a lesných pozemkov a o zmene niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Podľa neho sa pozemok na poľnohospodárske účely prenajíma najmenej na päť rokov. Ak je zmluva uzavretá na určitý čas, pozemok sa podľa nej prenajíma najviac na 15 rokov.

Rozdrobenosti pôdy a postupu pri delení pozemkov sa venuje zákon č. 180/1995 Z. z. o niektorých opatreniach na usporiadanie vlastníctva k pozemkom, ktorý okrem iného stanovuje minimálnu výmeru vznikajúcich pozemkov a povinnosť nadobúdateľa pozemku zaplatiť odvody za pozemky s malou výmerou.

Miera regulácie trhu s pôdou je v porovnaní s ostatnými krajinami EÚ pomerne vysoká, Slovensko má štvrtú najvyššiu hodnotu indexu regulácie pôdy (Swinnen et al., 2016). Regulácia na Slovensku zároveň zmrazuje neefektívne fungujúci trh s pôdou, čím sa vytvárajú prekážky na rozvoj poľnohospodárskej produkcie a na zmenu štruktúry výroby (Ciaian et al., 2017).

Graf 84: Index pozemkovej regulácie

V krajinách ako Belgicko, Francúzsko či Holandsko sú regulácie sústredené na úpravu prenájmu s cieľom chrániť nájomcov – farmárov. Naopak, v Írsku či Dánsku sa skôr dbá na uľahčenie nákupu pôdy farmármi prostredníctvom fondov alebo dotácií. Významná miera regulácie v západnej Európe spôsobila zhoršené podmienky na transakcie na trhu s pôdou a skreslenie cien pôdy. Pre krajiny východnej Európy sú charakteristické regulácie zamedzujúce nákup pôdy cudzincami, aj keď ich uvedenie do praxe je rôzne. Napriek očakávaniam, že takéto obmedzenia povedú k nižšej efektívnosti transakcií s pôdou či nižšiemu rastu produktivity, v praxi sa vplyv ukázal ako veľmi nízky (Swinnen et al., 2016).

Ochranu poľnohospodárskej a lesnej pôdy pred špekulatívnym výkupom mala za cieľ podporiť zmena ústavy z mája 2017, ktorá pôdu charakterizuje ako neobnoviteľný prírodný zdroj požívajúci osobitnú ochranu zo strany štátu a spoločnosti.

Na situáciu na slovenskom trhu s pôdou sa pozrieť prostredníctvom teórie záujmových skupín, podľa ktorej výsledok konfliktov medzi skupinami závisí od množstva zdrojov, ktoré vedú zmobilizovať, aby presadili svoje ciele.

Liberalizácia trhu s pôdou by mohla oslabiť pozíciu korporátnych fariem, pretože by tak mohli prísť o prístup k pôde, ktorú si prenajímajú (Ciaian et al., 2017).

3.4.2. Rozdrobenosť pôdy

Na základe analýzy, ktorú vykonalo MPRV SR ku koncu roka 2017, a z ktorej boli vylúčené pozemky v zastavaných územiach obcí, existovalo na Slovensku 100,7 mil. vlastníckych vzťahov. Priemerne jednu parcelu vlastnilo 12 osôb a jeden vlastník mal svoje spoluvlastnícke podiely v priemere k 23 parcelám. Pozemky v rámci SR vlastnilo cca 4,4 mil. vlastníkov a priemerná výmera na vlastníka predstavovala 0,9 ha. Na listoch vlastníctva bolo evidovaných 8,4 mil. parciel, pričom priemerná výmera parcely činila 0,5 ha (MPRV SR, 2018).

Okrem výraznej rozdrobenosti pozemkového vlastníctva na Slovensku existuje značný nesúlad evidovaného vlastníctva a druhu pozemkov s ich skutočným využívaním. Pozemky sú často neprístupné, majú nevhodné tvary alebo veľkosť pre zmysluplné využitie. Taktiež je problémom existencia hospodárskych celkov, v ktorých vlastníctvo pôdy je oddelené od vlastníctva ostatného s pôdou funkčne spojeného majetku. Na druhej strane, užívanie pôdy je značne koncentrované v rukách niekoľkých veľkých korporácií.

Rozdrobenosť vlastníctva spôsobuje, že vlastníci pozemkov a hmotného majetku nemajú reálnu možnosť prísť k usporiadaniu vzájomných pomerov, čo paralyzuje ich záujmy. Riadne fungovanie trhu s pôdou je preto obmedzené. Investičná výstavba naráža na neúmerné komplikácie a podnikanie v poľnohospodárstve a lesnom hospodárstve je tiež znevýhodnené. Výskyt parciel, ktoré sa kvôli svojmu tvaru a polohe ťažko obhospodarujú následne motivuje k prenajímaniu a prehľbovaniu nezájmu vlastníkov o krajinu. V dôsledku toho sa zvyšuje vodná a veterná erózia, znižuje sa ekologická stabilita krajiny a biodiverzita a naruša sa krajinný ráz (Bažik a Muchová, 2015). Hoci poľnohospodárska výroba ako taká môže pokračovať aj v prípade rozdrobeného vlastníctva, vlastníci pozemkov, ktorí by si chceli založiť farmy, sú takto obmedzovaní značnými prekážkami. Vo výsledku je efektívnosť slovenského poľnohospodárstva nižšia kvôli vysokým transakčným nákladom spojeným s transferom pôdy od neefektívnych podnikov k tým perspektívnejším (VÚEPP, 2012).

Zníženie fragmentácie pozemkového vlastníctva a pozemkov je jednou z dôležitých úloh pozemkových úprav (PÚ). Obsahom PÚ je racionálne priestorové usporiadanie pozemkového vlastníctva v určitom území vykonávané vo verejnom záujme. Prihliada sa pritom na ochranu životného prostredia, funkcie poľnohospodárskej krajiny alebo rozvoj vidieka. Ďalšími cieľmi PÚ sú odstránenie nedostatkov v evidencii pozemkov a právnych vzťahov k nim, redukcia počtu spoluvlastníkov na jednu parcelu, vyriešenie prístupu vlastníkov ku svojim pozemkom a vytvorenie optimálnych podmienok pre hospodárenie na pôde a rozvoja trhu s pôdou.

Usporiadanie vecných práv k nehnuteľnostiam s racionálnym usporiadaním územia je možné zrealizovať predovšetkým formou spracovania projektu pozemkových úprav (PPÚ) alebo čiastočne formou projektu jednoduchých pozemkových úprav (PJPÚ). PPÚ štandardne analyzujú celé katastrálne územie, kým PJPÚ zvyčajne riešia iba časť katastrálneho územia alebo hospodárskeho obvodu. Požadovaná dokumentácia je tiež zjednodušená.

Box 6: Proces PPÚ¹⁸

Proces pozemkových úprav podlieha zákonu č. 330/1991 Zb. o pozemkových úpravách, usporiadaní pozemkového vlastníctva, pozemkových úradoch, pozemkovom fonde a o pozemkových spoločenstvách v znení neskorších predpisov. Každému povoleniu alebo nariadeniu pozemkových úprav musí predchádzať nariadenie a úspešné ukončenie prípravného konania pozemkových úprav. Počas prípravného konania sa skúmajú viaceré opodstatnené dôvody naliehavosti a predpokladov vykonania pozemkových úprav.

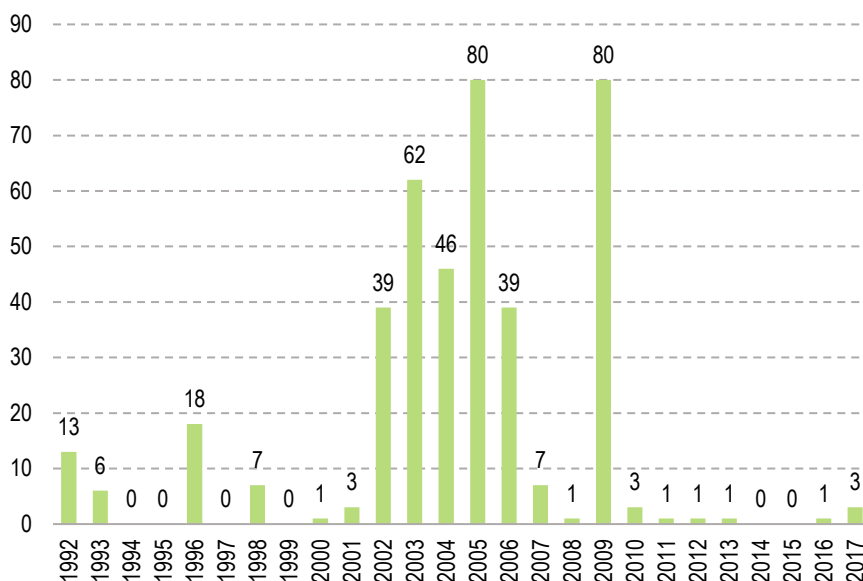
¹⁸Presnejší popis etáp a rozvrhnutia nákladov na PPÚ je uverejnený na stránke MPRV SR pod názvom „Cenník projektov pozemkových úprav (2017)“

Samotné spracovanie a vykonanie nariadeného alebo povoleného PPÚ sa skladá z troch základných fáz:

1. **Úvodné podklady** vo všeobecnosti predstavujú mapovanie skutočného stavu v teréne a porovnanie so stavom evidovaným v katastri nehnuteľností v rámci ustanoveného obvodu PPÚ. Následne sa zostavuje zoznam všetkých nehnuteľností s príslušným mapovým zobrazením a so súpisom vecných práv k pozemkom a stavbám. Určuje sa tiež hodnota nehnuteľností a trvalých porastov na pozemkoch v obvode PPÚ. Veľmi dôležitú časť úvodných podkladov tvorí stanovenie pravidiel ekologicky optimálneho spôsobu hospodárenia v krajine s rozdelením a zadefinovaním plôch v rámci priestorového a funkčného členenia budúceho využívania riešeného územia.
2. Návrh nového usporiadania v obvode PPÚ sa zvykne nazývať aj **projekčná časť**. Vychádza z úvodných podkladov, na základe ktorých po definovaní zásad umiestnenia nových pozemkov, sú zapracované existujúce a navrhované nové cestné komunikácie (hlavne poľné a lesné cesty), protierózne opatrenia, opatrenia na ochranu životného prostredia, vodohospodárske opatrenia, zariadenia na rekreáciu, športové zariadenia, zariadenia na dodávku pitnej vody, čistenie odpadových vôd, skládky komunálneho odpadu ako aj ďalšie zariadenia a opatrenia. Nakoniec je spracovávaný a schvaľovaný návrh nového usporiadania a umiestnenia pozemkov.
3. V rámci **vykonania PPÚ** sa stanovuje postup prechodu na hospodárenie v novom usporiadaní, dochádza k reálnemu vytýčeniu hraníc nových pozemkov v teréne a nakoniec sa zhotovuje záverečná dokumentácia, ktorá spolu s právoplatným rozhodnutím o schválení vykonania PPÚ tvorí podklad na zápis práv a údajov do operátu katastra nehnuteľností.

Nerovnomerné zadávanie PPÚ je spôsobené rozvrhnutím programových období fondov EÚ, politickými prioritami, zdeformovaným podnikateľským prostredím (nízkym dopytom), zdeformovanými cenami či prekážkami v procese vyhodnocovania verejných obstarávaní (Bažik a Muchová, 2015).

Graf 85: Počet projektov podľa roku začatia PPÚ

Zdroj: MPRV SR, 2018

Slovensko je v súčasnosti rozdelené na 3 559 katastrálnych území, z ktorých kataster spravuje 3 542 a ďalších 17 sú vojenské obvody. Do konca júna 2018 bolo dokončených 404 projektov pozemkových úprav a 102 projektov jednoduchých pozemkových úprav. Rozpracovaných je 19 PPÚ a 120 PJPÚ. V priemere proces jedného PPÚ trval 8 rokov a PJPÚ 2,5 roka. Priemerná výmera území s ukončenými pozemkovými úpravami bola 977 ha. Celkové náklady na ukončené PPÚ podľa dát MPRV SR dosiahli po zohľadnení inflácie približne 136 mil. eur. PPÚ už boli vykonané na 395 tisíc ha¹⁹ ²⁰, pričom celková výmera katastrálnych území, na ktorých sa PPÚ realizovali, predstavuje 11 % rozlohy Slovenska. **Priemerná cena na jeden hektár v obvode PPÚ dosiahla 454 eur a na jeden hektár katastrálneho územia 331 eur.**²¹ V apríli 2018 MPRV SR vyhlásilo verejné obstarávanie

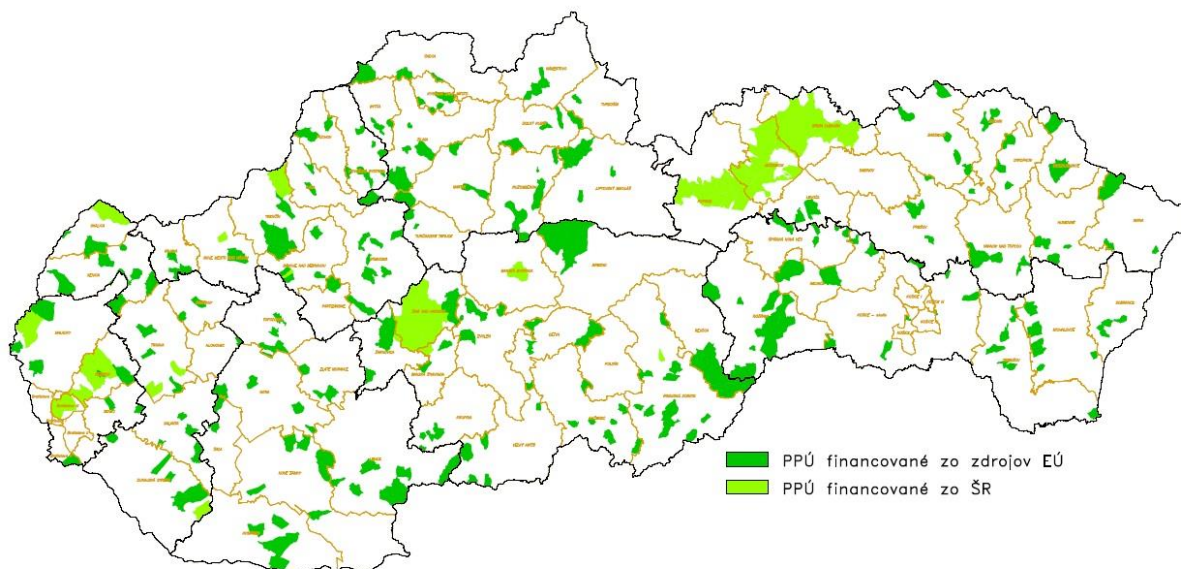
¹⁹ Kvôli zlej kvalite dát sa jedná skôr o približný odhad.

²⁰ Inflácia bola zohľadnená ku roku začiatku PÚ.

²¹ Obvod projektu PÚ je spravidla menší ako katastrálne územie, nakoľko sa projektom riešia najmä nezastavané plochy v extraviláne.

na vypracovanie a vykonanie projektov PÚ v predpokladanej hodnote takmer 45 mil. eur (324 eur/ha). Ide o 60 projektov na západnom, 50 na strednom a 58 na východnom Slovensku s celkovou výmerou obvodov PÚ 138 tis. ha, ktoré budú financované z fondov EÚ. Celkové odhadované potreby konsolidácie pôdy boli vyčíslené na 3 mil. ha²². Ak by sa mali PÚ vykonať na tejto výmere za cenu 324 eur/ha, stálo by to 972 mil. eur. Iný odhad MPRV SR získaný odlišným postupom hovorí o 837 mil. eur.²³ Ak by sa ročne vyčlenilo 25 miliónov eur (a za predpokladu, že by sa nenarazilo na problém nedostatočných kapacít), postupná konsolidácia slovenskej pôdy by trvala 40 rokov.

Graf 86: Zakontrahované PPÚ

Zdroj: MPRV SR

Tabuľka uvádza sumárne informácie o dokončených PPÚ v jednotlivých krajoch. Najviac pôdy vzhľadom na celkovú rozlohu kraja sa skonsolidovalo v Bratislavskom kraji a najmenej v Žilinskom. Podiel skonsolidovaných katastrálnych území je taktiež najvyšší v Bratislavskom kraji a najmenší v Trnavskom kraji. Čo sa týka priemerných nákladov PPÚ na hektár, tie boli najvyššie v Košickom kraji, zatiaľ čo v Prešovskom kraji bola cena najnižšia. V Žilinskom, Nitrianskom a Košickom kraji sa PPÚ hradili zo zdrojov EÚ.

Tabuľka 18: Sumárne informácie o dokončených PPÚ podľa krajov

Kraj	Podiel výmery skonsolidovanej pôdy (v %)	Podiel počtu skonsolidovaných k.ú. (v %)	Priemerné náklady na 1 ha
BA	10,8	15,7	340,2
BB	10,1	15,5	345,5
KE	5,9	10,7	445,8
NR	7,7	8,9	370,2
PO	7,4	9,6	306,5
TN	10,2	12,7	321,4
TT	9,1	8,4	356,2
ZA	3,5	9,3	440,6

Zdroj: MPRV SR, vlastné výpočty

Podiel výmery skonsolidovanej pôdy = celková výmera k.ú., v ktorých už PPÚ prebehli / celková rozloha kraja

Podiel počtu skonsolidovaných k.ú. = počet k.ú., v ktorých už PPÚ prebehli / celkový počet k.ú. v kraji

Priemerné náklady na ha = celkové náklady na všetky dokončené PPÚ v kraji / rozloha kraja

²² Ex-post hodnotenie programu rozvoja vidieka SR pre obdobie 2007-2013

²³ Tento odhad počíta s potrebou vykonania PPÚ v 3100 k.ú. za priemernú cenu 270 tis. eur za jedno k.ú.

3.5. Priame platby

- Cieľom priamych platieb je podpora a stabilizácia príjmov farmárov so zohľadnením environmentálnej udržateľnosti.
- Priame platby predstavujú časť prostriedkov 1. piliera SPP. V roku 2016 boli poľnohospodárom na Slovensku vyplatené priame platby vo výške približne 400 mil. eur.
- Väčšina sumy priamych platieb je vyplácaná na hektár obhospodarovanej pôdy a je tak odviazaná od produkcie. Priemerná výška priamych platieb na Slovensku je na úrovni 227 eur na hektár, čo predstavuje 88 % priemeru EÚ.
- Časť priamych platieb môže byť viazaná na produkciu, čím sú podporované vybrané sektory poľnohospodárskej výroby. Slovenská republika vyčlenila na podporu vybraných sektorov maximálny možný podiel priamych platieb, t.j. 13% rozpočtu priamych platieb.
- Koncentrácia priamych platieb je na Slovensku najvyššia z členských štátov EÚ a je spojená s vysokou koncentráciou obhospodarovanej pôdy. Pätina najväčších poberateľov dostáva približne 94 % všetkých priamych platieb.
- Priame platby podporujú príjmy poľnohospodárov, ale na mzdy zamestnancov majú len malý vplyv. Mzda v poľnohospodárstve je na úrovni troch štvrtín priemeru mzdy v národnom hospodárstve.

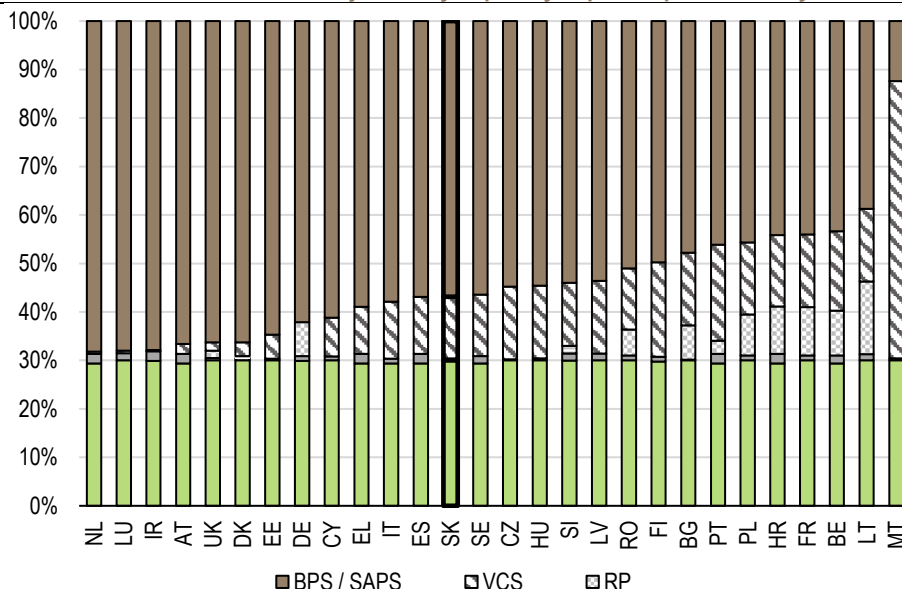
3.5.1. Priame platby 2014 – 2020 (prehľad a vývoj)

Schémy priamych platieb

V súčasnosti členské štáty EÚ poskytujú poľnohospodárom nasledujúce priame platby (PP):

- povinné PP sú základná platba (SAPS), greeningová platba a podpora mladých farmárov (YFP),
- dobrovoľné PP sú redistributívna platba (RP), platba na plochy s osobitnými prírodnými prekážkami (ANC) a viazané podpory (VCS). Tieto priame platby môže, ale nemusí členský štát zaviesť.

Graf 87: Percentuálne rozdelenie jednotlivých priamych platieb podľa členských štátov

Zdroj: Vykonávacie nariadenie Komisie (EÚ) 2017/1272, 2017

Pozn: Plnou farbou sú znázornené schémy povinné pre ČS; vzorkou sú vyplnené nepovinné schémy

Box 7: Schémy priamych platieb

Základná platba (SAPS; 56,9 % PP)

Základná platba (basic payment, BPS) poskytuje poľnohospodárom základnú úroveň príjmovej podpory. V členských štátoch, ktoré vstúpili do EÚ po roku 2004, s výnimkou Slovinska, sa základná platba aplikuje ako jednotná platba na plochu (SAPS), ktorá je paušálnou platbou na hektár poľnohospodárskej pôdy.

Nárok poľnohospodára na základnú platbu (SAPS) je podmienený:

- splnením tzv. minimálnych požiadaviek,
- splnením požiadaviek na aktívneho poľnohospodára,
- schopnosťou disponovať s pôdou, na ktorú žiada priame platby.

Slovenskí farmári musia na poskytnutie priamych platieb obhospodarovať aspoň 1 ha pôdy, resp. mať nárok aspoň na 100 eur viazaných platieb. Minimálna obhospodarovaná pôda môže byť v intervale od 0,3 ha (Cyprus, Malta) do 5 ha (Anglicko, Wales). Minimálny nárok na priame platby môže členský štát stanoviť v intervale od 100 eur do 500 eur.

Definícia aktívneho farmára vznikla, aby sa zabránilo čerpaniu priamych platieb subjektom, ktorých podnikanie nie je v poľnohospodárstve alebo je len marginálne poľnohospodárske. Za aktívneho farmára sú v SR automaticky považovaní poľnohospodári s priamymi platbami do 2 000 eur za rok (ČŠ môže stanoviť hranicu do výšky 5 000 eur). Aktívni farmári musia zabezpečiť udržiavanie plôch prirodzene ponechaných v stave vhodnom na pastvu, t.j. musia zabrániť rozširovaniu samonáletov drevín, invázných druhov rastlín a húževnatých burín.

Poľnohospodár musí mať k dispozícii pôdu a vykonávať poľnohospodársku činnosť, t.j. musí mať na pôde rozhodovacie právomoci a požívať výhody a niesť riziká z realizácie poľnohospodárskych aktivít. Poľnohospodár je povinný disponovať vlastníckym právom k poľnohospodárskej pôde alebo disponovať právom užívať pôdu.

Poľnohospodári musia pre získanie PP rešpektovať základné pravidlá hospodárenia, európske právo týkajúce sa životného prostredia, verejného zdravia a zdravia zvierat, blahobytu zvierat alebo starostlivosti o pôdu. Tieto základné pravidlá hospodárenia spadajú pod legislatívu týkajúcu sa krízového plnenia. Pri nerešpektovaní týchto pravidiel sa PP znižujú.

Greeningová platba (30 % PP)

Greening (priame platby na poľnohospodárske postupy prospešné pre klímu a životné prostredie) má motivovať poľnohospodárov k environmentálne prospešným aktivitám. Členské štáty musia na greening vyčleniť 30% prostriedkov národného rozpočtu (národnej obálky) na priame platby. Nárok na greening majú poľnohospodári, ktorí splnia podmienky pre poskytnutie základnej platby (SAPS) a dodržia postupy zahŕňajúce:

- diverzifikáciu plodín (nariadenie (EÚ) č. 1307/2013, Článok 44),
- zachovávanie existujúceho trvalého trávnatého porastu,
- existenciu oblasti ekologického záujmu (nariadenie (EÚ) č. 1307/2013, Článok 46).

Na úrovni EÚ greeningovej platbe chýba vypracovaná intervenčná logika a jasná špecifikácia environmentálnych cieľov (Európsky dvor audítorov, 2017). Dopad greeningu sa prejavuje len na 1 % pôdy. Platba tak plní najmä funkciu podpory príjmov (Svetová banka, 2017).

Viazané priame platby (13 % PP)

Cieľom viazanej podpory (VCS) je stimulácia produkcie v odvetviach, ktoré sú ekonomicky neatraktívne, resp. majú svoj špecifický ekonomický, sociálny alebo environmentálny význam. VCS deformujú trh, keďže nahrádzajú trhové signály rozhodnutiami vlády. Podstatou reforiem SPP od roku 2003 bolo nahradiť viazané platby odviazanými platbami, a tým motivovať poľnohospodárov, aby reagovali na požiadavky spotrebiteľov.

Odviazané priame platby zaraďuje Svetová obchodná organizácia (WTO) do tzv. zelenej skrinky (green box), čo znamená, že odviazané priame platby nedeformujú, alebo deformujú len v malom množstve, produkciu a obchod. Odviazané priame platby preto nepodliehajú regulácii WTO a nemusia byť redukované.

Viazané platby môžu byť používané len v minimálnom množstve. V rokoch 2014 – 2020 mohli VCS tvoriť 8, resp. 13 % národnej obálky priamych platieb a mohli byť poskytnuté na legislatívne stanovené produkčné oblasti, a to na hovädzí dobytok, mlieko, ovce a kozy, bielkovinové plodiny, ovocie a zeleninu, cukrovú repu, ostatné (obilniny, olivový olej, ryža, strukoviny, zemiaky, chmeľ, konope, olejiny, priadka morušová, ľan).

Priame platby na podporu mladých farmárov (0,1 % PP)

Režim podpory mladých poľnohospodárov (YFP) je uplatniteľný pre farmárov do 40 rokov, ktorí majú nárok na základnú platbu (SAPS) a počas 5 rokov pred podaním žiadosti prvýkrát založili poľnohospodársky podnik. V prípade právnickej osoby musí byť mladý farmár oprávnený za ňu konať a musí mať aspoň 50 % podiel na ziskoch (ES 1307/2013). Slovenská legislatíva kladie ďalšie požiadavky týkajúce sa vzdelania, resp. praxe žiadateľa. Pri splnení podmienok sa mladým farmárom poskytuje podpora na prvých 28 ha obhospodarovanej pôdy (Nariadenie vlády č. 342/2014). Prostriedky na YFP môžu byť vyčlenené maximálne vo výške 2 % národnej obálky (ES 1307/2013).

Redistributívna platba

Redistributívna platba (RP) slúži na prerozdelenie finančnej podpory od veľkých fariem k malým a stredným farmám. Členské štáty môžu na RP vyčleniť 30 % objemu národnej obálky. RP môže byť vyplatená na maximálne 30 hektárov, resp. do veľkosti priemerného podniku v danom členskom štáte, ak je priemer viac ako 30 hektárov. Maximálna sadzba RP môže byť na úrovni 65 % priemernej platby na hektár (ES 1307/2013). RP uplatňuje 10 krajín EÚ. Slovensko v období rokov 2014 - 2020 neuplatňovalo RP. Maximálna sadzba pre RP na Slovensku môže byť 136,88 eur na hektár.

Platba na plochy s osobitnými prírodnými prekážkami

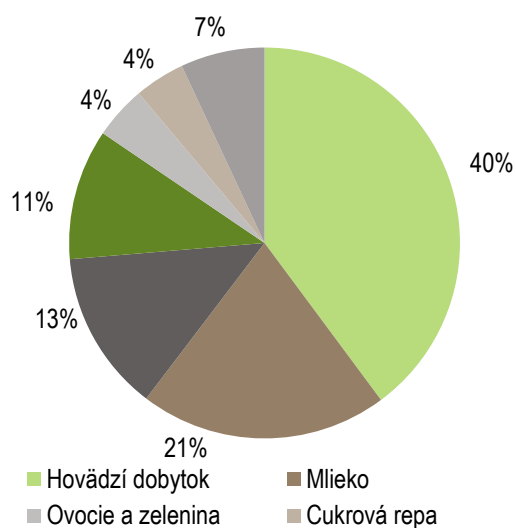
Na platbu na plochy s osobitnými prírodnými prekážkami (ANC) môže byť vyčlenených maximálne 5 % obálky PP. ANC uplatňujú len Dánsko (0,34 %) a Slovinsko (2 %). ANC plocha môže byť podporovaná z druhého piliera SPP, čo väčšina štátov využíva, a preto sa podpora ANC z prvého piliera aplikovala len v dvoch ČŠ.

Viazané podpory (VCS)

Viazané priame platby môžu byť poskytnuté na pestovanie vybraných komodít, resp. chov vybraných druhov zvierat. Členské štáty sa môžu dobrovoľne rozhodnúť o objeme PP, ktorým podporia vybrané oblasti. VCS preto predstavujú významný nástroj, ktorý umožňuje členskému štátu zohľadniť jeho špecifiká a motivovať poľnohospodárov k produkcii podporených komodít.

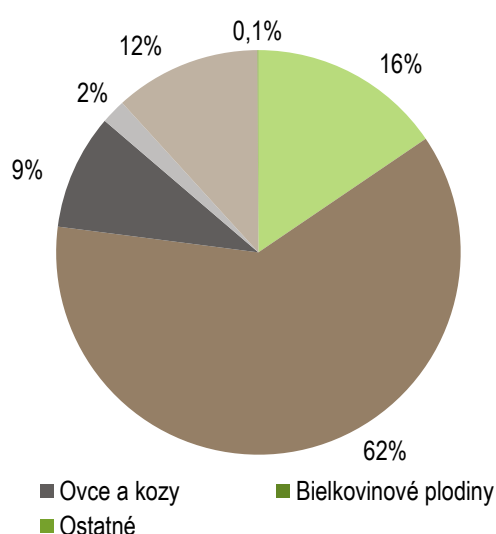
V EÚ bolo na VCS v roku 2017 vyčlenených približne 4,2 mld. eur (10 % objemu PP). VCS sa poskytujú sadzbou na hektár alebo na zviera. Najväčším podielom (40%; 1,7 mld. eur) bol dotovaný chov hovädzieho dobytku, za ktorým nasledujú produkcia mlieka (21 %; 0,8 mld. eur) a chov oviec a kôz (13 %; 0,6 mld. eur). V EÚ tak smerujú na podporu živočišnej výroby takmer tri štvrtiny (74 %) všetkých prostriedkov vyčlenených na VCS (Graf 88).

Graf 88: Štruktúra prostriedkov EÚ na viazané priame platby (2017)

Zdroj: Európska komisia, IPP

Graf 89: Štruktúra prostriedkov SK na viazané priame platby (2017)

Zdroj: Európska komisia, IPP

Na Slovensku smeruje najväčší objem prostriedkov na podporu produkcie mlieka (59 %; 35 mil. eur), chov hovädzieho dobytku (15%; 9 mil. eur) a pestovanie cukrovej repy (14 %; 7 mil. eur; Graf 89). Alokovanému objemu VCS zodpovedajú i jednotkové sadzby (na kus, resp. ha), ktoré sú na Slovensku v uvedených oblastiach vyššie ako v priemere v EÚ (Tab. 19).

Tabuľka 19: Priemerné sadzby vybraných viazaných priamych platieb

	AT	BE	BG	CY	CZ	DK	EE	EL	ES	FI	FR	HR	HU
Hovädzí dobytok [eur/ks]	36	99	104		202	79		153	46	208	155	63	166
Dojnice [eur/ks]		23	122	10	126		118		109	494	43	91	299
Cukrová repa [eur/ha]					267			511	420	67		124	395

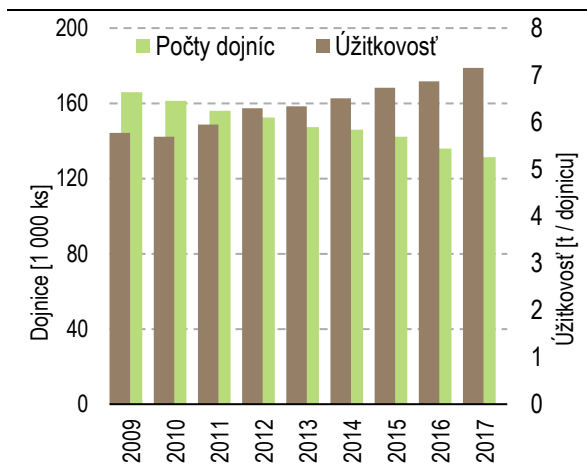
	IT	LT	LV	MT	NL	PL	PT	RO	SE	SI	SK	UK	EÚ
Hovädzí dobytok [eur/ks]	53	184	105	196	160	59	120	330	85	49	216	105	89
Dojnice [eur/ks]	41	86	162	244		62	82	285		121	279		75
Cukrová repa [eur/ha]	269	77					388	620			362		346

Zdroj: EK, 2017, VÚEPP, 2017, IPP

Napriek zvyšujúcej sa sadzbe podpory na kravy s trhovou produkciou mlieka (medzi 2015 a 2017 narástla o 11 %) na Slovensku klesá počet dojníc. Zvyšuje sa však ich úžitkovosť, takže produkcia mlieka na Slovensku je stabilná, od roku 2009 v priemere na úrovni 942 tis. ton ročne (Graf 90).

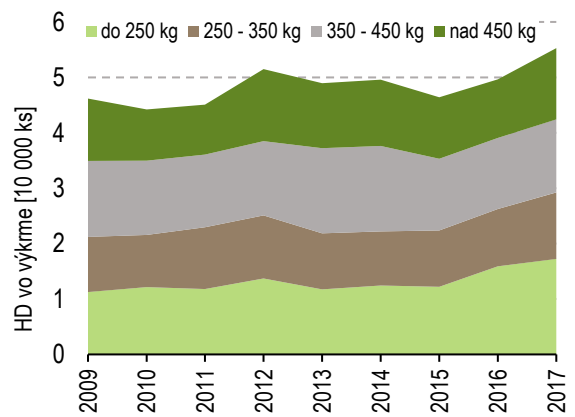
Na rozdiel od počtu dojníc má vývoj počtu kusov dobytku na výkrm pozitívny trend. Tento trend sa prejavuje v rokoch 2015 – 2017 najmä v počte mladých kusov do 250 kg (Graf 91).

Graf 90: Vývoj počtu dojníc na Slovensku

Zdroj: VÚEPP

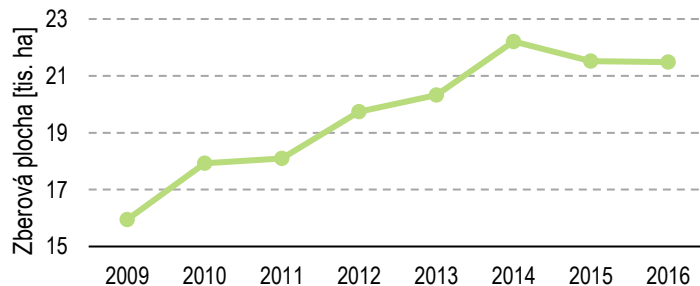
Graf 91: Vývoj počtu hovädzieho dobytku vo výkrme na Slovensku

Zdroj: VÚEPP

V poradí tretia najvyššia suma poskytnutá na viazané PP je smerovaná na podporu pestovania cukrovej repy. Jej pestovanie je podporované od r. 2008. Priemerná platba na hektár predstavovala v rokoch 2009 - 2014 približne 534 eur / ha. Pre obdobie rokov 2015 – 2017 klesla hektárová sadzba pre cukrovú repu na 68 % priemeru z minulého obdobia. Zberová plocha cukrovej repy má od roku 2009 rastúci trend (Graf 92).

Graf 92: Vývoj zberovej plochy cukrovej repy na Slovensku

Zdroj: VÚEPP

3.5.2. Finančný mechanizmus

Finančný mechanizmus predstavuje súbor nástrojov na dodržanie stropu národnej obálky PP, presun prostriedkov medzi 1. a 2. pilierom a optimalizáciu využitia priamych platieb.

Finančná disciplína priamych platieb

V prípade, že odhady financovania priamych platieb naznačujú, že bude prekročený objem pridelenej národnej obálky, uplatňuje sa tzv. finančná disciplína. Finančná disciplína predstavuje redukciu PP prevyšujúcich 2 000 eur. Miera redukcie je stanovovaná každoročne Vykonávacím nariadením Komisie²⁴. V roku 2017 sa PP nad 2 000 eur redukovali o 1,39 %. Cieľom finančnej disciplíny je dodržanie ročných stropov priamych platieb a zabezpečenie rezervy na krízu v poľnohospodárskom sektore. Krízová rezerva je tvorená vo výške 400 mil. eur v cenách z roku 2011. Keďže sa rezerva ešte nikdy nepoužila, v nasledujúcom roku sa suma finančnej rezervy vráti poľnohospodárom späť.

Redukcia priamych platieb

Redukcia priamych platieb sa vzťahuje len na základnú platbu (resp. SAPS). Legislatívne je stanovená minimálne 5 % redukcia sumy základnej platby (SAPS) prevyšujúcej 150 000 eur. Členské štáty sa mohli rozhodnúť, že sa

²⁴ Nevzťahuje sa na ČŠ vo fáze začleňovania sa (z ang. *phasing in*)

budú redukovať sumy SAPS znížené o vyplatené mzdy, dane a sociálne príspevky. Členské štáty sa mohli rozhodnúť pre aplikáciu vyššieho percenta redukcie a pre stanovenie progresívnej redukcie základnej platby (SAPS). Aplikácia 100 % redukcie PP nad určitú výšku sa nazýva stropovanie (Tab. 20).

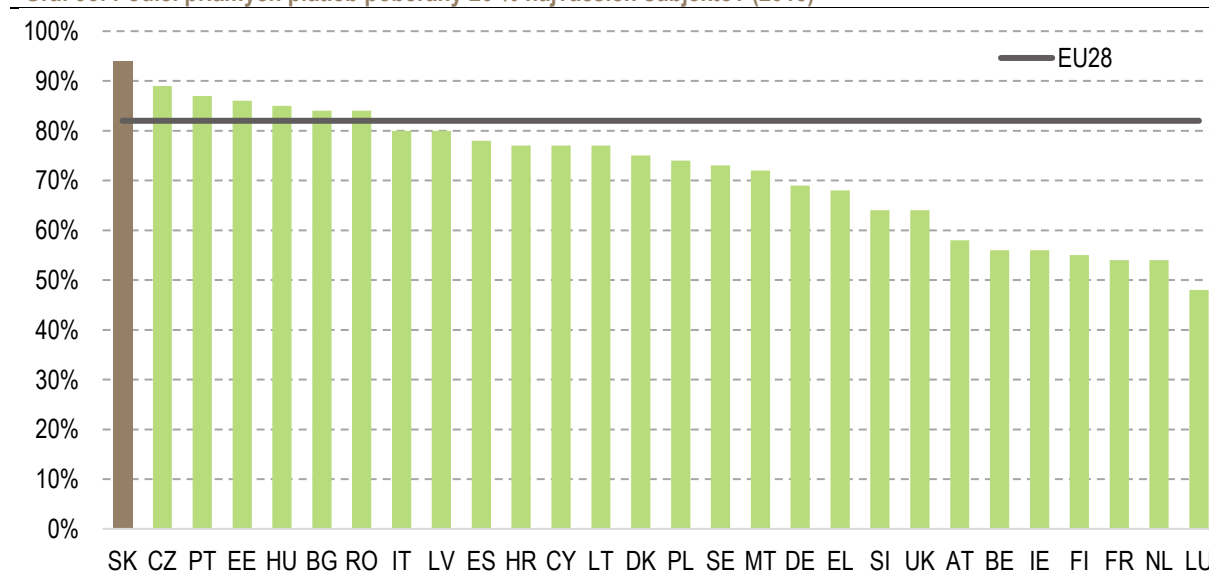
Tabuľka 20: Aplikácia redukcie priamych platieb v SPP 2014–2020 podľa ČŠ

ČŠ	Stropovanie/Degresivita		ČŠ	Stropovanie/Degresivita		
	Limit [tis. eur]	Miera [%]		Limit [tis. eur]	Miera [%]	
BE	Valónsko / Flámsko	150/150	100/5	LU	150	5
BG		150/300	5/100	HU	150/176	5/100
CZ		150	5	MT	150	5
DK		150	5	NL	150	5
DE				AT	150	100
EE		150	5	PL	150	100
IE		150	100	PT	150	5
EL		150	100	RO		
ES		150	100	SI	150	5
FR				SK	150	5
HR				FI	150	5
IT		150/500	50/100	SE	150	5
CY		150	5	Severné Írsko / Anglicko	150/150	100/5
LV		150	5	Škótsko	150/600	5/100
LT				Wales	150/200/250/300	15/30/55/100

Zdroj: EK

Členské štáty nemuseli redukovať priame platby, ak na redistributívnu platbu vyčlenili aspoň 5 % národnej obálky. Kombinácia redukcie priamych platieb a vyplácania redistributívnej platby však môže vo väčšej miere prispieť k zníženiu koncentrácie priamych platieb. V EÚ poberá 20 % najväčších fariem približne 82 % PP. Na Slovensku je koncentrácia priamych platieb najväčšia zo všetkých členských štátov EÚ. Päťina najväčších poberateľov dostáva približne 94 % PP. To predstavuje približne 3 600 fariem. Ostatné farmy (približne 14 600) získavajú približne 6 % PP. Vysoká koncentrácia PP môže byť vnímaná ako neférové rozdelenie dotácií. Otázkou však je, aké rozdelenie PP zabezpečí najlepšie plnenie stanovených cieľov (EK, 2017; Graf 93).

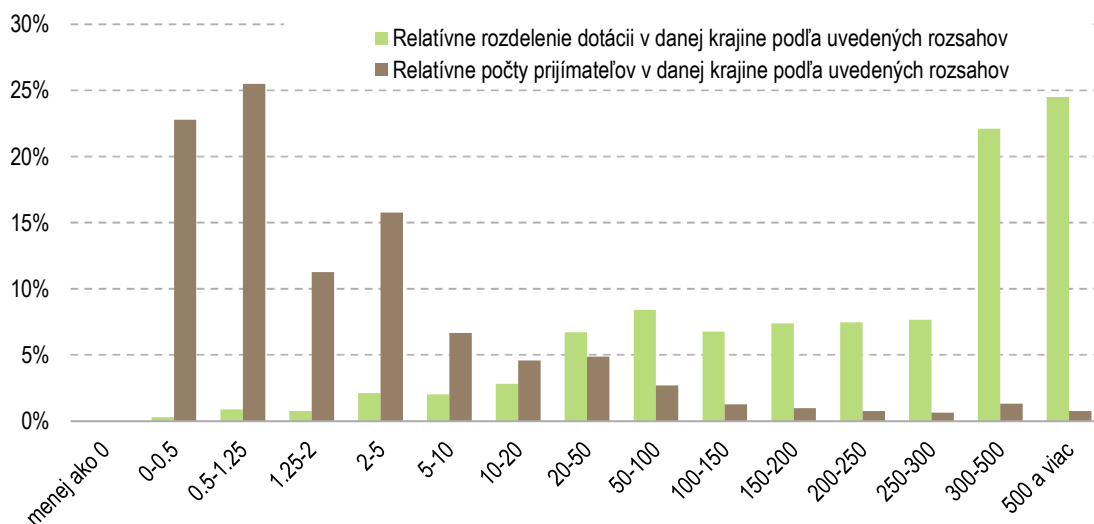
Graf 93: Podiel priamych platieb poberaný 20 % najväčších subjektov (2015)

Zdroj: EK, 2017; IPP

Vzhľadom na to, že väčšina PP je viazaná na veľkosť podniku, možno povedať, že koncentrácií PP zodpovedá i koncentrácia obhospodarovanej plochy. Na Slovensku veľký počet malých subjektov poberá len malú časť PP. Naopak malý počet relatívne veľkých fariem poberá väčšinu priamych platieb (Graf 94).

Graf 94: Rozdelenie výšky vyplatených priamych platieb a počtu fariem na Slovensku podľa výšky priamych platieb na farmu (2016)

Zdroj: EK, 2011; IPP

Na Slovensku sa 24,51 % celkových priamych platieb (104,3 mil. eur) vypláča farmám, ktoré získavajú na farmu viac ako 500 tisíc eur ročne. Tieto farmy poberajú v priemere 740 880 eur. Ďalších približne 22 % celkových PP (94,1 mil. eur) Slovensko vypláča farmám, ktoré získavajú ročne medzi 300 až 500 tisíc eur. Približne tri štvrtiny priamych platieb Slovensko vypláča veľkým farmám, ktoré majú ročné priame platby väčšie ako 100 tisíc eur.

Presun zdrojov medzi piliermi

Presun prostriedkov medzi 1. a 2. pilierom znamená možnosť pre členské štáty presunúť 15 % prostriedkov z 1. do 2. piliera a naopak, presun 15 % prostriedkov 2. piliera do rozpočtu pre priame platby. Členské štáty, ktorých priame platby na hektár nedosahuje 90 % priemeru EÚ môžu presunúť 25 % prostriedkov 2. piliera do rozpočtu na priame platby. Flexibilita medzi piliermi dáva členským štátom možnosť prispôbenia poľnohospodárskej politiky národným potrebám.

Flexibilitu prostriedkov medzi piliermi využilo 11 ČŠ v prospech programu rozvoja vidieka (Tab. 21). Slovensko, naopak, navýšilo sumu PP na úkor zdrojov PRV, rovnako ako ďalšie štyri členské štáty (Tab. 22). Z týchto štátov má však Slovensko najvyššiu koncentráciu priamych platieb.

Tabuľka 21: Presunu prostriedkov z 1. do 2. piliera podľa členských štátov

ČŠ	Presunutá suma [tis. eur]	Presunutá suma [%]	Priame platby na ha [eur]		Priame platby na farmu [eur]	
			pred presunom	po presune	pred presunom	po presune
BE	96 007	2,63%	386	382	15 414	15 254
CZ	135 340	2,21%	247	236	301 900	288 186
DE	1 228 069	3,45%	302	288	15 904	15 172
DK	289 403	4,60%	349	328	22 144	20 785
EE	97 455	9,67%	140	118	7 777	6 564
EL	522 331	3,46%	573	539	3 324	3 126
FR	1 475 113	2,81%	279	263	22 095	20 840
LV	106 622	6,21%	133	107	3 641	2 912
NL	157 980	2,98%	438	414	16 784	15 849
RO	112 333	0,91%	195	164	10 705	8 979
UK	2 619 509	10,48%	236	201	24 571	20 940

Pozn: presunutá suma je rozdielom Prílohy 1 k Nariadeniu (EÚ) 1307 / 2013 (2013) a Delegovaného nariadenia Komisie 2018/162 (2017) Zdroj: EK, 2017

Tabuľka 22: Presunu prostriedkov z 2. do 1. piliera podľa členských štátov

ČŠ	Presunutá suma [tis. eur]	Presunutá suma [%]	Priame platby na ha [eur]		Priame platby na farmu [eur]	
			pred presunom	po presune	pred presunom	po presune
HR	298 950	12,86%	145	175	1 555	1 874
HU	24 672	0,71%	255	254	10 251	10 226
MT	1 674	1,69%	610	615	9 542	9 613
PL	2 243 645	20,51%	212	236	4 996	5 553
SK	330 543	17,49%	205	227	21 089	23 370

Zdroj: EK, 2017

Pozn: presunutá suma je rozdielom Prílohy 1 k Nariadeniu (EÚ) 1307 / 2013 (2013) a Delegovaného nariadenia Komisie 2018/162 (2017); presunutá suma nezahŕňa Čl. 11 Nariadenia (EÚ) č. 1307 / 2013

Po presune finančných prostriedkov sa hektárová sadzba priamych platieb na rok 2016 na Slovensku zvýšila zo 78 % priemeru EÚ na 88 % priemeru EÚ (EÚ 1307/2013; DG Agri, 2017). Presun prostriedkov zároveň znamenal krátenie rozpočtu na PRV 2014 – 2020. Priemerná miera spolufinancovania PRV 2014 - 2020 z EAFRD je na Slovensku približne 74 %. Presunom prostriedkov z 2. piliera je tak rozpočet na slovenský PRV nižší o dodatočných 114 mil. eur z národných zdrojov.

Využitie priamych platieb vyplácaných z 1. piliera nie je pre poľnohospodára nijako obmedzované. Implicitne by priame platby mali zabezpečiť dostatočnú životnú úroveň zvýšením príjmov a zmiernením ich kolísania. Cieľom reformy SPP na roky 2014 – 2020 bolo zefektívnenie pomoci malým a mladým farmárom, posilnenie environmentálneho aspektu platieb a rovnomernejšie rozdelenie priamych platieb. Úloha priamych platieb je sťažená disparitami v poľnohospodárskych sektoroch krajín EÚ. V niektorých prípadoch preto priame platby neprispievajú k štrukturálnemu rozvoju sektora, ale zvyšujú cenu pôdy (Rizov et al., 2013; Ciaian a Kancs, 2012; van Herck et al., 2013), čo sťažuje situáciu pre malých a mladých farmárov. Priame platby sú tiež ovplyvnené historickým vývojom SPP a sú koncentrované vo veľkých subjektoch a v bohatších štátoch (Európska komisia, 2017).

Podpora z 2. piliera je vyplácaná cez PRV s cieľom zlepšenia konkurencieschopnosti, ochrany životného prostredia a zvýšenia kvality života vo vidieckych oblastiach. Výhodou 2. piliera je možnosť cielenia podpory na konkrétnych beneficiároch, napr. mladých farmárov, ženy na vidieku, malých farmárov, pestovateľov ovocia a zeleniny, alebo na životné prostredie, resp. na farmy obhospodarujúce horšiu pôdu. PRV je na rozdiel od PP spolufinancované z národných zdrojov a príspevok PRV na projekty nie je vždy vo výške 100 %, takže je nutné spolufinancovanie samotným prijímateľom (Brady et al., 2017; World Bank, 2017).

Pre krajiny, ktoré úspešne transformovali poľnohospodárstvo na kľúčový sektor pre rozvoj vidieckych oblastí platí, že len prostriedky z 2. piliera účinne napomôžu ďalšiemu rozvoju. Ak v krajine nie je vzťah medzi podielom poľnohospodárstva a úrovňou chudoby, je vhodné prostriedky presúvať do 2. piliera.

V krajinách, v ktorých uvedený vzťah existuje, majú pozitívny vplyv na rozvoj vidieka prostriedky z 1. aj 2. piliera. Efektívnosť využívania prostriedkov z 2. piliera je však v týchto krajinách nižšia ako v krajinách po transformácii. Je preto nutné zmeniť koordináciu a implementáciu PRV tak, aby sa zvýšila pravdepodobnosť celkovej úspešnosti vynaložených prostriedkov. V nových ČŠ by prioritou mali byť projekty, zamerané na rozvoj celého sektora (infraštruktúra, rozvoj trhov, rozvoj služieb; World Bank, 2017). Slovensko presunulo zdroje z 2. do 1. piliera. Priame platby však majú malý, resp. nejednoznačný vplyv na rast produktivity (Zhu et al., 2012; Latruffe et al., 2011; Rizov et al., 2013; Mary 2013).

3.5.3. Podpora príjmu a produkcie

Cieľom priamych platieb, hlavne základnej platby (SAPS), je podpora príjmov poľnohospodárskych domácností. Na úrovni ČŠ používa EK dva ukazovatele príjmov: *Agricultural Factor Income* (AFI) a *Agricultural Entrepreneurial Income* (AEI). Box 8 uvádza spôsob výpočtu AFI a AEI a tabuľka 23 uvádza porovnanie AFI medzi členskými štátmi EÚ

Box 8: Postup výpočtu AFI a AEI

Hodnota poľnohospodárskej produkcie

- variabilné náklady (hnojivá, pesticídy, krmivá,...)
- odpisy
- dane

+ dotácie

= *agricultural factor income* (AFI)

- mzdy

- nájom

- úroky

= *agricultural entrepreneurial income* (AEI)

Tabuľka 23: Vývoj AFI na zamestnanca v stálych cenách 2010

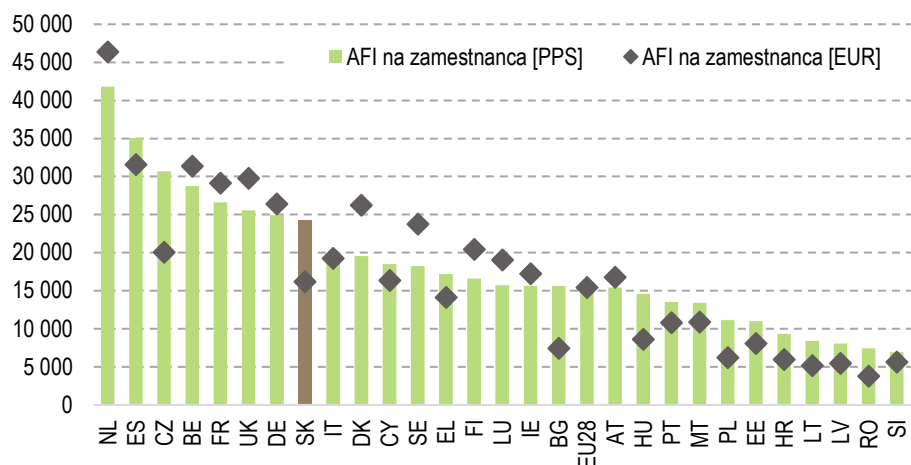
ČŠ	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	CAGR
BG	3 956	4 515	5 272	6 407	6 835	6 254	7 446	11,1%
SK	9 352	11 096	12 499	12 184	13 403	13 349	16 197	9,6%
HU	5 261	7 817	7 183	7 891	8 418	8 029	8 594	8,5%
CZ	12 964	17 470	17 325	17 489	20 135	17 850	20 046	7,5%
PT	8 255	6 899	7 578	8 824	8 932	9 141	10 781	4,5%
IT	14 827	17 539	18 823	22 267	20 217	19 824	19 259	4,5%
ES	24 314	24 590	24 922	27 395	28 269	29 690	31 578	4,5%
CY	12 868	9 615	13 260	13 149	12 184	15 862	16 365	4,1%
PL	4 960	5 645	5 271	5 698	5 111	4 926	6 210	3,8%
IE	13 925	18 129	16 335	16 934	17 537	16 625	17 228	3,6%
LT	4 276	5 464	6 827	6 183	5 639	6 211	5 152	3,2%
LV	4 536	4 346	5 228	4 713	5 247	5 952	5 458	3,1%
RO	3 206	4 099	3 026	3 575	3 905	3 869	3 786	2,8%
HR	5 056	4 828	4 128	4 568	3 955	5 349	5 947	2,7%
EU-28	13 952	15 129	14 938	15 517	15 734	15 240	15 433	1,7%
SI	5 232	5 958	4 811	4 853	5 510	6 055	5 620	1,2%
NL	45 914	39 927	43 166	48 581	46 492	45 830	46 360	0,2%
SE	24 329	24 804	24 662	22 323	24 594	25 935	23 766	-0,4%
UK	30 852	35 938	34 059	36 762	35 868	30 642	29 762	-0,6%
LU	19 751	19 727	20 927	18 091	24 031	20 006	19 024	-0,6%
FR	30 490	31 888	32 099	27 305	31 050	33 122	29 143	-0,8%
EL	15 284	13 324	13 314	12 326	13 589	14 844	14 122	-1,3%
AT	18 305	21 067	19 787	17 341	16 087	14 930	16 761	-1,5%
DE	32 496	36 471	32 816	37 556	35 545	23 541	26 421	-3,4%
BE	39 160	34 932	42 274	34 346	32 640	34 191	31 385	-3,6%
FI	26 399	22 813	23 115	22 772	20 566	17 117	20 435	-4,2%
MT	15 616	13 581	12 840	12 648	12 456	15 053	10 903	-5,8%
DK	39 554	44 450	60 716	42 198	47 327	30 660	26 234	-6,6%
EE	12 366	15 396	17 902	16 645	15 748	12 760	8 053	-6,9%

Pozn: CAGR = priemerný medziročný percentuálny nárast

Zdroj: EK, 2018

V roku 2016 dosiahol AFI na Slovensku úroveň 16 197 eur na pracovníka (AWU – annual work unit), čo je v rámci EÚ nadpriemerná úroveň. AFI na Slovensku je na podobnej úrovni ako AFI v Rakúsku. Pri zohľadnení rozdielnych nákladov na život v jednotlivých štátoch EÚ patrí AFI na zamestnanca na Slovensku medzi najvyššie v EÚ a je vyšší ako v susednom Rakúsku (Graf 95).

Graf 95: AFI na zamestnanca (2016)

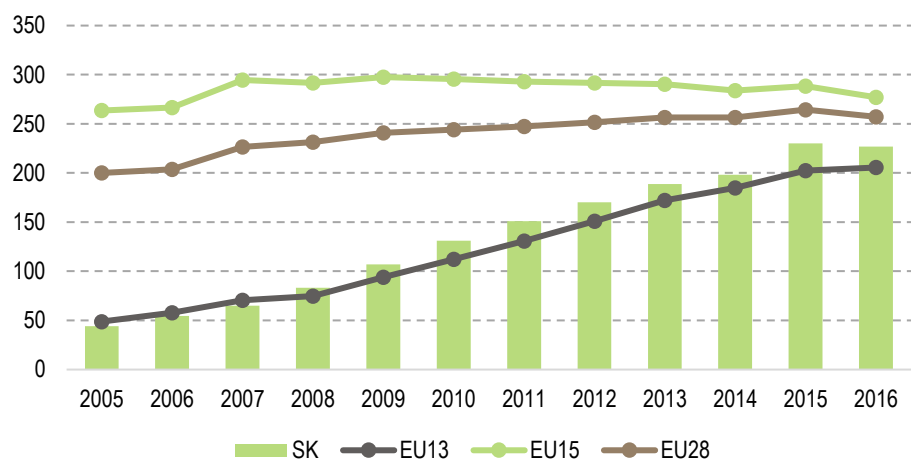

Zdroj: EK, 2018

AFI sa používa na vyplatenie odmien všetkým vlastníkom výrobných faktorov, ktoré sa použili vo výrobnom procese, t.j. práce, pôdy a kapitálu. Je preto nezávislé od vlastníctva podniku. Rast AFI na Slovensku medzi rokmi 2010 – 2016 bol druhý najvyšší v EÚ (za Bulharskom).

Hodnota AFI však obsahuje i sumu priamych platieb. Hektárová sadzba priamych platieb sa od roku 2005 dorovnávala priemeru EÚ a v roku 2016 dosahovala približne 88 % priemeru EÚ (Graf 96).

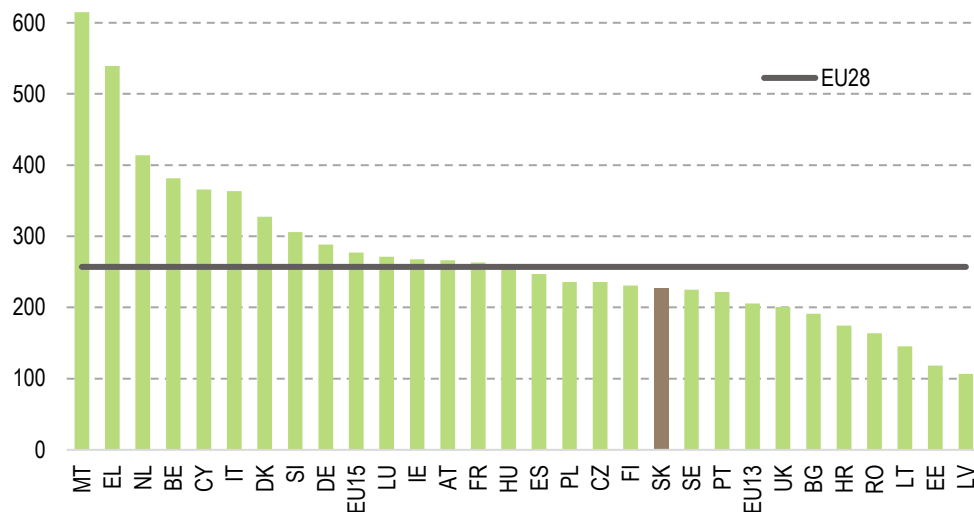
Graf 96: Vývoj priemerných sadzieb priamych platieb (eur / ha)

Zdroj: DG Agri, IPP

Pozn: zdrojom údajov sú vyplatené priame platby tak, ako boli nahlásené EK, prepočítané na hektár potenciálne oprávnenej pôdy (POP) 2009, resp. 2015 (od roku 2015); EÚ-13 reprezentuje nové členské

Graf 97: Priemerné sadzby priamych platieb (eur / ha, 2016)

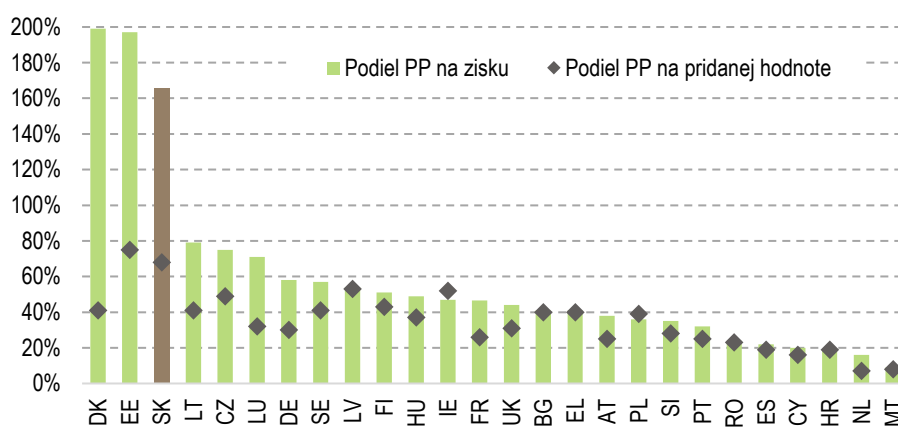

Zdroj: DG Agri, IPP

Pozn: zdrojom údajov sú vyplatené priame platby tak, ako boli nahlásené EK, prepočítané na hektár potenciálne oprávnenej pôdy (POP) 2009, resp. 2015 (od roku 2015); EU-13 reprezentuje nové členské štáty

Hodnota AFI na zamestnanca je okrem rastu priamych platieb ovplyvnená i poklesom počtu zamestnancov v poľnohospodárstve. Uvedené faktory sice pôsobia priaznivo na vývoj AFI na zamestnanca, resp. pridanej hodnoty na zamestnanca, čo však nemusí znamenať i zlepšenie výkonnosti fariem. Podiel priamych platieb na pridanej hodnote a zisku fariem je na Slovensku jeden z najvyšších v EÚ (Graf 98).

Graf 98: Podiel priamych platieb na zisku a pridanej hodnote (2016)

Zdroj: Eurostat, IPP

Podiel priamych platieb na zisku bol na Slovensku 3. najvyšší z pomedzi krajín EÚ. Tento podiel bol dokonca väčší ako 100 %, čo znamená, že bez PP by farmy na Slovensku vytvárali stratu. Rovnaký záver platí aj pre Estónsko a Dánsko. Farmy v ostatných členských štátoch sú schopné produkovať zisk aj bez priamych platieb (Graf 102). Podobne ako pri podiele priamych platieb na zisku má Slovensko jeden z najväčších podielov priamych platieb aj na pridanej hodnote. Väčší podiel má už iba Estónsko. Dánske farmy, ktoré majú najväčší podiel priamych platieb na zisku, sú schopné vytvárať viac pridanej hodnoty, takže priame platby tvoria približne 40 % pridanej hodnoty. Na Slovensku je to takmer 70 %.

K ziskom fariem prispievajú i neinvestičné dotácie z PRV. Napriek tejto podpore bolo v rokoch 2012 – 2017 približne 25 % fariem v strate. Kvôli vysokému podielu podpory na ziskoch by bez priamych platieb a neinvestičných podpôr dosiahlo záporný výsledok hospodárenia až 90 % fariem na Slovensku (Tab. 24). Slovenské poľnohospodárstvo je málo konkurencieschopné a závislé na dotáciách vo väčšej miere ako poľnohospodárstva iných členských štátov EÚ. Je preto potrebné realizovať štrukturálne reformy v poľnohospodárstve.

Tabuľka 24: Vplyv dotácií na výsledok hospodárenia pre farmy rozdelené podľa ich prevažnej činnosti

2012-2017	Výsledok hospodárenia bez dotácií na farmu	Podiel fariem so záporným výsledkom hospodárenia	Výsledok hospodárenia s dotáciami na farmu	Podiel fariem so záporným výsledkom hospodárenia
Rastlinná výroba	-89 187	85,9%	37 790	20,0%
Živočíšna výroba	-204 977	94,8%	3 040	27,6%
Rastlinno-živočíšna výroba	-239 449	91,8%	-369	29,7%
Spolu	-156 504	89,5%	19 606	24,5%

Zdroj: IL MPRV SR, IPP

Farmy, ktoré dosahujú zisk aj bez neinvestičných dotácií a priamych platieb zamestnávajú viac ľudí a obhospodarujú menšiu plochu. Ziskové farmy tak majú nie len vyššiu produktivitu, ale sú schopné efektívnejšie plniť sociálne ciele poľnohospodárstva (Tab. 25).

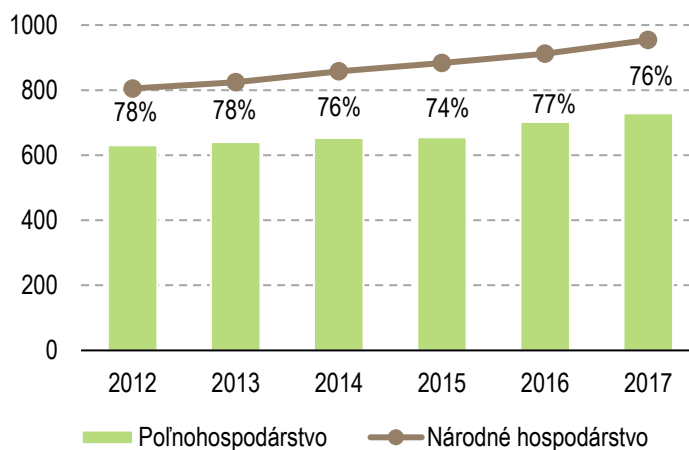
Tabuľka 25: Vybrané ukazovatele fariem podľa hospodárskeho výsledku bez dotácií (2012-17)

	Farmy s kladným výsledkom hospodárenia (bez dotácií)				Farmy so záporným výsledkom hospodárenia (bez dotácií)			
	RV	ZV	ZRV	Spolu	RV	ZV	ZRV	Spolu
Zamestnanci na 100 ha	9,6	36,0	44,7	19,9	3,0	4,8	3,8	3,7
Veľkosť (ha)	425	561	344	420	542	596	890	651
Výnosy na hektár	2 834	33 279	1 278	6 279	951	1 139	779	967

Zdroj: IL MPRV SR, IPP

Jedným z cieľov priamych platieb je podpora príjmov farmárov ako podnikateľských subjektov. Na výšku mzdy zamestnancov však majú PP len malý vplyv. Výška mzdy, ktorú podniky vyplácajú zamestnancom nedosahuje priemer v hospodárstve Slovenska. Plat odrzkadľuje nižšiu kvalifikáciu pracovnej sily aj nižšie náklady na život na vidieku.

Graf 99: Vývoj priemernej mzdy v poľnohospodárstve a v národnom hospodárstve na Slovensku (eur / mesiac)

Zdroj: ŠÚ SR, 2018

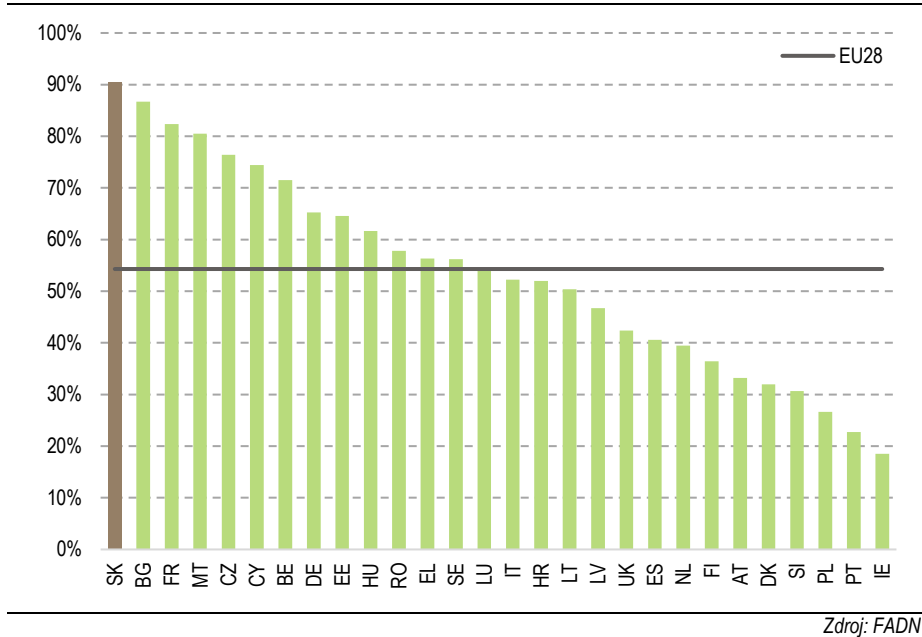
Príjmy poľnohospodárskych podnikov na osobu (AFI) sú na Slovensku nadpriemerné v rámci EÚ i v porovnaní s celou slovenskou ekonomikou. Mzdy v poľnohospodárstve sú ale na úrovni troch štvrtín miezd v národnom hospodárstve. Z toho vyplýva, že príjmová podpora nekončí u zamestnancov podnikov, ale z väčšej časti u dominantných vlastníkov podnikov alebo vlastníkov pôdy, prostredníctvom kapitalizácie do ceny pôdy.

Priame platby a cena pôdy

Kedže ponuka pôdy je limitovaná, priame platby zvyšujú dopyt po pôde a to vedie k rastu jej ceny, tzv. kapitalizácii priamych platieb. Pri náraste ceny pôdy z priamych platieb profitujú aj vlastníci pôdy, ktorým sa zvýši ceny pôdy, resp. nájomné za pôdu.

Kapitalizácia PP zvýhodňuje vlastníkov pôdy na úkor vlastníkov fariem. Vplyv rastu PP na rast nájomného je dôležitý hlavne pre štáty, kde si farmári prenajímajú veľkú časť obhospodarovanej pôdy. Najväčší podiel obhospodarovanej pôdy si poľnohospodárske podniky prenajímajú práve na Slovensku (Graf 100).

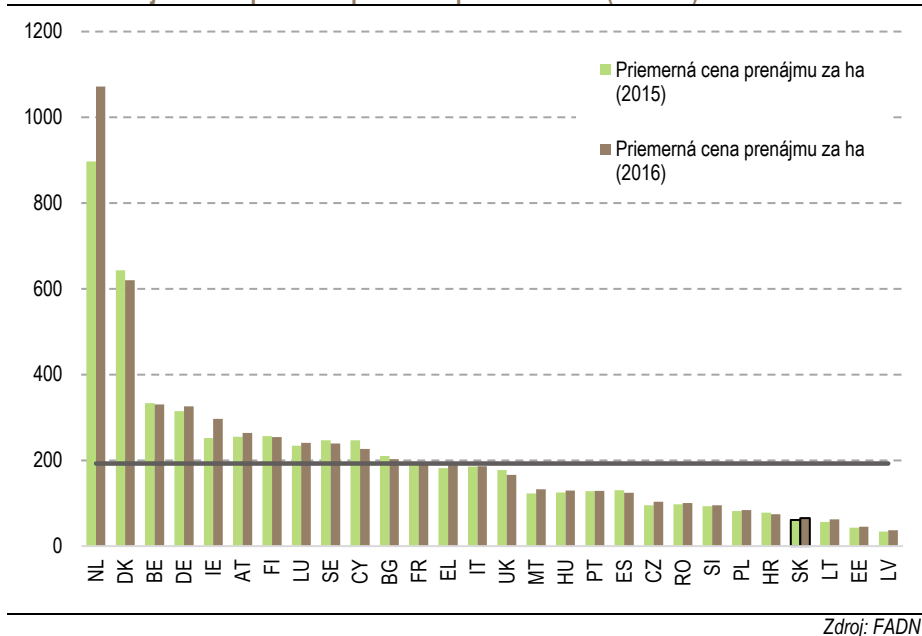
Graf 100: Podiel prenajatej pôdy z celkovej poľnohospodárskej pôdy v ČŠ EÚ v roku 2016

V dôsledku nárastu ceny pôdy najviac stratia slovenské farmy. Zvýšenie PP o 1 eur vedie k nárastu nájomného o 15 až 32 centov, čo znamená, že farmári získavajú reálne z dodatočného eura PP 70 až 85 percent (Ciaian a Kancs, 2012; van Herck et al., 2013).

Napriek vplyvu PP na ceny pôdy má Slovensko relatívne nízku úroveň cien pôdy v porovnaní s inými ČŠ (Graf 101). Dôvody sú monopolné postavenie veľkých fariem na lokálnom trhu s pôdou a vysoká fragmentácia vlastníctva pôdy (Ciaian a Swinnen, 2006).

Graf 101: Nájomné za poľnohospodársku pôdu v ČŠ EÚ (eur / ha)

3.5.4. Stropovanie a redukcia priamych platieb

Redukcia priamych platieb bola uvedená reformou SPP 2003. Na základe reformy SPP sa suma priamych platieb prevyšujúca 5 000 eur redukovala v roku 2005 o 3 %. Modulácia – redukcia PP – sa postupne do roku 2012 zvýšila na 10 %, čo malo vplyv hlavne na veľké farmy, ktoré prišli o časť priamych platieb.

Reforma SPP z roku 2013 stanovila, že od roku 2014 si členské štáty mohli vybrať minimálne 5 % redukciu priamych platieb pre platby nad 150 000 eur alebo zavedenie redistributívnej platby, na ktorú by vyčlenili minimálne 5 % sumy národnej obálky. Slovensko si vybralo 5 % redukciu priamych platieb. Členské štáty sa mohli rozhodnúť pre navýšenie percenta redukcie priamych platieb až do 100 %. V takom prípade členský štát zaviedol tzv. stropovanie.

Dopady stropovania závisia od štruktúry fariem, veľkosti národnej obálky (rozpočtu) na priame platby, spôsobu aplikácie SPP na národnej úrovni, štruktúry produkcie ako aj od veľkosti osobných nákladov, a teda aj od mzdovej úrovne v členskom štáte. Európska komisia (EK, 2011) vypočítala dopady stropovania návrhu Komisie na SPP 2014–2020 ako podiel zastropovanej sumy z celkových PP.²⁵ Výsledky sú uvedené v Tabuľke 26. V celej EÚ by stropovanie uvoľnilo 1,3 % PP, ktoré by stratili veľké farmy a získali by ich buď malí a strední poľnohospodári alebo programy rozvoja vidieka (EK, 2011).

²⁵ Pri príprave SPP 2014–2020 Európska komisia navrhla nasledujúcu progresívnu redukciu a stropovanie priamych platieb:

- redukcia o 20% pre platby od 150 000 do 200 000 eur;
- redukcia o 40% pre platby od 200 000 do 250 000 eur;
- redukcia o 70% pre platby od 250 000 do 300 000 eur;
- redukcia o 100% pre platby nad 300 000 eur.

Krátene platby mali byť vypočítané po odpočítaní osobných nákladov. Finálna verzia SPP 2014 – 2020 bola prijatá v inej podobe.

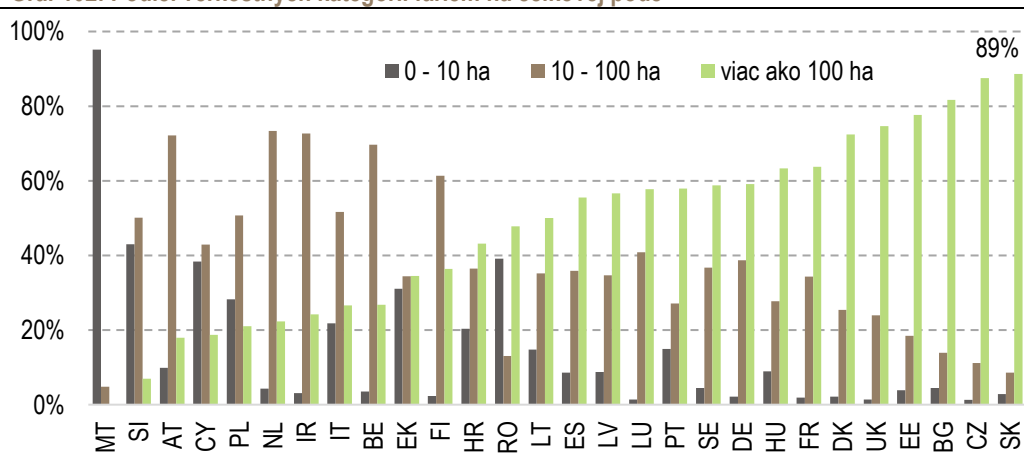
Tabuľka 26: Dopady stropovania a degresivity v ČŠ EÚ podľa návrhu EK z roku 2011

ČŠ	Podiel zastropovanej sumy na priamych platbách
BG	9,80%
UK	5,20%
EL	4,00%
SK	3,10%
RO	2,90%
HU	2,60%
ES	1,50%
CZ, LT	0,40%
DE, DK	0,20%
IT, PL, PT	0,10%
BE, CY, FR, EE, IE, LU, LV, MT, NL, AT, FI, SE, SI	0,00%

Zdroj: EK, 2011

Rozdielne dopady stropovania priamych platieb v členských štátoch sú spôsobené rôznymi veľkosťami fariem ako aj rozdielnosťou v mzdových nákladoch na osobu (Sahrbacher et al., 2013). Ciaian et al. (2009) taktiež uvádzajú, že veľkostná štruktúra fariem (Graf 102) ovplyvňuje štruktúru produkcie, čo má vplyv na podiel mzdových nákladov na celkových nákladoch.

Graf 102: Podiel veľkostných kategórií fariem na celkovej pôde

Zdroj: Farm Structure Survey

Priame platby sú vyplácané na plochu, takže väčšie farmy získavajú viac priamych platieb ako menšie farmy. Na jednej strane, väčšie farmy využívajú výnosy z rozsahu, a preto môže byť odôvodnené, že nepotrebujú v takom rozsahu priame platby ako menšie farmy. Strop na priame platby alebo redukcia platieb pre veľké farmy zlepši rozdelenie priamych platieb medzi farmami. Na druhej strane, stropovanie priamych platieb môže ovplyvniť kapacitu veľkých fariem produkovať, investovať a zamestnávať.

Čím je strop na priame platby vyšší, tým menej fariem je ovplyvnených stropovaním. Množstvo fariem ovplyvnených stropovaním klesá, keď sa strop navyšuje o úroveň nákladov na pracovnú silu. Pri zohľadňovaní osobných nákladov, farmy, ktoré zamestnávajú viac pracovníkov, sú menej ovplyvnené stropovaním ako rovnako veľké farmy, ktoré zamestnávajú menej pracovníkov.

Poľnohospodári sa môžu prispôsobiť stropovaniu delením fariem na menšie jednotky. Dve menšie farmy tak získajú viac priamych platieb ako jedna veľká farma, z ktorej vznikli. Pri nahradení stropu degresívnymi priamymi platbami, keď sa platby nad istú úroveň percentuálne znižujú a percento znižovania priamych platieb sa s výškou priamych platieb zvyšuje, sa finančná motivácia deliť veľké farmy na menšie znižuje. Členský štát môže delenie fariem ovplyvniť uplatnením tzv. doložky o obchádzaní (KOM (2018) 393, Čl. 60), podľa ktorej nesmú subjekty umelo vytvárať podmienky na získanie výhod z legislatívnej úpravy poľnohospodárstva na úrovni EÚ.

Na obdobie rokov 2021 – 2027 navrhla Komisia zavedenie postupnej degresivity priamych platieb farmy od úrovne 60 000 eur. Záverečná správa sa zameria na analýzu stropovania podľa najnovšieho návrhu Komisie i podľa alternatívnych scenárov s cieľom identifikácie dopadov na slovenské farmy.

Záverečná správa poskytne odporúčania ako nastaviť priame platby, aby sa zvýšila poľnohospodárska produkcia a zlepšil vplyv poľnohospodárstva na životné prostredie. Záverečná správa sa bude venovať aj spravodlivému rozdeleniu priamych platieb.

3.6. Program rozvoja vidieka

Politika rozvoja vidieka má hľadať riešenia pre ekonomické, environmentálne a sociálne výzvy vidieckych oblastí, ktoré pokrývajú polovicu územia EÚ a spolu so zmiešanými oblasťami v nich žije tretina obyvateľstva. Politika rozvoja vidieka sa realizuje v rámci 2. piliera Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ a dopĺňa priame platby a trhové opatrenia, ktoré sú v 1. pilieri. Politika rozvoja vidieka je financovaná z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka (EAFRD) a implementuje sa prostredníctvom programov rozvoja vidieka (PRV), ktoré odrážajú národné potreby a priority členských štátov.

Box 9: Formovanie cieľov PRV

V 60. rokoch je proklamovaným cieľom modernizácia fariem, vzdelávanie farmárov a podpora fariem v znevýhodnených oblastiach. V skutočnosti bola modernizácia fariem marginálna a znevýhodnené oblasti začali byť samostatne podporované až od 1975.

V 80. rokoch sa cieľom stáva územný rozvoj podporou špecifických potrieb vidieckych oblastí a lepším cíelením pri tvorbe a implementácii programov.

V 90. rokoch sa k cieľom pridáva regionálny rozvoj a ochrana životného prostredia. Prístup LEADER podporuje spoluprácu medzi verejným, súkromným sektorom a občanmi na regionálnej úrovni. Kladie sa dôraz na zalesňovanie a extenzifikáciu výroby.

Po roku 2000 sa ciele na zväčšenie teritoriálnej pôsobnosti a objemu prostriedkov spojením 9 dovtedajších nástrojov a vznikom II. piliera SPP. Oddelili sa zdroje medzi I. a II. pilierom bez možnosti ich presunov.

Od roku 2003 sa zvýšil počet opatrení a definovali sa 4 ciele ktoré sa stali základom pre PRV 2007-13: zvýšenie konkurencieschopnosti poľnohospodárstva a lesníctva, zlepšenie životného prostredia, diverzifikácia vidieckej ekonomiky a zlepšenie kvality života vo vidieckych oblastiach a integrovaný prístup v rozvoji vidieka (LEADER).

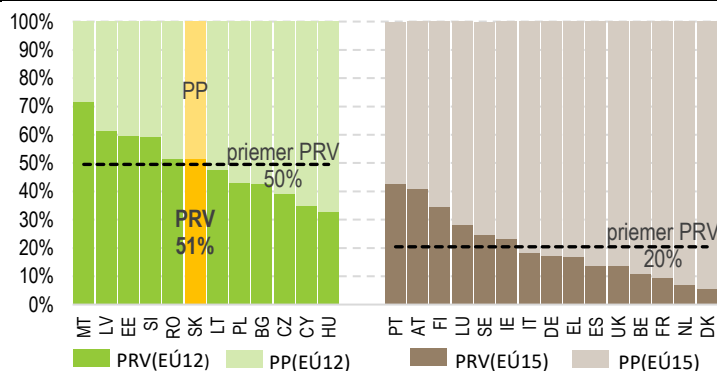
3.6.1. Financovanie PRV 2007-13

Nastavenie cieľov PRV má potenciálny vplyv na väčšinu krajiny a veľkú časť populácie SR, keďže vidiecke regióny pokrývajú väčšinu Slovenska a žije v nich viac ako 40 % obyvateľstva. PRV 2007-13 je posledný kompletne ukončený program. Ciele PRV SR na roky 2007-13 zodpovedali Strategickým usmerneniam EÚ pre rozvoj vidieka a PRV SR 2007-13 tvoril 51 % slovenských zdrojov Spoločnej poľnohospodárskej politiky (SPP) EÚ (priame platby a trhové opatrenia 49 %), výrazne viac percent ako v pôvodných členských štátoch EÚ (EÚ 15) a obdobne ako v nových členských štátoch (EÚ 12). PRV zohráva v nových členských štátoch dôležitejšiu úlohu ako v štátoch EÚ 15.

Ciele PRV SR 2007-13

1. Zvýšenie konkurencieschopnosti poľnohospodárstva a lesného hospodárstva
2. Zlepšenie životného prostredia a krajiny
3. Kvalita života vo vidieckych oblastiach a diverzifikácia vidieckeho hospodárstva
4. Integrovaný prístup v rozvoji vidieka – Leader
5. Technická pomoc

Graf 103: % zdrojov na PRV a priame platby (PP) v 2007-13

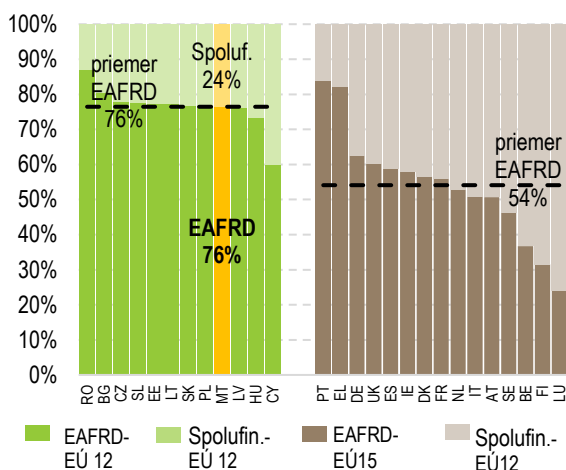
Pozn.: Dáta o skutočnom čerpaní.

Zdroj: EC (enrd.ec.europa.eu), IPP

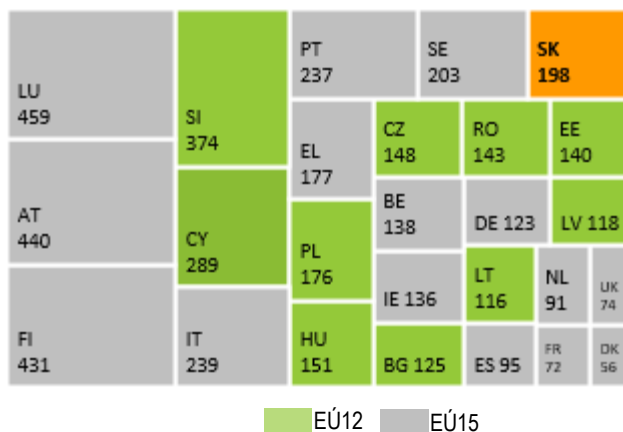
Zdroje financovania PRV 2007-13²⁶

V pôvodných členských štátoch EÚ 15 bolo financovanie rozvoja vidieka zo zdrojov EAFRD a z národných zdrojov (spolufinancovanie) takmer paritné i keď medzi jednotlivými štátmi EÚ 15 existovali značné rozdiely (väčšie ako medzi novými členskými štátmi EÚ 12). V nových členských štátoch EÚ 12 tvorili prostriedky EAFRD dominantný zdroj financovania PRV. S výnimkou Cypru bol ich podiel na celkových verejných zdrojoch pre rozvoj vidieka 75 % a viac, čo znamená, že spolufinancovanie z národných zdrojov tvorilo 25 percent.

Graf 104: Zdroje EAFRD a spolufinancovanie PRV

Graf 105: Zdroje PRV v eur / ha (ročne)

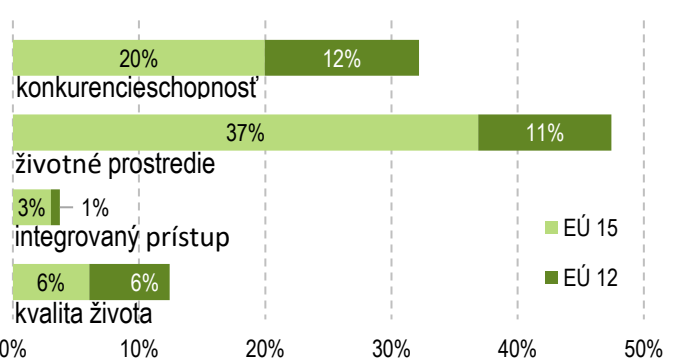
* Údaje sú bez Chorvátska, ktoré vstúpilo do EÚ v roku 2013. Pri oboch grafoch sa vychádza z rozpočtových dát. Pri prepočte na ha sa ako menovateľ použili údaje DG Agri o PEA (Potential Eligible Area) za rok 2015. Malta nie je v grafe uvedená kvôli prehľadnosti zobrazenia, jej hodnota zdrojov PRV na ha predstavuje ročne 1772 eur. Zdroj: EC, IPP

Pri prepočte celkových verejných zdrojov (zdroje EAFRD a národné spolufinancovanie) na plochu, patrila SR medzi 10 štátov s najvyššou hektárovou hodnotou. Bez Malty, ktorej hodnota bola podstatne vyššia ako v ostatných štátoch EÚ, bol podiel zdrojov na ha v SR mierne nad európskym priemerom (190 eur/ha na rok).

3.6.2. Rozdelenie zdrojov na ciele PRV 2007-13 v EÚ

Najviac zdrojov programu rozvoja vidieka v EÚ smerovalo na zlepšenia životného prostredia (cieľ 2), nasledovalo zvýšenie konkurencieschopnosti (cieľ 1), s väčším odstupom zlepšenie kvality života (cieľ 3) a integrované riešenia (cieľ 4). Väčšina prostriedkov EAFRD smerovala do krajín EÚ 15. Keďže národné zdroje v EÚ 15 mali pri financovaní PRV väčší význam ako v EÚ 12, po ich zohľadnení sa podiel EÚ 15 na celkových verejných zdrojoch pre rozvoj vidieka v EÚ, v prípade všetkých cieľov, ešte zvýšil.

Graf 106: % EÚ 15 a EÚ 12 na zdrojoch PRV pre jednotlivé ciele

Zdroj: EC, IPP

Rozdelenie zdrojov v SR na jednotlivé ciele sa značne nelíšilo od priemeru ostatných štátov Únie. Polovica prostriedkov bola vyčlenená na zlepšenie životného prostredia (cieľ 2), čo bolo typické pre staršie členské krajiny EÚ 15. Na zvýšenie konkurencieschopnosti (cieľ 1) SR rozpočtovala tretinu zdrojov EAFRD čo bolo o niečo menej ako väčšina členských štátov. Zvyšných 18 % bolo alokovaných na ciele kvality života, integrovaných riešení a technickej pomoci.

²⁶ Údaje ohľadom rozpočtu EAFRD a celkových verejných zdrojov sú za 2007-13: (http://enrd.ec.europa.eu/enrd-static/policy-in-action/rural-development-policy-in-figures/en/rdp-figures_en.html). Údaje za EÚ sú bez Chorvátska, ktoré vstúpilo do EÚ v roku 2013.

Slovensko nedokázalo vyčerpať približne len 0,7 % zdrojov, čo predstavuje 13,5 mil. eur. Najlepšie čerpanie (99,8 %) zaznamenala SR pri zdrojoch na životné prostredie, kde sme alokovali aj najväčšie množstvo prostriedkov. Naopak zo zdrojov na technickú pomoc sme vyčerпали najmenej (90,9 %). Slovensko vyčerpano z rozpočtu vyšší podiel ako je priemer a medián EÚ 12, EÚ 15 a EÚ 27. Úspešnosť čerpanie závisí do veľkej miery od nastavenia cieľov a od výberu opatrení a rozdelení zdrojov na jednotlivé opatrenia. Vyššia miera čerpania zdrojov sa dá dosiahnuť aj výberom administratívne menej náročných opatrení.

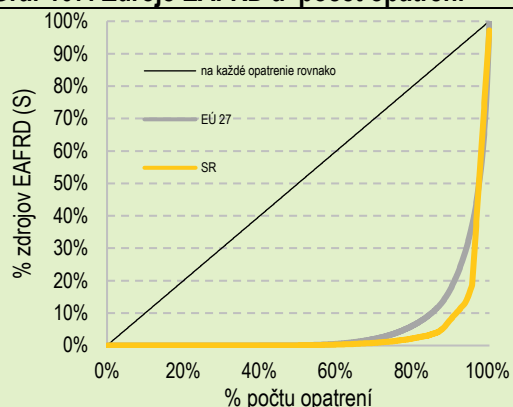
Priority PRV sa počas programového obdobia môžu meniť. Do konca r. 2015 program prešiel 7 podstatnými modifikáciami, ktorých súčasťou boli aj finančné presuny medzi cieľmi. Pôvodne zdôvodnené alokácie na prirritné osi a opatrenia sa na Slovensku modifikáciami zmenili len minimálne.

Zdroje sa presúvali najmä do technickej pomoci, ktorej podiel sa zvýšil z pôvodných 2 % na 2,6 % (nárast o 30 %). Zvýšenie alokácie na technickú pomoc sa v praxi ukázalo ako opodstatnené. V súčasnom programovom období 2014 – 20 dosahuje 4 % celkových výdavkov (maximálna úroveň povolená Európskou komisiou).

Box 10: Distribúcia zdrojov EAFRD na opatrenia PRV v SR a EÚ 27

Pri veľkých opatreniach bolo skutočné čerpanie k rozpočtovému odhadu bližšie v EÚ aj v SR. U 4 najväčších opatrení Modernizácia fariem (121), Znevýhodnené oblasti – horské a iné (211, 212), Agroenvironmentálne platby (214), na ktoré spolu smerovala viac ako polovica zdrojov, naplnila skutočnosť rozpočtový predpoklad na takmer 90 %, pokým pri 42 menších opatreniach to bolo len na 60 % (pri väčšom rozpätí hodnôt).

Graf 107: Zdroje EAFRD a počet opatrení

Zdroj: EC, IPP

Zdroje EAFRD boli podľa skutočného čerpania sústredené v malom počte veľkých opatrení. Koncentrácia zdrojov na veľké opatrenia bola v SR obdobná ako v EÚ 27.

Pozn. ku grafu: diagonála predstavuje situáciu v ktorej by zdroje boli distribuované medzi jednotlivé opatrenia rovnakými čiastkami. Čím je krivka od diagonály vzdialenejšia, tým sú zdroje distribuované medzi opatreniami menej rovnomerne. Za EÚ 27 (bez Chorvátska) boli použité údaje o skutočnom čerpaní prostriedkov EAFRD pre 46 typov opatrení v 27 štátoch EÚ (46 x 27 = 1242 hodnôt). Za SR údaje o 27 opatreniach. Zvyšné hodnoty boli pre SR interpolované.

3.6.3. Plnenie cieľov

Tabuľka 27 sumarizuje najdôležitejšie výsledky PRV 2007-13. Investičná podpora mala pozitívny vplyv na zamestnanosť, zisky poľnohospodárskych podnikov aj hrubú pridanú hodnotu. Podpora investovania na farmách mala negatívny vplyv na produktivitu práce. Účinnosť investičnej podpory bola relatívne nízka. Dôvodom je vysoká administratívna záťaž a často neoptimálne nastavenie investičných opatrení. Najvyššiu účinnosť mali malé projekty, kým účinnosť veľkých projektov bola veľmi nízka. Väčšiu účinnosť mala investičná podpora smerovaná do spracovania ako do prvovýroby. PRV malo pozitívny vplyv na životné prostredie (biodiverzitu, kvalitu pôdy, kvalitu vody, zníženie vplyvu na klimatické zmeny a pod.). Meranie dopadov poľnohospodárstva na životné prostredie je však na Slovensku na nízkej úrovni, čo ohrozuje efektívnu aplikáciu PRV. Opatrenie na diverzifikáciu poľnohospodárskej činnosti podnikov ako aj nastavenie opatrenia podporujúceho vytváranie a fungovanie organizácií výrobcov bolo neoptimálne a potenciál týchto opatrení sa nedostatočne využil. Záverečná správa sa bude podrobne venovať nastaveniu PRV, výberu jednotlivých opatrení a dopadov opatrení na relevantné rozvojové ukazovatele. Záverečná správa taktiež poskytne odporúčania k nastaveniu PRV 2021-27.

Tabuľka 27: Plnenie cieľov najväčších opatrení PRV 2007 - 13

Ex-post hodnotenie programu rozvoja vidieka SR pre obdobie 2007-2013							
Opt.	Skr. názov	Ukazovateľ	Cieľ (2007)	Skut. (2015)	Plnenie	Hodnotenie	Poznámky / odporúčania
121	Modernizácia fariem	Zvýšenie hrubej pridanej hodnoty podporených podnikov (mil. eur)	23,5	46,6	198%	<ul style="list-style-type: none"> Najvyššiu účinnosť mali menšie projekty. Relatívne vysoká časť zdrojov sa poskytla na veľké projekty, ktoré nedostatočne plnili ciele. Nepodporené podniky realizovali projekty v podobnom rozsahu aj bez získania podpory v dôsledku vysokej administratívnej náročnosti projektov alebo zlého nastavenia výziev a radšej uprednostnili úverové financovanie (obdobie zníženia úrokových nákladov). Nízka účinnosť opatrenia bola dôsledkom aj navzájom protirečivých cieľov (hrubá pridaná hodnota, zamestnanosť, produktivita, životné prostredie a pod.) 	<ul style="list-style-type: none"> Cieľiť projekty podporujúce hlavne zamestnanosť do najmenej rozvinutých regiónov Rozdeliť výzvy podľa cieľov aby nedochádzalo k vzájomnému protirečeniu. Zlepšiť rozdelenie zdrojov na jednotlivé témy (stroje, budovy, atď.) a sektory (mlieko, obilie, atď) Prispôsobiť veľkosť výšky podpory a zameranie podpôr malým podnikom ktoré nie sú schopné získavať na komerčnom trhu zdroje na svoj rozvoj. Podporiť hlavne tie podniky, pri podpore spracovania a odbytu, ktoré sú schopné zabezpečiť kooperáciu v rámci celej vertikály (vstupy - prvovýroba – spracovanie – odbyt).
		Počet podnikov, ktoré zaviedli nové produkty a/alebo techniky	814	550	68%		
211, 212	Platby na znevýhodnené oblasti	Oblasti prispievajúcej k zlepšeniu biodiverzity (ha)	300 000	202 566	68%	<ul style="list-style-type: none"> Pozitívny vplyv platieb sa nepotvrdil (príspevok opatrenia k zlepšeniu životného prostredia a krajiny je ťažko merateľný), ukazovateľ podporenej výmery je na meranie vplyvu nedostatočný. 	<ul style="list-style-type: none"> Naviazať LFA platby na ukazovatele mimoprodukčných benefitov pre životné prostredie a krajinu, a podmieniť riešením zisteného zhoršeného stavu na poľnohospodárskej pôde (napr. zhutnenie pôd, erózia, strata organickej hmoty pôdy, chemická degradácia pôd a pod). Prioritizovať znevýhodnené oblasti v rámci nástroja verejno-súkromnej územnej spolupráce (Leader/CLLD).
	Oblasti prispievajúce k zabráneniu marginalizácie a opúšťaniu pôdy (ha)	1 140 000	1 245 540	109%			

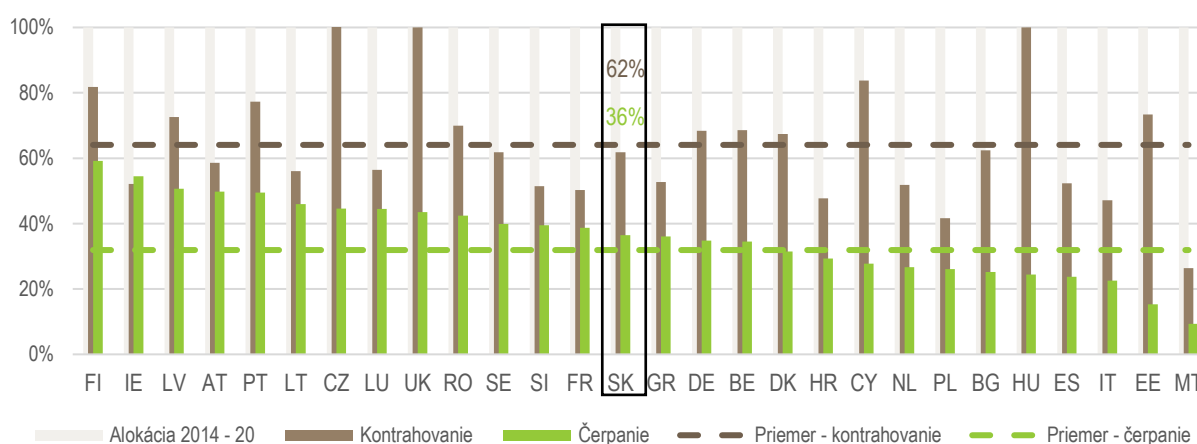
214	Agroenviron - mentálne platby	Oblasti prispievajúce k zlepšeniu biodiverzity (ha)	309 000	246 343	79%	<ul style="list-style-type: none"> • Opatrenie malo výrazný pozitívny vplyv na zvrátenie poklesu biodiverzity, hodnotenej prostredníctvom „Indexu zmeny početnosti druhov vtáctva poľnohospodárskej krajiny (Na národnej úrovni od r. 2006 klesla početnosť vybraných druhov o 43 % a na plochách s aplikovanými agroenvironmentálnymi schémami klesla početnosť vtáctva len o 28 %). • Celkové hodnotenie kvality biotopov prírodných a poloprírodných porastov ukázalo rozdiel v prospech podporených plôch: 70 % podporených plôch je v dobrom stave oproti 64 % nepodporených. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vyriešiť sledovanie výmery jednotlivých podopatrení v rámci programového obdobia a s evidenciou histórie rotovania plodín na časti poľa (pre všetky podopatrenia na pôde platí, že každoročná zmena časti jednotlivých blokov Registra poľnohospodárskych produkčných plôch (LPIS) ako aj časté spájanie blokov do nových väčších blokov spôsobujú problémy so sledovaním výmery jednotlivých podopatrení v rámci programového obdobia a s evidenciou histórie rotovania plodín na časti poľa)
		Oblasti prispievajúce k zlepšeniu kvality vody (ha)	450 000	387 322	86%		
		Oblasti prispievajúce k klímatickej zmene (ha)	200 000	270 302	135%		
		Oblasti prispievajúce k zlepšeniu kvality pôdy (ha)	250 000	364 070	145%		
		Oblasti prispievajúce k zabráneniu marginalizácie a opúšťaniu pôdy (ha)	650 000	387 322	60%		
123	Pridávanie hodnoty do poľnohospodárskych produktov	Zvýšenie hrubej pridanej hodnoty podporených podnikov (mil. eur)	6,2	88,74	1431%	<ul style="list-style-type: none"> • Účinnosť opatrenia na konkurencieschopnosť podnikov prostredníctvom rastu hrubej pridanej hodnoty, zisku pred zdanením, produktivity práce alebo výsledku hospodárenia bola nízka, keďže opatrenie podporovalo zamestnanosť. • Podporené podniky podstatne navýšili mzdové výdavky v porovnaní s podobnými podnikmi, ktoré podporu nedostali. Mnohé podporené podniky by investovali v podobnom rozsahu aj bez opatrenia. 	<ul style="list-style-type: none"> • Cieliť projekty podporujúce hlavne zamestnanosť do najmenej rozvinutých regiónov. Zvýšiť bodovanie v prospech najmenej rozvinutých regiónov vo výzvach. • Rozdeliť výzvy podľa cieľov aby nedochádzalo k vzájomnému protirečeniu. • Zlepšiť rozdelenie zdrojov na jednotlivé témy. • Prispôsobiť veľkosť výšky podpory a zameranie podpôr malým podnikom ktoré nie sú schopné získavať na komerčnom trhu zdroje na svoj rozvoj.
		Počet podnikov, ktoré zaviedli nové produkty a/alebo techniky	190	156	82%		
226	Obnova potenciálu lesného hospodárstva	Oblasti prispievajúce k zlepšeniu biodiverzity (ha)	250 000	348 860	139%	<ul style="list-style-type: none"> • Opatrenie 226 (spolu s opatrením 224 a 225) malo pozitívny vplyv na udržanie lesných území s vysokou prírodnou hodnotou, nespôsobili však výrazný (zásadný) nárast ich výmery alebo významné zlepšenie ich stavu. • Vybudovanie protipožiarnych lesných ciest bolo najväčším pozitívnym príspevkom pre lesné hospodárstvo v rámci PRV SR 2007-2013, najmä pre neštátny lesnícky sektor. • Pre opatrenie bola zadefinovaná veľmi nízka finančná alokácia. Počet žiadateľov dvojnásobne prekročoval počet schválených projektov (kvôli nedostatku finančných prostriedkov). 	<ul style="list-style-type: none"> • Zvýšiť alokáciu pre tento typ opatrenia. • Modifikovať aktivity v rámci takéhoto opatrenia tak, aby sa čo najviac podporovala oblasť obnovy lesov poškodených kalamitami, ochrana a revitalizácia lesov postihnutých kalamitami alebo dlhodobó hynúcich. • Prioritne podporovať výstavbu alebo rekonštrukciu lesnej dopravnej siete slúžiacej podpore trvalo udržateľného obhospodarovania lesov, zabezpečovaniu priaznivého stavu lesných biotopov a chránených území na LPF národného a európskeho významu. • Vytvoriť investičnú podporu na záchranu genofondu lesných drevín, vrátane lesných škôlok s orientáciou na podporu biodiverzity lesných spoločenstiev.
		Oblasti prispievajúce k zlepšeniu kvality vody (ha)	255 000	348 860	139%		
		Oblasti prispievajúce k klímatickej zmene (ha)	255 000	171 254	67%		
		Oblasti prispievajúce k zlepšeniu kvality pôdy (ha)	255 000	171 254	67%		

3.6.4. PRV 2014 – 2020

Celkové rozpočtované prostriedky pre SR medzi PRV 2007 – 13 a PRV 2014 - 20 klesli o 23 % (480 mil. eur). Je to spôsobené zmenou politiky EU, ale aj národným rozhodnutím Slovenska. Zdroje pre priame platby pre SR stúpili a postupne sa vyrovnávajú úrovni starších členských štátov a suma na druhý pilier sa zmenšila. Zároveň SR presúva 22 % prostriedkov PRV na účel priamych platieb v rámci dobrovoľného transferu a má pomerne nízke spolufinancovanie zo štátneho rozpočtu.

Pre Slovensko je v rokoch 2014 – 20 alokovaných približne 2,1 mld. eur (1,6 mld. eur zdroje EAFRD a 0,5 mld. eur spolufinancovanie zo štátneho rozpočtu.) Spolufinancovanie EAFRD na Slovensku dosahuje v priemere 26%, čo je nižšia úroveň ako európsky priemer (34%) a vyššie spolufinancovanie dosahujú naši susedia Česko, Poľsko a Rakúsko.

Graf 108: Čerpanie a kontrahovanie PRV 2014

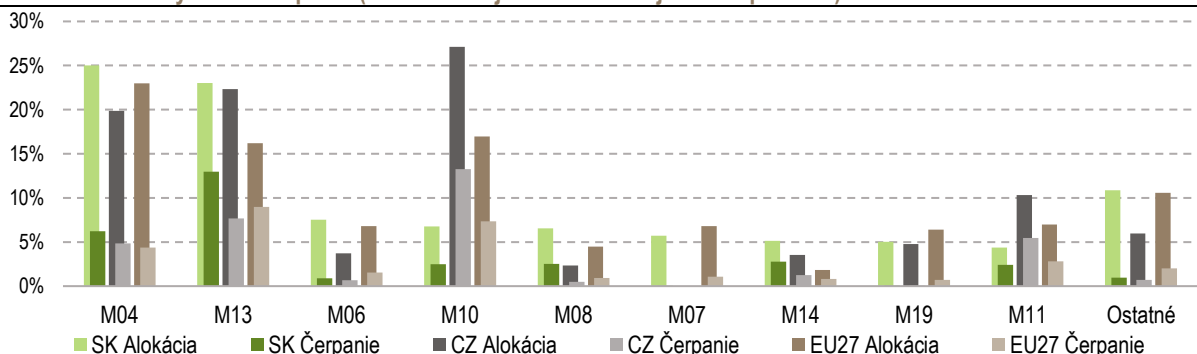
*dáta ku 30.9.2018

Zdroj: MPRV SR

Slovensko sa v úspešnosti čerpania a kontrahovania prostriedkov na PRV pohybuje okolo európskeho priemeru (36 % zdrojov SR vyčerpala ku septembru 2018 a 62 % prostriedkov je už pridelená ku projektom). Priemerné čerpanie štrukturálnych fondov na Slovensku je na úrovni 10% a kontrahovaných je v priemere 33%.

Ciele politiky rozvoja vidieka sú rozčlenené prostredníctvom šiestich priorít, ktoré poskytujú základ pre vykonávanie tejto politiky. Presnejšie horizontálne členenie sa uskutočňuje prostredníctvom 20 opatrení.

Graf 109: Priority PRV a čerpanie (% z celkovej alokácie na najväčšie opatrenia)

* dáta ku 31. 12. 2017

Zdroj: EC (cohesiondata.ec.europa.eu), UHP

Úspešnosť čerpania SR bez započítanie opatrenia 13 dosahuje 24 %, čo je o 4 p. b. menej ako priemer EU27 (28 %). Slovensko alokuje pomerne veľký podiel (23 %) na opatrenie 13 - platby pre oblasti s prírodnými a

inými obmedzeniami (16 % je priemer EU27). Tieto platby majú relatívne jednoduchšie čerpanie oproti iným opatreniam (platba na ha pôdy). Vysoká alokácia na tieto platby teda zlepšuje úspešnosť čerpania zdrojov oproti zvyšku Únie.

Tabuľka 28: Čerpanie najväčších opatrení PRV 2014 - 20 (% z rozpočtovaných zdrojov)

	M04	M13	M06	M10	M08	M07	M14	M19	M11	Iné
SK	25%	56%	12%	37%	38%	0%	54%	1%	55%	14%
CZ	24%	34%	18%	49%	21%		35%	1%	53%	17%
EU27	19%	55%	23%	43%	21%	16%	44%	11%	40%	28%

* dáta ku 31. 12. 2017

Zdroj: EC (cohesiondata.ec.europa.eu), UHP

Slovensko alokovalo približne polovicu prostriedkov (1 mld. eur) na dve opatrenia – investície do hmotného majetku (opatrenie 4) a platby pre oblasti s prírodnými a inými obmedzeniami (opatrenie 13). Avšak úspešnosť čerpania je výrazne vyššia u opatrenia 13, kde SR vyčerpala už viac ako polovicu prostriedkov, oproti len štvrtine pri opatrení 4. Výrazne nižší podiel prostriedkov oproti Česku a priemeru EU27 Slovensko vyčlenilo na Agroenvironmentálne a klimatické operácie (opatrenie 10).

Tabuľka 29: Rozdelenie PRV 2014 - 20 na opatrenia

Opt.	Názov opatrenia	SK	EU	CZ	SK*
M01	Prenos znalostí a informačné akcie	1%	1%	1%	1%
M02	Poradenské služby	1%	1%	1%	1%
M03	Kvalita projektov		1%		
M04	Investície do hmotného majetku	26%	24%	20%	25%
M05	Obnova a prevencia proti prírodným katastrofám	3%	1%		3%
M06	Rozvoj podnikov a podnikateľskej činnosti	8%	7%	4%	8%
M07	Základné služby a obnova dedín na vidieku	6%	7%		6%
M08	Investície do lesných oblastí	7%	5%	2%	7%
M09	Organizácie výrobcov		0%		
M10	Agroenvironmentálno-klimatické opatrenie	7%	17%	27%	7%
M11	Ekologické poľnohospodárstvo	4%	7%	10%	4%
M12	Platby v rámci sústavy Natura 2000	1%	1%	1%	0,4%
M13	Platby pre oblasti s prírodnými obmedzeniami	24%	17%	23%	23%
M14	Dobré životné podmienky zvierat	5%	2%	4%	5%
M15	Klimatické služby a ochrana lesov	1%	0%	1%	0,2%
M16	Spolupráca	2%	2%	4%	2%
M17	Risk manažment		2%		
M18	Platby Chorvátsko		1%		
M19	Podpora na miestny rozvoj v rámci iniciatívy LEADER	5%	7%	5%	5%
M20	Technická asistencia	1%	1%	1%	4%

* Po 3. modifikácii PRV SR 2014-2020

Zdroj: MPRV SR, EC (cohesiondata.ec.europa.eu), UHP

3.7. Lesy a dlhodobá udržateľnosť lesníctva

- Podľa rezortných štatistík sa plocha lesov na Slovensku každoročne zväčšuje. Naopak, podľa satelitných údajov sa plocha lesa do roku 2012 znižovala. Dôvodom rozdielných záverov je odlišná metodika definovania lesa.
- Náhodná (kalamitná) ťažba tvorila v roku 2016 polovicu celkovej ťažby, na podobnej úrovni sa drží už viacero rokov. Celková ťažba dreva je nad úrovňou priemeru krajín OECD. Zásoba dreva v lesoch však z roka na rok rastie.
- Zdravotný stav lesov je jedným z najhorších v rámci EÚ 28.
- Hospodárenie štátnych a neštátnych lesov je výrazne odlišné. Zisk na m³ ťažby dreva je u neštátnych lesov až štyrikrát vyšší ako u štátnych lesov.

Lesy na Slovensku sa rozprestierajú na území o veľkosti 2 016 729 hektárov, z toho 1 944 123 ha predstavuje porastová pôda. Zaberajú približne 41 % územia SR. Na Slovensku sa vyskytujú aj lesy, ktoré nie sú oficiálne klasifikované ako lesné pozemky, tzv. biele plochy. Po ich započítaní je rozloha lesov na Slovensku 2 304 729 ± 27 000 ha (45,4 % ± 1 % rozlohy Slovenska). Štátne organizácie obhospodarujú 1 032 446 ha porastovej pôdy (53,1 %), súkromné organizácie obhospodarujú 911 677 ha porastovej pôdy (46,9 %). Prevládajú listnaté stromy (62,5 %) nad ihličnatými (37,5 %). Najviac zastúpené sú buk (33,5 %), smrek (23,1 %) a dub (10,6 %).

Box 11: Hodnota ekosystémových služieb lesa

Lesy sú zdrojom kyslíka na dýchanie, miestom na život pre väčšinu živočíchov a rastlín, zadržujú vodu, vietor, hluk a zmierňujú extrémne teploty, zabraňujú erózii pôdy, sú zdrojom potravy, dreva a ďalších materiálov a látok, ako aj pracovných miest a sú miestom na oddych a turizmus (Haluš & Dráb, 2017). Hodnota ekosystémových služieb hektára lesa sa odhaduje na 451 eur každý rok (Constanza et. al, 1997). Lesy na Slovensku nám teda každoročne prinášajú hodnotu viac ako 1 mld. eur, čo predstavuje 1,2 % HDP. Väčšina tejto hodnoty nie je v HDP zohľadnená.

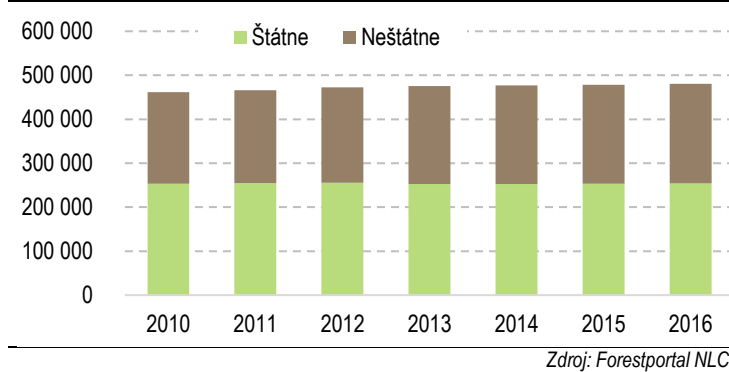
Tabuľka 30: Plocha lesných pozemkov (ha)

	1980	1990	2000	2005	2010	2015	2016
Lesné pozemky	1 952 656	1 976 538	1 997 961	2 006 172	2 010 817	2 014 731	2 016 729

Zdroj: Zelená správa 2017

Podľa Zelenej správy (2017) sa plocha lesov na Slovensku od roku 1980 dlhodobo zväčšuje. Naopak, podľa meraní na základe satelitných údajov (Gális, 2017) za obdobie 2000 – 2012 sa plocha lesa do roku 2012 znižovala. Dôvodom rozdielných záverov je odlišná metodika definovania lesa. Rezortné štatistiky vychádzajú z definície lesa podľa zákona o lesoch. Napríklad za les považujú aj holinu, keďže zákon ukladá povinnosť na tejto ploche do dvoch rokov vysadiť nový les. Satelitná metóda prieskumu zeme sníma jej povrch a na základe jednotnej celosvetovej metodiky vyhodnocuje stav porastu na istom mieste. Metodika organizácie Global Forest Watch vyhodnocuje za les porast v minimálnej veľkosti 30 x 30 metrov, ktorý je aspoň na 30 % porastený stromami a dosahuje výšku približne dospelého lesa. Nevýhodou informácií zo satelitov je, že dokážu zachytiť len zmenu plochy lesa, nie však zmenu jeho objemu. Pre posúdenie skutočného stavu lesných porastov je potrebné obe metodiky kombinovať.

Všetky nedostatky metodiky organizácie Global Forest Watch zohľadní záverečná správa.

Graf 110: Zásoby dreva (tis. m³)

Zdroj: Forestportal NLC

Zásoba dreva v lesoch je 480 mil. m³ a z roka na rok rastie. Zatiaľ čo v roku 2016 sa vyťažilo 9,32 mil. m³ dreva, celkový bežný prírastok bol 12,08 mil. m³ dreva. **Ťažba dreva neprekračuje jeho prírastok, je však koncentrovaná do niektorých lokalít (napríklad Nízke Tatry, Vysoké Tatry, Kysuce)** (Gális, 2017). Koncentrácia ťažby na jednom mieste môže vytvoriť lokálne problémy z dôvodu narušenia biodiverzity a ekosystémových služieb.

Tabuľka 31: Celkový bežný prírastok dreva (tis. m³)

	1980	1990	2000	2005	2010	2015	2016
Celkový bežný prírastok	8 842	10 008	11 204	11 584	11 953	11 982	12 079

Zdroj: Zelená správa 2017

Náhodná (kalamitná) ťažba tvorila v roku 2016 polovicu celkovej ťažby, pričom už viacero rokov je zvýšená. Dôvodom je veterná smršť Alžbeta z roku 2004 a Žofia z roku 2014 a následné premnoženie lykožrúta, ktoré poškodili veľké množstvo stromov.

Tabuľka 32: Ťažba dreva (tis. m³)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Realizované ťažby spolu	9 860	9 447	8 802	7 947	9 721	9 143	9 321
z toho náhodné ťažby	6 159	4 983	4 074	3 220	6 446	5 213	4 689
náhodné ťažby ako % realizovaných ťažieb	62,5%	52,7%	46,3%	40,5%	66,3%	57,0%	50,3%

Zdroj: Forestportal NLC

Dôvodmi náhodnej ťažby je poškodenie lesa, ktoré môžu spôsobiť neživé faktory (napr. vietor), živé faktory (napr. lykožrút) alebo človek (napr. krádeže dreva). Najviac dreva bolo poškodeného živými faktormi, konkrétne lykožrútom smrekovým (2,8 mil. m³ drevnej hmoty). Veľké množstvo lesa poškodil aj vietor (1,3 mil. m³ drevnej hmoty).

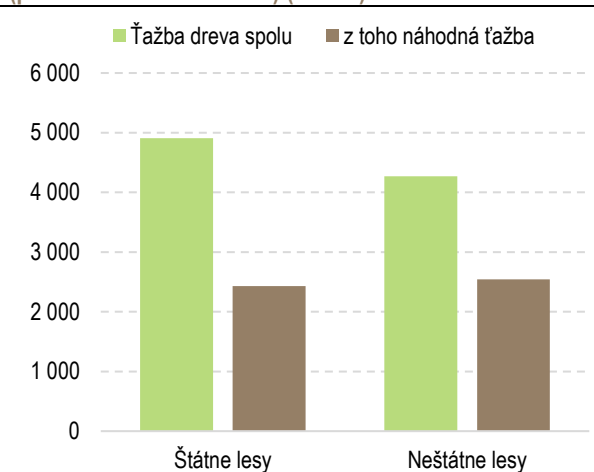
Tabuľka 33: Objem poškodenej drevnej hmoty (tis. m³)

	Počiatočný stav k 1.1.2016	Nárast za rok 2016	Spracovaná v roku 2016	Nespracovaná k 31.12.2016
Abiotické (neživé) činitele, z toho:	122	1 435	1 382	175
Vietor	71	1 264	1 185	150
Biotické (živé) činitele, z toho:	449	3 218	3 263	404
Lykožrút smrekový	27	2 812	2 726	112
Antropogénne (ľudské) činitele	2	45	45	2

Zdroj: Zelená správa 2017

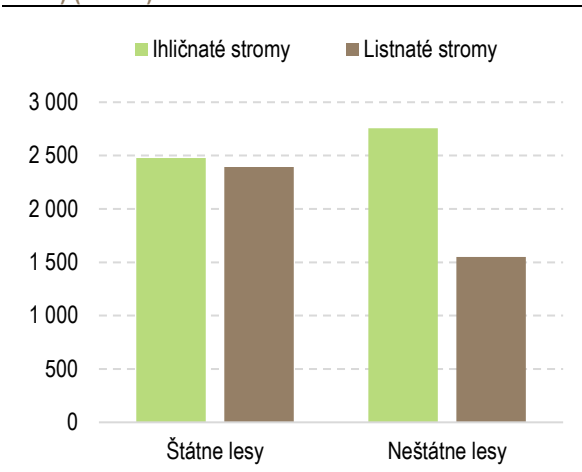
Ťažba dreva v období 2010 – 2016 v štátnych lesoch bola vyššia ako v neštátnych, čo zodpovedá väčšiemu množstvu obhospodarovaných lesov. U neštátnych lesov prevládala ťažba ihličnatých stromov, zatiaľ čo u štátnych lesov bol pomer približne vyrovnaný. Celkovo sa vyťažilo viac ihličnatého dreva, lebo ihličnaté stromy sú náchylnejšie na poškodenie počas veterných kalamít a následne smreký napáda lykožrút smrekový.

Graf 111: Ťažba dreva v štátnych a neštátnych lesoch (priemer rokov 2010-2016) (tis. m³)

Zdroj: Forestportal NLC

Graf 112: Ťažba dreva podľa typu (priemer rokov 2010-2016) (tis. m³)

Zdroj: Forestportal NLC

Záverečná správa sa bude bližšie venovať analýze Ťažby dreva, jej štruktúre a dôvodom náhodnej Ťažby.

Dlhodobá udržateľnosť lesníctva²⁷

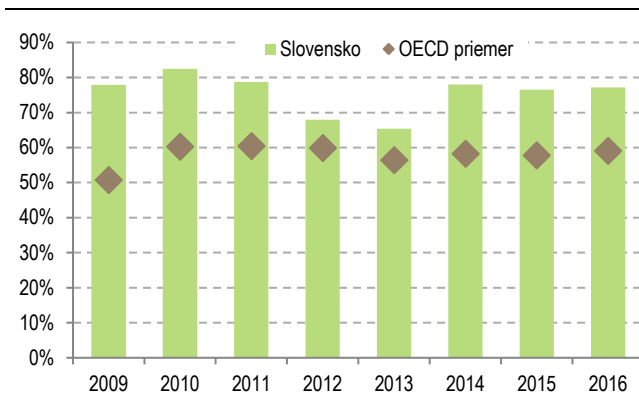
Oproti vyspelým krajinám Ťažíme väčšie množstvo dreva a zdravotný stav lesov je jedným z najhorších. Dlhodobá udržateľnosť lesníctva berie do úvahy okrem vyrovnanosti Ťažby dreva najmä životné prostredie. Udržateľnú Ťažbu a zdravie lesa dokážu zachytiť indikátory intenzity využívania lesných zdrojov a defoliácia stromov.

Intenzita využívania lesných zdrojov vyjadruje podiel ročnej Ťažby na prírastku drevnej hmoty. Na Slovensku každoročne pribudne viac objemu dreva ako sa vyťaží. Neustále sme však v indikátore intenzity Ťažby nad priemerom krajín OECD.

Defoliácia stromov predstavuje percento straty listov alebo ihličia stromu. Podiel stromov s defoliáciou vyššou ako 25 % je na Slovensku neustále nad úrovňou priemeru Európskej únie. V rámci EÚ je podiel stredne a viac odlistených stromov štvrtý najhorší (Haluš & Dráb, 2017).

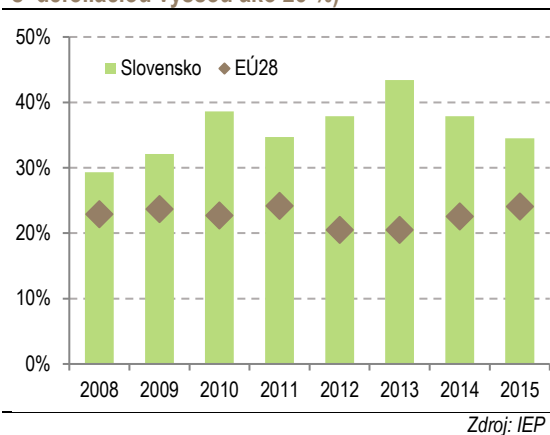
²⁷ Dlhodobú udržateľnosť lesníctva zadefinovala pan-európska iniciatíva na ministerskej úrovni Forest Europe v helsinskej rezolúcii H1 z roku 1993 ako „spravovanie a využívanie lesov a lesných pozemkov spôsobom, ktorý udržiava ich biodiverzitu, produktivitu, regeneračnú kapacitu, vitalitu a potenciál naplniť v súčasnosti a v budúcnosti príslušné ekologické, hospodárske a sociálne funkcie na miestnej, národnej a celosvetovej úrovni a ktorá nespôsobuje poškodenie iných ekosystémov“.

Graf 113: Intenzita využívania lesných zdrojov (%)

Zdroj: OECD

Graf 114: Defoliácia stromov (% stromov s defoliáciou vyššou ako 25 %)

Zdroj: IEP

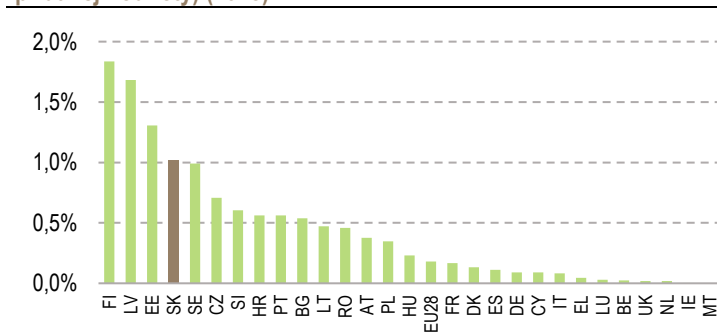
Listnaté stromy sú v lepšom zdravotnom stave ako ihličnaté stromy. Môže to byť z dôvodu, že listnaté lesy lepšie odolávajú nepriaznivým podmienkam. Posledný výrazne negatívny vplyv na zdravie lesov mala veterná kalamita Žofia z roku 2014. V súčasnosti prebieha v slovenských lesoch historicky jedno z najväčších premnožení lykožrúta smrekového. V roku 2017 poškodil 3,4 mil. m³ ihličnatého dreva.

Záverečná správa sa bude bližšie venovať dôvodom zlého zdravotného stavu lesov a možným riešeniam tohto problému.

Ekonomika lesného hospodárstva

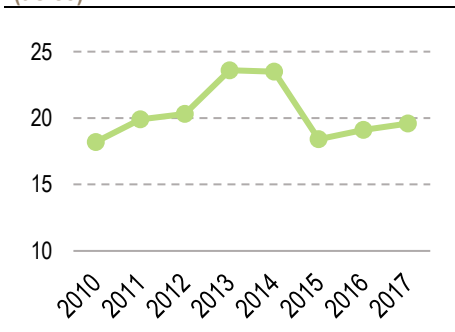
Lesníctvo zohráva na Slovensku významnú úlohu, hrubá pridaná hodnota lesníctva tvorí až 1,02 % HDP. Počet zamestnancov v lesníctve sa v posledných rokoch pohybuje okolo 20 tisíc osôb.

Graf 115: Podiel lesníctva na hrubej pridanej hodnote (% hrubej pridanej hodnoty) (2015)

Zdroj: Eurostat, IPP

Graf 116: Počet zamestnancov v lesníctve (tisíce)

Zdroj: Eurostat

Viac ako 85 % výnosov v lesníctve tvoria tržby z predaja dreva. Ostatné výnosy tvoria malú časť, pričom sa jedná hlavne o poľovnícke a turistické služby, alebo výnosy z prenájmu lesného majetku.

Priemerné speňaženie dreva v roku 2016 bolo 46,74 eura za m³, z toho u štátnych organizácií bolo 46,93 eura za m³, u neštátnych organizácií 46,51 eura za m³. Hlavné sortimenty dreva podľa objemu tržieb tvorili výrezy III. triedy a vlákňinové drevo. Ihličnaté drevo má vyššie speňaženie ako listnaté drevo. Vývozná cena bola vždy vyššia ako tuzemská cena.

Tabuľka 34: Tržby za predaj dreva a priemerné speňaženie dreva

Sortiment – drevina	Tržby spolu (mil. eur)			Priemerná cena (eur/m ³)		
	tuzemsko	export	celkom	tuzemská	vývozná	spolu
Ihličnaté drevo spolu	250	5	255	49,60	53,38	49,67
z toho: výrezy I. triedy	0	0	0	62,26	202,22	63,34
z toho: výrezy II. triedy	0	0	0	81,88	118,07	83,93
z toho: výrezy III. triedy	181	3	184	62,90	65,97	62,95
z toho: vlákňinové drevo	41	1	42	29,52	33,48	29,60
Listnaté drevo spolu	162	16	179	43,37	52,98	44,09
z toho: výrezy I. triedy	1	1	1	265,92	387,41	331,00
z toho: výrezy II. triedy	2	1	3	123,13	138,44	128,13
z toho: výrezy III. triedy	71	6	77	54,35	61,63	54,90
z toho: vlákňinové a netriedené drevo	79	8	87	37,67	41,07	37,95
Ihličnaté + listnaté drevo spolu	412	21	433	46,94	53,07	46,74

Zdroj: Zelená správa 2017

Zisk na m³ ťažby dreva je napriek tomu u neštátnych lesov až štyrikrát vyšší ako u štátnych lesov. Horší hospodársky výsledok v štátnych podnikoch v porovnaní s neštátnymi subjektmi je spôsobený najmä nákladmi vynaloženými na správu neodovzdaných lesov so zákazom ťažby dreva, obmedzenými možnosťami čerpania podpory z verejných zdrojov, vyššími nákladmi na jednotku jednotlivých činností a vyššími režijnými nákladmi (MPRV, Zelená správa, 2017). Z pohľadu výnosov sú štátne a neštátne organizácie podobne veľké, zisk je však niekoľkonásobne vyšší u neštátnych lesov ako u štátnych lesov.

Tabuľka 35: Hospodárske ukazovatele obhospodarovateľov lesa na Slovensku (mil. eur, ak nie je uvedené inak)

	Štátne	Neštátne	Spolu
Výnosy	266,18	242,07	508,26
z toho: výnosy za drevo	236,94	196,21	433,15
z toho: ostatné výnosy	29,24	45,86	75,11
Náklady			463,53
Zisk	9,51	35,22	44,73
Zisk (eur/m³ ťažby)	1,95	7,93	

Zdroj: Zelená správa 2017

Celkovo sa do zahraničia vyviezlo 2 449 mil. m³ surového dreva (26,3 % ťažby), pričom takmer 84 % vyviezli nelesnícke subjekty, najmä obchodné spoločnosti. Vo vývoze je zahrnuté aj surové drevo z ťažby na nelesných pozemkoch. Príjem z tejto ťažby nemajú obhospodarovatelia lesa. Samotní lesníci z tohto objemu vyviezli len 399 tis. m³ surového dreva. Z pohľadu medzinárodného obchodu prevažuje vývoz dreva zo Slovenska nad jeho dovozom. Na Slovensko sa doviezlo 576 tis. m³ surového dreva, pričom sa jednalo hlavne o drevo nižšej kvality. Vývoz tvorí väčšinou kvalitnejšie drevo aj z dôvodu, že na Slovensku chýbajú kapacity na spracovanie najkvalitnejších sortimentov (MPRV, Zelená správa, 2017).

Tabuľka 36: Celkový vývoz a dovoz sortimentov surového dreva (2016)

Sortiment dreva (tis. m ³)	vývoz	dovoz
Ihličnaté výrezy (I. až III. triedy akosti)	1 029	87
Ihličnaté drevo IV. a V. triedy akosti	373	27
Listnaté výrezy (I. až III. triedy akosti)	307	68
Listnaté drevo IV. a V. triedy akosti	448	357
Palivové drevo	292	37
Spolu	2 449	576

Záverečná správa sa bude bližšie venovať predajným cenám dreva pri štátnych lesoch a ich nákladovosti.

3.8. Prevádzka MPRV SR a podriadených organizácií

Box 12: Presnosť rozpočtovania

Analýza výdavkov rozpočtových a prevádzkových organizácií sa zameriava na výdavky roku 2017, teda posledného roku, za ktorý je známa skutočnosť výdavkov. Rozdiely medzi rozpočtovanými a skutočnými výdavkami presiahli vo všetkých organizáciách okrem ŠVPS aspoň v jednom roku 50%. Najväčšie nárasty boli v Národnom poľnohospodárskom a potravinárskom centre, o viac ako 400 %. Hlavnými dôvodmi sú poskytovanie podpory pri krízach a prostriedky vyplatené na citlivé komodity. Revízia podrobnejšie preskúma možnosti zvýšenia predvídateľnosti rozpočtu.

Tabuľka 37: Presnosť rozpočtovania výdavkov na tovary a služby (zdroj: štátny rozpočet, mil. eur)

Organizácia		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Úrad MPRV	Rozpočet	23,3	17,6	17,2	17,5	22,6	22,6	23,9
	Skutočnosť	15,7	30,0	15,1	13,3	33,9	46,7	16,3
	Rozdiel	-32%	71%	-12%	-24%	50%	107%	-32%
ŠVPS	Rozpočet	6,9	7,2	7,0	6,4	5,8	6,0	5,4
	Skutočnosť	7,13	7,22	6,86	5,89	6,10	6,52	6,44
	Rozdiel	4%	0%	-2%	-8%	6%	9%	18%
PPA	Rozpočet	3,7	3,7	4,1	4,6	4,1	4,1	3,7
	Skutočnosť	4,76	6,21	6,12	6,02	5,66	4,98	8,96
	Rozdiel	28%	67%	49%	32%	38%	22%	143%
NPPC	Rozpočet				0,0	1,9	1,9	1,7
	Skutočnosť				13,1	10,8	10,9	9,6
	Rozdiel					466%	474%	461%
ÚKSÚP	Rozpočet	1,7	1,8	1,8	1,6	1,4	1,5	1,7
	Skutočnosť	1,8	1,9	1,8	1,8	2,5	5,4	2,6
	Rozdiel	5%	4%	2%	13%	74%	260%	53%
NLC	Rozpočet	2,1	2,8	1,6	2,1	1,9	0,4	1,8
	Skutočnosť	3,5	2,7	2,6	2,1	1,8	2,4	1,8
	Rozdiel	64%	-4%	58%	-4%	-3%	447%	-2%

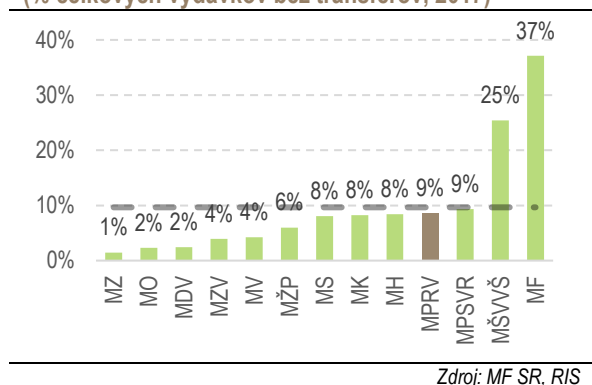
Zdroj: RIS

Výdavky kapitoly MPRV SR na IT

IT výdavky Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR dosahujú úroveň priemeru kapitol SR.

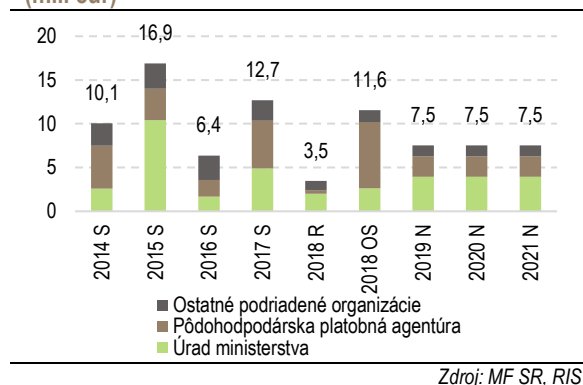
V rámci MPRV sú IT výdavky koncentrované okrem samotného úradu ministerstva (39 % v roku 2017) najmä v Pôdohospodárskej platobnej agentúre (43 %). Zvýšenie IT výdavkov v roku 2015 súvisí najmä s dočerpaním technickej pomoci z druhého programového obdobia.

Graf 117: Výdavky ministerstiev na IT
(% celkových výdavkov bez transferov, 2017)

Zdroj: MF SR, RIS

Graf 118: Výdavky MPRV SR na IT
(mil. eur)

Zdroj: MF SR, RIS

3.8.1. Efektívnosť prevádzky úradu MPRV

Úrad ministerstva pôdohospodárstva sa zaraďuje medzi stredne veľké ministerstvá s počtom 559 zamestnancov a výdavkami vo výške 38,3 mil. eur bez transferov. Celkové výdavky úradu dosahovali v roku 2017 výšku 74,1 mil. eur. Z toho bežné výdavky predstavovali takmer 70 mil. eur, 66 % z nich smerovalo na bežné transfery.

V rámci bežných výdavkov očistených o transfery vynakladá úrad MPRV najviac prostriedkov na služby, druhým najväčším výdavkom sú mzdy a poisťné. Kapitálové výdavky, predstavujúce 6 % celkových výdavkov (4 mil. eur) pozostávajú prevažne z výdavkov na kapitálové transfery (51 %) a výdavkov na nákup strojov, zariadení a techniky (28 %). 83 % celkových výdavkov bolo v roku 2017 financovaných zo štátneho rozpočtu. Hlavnými zdrojmi nárastu v rokoch 2015 a 2016 bolo dočerpanie technickej pomoci z II. Programového obdobia, dotácia počas mliečnej krízy (33 mil. eur), jarné mrazy (3,3 mil. eur) a dotácie na citlivé komodity vyplatené poľnohospodárom.

Tabuľka 38: Výdavky úradu MPRV

	Výdavky (mil. eur)					Zmena (2013=100%)				Priemerný rast 2013/2017
	2013	2014	2015	2016	2017	2014	2015	2016	2017	
Ľudské zdroje	13,5	14,4	14,1	13,9	14,2	106%	104%	103%	105%	1%
Tovary a služby	22,1	23,0	50,7	49,0	17,4	104%	227%	220%	80%	-6%
IT	2,9	2,5	10,3	1,6	5,0	86%	360%	56%	175%	15%
Kapitálové výdavky	1,0	0,6	0,5	0,9	1,7	56%	54%	89%	169%	14%
SPOLU	39,5	40,4	75,6	65,4	38,3	1,02	1,91	1,66	0,97	-1%

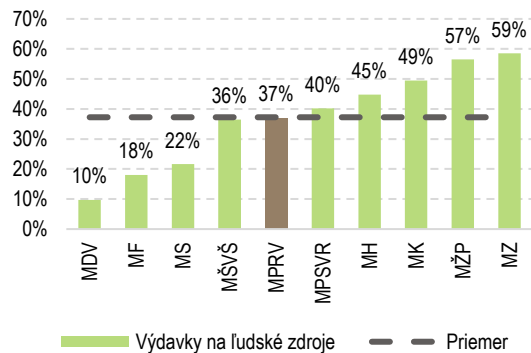
Zdroj: MF SR, RIS

Výdavky na ľudské zdroje

Výdavky na ľudské zdroje²⁸ (LZ) v roku 2017 predstavovali 37 % celkových výdavkov bez transferov (14,2 mil. eur). V rámci porovnania s ostatnými úradmi ministerstiev je táto hodnota na úrovni priemeru. V období 2013-2017 počet zamestnancov v úrade MPRV mierne poklesol (v priemere o 0,76 % ročne). Mzdy v tomto období vzrástli priemerne o 1,9 %. Úroveň rastu je v porovnaní so súkromným sektorom nižšia (3,7 %).

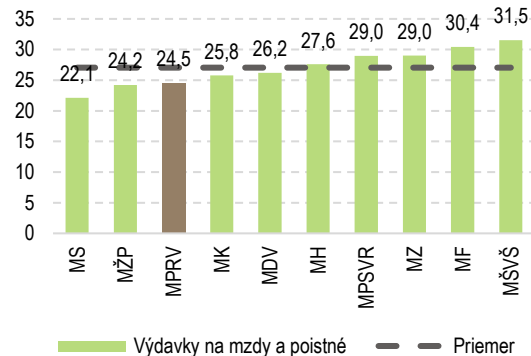
²⁸ Výdavky na Mzdy, platy, služobné príjmy a ostatné osobné vyrovnania (610), Poisťné a príspevok do poisťovní (620), Odmeny zamestnancov mimopracovného pomeru (637027)

Graf 119: Výdavky na LZ (% celkových výdavkov bez transferov, 2017)

Zdroj: MF SR, RIS

Graf 120: Výdavky na mzdy a poisťné (prepočet na zamestnanca, tis. eur, 2017)

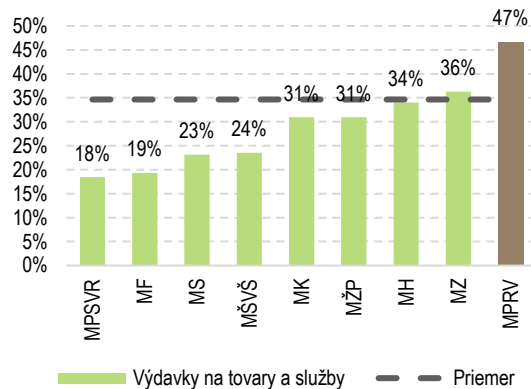
Zdroj: MF SR, RIS

Výdavky na tovary a služby

V porovnaní s ostatnými úradmi ministerstiev dáva úrad MPRV najvyšší podiel výdavkov na tovary a služby. Najväčšiu položku v rámci týchto výdavkov tvoria služby (až 88 % v roku 2017). Výdavky na služby pozostávajúce najmä z výdavkov na propagáciu, špeciálne služby a štúdie. Sú dlhodobo vyššie ako priemer ostatných ministerstiev. Príčinou výrazného nárastu výdavkov na špeciálne služby v rokoch 2012, 2015 a 2016 bola najmä mimoriadna finančná pomoc počas tzv. mliečnej krízy. Odhliadnuc od tejto výnimočnej potreby zvýšenia finančných prostriedkov, výdavky na špeciálne služby propagáciu, štúdie, nájomné a poplatky sú v prepočte relatívne vyššie ako u ostatných ministerstiev.

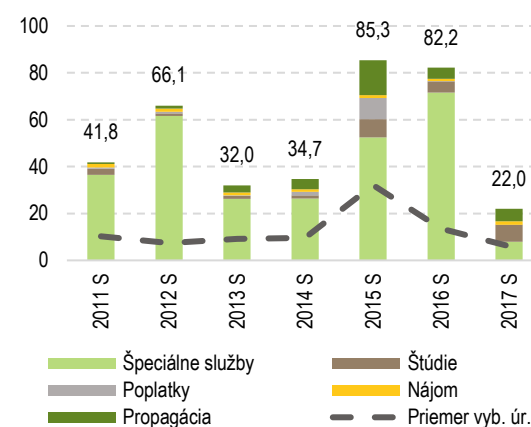
Potenciálna úspora, berúc do úvahy údaje za rok 2017, identifikovaná na základe priemernej hodnoty výdavkov v rámci vybraných úradov ministerstiev, by mohla predstavovať 9,9 mil. eur (26 % celkových výdavkov bez transferov).

Graf 121: Výdavky na tovary a služby (% celkových výdavkov bez transferov, 2017)

Zdroj: MF SR, RIS

Graf 122: Vybrané výdavky na tovary a služby (prepočet na zam., všetky zdroje)

Zdroj: MF SR, RIS

3.8.2. Príspevkové a rozpočtové organizácie MPRV SR

Do pôsobnosti MPRV SR spadá 5 rozpočtových a 7 príspevkových organizácií. Najväčšími sú Štátna veterinárna a potravinová správa SR, Pôdohospodárska platobná agentúra, Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky a Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum. Ich výdavky financované zo štátneho rozpočtu predstavujú 88 % výdavkov podriadených organizácií MPRV. Revízia ich ďalej podrobne analyzuje.

Tabuľka 39: prehľad podriadených organizácií MPRV (2017)

	Počet zamestnancov	Výdavky ŠR (mil. eur)	Výdavky EÚ (mil. eur)	Výdavky ŠR (eur na zamestnanca)
Rozpočtové organizácie				
Štátna veterinárna a potravinová správa SR	955	23,3		24 368
Pôdohospodárska platobná agentúra	591	24,1	583,42	40 766
Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky	559	12,8	0,02	22 953
Ústav štátnej kontroly veterinárnych biopreparátov a liečiv	30	0,6		18 824
Plemenárska inšpekcia SR	12	0,2		18 752
Príspevkové organizácie				
Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum	513	15,1	0,004	29 430
Štátny veterinárny a potravinový ústav	273	3,8		13 942
Národné lesnícke centrum	229	4,8		21 088
Štátne lesy Tatranského národného parku	152	0,9		5 646
Múzeum vo Svätom Antone	27	0,4		13 168
Inštitút vzdelávania veterinárnych lekárov	14	0,3		19 060
Agentúra pre rozvoj vidieka	12	0,1		9 616
SPOLU	3 367	86,3		

* ŠR = zdroj štátny rozpočet

Zdroj: RIS

Box 13: Existencia verejného záujmu na činnosti vykonávanej podriadenými organizáciami

Vzhľadom na zahraničnú prax vzniká otázka ohľadom zabezpečovania niektorých činností prostredníctvom kapitoly. Pre možnú bližšiu špecifikáciu takýchto oblastí je nevyhnutné podrobnejšie preskúmanie činností podriadených príspevkových a rozpočtových organizácií. Dôležité je pritom zohľadniť nákladovú efektívnosť, agendu, ktoré organizácie vykonávajú, nezávislosť a verejný záujem.

Ako alternatívy je vhodné zvážiť prenesenie niektorých kompetencií, obstaranie externých dodávateľov, alebo presunutie činností na súkromný (neziskový) sektor (s podporou štátu).

Tabuľka 40: Existencia verejného záujmu na činnosti vykonávanej organizáciou

Organizácia		Verejný záujem
Štátna veterinárna a potravinová správa	Áno	Úlohy vyplývajúce zo zákona
Pôdohospodárska platobná agentúra	Áno	Zabezpečuje rozdelenie zdrojov EÚ.
Národné poľnohospodárske a potravinové centrum	Nejasný	Nízka kvalita výstupov, vysoký podiel obstaraných služieb
Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky	Čiastočne	Možnosť zabezpečovania vybraných služieb prostredníctvom súkromného sektora
Národné lesnícke centrum	Čiastočne	Zber a spracovanie údajov pre rezort, ale Program starostlivosti o lesy vytváraný externými kapacitami.

Štátna veterinárna a potravinová správa SR

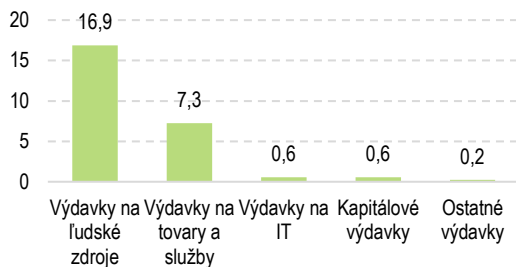
Celkové výdavky ŠVPS predstavovali v roku 2017 sumu 25,5 mil. eur, 93,6 % pochádzalo zo štátneho rozpočtu. Oproti predchádzajúcemu roku došlo k ich nárastu o 1,05 mil. eur, najviac vzrástli výdavky na ľudské zdroje (0,6 mil. eur). Väčšinu výdavkov ŠVPS tvorili výdavky na ľudské zdroje (66 %), druhú najväčšiu skupinu výdavkov tvorili výdavky na tovary a služby (28 %).

Box 14: Čo je Štátna veterinárna a potravinová správa?

ŠVPS je rozpočtovou organizáciou Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka, ktorej poslaním je riadenie, výkon a kontrola v oblasti zdravia a ochrany zvierat, hygieny krmív, veterinárnej farmácie, úradnej kontroly a hygieny potravín, laboratórnej diagnostiky a rýchleho výstražného systému.

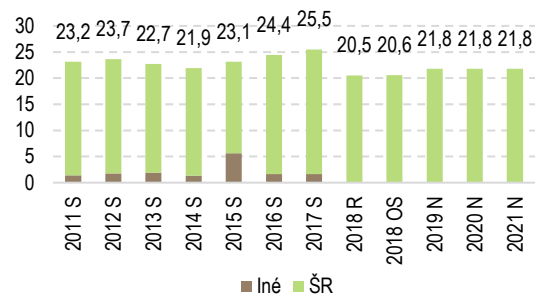
V jej riadiacej pôsobnosti je celkom 41 štátnych rozpočtových organizácií (regionálne veterinárne a potravinové správy a Ústav štátnej kontroly veterinárnych biopreparátov a liečiv) a 2 príspevkové organizácie (Štátny veterinárny a potravinový ústav a Inštitút vzdelávania veterinárnych lekárov), zriaďovateľom ktorých je MPRV SR.

Graf 123: Výdavky ŠVPS (mil. eur, všetky zdroje, 2017)

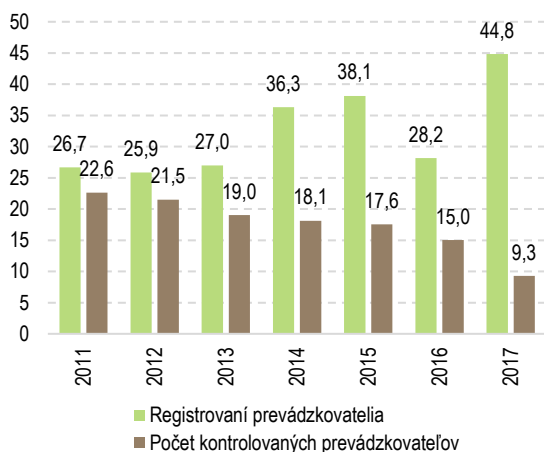
Zdroj: RIS

Graf 124: Výdavky ŠVPS (mil. eur, všetky zdroje)

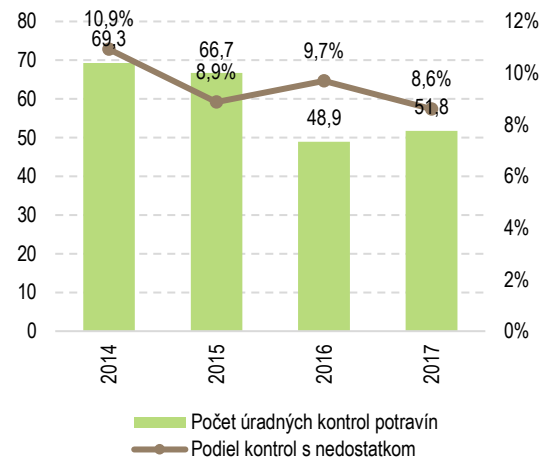
Zdroj: RIS

Graf 125: Prevádzkovatelia v rastlinnej výrobe (tis.)

Zdroj: spracovanie ÚHP na základe výročných správ

Graf 126: Úradné kontroly v rastlinnej výrobe (tis.)

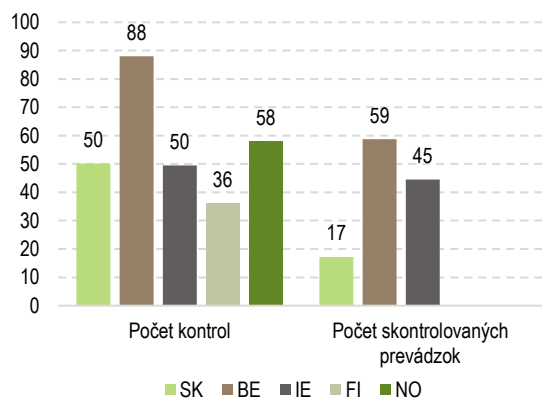
Zdroj: spracovanie ÚHP na základe výročných správ

Zatiaľ čo počet registrovaných prevádzkovateľov v rastlinnej výrobe v porovnaní s rokom 2011 výrazne vzrástol, podiel kontrolovaných prevádzok v danom období poklesol. Kým počet kontrolovaných prevádzkovateľov v roku 2011 bol ešte 22603 a v roku 2015 17569, tak v roku 2017 došlo k poklesu na 9263 kontrol. Výsledky úradných kontrol potravín boli síce v roku 2017 v porovnaní s rokom 2016 lepšie, v porovnaní s obdobnými zahraničnými

organizáciami²⁹ ŠVPS však mierne zaostáva. V rámci kontrol v oblasti potravín síce ŠVPS dosahuje porovnateľné výsledky, zaostáva ale v kontrolách v oblasti zdravia a ochrany zvierat.

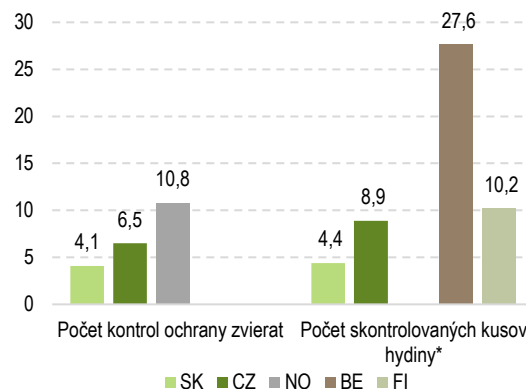
V snahe zabezpečiť efektívnosť je v zahraničných inštitúciách kladený veľký dôraz na informovanie verejnosti, čomu sú pripisované aj pozitívne výsledky kontrol a inšpekcií (Federal Agency for the Safety of the Food Chain, 2016). V rámci publikačnej činnosti dosahuje ŠVPS v porovnaní s obdobnými zahraničnými organizáciami slabšie výsledky. Zatiaľ čo v roku 2016 bolo v prepočte na zamestnanca uverejnených 0,09 publikácií, priemer vybraných zahraničných organizácií bol na úrovni 0,31 publikácií na zamestnanca.

Graf 127: Kontroly v oblasti potravín (2016, prepočet na zam.)

Zdroj: spracovanie ÚHP na základe výročných správ

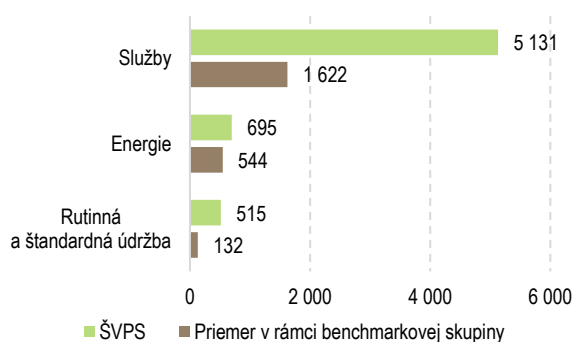
Graf 128: Kontroly v oblasti zdravia a ochrany zvierat (2016, prepočet na zam.)

Zdroj: spracovanie ÚHP na základe výročných správ

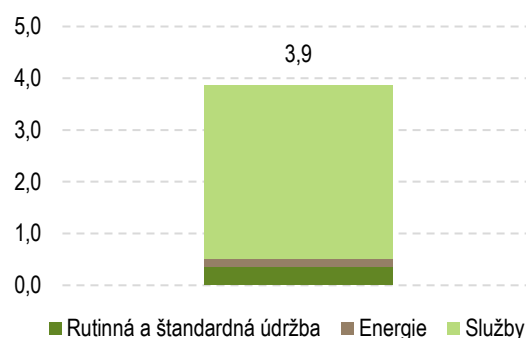
V porovnaní s vybranými slovenskými kontrolno-inšpekčnými organizáciami³⁰ dosahuje ŠVPS vyššie výdavky na služby, energie a rutinnú a štandardnú údržbu. Najvyššími výdavkami v rámci služieb sú výdavky na veterinárnu a potravinovú ochranu a kontrolu a eradikáciu chorôb (prvky programu Potravinová bezpečnosť). V prípade, že by sa dané výdavky znížili na úroveň benchmarku, došlo by k vytvoreniu priestoru na úspory vo výške 3,86 mil. €. Hlbšie sa efektívnosti prevádzky a možnej úspore bude venovať Záverečná správa.

Graf 129: Porovnanie vybraných výdavkov (prepočet na zam., 2017, zdroj financovania: ŠR a iné)

Zdroj: spracovanie ÚHP na základe RIS

Graf 130: Potenciálna úspora (2017, mil. eur)

Zdroj: spracovanie ÚHP na základe RIS

Pôdohospodárska platobná agentúra

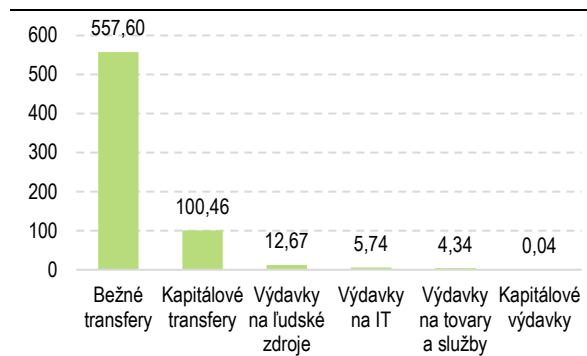
Výdavky PPA očistené o transfery predstavovali sumu 22,8 mil. eur, 85,3 % prostriedkov pochádzalo zo štátneho rozpočtu. Celkové výdavky PPA dosahovali v roku 2017 výšku 680,9 mil. eur, 96,7 % výdavkov tvorili

²⁹ Federal Agency for the Safety of the Food Chain (BE), Food safety Authority of Ireland (IE), Evira (FI), Mytlysinet (NO), Státní veterinární správa (CZ), Státní zemědělská a potravinářská inspekce (CZ)

³⁰ Regionálne úrady verejného zdravotníctva; Štátna školská inšpekcia; Slovenská inšpekcia životného prostredia; Slovenská obchodná inšpekcia ústredný inšpektorát

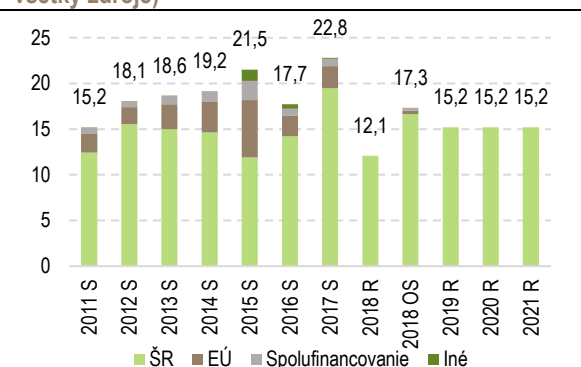
bežné a kapitálové transfery, ktoré PPA poskytuje ako podpory a dotácie v rámci pôdohospodárstva a rozvoja vidieka.

Graf 131: Výdavky PPA (mil. eur, všetky zdroje, 2017)

Zdroj: RIS

Graf 132: Výdavky PPA bez transferov (mil. eur, všetky zdroje)

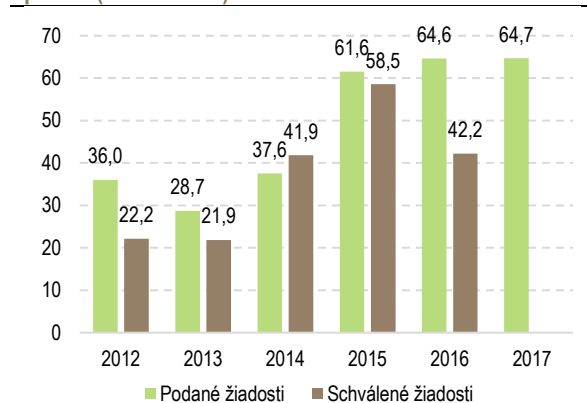

Zdroj: RIS

Box 15: Čo je Pôdohospodárska platobná agentúra?

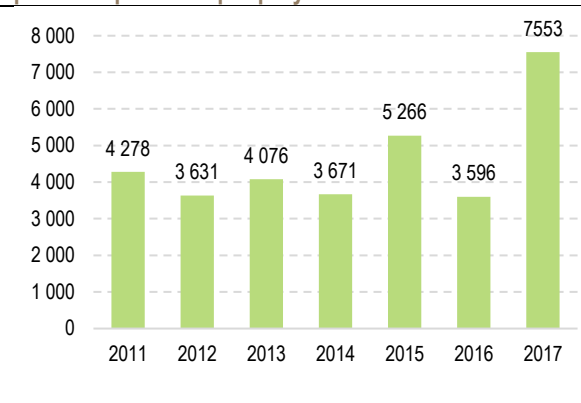
PPA je rozpočtová organizácia Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka zabezpečujúca administratívnu činnosť pri poskytovaní podpory subjektom v sektore poľnohospodárstva, potravinárstva, lesného a rybného hospodárstva a na rozvoj vidieka poskytovaním finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu SR a z fondov Európskej únie. Na zabezpečenie výkonu bolo vytvorených 17 regionálnych pracovísk.

Graf 133: Počet administrovaných žiadostí o priamu platbu (tis. žiadostí)

Zdroj: výročné správy

Graf 134: Vykonané kontroly na mieste zamerané na poľnohospodárske podpory

Zdroj: výročné správy

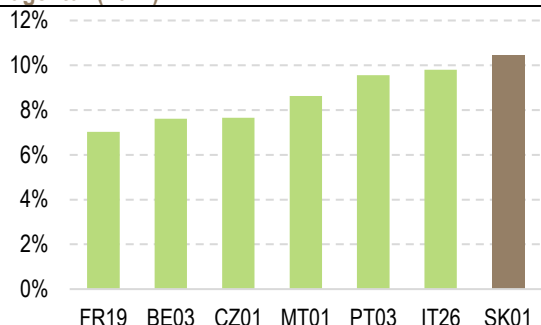
Počet žiadostí o priamu platbu sa od roku 2012 výrazne zvýšil a PPA v roku 2017 administrovala takmer 65 tis. žiadostí o priamu platbu. V roku 2017 bolo vykonaných 7 553 kontrol na mieste, tento počet bol určený na základe náhodného výberu a rizikovej analýzy. Vyššia miera chybovosti spôsobuje navyšovanie výberových vzoriek pre jednotlivé schémy a oblasti. Pokles počtu kontrol v roku 2016 bol zapríčinený poklesom kontrol týkajúcich sa PRV a OPRH, čo bolo spôsobené poklesom počtu výziev.

Pri porovnaní so zahraničnými platobnými agentúrami prerozdeľujúcimi podpory v poľnohospodárstve³¹ dosahuje PPA relatívne slabšie výsledky. Z celkového počtu 71 platobných agentúr sa umiestnila na 1. mieste

³¹ Státní zemědělský intervenční fond (CZ), Põllumajanduse Registreite ja Informatsiooni Amet (EE), National Paying Agency under Ministry of Agriculture (LT), Rural Payments Agency (UK)

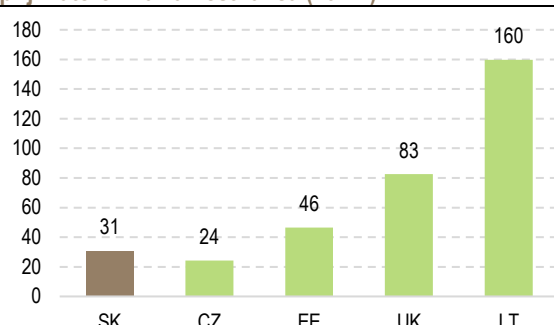
medzi agentúrami s najvyššou mierou chybovosti v rámci programu rozvoja vidieka³². PPA taktiež v prepočte na zamestnanca administrovala v porovnaní s ostatnými agentúrami nižší počet žiadostí o priame platby. Bližšie sa fungovaniu PPA, aj vzhľadom na veľký význam európskych prostriedkov pre rozvoj slovenského poľnohospodárstva, bude venovať záverečná správa.

Graf 135: Upravená miera chybovosti platobných agentúr (2017)³³

Zdroj: výročná správa DG AGRI 2016

Graf 136: Administrácia priamych platieb-počet prijímateľov na zamestnanca (2017*)

*údaj pre CZ z roku 2016.

Zdroj: výročné správy

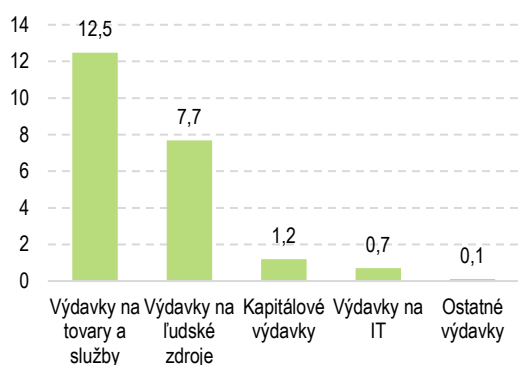
Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum

Celkové výdavky NPPC predstavovali v roku 2017 sumu 22,2 mil. €, 68 % pochádzalo zo štátneho rozpočtu. Oproti predchádzajúcemu roku sa výdavky znížili o 3,8 mil. €. Väčšinu výdavkov tvorili výdavky na tovary a služby (56 %), druhou najväčšou skupinou výdavkov boli výdavky na ľudské zdroje (35 %).

Box 16: Čo je Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum?

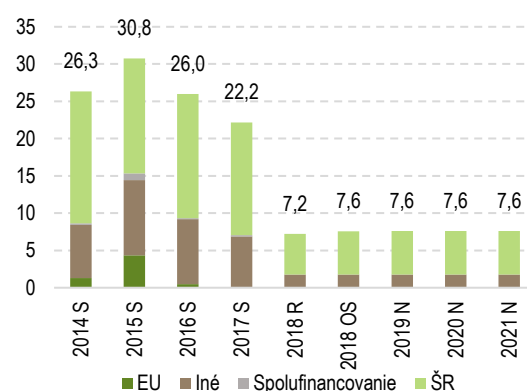
NPPC je príspevková organizácia Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka. Jej poslaním je zabezpečiť komplexný výskum a zhromažďovanie poznatkov z oblasti trvalo udržateľného využívania a ochrany prírodných, predovšetkým pôdných zdrojov a vody pre pestovanie rastlín a chov zvierat, kvality a bezpečnosti potravín, vplyvu poľnohospodárstva na životné prostredie a rozvoj vidieka a transfer poznatkov poľnohospodárskeho výskumu užívateľom. NPPC pozostáva zo 7 výskumných ústavov³⁴.

Graf 137: Výdavky NPPC (mil. eur, 2017)

Zdroj: RIS

Graf 138: Výdavky NPPC (mil. eur)

Zdroj: RIS

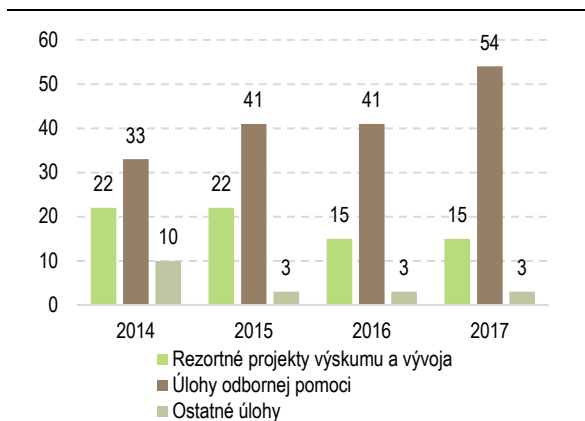
³² Do 15. júla roku N + 1 sa od platobných agentúr vyžaduje, aby zaslali Európskej Komisii údaje o výsledku kontrol vykonaných za rok N. Tieto kontrolné údaje obsahujú informácie o nárokovanej sumách, chyby opravené v dôsledku administratívnych kontrol, rizikových a náhodných kontrol na mieste a výsledných znížení.

DG AGRI uskutočňuje rozsiahly proces preskúmania a overovania týchto informácií s cieľom upraviť, ak je to vhodné, ohlásenú mieru chybovosti nahor na úroveň, ktorú považuje za lepšie odrážajúcu skutočnú úroveň chýb.

³³ GR AGRI odhaduje chybovosť na základe štatistických údajov o kontrole pre každú platobnú agentúru a pre každú aktivitu a zohľadňuje aj všetky dostupné informácie a výsledky auditu, vrátane misií na mieste. Výsledkom je miera chybovosti na úrovni platobnej agentúry, ktorá bola schválená a upravená vedením GR AGRI

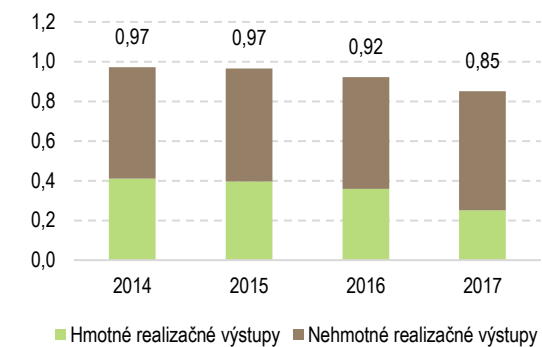
³⁴ VÚ pôdoznanectva a ochrany pôdy, VÚ rastlinnej výroby, VÚ živočíšnej výroby Nitra, VÚ agroekológie, VÚ trávnych porastov a horského poľnohospodárstva, VÚ potravinársky, VÚ ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva

Graf 139: Počet kontrahovaných úloh

Zdroj: výročné správy

Graf 140: Počet odovzdaných a zavedených realizačných výstupov (prepočet na vedeckého zam.)

Zdroj: výročné správy

Počet úloh riešených NPPC bol v roku 2017 o 13 viac ako v predchádzajúcom roku, nárast bol spôsobený zvýšeným počtom úloh odbornej pomoci. NPPC v roku 2017 vypracovalo a odovzdalo odberateľom 122 realizačných výstupov³⁵, počet výstupov v prepočte na vedeckého zamestnanca sa od roku 2014 kontinuálne znižuje.

V porovnaní s obdobnými českými výskumnými ústavmi³⁶ dosahujú výskumné ústavy NPPC v rámci počtu projektov a výstupov dobré výsledky. Počet publikácií v prepočte na zamestnanca je síce v NPPC vyšší, ich kvalita vyjadrená ako impakt faktor³⁷ jednotlivých ústavov sa však od roku 2014 kontinuálne znižuje. Výnimkou je výskumný ústav živočíšnej výroby, v porovnaní s obdobným českým ústavom však stále zaostáva.

Tabuľka 41: Počet publikácií, projektov a výstupov vybraných ústavov (prepočet na zam.), Impakt faktor

	Počet publikácií		Počet projektov		Počet výstupov		Impakt faktor				
	2017		2017		2017		2014	2015	2016	2017	
	SK	CZ	SK	CZ	SK	CZ	SK	SK	SK	SK	CZ
VÚ pôdoznalectva a ochrany pôdy	1,47	1,30	0,23	0,43			26,1	19,1	26,3	11,1	
VÚ potravinársky	1,36	0,85	0,21	0,43	0,47	0,52	23,8	23,3	25,9	12,7	
VÚ živočíšnej výroby	4,31	0,56	0,35	0,14	0,20	0,10	15,4	30,5	32,6	45,7	75,1
VÚ rastlinnej výroby							17,3	18,9	13,3	14,2	
VÚ trávnych porastov a horského poľnoh.							7	6	5,1	1,5	
VÚ agroekológie								0,7		0,1	

Zdroj: výročné správy

V porovnaní s vybranými slovenskými odbornými výskumnými organizáciami³⁸ dosahuje NPPC vyššie výdavky na služby³⁹ a energie. NPPC zároveň vypláca podporu pre poľnohospodárov na citlivé komodity ročne v objeme cca 9 mil. eur ako tovary a služby.⁴⁰ Záverečná správa preto podrobnejšie preskúma efektívnosť nákladov a možnosti optimalizácie, vrátane vplyvu citlivých komodít. V prípade, že by sa dané výdavky znížili na úroveň benchmarku, došlo by k vytvoreniu priestoru na úspory vo výške 7,46 mil. €.

³⁵ patenty, koncepcie, metodické príručky, úžitkové vzory a iné

³⁶ Výskumný ústav meliorácií a ochrany pôdy, Výskumný ústav potravinársky Praha, Výskumný ústav živočíšnej výroby

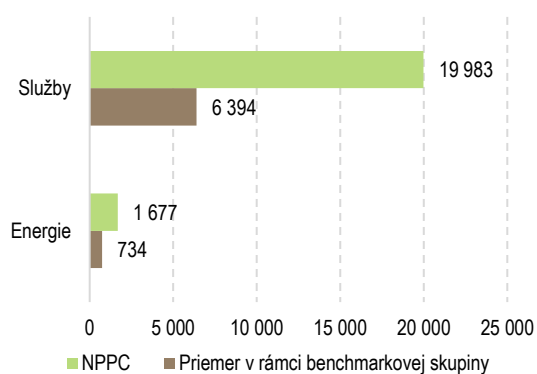
³⁷ Impakt faktor - Indikátor hodnotenia kvality publikačnej činnosti. Ide o bibliometrický indikátor kvality publikácie na základe citovanosti jej článkov.

³⁸ Plemenárska inšpekcia, Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky v Bratislave, Štátny veterinárny a potravinový ústav v Dolnom Kubíne, Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum, Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, Úrad pre normalizáciu, metrológiu a skúšobníctvo SR, Štátny pedagogický ústav, Štátny ústav pre kontrolu liečiv

³⁹ Výdavky na služby boli vo veľkej miere tvorené výdavkami na vytváranie odborných informačných databáz tvorených údajmi získanými prostredníctvom dotazníkov v rámci programu Podpory konkurencieschopnosti poľnohospodárstva a potravinárstva. Cieľom získavania exaktných informácií o situácii v hodnotených odvetviach rastlinnej a živočíšnej výroby má byť poskytnutie podkladov pre rozhodovacie nástroje v oblasti tvorby politik v agrosektore a rozvoji vidieka.

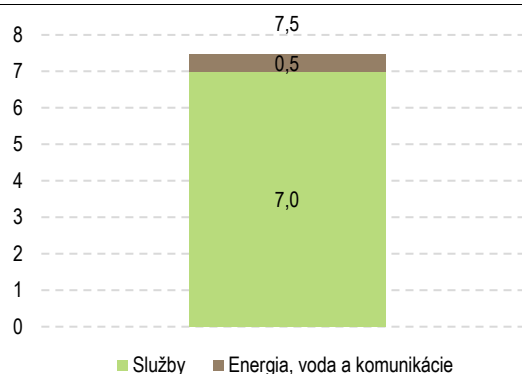
⁴⁰ Podľa údajov od MPRV SR.

Graf 141: Porovnanie vybraných výdavkov (prepočet na zam., zdroj: ŠR a iné, 2017)

Zdroj: spracovanie ÚHP na základe RIS

Graf 142: Potenciálna úspora (mil. eur, 2017)

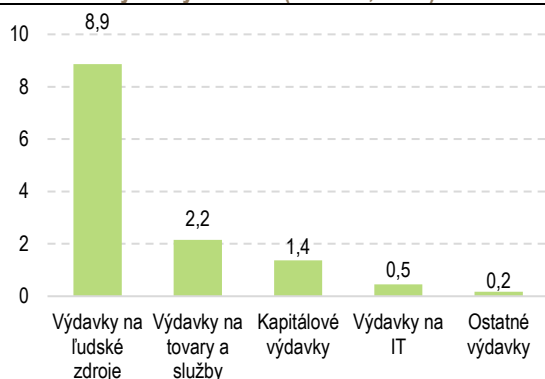

Zdroj: spracovanie ÚHP na základe RIS

Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky

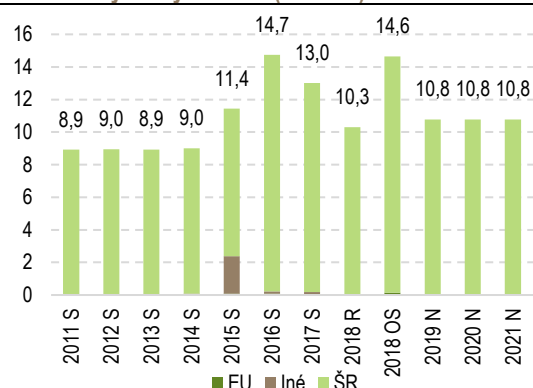
Celkové výdavky ÚKSÚP predstavovali v roku 2017 sumu 13 mil. eur, 99 % pochádzalo zo štátneho rozpočtu. Oproti predchádzajúcemu roku výdavky organizácie poklesli o 1,7 mil. eur. Väčšinu výdavkov tvorili výdavky na ľudské zdroje (68 %). Druhou najväčšou skupinou výdavkov boli výdavky na tovary a služby (16,5 %), v porovnaní s obdobnými inštitúciami je tento podiel nižší. Celkovo dosahuje ÚKSÚP v porovnaní s referenčnou skupinou⁴¹ v rámci výšky výdavkov dobré výsledky. Vyššie očakávané výdavky⁴² v roku 2018 sú zapríčinené najmä vyššími výdavkami na špeciálne služby a rekonštrukciu a modernizáciu.

Graf 143: Výdavky ÚKSÚP (mil. eur, 2017)

Zdroj: RIS

Graf 144: Výdavky ÚKSÚP (mil. eur)

Zdroj: RIS

Box 17: Čo je Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky?

ÚKSÚP je rozpočtovou organizáciou Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka, ktorej poslaním je zabezpečiť zdravé a bezpečné zdroje pre výrobu potravín a krmív prostredníctvom výkonu kontroly v oblasti vstupov do poľnohospodárskej prvovýroby (hnojivá, odrody, osivá, prípravky na ochranu rastlín a pod.). ÚKSÚP taktiež vedie a aktualizuje registre, vydáva rozhodnutia a certifikáty za účelom podpory podnikateľských subjektov v príslušnej oblasti poľnohospodárstva.

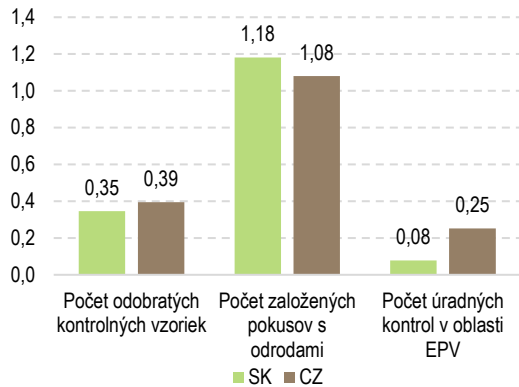
⁴¹ Plemenárska inšpekcia SR Nitra; Štátny veterinárny a potravinový ústav v Dolnom Kubíne; Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum;

Výskumný ústav detskej psychológie; Úrad pre normalizáciu, metrologiu a skúšobníctvo; Štátny pedagogický ústav; Štátny ústav pre kontrolu liečiv; NÚCEM

⁴² Očakávaná skutočnosť (OS), údaje za júl 2018

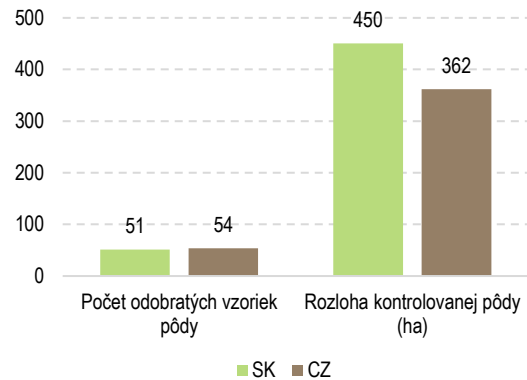
V porovnaní s obdobnou českou institúciou (Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský), dosahuje v rámci kontrolnej a skúšobnej činnosti⁴³ ÚKSÚP porovnateľné výsledky⁴⁴. Medzi dôležité oblasti patrí aj publikačná činnosť špecialistov ústavu, expertízne stanoviská a odborné poradenstvo. V porovnaní s českým ústavom dosahuje ÚKSÚP v rámci publikačnej činnosti slabšie výsledky⁴⁵. Zatiaľ čo v ÚKZÚZ pripadalo v roku 2016 na zamestnanca 1,57 publikácií, na Slovensku to bolo len 0,39.

Graf 145: Kontrolná a pokusnícka činnosť (2016, prepočet na zam.)

Zdroj: spracovanie ÚHP na základe výročných správ

Graf 146: Agrochemické skúšanie pôdy (2016, prepočet na zam.)

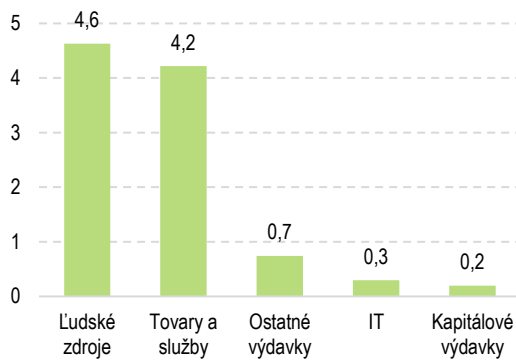

Zdroj: spracovanie ÚHP na základe výročných správ

Národné lesnícke centrum

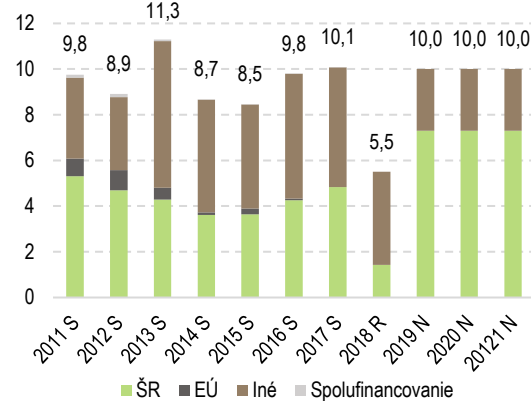
Celkové výdavky NLC predstavovali v roku 2017 sumu 10,1 mil. €, 48 % pochádzalo zo štátneho rozpočtu. Oproti predchádzajúcemu roku sa výdavky zvýšili o takmer 300 tis. eur. Väčšinu výdavkov tvorili výdavky na ľudské zdroje (46 %), druhou najväčšou skupinou výdavkov boli výdavky na tovary a služby (42 %).

Graf 147: Výdavky NLC (mil. eur, všetky zdroje, 2017)

Zdroj: RIS

Graf 148: Výdavky NLC (mil. eur, všetky zdroje)

Zdroj: RIS

⁴³ Porovnávaný bol počet odobratých kontrolných vzoriek hnojív určených na analýzu a počet úradných kontrol v ekologickej poľnohospodárskej výrobe (EPV).

⁴⁴ Na SK kontrole v oblasti ekologickej poľnohospodárskej výroby sa podieľali aj firmy Biokont a Naturalis.

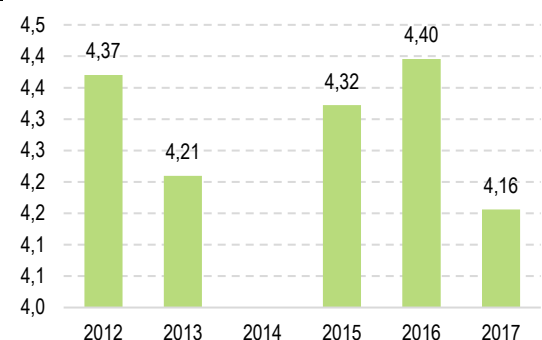
⁴⁵ Z dôvodu zachovania porovnateľnosti sú benchmarkované výsledky v rámci Oddelenia odrodového skúšobníctva (ÚKSÚP a ÚKZÚZ)

Box 17: Čo je Národné lesnícke centrum?

NLC je príspevková organizácia Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka. Jej poslaním je zabezpečiť úlohy rezortu v oblastiach lesného výskumu a vývoja, prípravy podkladov pre program starostlivosti o lesy (PSL) a tematického mapového diela s obsahom lesného hospodárstva. Národné lesnícke centrum tiež zabezpečuje verejné obstarávanie PSL, správu a poskytovanie údajov a informácií o lesoch a vzdelávanie a prácu s verejnosťou. NLC pozostáva zo štyroch ústavov.⁴⁶

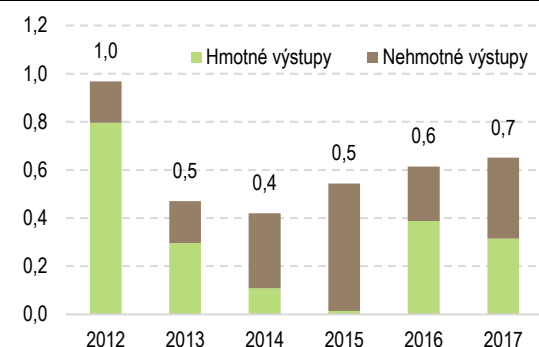
Publikačná činnosť, prezentujúca výsledky výskumu a riešených projektov sa zaraďuje medzi hlavné aktivity Národného lesníckeho centra. V roku 2017 bolo v rámci NLC vydaných 202 publikácií, na jedného zamestnanca výskumu pripadalo 4,16 publikácie. Počet realizačných výstupov v prepočte na zamestnanca sa od roku 2014 zvyšuje.

Graf 149: Počet publikácií (prepočet na zam. výskumu)

*údaje z roku 2014 nie sú dostupné Zdroj: výročné správy

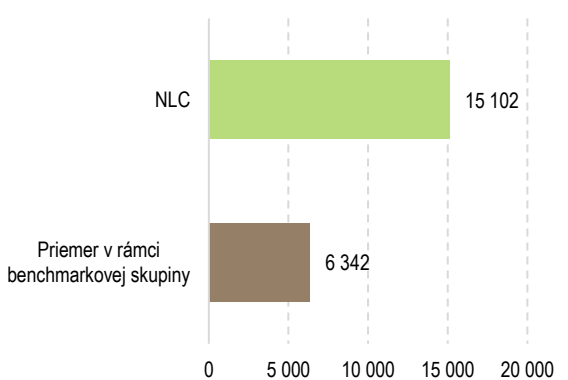
Graf 150: Realizačné výstupy (prepočet na zam.)

Zdroj: výročné správy

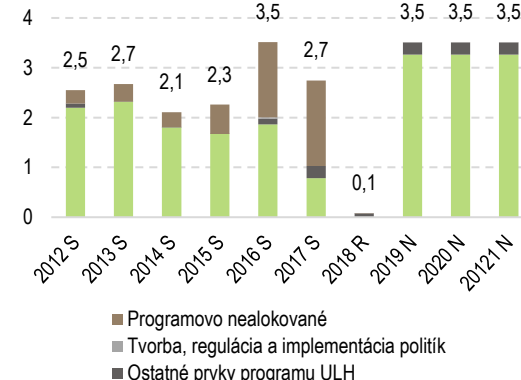
V porovnaní s referenčnou skupinou⁴⁷ dosahuje NLC vyššie výdavky na služby. V prípade, že by sa tieto výdavky znížili na úroveň benchmarku, došlo by k vytvoreniu priestoru na úspory vo výške 2 mil. eur. Výdavky na špeciálne služby tvorili v roku 2017 takmer tretinu výdavkov NLC. Štyridsať percent týchto výdavkov smerovalo na program Udržateľného lesného hospodárstva, zvyšné prostriedky neboli programovo alokované. Hlbšia analýza postavenia a efektívnosti výdavkov NLC bude súčasťou záverečnej správy.

Graf 151: Porovnanie výdavkov na služby (eur, prepočet na zam., zdroj: ŠR a iné, 2017)

Zdroj: výročné správy

Graf 152: Programové členenie výdavkov na špeciálne služby (mil. eur, všetky zdroje, 2017)

Zdroj: výročné správy

⁴⁶ Lesnícky výskumný ústav Zvolen, Ústav lesného poradenstva a vzdelávania Zvolen, ústav lesných zdrojov a informatiky Zvolen, ústav pre hospodársku úpravu lesov Zvolen

⁴⁷ Súčasťou referenčnej skupiny je Agentúra pre rozvoj vidieka, Agentúra na podporu výskumu a vývoja, Slovenská inovačná a energetická agentúra, Slovenská agentúra životného prostredia a Centrum vedecko-technických informácií

3.8.3. Štátne podniky v zakladateľskej pôsobnosti MPRV SR

MPRV SR má v zakladateľskej pôsobnosti osem štátnych podnikov (najviac v rámci SR, všetky v 100% vlastníckom pomere) s celkovým vlastným imanom 868 mil. eur. Podniky svojím hospodárením a majetkovou pozíciou nevchádzajú priamo do hodnotenia stavu verejných financií podľa metodiky Eurostatu, avšak finančné zdravie týchto podnikov ovplyvňuje stav verejných financií nepriamo, a to napr. formou príjmu z odvodov zo zisku, poskytovaných dotácií a pôžičiek, preberania ich dlhu do štátneho dlhu a pod.

Tabuľka 42: Prehľad štátnych podnikov v pôsobnosti MPRV (2017)

	VI (tis. eur)	VH (tis. eur)	EBITDA (tis. eur)	Dotácia MPRV (tis. eur)	Dividenda (tis. eur)	Zamestnanci (celkovo)
Lesy Slovenskej republiky, š.p.*	760 038	7 552	26 565	0	5 000	3 528
Hydromeliorácie, š.p.**	37 651	-5 559	175	1 282	0	58
Lesopoľnohosp. majetok Ulič, š.p.*	26 595	131	820	0	0	210
Agrokomplex Nár. výstavisko, š.p.	24 990	42	677	0	0	164
Plemenárske služby SR, š.p.*	5 801	75	458	0	0	166
Závodisko, š.p.*	2 665	17	97	1 143	0	21
Agroinštitút Nitra, š.p.š	2 237	-44	62	0	0	48
Národný žrebčín Topoľčianky, š.p.	2 116	153	182	1 405	0	85

* podniky, v ktorých v roku 2018 NKU SK vykoná kontrolu

** v roku 2018 prebehla kontrola NKU SK

Zdroj: výročné správy, FinStat

Štátnym podnikom boli v roku 2017 poskytnuté dotácie z kapitoly MPRV SR vo výške 3,8 mil. eur. Dotovanými podnikmi sú Hydromeliorácie, Závodisko a Národný žrebčín Topoľčianky. Podniky nie sú sebestačné a sú závislé od štátnych dotácií.

Tabuľka 43: Štátne podniky – prijímatelia dotácií MPRV SR (tis. eur)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Hydromeliorácie, š.p.	675	1 140	948	1 286	1 828	366	1 282
Závodisko, š.p.	900	900	857	771	850	900	1 143
Národný žrebčín Topoľčianky, š.p.	1 260	1 333	1 529	1 106	1 219	1 226	1 405

Zdroj: MPRV SR – Zoznam prijímateľov dotácií

Výkonnostné ukazovatele štátnych podnikov naznačujú zlý stav troch štátom dotovaných podnikov (Hydromeliorácie, Závodisko a Národný žrebčín Topoľčianky).

Tabuľka 44: Prehľad výkonnostných ukazovateľov štátnych podnikov MPRV (2016)

	Rast tržieb	EBITDA margin	Return of assets	Altmanov index	
	% za rok	EBITDA / Tržby	Zisk pred zdanením a úroky / celkové aktíva	Z-score*	Fin. situácia
Lesy Slovenskej republiky, š.p.	1,2%	11,8%	0,9%	2,6	neurčitá
Hydromeliorácie, š.p.	-1,0%	-108,6%	-14,1%	2,8	neurčitá
Lesopoľnohosp. majetok Ulič, š.p.	9,4%	12,5%	0,2%	15,8	dobrá
Agrokomplex Nár. výstavisko, š.p.	-0,9%	13,4%	0,3%	13,9	dobrá
Plemenárske služby SR, š.p.	N/A	10,0%	1,0%	9,4	dobrá
Závodisko, š.p.	1,0%	-5,9%	-3,0%	0,6	zlá
Agroinštitút Nitra, š.p.	-5%	9,7%	0,0%	4,2	dobrá
Národný žrebčín Topoľčianky, š.p.	N/A	-25,4%	-12,2%	0,9	zlá

Zdroj: prepočty UHP na základe výročných správ a FinStatu

*Z-score (Altmanov index): 0 - 1,23 silné finančné problémy; 1,23 – 2,9 neurčitá finančná situácia; nad 2,9 dobrá finančná situácia

Lesy Slovenskej republiky, štátny podnik

Tržby podniku od roku 2011 stagnujú a zisky od roku 2011 klesajú, od roku 2015 sa zastabilizovali okolo 7,5 mil. eur. Štátny podnik Lesy Slovenskej republiky spravujú lesný a iný majetok vo vlastníctve Slovenskej republiky, zabezpečujú trvalo udržateľné obhospodarovanie lesov vo vlastníctve štátu a ostatných užívateľov lesov. Podnik obhospodaruje 44 % celkového lesného pôdneho fondu SR (886 tis. ha) a dodáva 46 % drevnej hmoty z celkovej produkcie subjektov obhospodarujúcich lesy na Slovenku (4,3 mil. m³).

Tabuľka 45: Výkonnostné ukazovatele Lesy SR, š.p

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
HV (mil. eur)	14,8	12,7	8,4	9,1	7,8	7,3	7,6
Tržby (mil. eur)	225	205	207	210	218	222	228
Osobitný odvod (mil. eur)	0	20	5	5	5,3	5,3	5
EBITDA margin	14,6%	13,9%	12,7%	11,4%	9,9%	9,4%	11,8%
ROA	1,7%	1,5%	1%	1,1%	0,9%	0,8%	0,8%
Tržby (eur) / drevo (m ³)	50	52	52	50	52	51	

Zdroj: prepočty UHP na základe výročných správ a FinStatu

V porovnaní s Lesy ČR, š.p. potrebuje viac zamestnancov na celkovú plochu a vykazuje o 15 % nižšie tržby vzhľadom na celkový objem vytŕaženého dreva. Porovnávanie podnikov obhospodarujúcich les má značné limity vzhľadom na kvalitu a štruktúru dreva, charakter a veľkosť územia (napr. chránené oblasti). Vzhľadom na dané obmedzenia považujeme za najvhodnejší referenčný podnik práve Lesy ČR š.p. Záverečná správa pripraví audit štátneho podniku Lesy SR a navrhne opatrenia na základe jeho výsledkov

Tabuľka 46: Porovnanie podnikov obhospodarujúcich lesy

	Profit margin	Ťažba	Ťažba	Zamestnanosť
	HV / Tržby	Tržby / drevo m ³	Drevo m ³ / ha	Zamestnanec / tis. ha
Lesy SR, š.p.	3,3%	51	4,9	4
Lesop. majetok Ulič, š.p.	1,6%	58	3,8	8,8
Lesy ČR, š.p.	6,4%	60	6,4	2,8
Lesy mesta Brezno s.r.o.	1,6%	56	5,5	6,5
Lesy mesta Levoča s.r.o.	1,4%	57	3,2	3,4
Lesy mesta SNV s.r.o.	0,01%	66	5,9	6,8

Zdroj: prepočty UHP na základe výročných správ a FinStatu

Hydromeliorácie, štátny podnik

Hydromeliorácie spravujú hydromelioračné zariadenia, t.j. závlahové a odvodňovacie systémy. Podnik dlhodobo hospodári s výraznou stratou. Značná časť zariadení je nefunkčná, zastaraná a opotrebovaná, čo produkuje výrazné odpisy (7,1 mil. eur v roku 2017). Podnik je závislý od dotácií a pôžičiek MPRV SR. Kontrola NKÚ⁴⁸ ďalej určuje za príčiny zlého stavu nedostatok systémových zmien a časté zmeny vo vedení podniku. Ukazovateľ EBITDA margin je volatilný vzhľadom na vysoké odpisy ku pomerne nízkym tržbám.

V roku 2014 bola schválená **Koncepcia revitalizácie hydromelioračných sústav na Slovensku**⁴⁹. Identifikuje optimálnu sieť závlah, ktorá by sa mala revitalizovať z PRV. Po revitalizácii siete sa predpokladá zvýšenie nájomného a následné zvýšenie výnosov a odpredaj zvyšnej časti majetku. V súčasnosti sa však podniku nedarí čerpať zdroje z PRV a odpredaj je vzhľadom na nevysporiadané pozemky problematický.

⁴⁸ Správa NKU

⁴⁹ Koncepcia Hydromeliorácie

Tabuľka 47: Výkonnostné ukazovatele Hydromeliorácie, š.p.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
HV (tis. eur)	-6 806	-6 789	-7 026	-6 243	-6 033	-6 868	-5 559
Tržby (tis. eur)	370	381	384	380	442	390	408
Dotácia (tis. eur)	675	1 140	948	1 286	1 828	366	1 282
EBITDA margin	81%	85%	-18%	133%	37%	-218%	42%
Odpisy (mil. eur)	5,2	6,3	6,6	6,8	5,7	6,4	7,1
ROA	-8%	-9%	-10%	-10%	-11%	-14%	-13%
Dotácia / príjmy	34%	56%	52%	52%	60%	27%	59%

Zdroj: prepočty UHP na základe výročných správ a FinStatu

Lesopoľnohospodársky majetok Ulič, š.p.

Tržby aj zisky od roku 2011 rastú v priemere o 5,6% resp. 10,2%. V rokoch 2014 a 2017 zaznamenali zisky nadpriemerný medziročný nárast. Podnik sa zameriava na lesnícku (24 tis. ha) a poľnohospodársku výrobu (2 tis. ha). Takmer celá oblasť sa nachádza na území Národného parku Poloniny

Tabuľka 48: Výkonnostné ukazovatele Lesopoľnohospodársky majetok Ulič

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
HV (tis. eur)	73	29	50	312	87	88	131
Tržby (tis. eur)	4 833	4 915	5 193	5 734	6 033	5 724	6 068
EBITDA margin	13%	15%	14%	12%	13%	13%	15%
ROA	0,2%	0,1%	0,2%	1,2%	0,3%	0,3%	0,5%
Tržby (eur) / drevo (m ³)	59	61	63	61	60	58	

Zdroj: prepočty UHP na základe výročných správ a FinStatu

Agrokomplex NÁRODNE VÝSTAVISKO, š.p.

Podnik od roku 2013 dosahuje mierne zisky a stúpa počet návštevníkov aj vystavovateľov. Dosahuje pomerne nízku EBITDA vzhľadom na tržby. Zameraním podniku je organizovanie medzinárodných veľtrhov a výstav (vrátane výstavy Agrokomplex) a v súčasnosti patrí medzi najdôležitejšie výstavnícke organizácie v SR. Jeho trhový podiel predstavuje v rámci SR viac ako 40 %.

Tabuľka 49: Výkonnostné ukazovatele Agrokomplex NÁRODNE VÝSTAVISKO

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
HV (tis. eur)	-445	-368	52	26	84	100	42
Tržby (tis. eur)	5 678	5 237	5 885	5 220	5 992	5 779	6 309
Poč. návštevníkov (tis.)	327	362	386	415	556	565	
Poč. vystavovateľov (tis.)	2,1	3,9	4,2	4,5	11,6	11,7	
EBITDA margin	26%	25%	25%	25%	25%	25%	25%
ROA	-7,7%	-6,1%	11,6%	9,7%	13,1%	13,4%	10,8%
Tržby (eur) / drevo (m ³)	-1,7	-1,4	0,2	0,1	0,3	0,4	0,2

Zdroj: prepočty UHP na základe výročných správ a FinStatu

Plemenárske služby Slovenskej republiky, š.p.

Z hľadiska prevádzkového hospodárenia dosahuje podnik rentabilitu, avšak tento ukazovateľ je výrazne vylepšený započítaním transferov zo štátneho rozpočtu do výnosov z hlavnej činnosti. Podnik vedie centrálnu evidenciu hospodárskych zvierat, kontroluje a vyhodnocuje ich vlastnosti, zhromažďuje údaje, následne ich poskytuje chovateľom na základe uzatvorených zmlúv. Cez podnik sa v rokoch 2015 a 2016 vyplácala tzv. mliečna dotácia (48 mil. Eur).

Tabuľka 50: Plemenárske služby Slovenskej republiky

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
HV (tis. eur)	259	263	39	160	186	44	75
Tržby (tis. eur)	4 482	N/A	4 522	4 135	*4 144	*5 082	4 577
EBITDA margin	5%	2%	13%	11%	N/A	N/A	10%
ROA	3,2%	3,4%	0,5%	2,3%	2,8%	0,7%	1,2%

Zdroj: prepočty UHP na základe výročných správ a FinStatu

Pozn.: *Tržby očistené o dotáciu na podporu produkcie mlieka

Závodisko, š.p.

Podnik dosiahol len minimálnu ziskovosť a to vďaka dofinancovaniu hlavného predmetu činnosti podniku zo štátneho rozpočtu. Podnik teda vlastnou činnosťou nevytvára zdroje na samofinancovanie. V roku 2017 poskytlo MPRV SR podniku dotáciu 1,14 mil. eur čo predstavuje 32 % nárast oproti priemernej dotácii za roky 2011 - 2016 (0,86 mil. eur). Závodisko organizuje dostihy a riadi stávkovú činnosť.

Tabuľka 51: Výkonnostné ukazovatele Závodisko, š.p.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
HV (tis. eur)	9	3	-124	-194	3	-132	17
Tržby (tis. eur)	650	632	682	710	792	703	661
Dotácia (tis. eur)	900	900	857	771	850	900	1 143
EBITDA margin	4%	2%	4%	-9%	12%	-6%	14%
ROA	0,1%	0,1%	-2,8%	-4,6%	0,1%	-3,1%	0,4%
Dotácia / príjmy	57%	58%	54%	50%	45%	54%	61%

Zdroj: prepočty UHP na základe výročných správ a FinStatu

Agroinštitút Nitra, š.p.

Podnik postupne zvyšuje tržby a podarilo sa mu významne znížiť stratovosť. Značná časť tržieb plynie zo zmlúv s MPRV SR a jej podriadenými organizáciami (v roku 2016 cca 42 % podľa CRZ). Podnik zabezpečuje celoživotné vzdelávanie, poradenské služby pre MPRV, a tiež ubytovacie a konferenčné služby. Počet vzdelávacích aktivít a vzdelaných od roku 2012 kontinuálne rastie.

Tabuľka 52: Výkonnostné ukazovatele Agroinštitút Nitra

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
HV (tis. eur)	-639	-115	-185	-148	-2	3	-44
Tržby (tis. eur)	842	849	881	905	1 166	1 093	1 025
EBITDA margin		6%	-4%	1%	9%	10%	6%
ROA		-4,4%	-7,6%	-6,5%	-0,1%	0,1%	-1,8%

Zdroj: prepočty UHP na základe výročných správ a FinStatu

Národný žrebčín "Topoľčianky", š.p.

Podnik je závislý na štátnych dotáciách (dotácia tvorí 54 % z celkových príjmov). V roku 2017 poskytlo MPRV podniku dotáciu 1,41 mil. eur, čo predstavuje 10 % nárast oproti priemernej dotácii za roky 2011 - 2016 (1,28 mil. eur). Hlavným zameraním je chov a šľachtenie plemien koní

Tabuľka 53: Výkonnostné ukazovatele Národný žrebčín "Topoľčianky"

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
HV (tis. eur)	1	1	1	-10	-269	-336	153
Tržby (tis. eur)	913	836	986	984	916	777	764
Dotácia (tis. eur)	1 260	1 333	1 529	1 106	1 219	1 226	1 405
EBITDA margin			21%	17%	11%	-27%	26%
ROA				-0,1%		-12,2%	5,1%
Dotácia / príjmy	51%	54%	52%	40%	51%	53%	54%

Zdroj: prepočty UHP na základe výročných správ a FinStatu

4. Literatúra

Online zdroje:

Európska Komisia, Directorate-General for Agriculture and Rural Development: Annual Activity Report 2017
https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/agri_aar_2017_annexes_final.pdf

Evira: Food safety in Finland 2016
[https://www.evira.fi/globalassets/tietoa-
evirasta/julkaisut/julkaisusarjat/elintarvikkeet/evira_publications_1_2018.pdf](https://www.evira.fi/globalassets/tietoa-
evirasta/julkaisut/julkaisusarjat/elintarvikkeet/evira_publications_1_2018.pdf)

Federal Agency for the Safety of the Food Chain: Facts & figures 2016
<http://www.afsca.be/publications-en/annualreport.asp>

Food safety Authority of Ireland: Annual report 2016
https://www.fsai.ie/resources_publications.html

Myttilsynet: Annual report The Norwegian Food Safety Authority 2016
https://www.mattilsynet.no/om_mattilsynet/annual_report_the_norwegian_food_safety_authority_2016.26919

Národné poľnohospodárske a potravinové centrum: Výročná správa o činnosti NPPC (2014-2017)
<http://www.nppc.sk/index.php/sk/o-nas/dokumenty>

National Paying Agency under Ministry of Agriculture: Annual report 2016
<https://www.nma.lt/index.php/about-us/annual-reports/690>

Pôdohospodárska platobná agentúra: Výročná správa PPA (2012-2017)
<http://www.apa.sk/vyrocne-spravy-ppa>

Rural Payments Agency: Rural Payments Agency Annual Report and Accounts 2016 to 2017
<https://www.gov.uk/government/publications/rural-payments-agency-annual-report-and-accounts-2016-to-2017>

Státní veterinární správa: Zpráva o činnosti v oblasti ochrany zdraví zvířat v roce 2016
<https://www.svscr.cz/zprava-o-cinnosti-v-oblasti-ochrany-zdravi-zvirat-v-roce-2016/>

Státní zemědělský intervenční fond: Výroční zpráva za rok 2016
https://www.szif.cz/cs/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fdokumenty_ke_stazeni%2Fsystemova_navigace%2Fo_nas%2Fvyrocni_zpravy_szif%2F1500019975658.pdf

Státní zemědělská a potravinářská inspekce: Zpráva o činnosti SZPI za rok 2016
<http://www.szpi.gov.cz/clanek/zprava-o-cinnosti-szpi-za-rok-2016.aspx>

Štátna veterinárna a potravinová správa SR: Výročná správa a verejný odpočet (2011-2017)
https://www.svps.sk/dokumenty/zakladne_info/VS_2017.pdf

Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky v Bratislave: Správa o činnosti ÚKSÚP (2011-2017)
<http://www.uksup.sk/vyrocne-spravy/>

Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský: Zpráva o činnosti ÚKZÚZ za rok 2016
<http://eagri.cz/public/web/ukzuz/portal/dokumenty-a-publikace/vyrocni-zpravy/vyrocni-zpravy-cinnost/vyrocni-zprava-o-cinnosti-ustredniho.html>

Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, v. v. i.: Výroční zpráva VÚMOP v.v.i. za rok 2017
<http://www.vumop.cz/vyrocní-zprava-vumop-vvi-za-rok-2017>

Výzkumný ústav potravinářský Praha, v. v. i.: Výroční zpráva za rok 2017
https://www.vupp.cz/wp-content/uploads/2018/06/VUPP_Vyrocní_zprava_2017.pdf

Výzkumný ústav živočišné výroby, v. v. i.: Výroční zpráva za rok 2017
<https://vuzv.cz/download/rocní-zprava-vuzv-2017/>

Rural Development Policy in Figures
http://enrd.ec.europa.eu/enrd-static/policy-in-action/rural-development-policy-in-figures/en/rdp-figures_en.html

ROZHODNUTIE RADY z 20. februára 2006 o strategických usmerneniach Spoločenstva pre politiku rozvoja vidieka (programovacie obdobie 2007–2013) (2006/144/ES)
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006D0144&from=CS>

Program rozvoja vidieka 2007-2013 - vlastný dokument
<http://www.apa.sk/prv-vlastny-dokument>

NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (EÚ) č. 1305/2013 zo 17. decembra 2013 o podpore rozvoja vidieka prostredníctvom Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka (EPFRV) a o zrušení nariadenia Rady (ES) č. 1698/2005
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1305&from=EN>

Program rozvoja vidieka SR 2007 - 2013
<http://www.mpsr.sk/index.php?navID=1180&navID2=1180&slD=43&id=8644>

Ex post hodnotenie PRV SR 2007 – 2013 – záverečná správa
<http://www.mpsr.sk/index.php?navID=318&navID2=318&slD=43&id=12468>

Synthesis of Ex-Post Evaluations of Rural Development Programmes 2007-2013
https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/assembly4_exposteval_gogolewska.pdf

Potentially Eligible Area (in ha)
https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/cap-post-2013/graphs/table-pea-2009_en.pdf

Rural Development Policies and the Second Pillar of the Common Agricultural Policy
<https://www.econstor.eu/obitstream/10419/59980/1/718971043.pdf>

CAP Second Pillar: From structural policies to rural development
https://www.tcd.ie/Economics/staff/amtthews/FoodPolicy/CourseMaterials/Lectures/Lecture15_CAP_Second_Pillar.ppt

Najlepší z možných svetov - Hodnota za peniaze v slovenskej verejnej politike
<https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWVpbnuYWpsZXBzaXptb3pueWNoc3ZldG92fGd4OjRiM2U0YmY2ZDVhYTk1ZTg>

EU Expenditure and Revenue 2014-2020

http://ec.europa.eu/budget/figures/interactive/index_en.cfm

Rural development 2014-2020

https://ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020_en

Publikácie:

- Alston, J. C.-K. (2000). A Meta Analysis of Rates of Return to Agricultural R&D: Ex Pede Herculem? *IFPRI Research Report No. 113*.
- Bažík, J., & Muchová, Z. (2015). Land consolidation in Slovakia, where it hangs? *Rural and environmental engineering*, s. 201-207.
- Buday, Š., Grausová, G., Buday, M., & Čičová, T. (2018). *Identifikácia faktorov ovplyvňujúcich trh s poľnohospodárskou a nájom poľnohospodárskej pôdy*. Bratislava: NPPC - VÚEPP.
- Ciaian, P. P. (2009). Transaction costs, product specialisation and farm structure in Central and Eastern Europe. *Post-Communist Economies*, 191-201.
- Ciaian, P., & Kancs, d. (2012). The Capitalization of Area Payments into Farmland Rents: Micro Evidence from the New EU Member States. *EconPapers*, 517-540.
- Ciaian, P., & Swinnen, J. (2006). Land Market Imperfections and Agricultural Policy Impacts in the New EU Member States: A Partial Equilibrium Analysis. *American Journal of Agricultural Economics*, 799-815.
- Ciaian, P., Drabik, D., Falkowski, J., & Kancs, d. (2017). *New regulations governing land sales in Central and Eastern Europe: Imposing restrictions via particularised institutions*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Constanza et. al, R. (1997). *The Value of the World's Ecosystem Services and Natural Capital*. Nature, Vol. 387.
- Directorate-General for Agriculture and Rural Development: Annual Activity Report 2017*. (2017). Dostupné na Internet: Európska Komisia:
https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/agri_aar_2017_annexes_final.pdf
- Európska komisia. (dátum neznámy). *Zmluva o fungovaní EÚ, článok 39*.
- Gális, M. (2017). *V národných parkoch bola strata lesa oproti iným územiám dvojnásobná*. Inštitút Environmentálnej politiky.
- Haluš, M., & Dráb, J. (2017). *Tri výzvy životného prostredia na Slovensku*. Inštitút Environmentálnej politiky.
- Jusková, K., Muchová, Z., & Pochop, M. (2015). Stav pozemkových úprav v Českej republike a Slovenské republike aneb „Když dva dělají totéž, není to vždy totéž“. *Geodetický a kartografický obzor*, 72 - 80.
- Komora pozemkových úprav. (2015). *Obsah a členenie projektu pozemkových úprav*. Dostupné na Internet: Komora pozemkových úprav: http://www.kpu.sk/obsah_a_clenenie_projektu_pu
- Kristine van Herck, J. S. (2013). Direct Payments and Land Rents Evidence from New Member States.
- Lazíková, J., Bandlerová, A., & Palšová, L. (2017). The ownership and the right of use of agricultural land in Slovakia. *CEDR Journal of Rural Law*, s. 98-103.

- Matošková, D. G. (2018). Vybrané aspekty konkurencieschopnosti v dodávateľsko-odberateľskom reťazci agropotravinárskych komodít.
- MPRV. (2017). *Zelená správa*.
- MPRV. (2018). *Zelená správa*. Bratislava: NPPC.
- OECD. (2011). *Fostering Productivity and Competitiveness in Agriculture*. OECD Publishing.
- P. Ciaian, J. S. (2006). Land Market Imperfections and Agricultural Policy Impacts in the New EU Member States: A Partial Equilibrium Analysis. *American Journal of Agricultural Economics*, 799-815.
- Pavel Ciaian, d. K. (2012). The Capitalization of Area Payments into Farmland Rents: Micro Evidence from the New EU Member States. *EconPapers*, 517-540.
- Prounion, Projektové služby, Radela. (2016). *Ex-post hodnotenie programu rozvoja vidieka SR pre obdobie 2007-2013*.
- Sklenicka, P., Hladik, J., Střeleček, F., Kottová, B., Lososová, J., Číhal, L., & Šálek, M. (2009). Historical, environmental and socioeconomic driving forces on land ownership fragmentation, the land consolidation effect and the project costs. *Agricultural Economics*, 571-582.
- Slovenský pozemkový fond. (Marec 2018). *Výročná správa za rok 2017*. Bratislava.
- Swinnen, J., Van Herck, K., & Vranken, L. (2016). The Diversity of Land Markets and Regulations in Europe, and (some of) its Causes. *The Journal of Development Studies*, s. 186-205.
- The LEADER Approach*. (dátum neznámy). Dostupné na Internete: http://enrd.ec.europa.eu/enrd-static/leader/leader/leader-tool-kit/the-leader-approach/en/the-leader-approach_en.html
- Úrad geodézie, kartografie a katastra SR. (2018). *Dokončené komplexné pozemkové úpravy*. Dostupné na Internete: Cleerio: <https://maps.cleerio.sk/kpu>
- Úrad geodézie, kartografie a katastra SR. (2018). *Štatistická ročenka o pôdnom fonde v SR podľa údajov katastra nehnuteľností k 1. januáru 2018*. Bratislava.
- Ústavný súd SR. (2018). *Tlačová informácia 80/2018*. Košice.
- van Herck, K., Swinnen, J., & Vranken, L. (2013). Direct Payments and Land Rents Evidence from New Member States.
- Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva. (2012). *Koncepcia rozvoja pôdohospodárstva na roky 2014-2020*. Bratislava.
- Zákon č. 330/1991 o pozemkových úpravách, usporiadaní pozemkového vlastníctva, pozemkových úradoch, pozemkovom fonde a o pozemkových spoločenstvách) v znení č. 153/2017 Z.z.
- Zákon č. 140/2014 o nadobúdaní vlastníctva poľnohospodárskeho pozemku a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení č. 125/2016 Z.z.
- Zákon č. 40/1964 – Občiansky zákonník v znení č. 184/2018 Z.z.

Zákon č. 504/2003 Z.z. o nájme poľnohospodárskych pozemkov, poľnohospodárskeho podniku a lesných pozemkov a o zmene niektorých zákonov v znení č. 291/2017 Z.z. a 110/2018 Z.z.

5. Zoznam skratiek

ANC	Platba na plochu s osobitnými prírodnými prekážkami (Areas facing natural or other specific constraints)
b.c.	Bežné ceny
ČŠ	Členské štáty
EAFRD	Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka
EAGF	Európsky poľnohospodársky záručný fond
EBITDA	Zisk pred odpočítaním úrokov, daní, a opotrebenia
EMFF	Európsky fond pre rozvoj vidieka
HV	Hospodársky výsledok
IROP	Integrovaný regionálny operačný program
N	Vládny návrh rozpočtu
NPPC	Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum
p. b.	Percentuálny bod
PP	Priame platby
PPA	Pôdohospodárska platobná agentúra
PRV	Program rozvoja vidieka
PÚ	Pozemkové úpravy
R	Rozpočet schválený parlamentom
RP	Redistributívna platba
RVS	Rozpočet verejnej správy
S	Skutočnosť
SAPS	Jednotná platba na plochu (Single Area Payment Scheme)
s.c.	Stále ceny
SPP EÚ	Spoločná poľnohospodárska politika Európskej únie
ŠVPS	Štátna veterinárna a potravinová správa SR
TFP	Celková produktivita faktora (total factor productivity)
ÚKSÚP	Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky
VCS	Viazané priame platby (voluntary coupled support)
VI	Vlastné imanie
VRF	Viacročný finančný rámec
VÚEPP	Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva
YFP	Podpora mladých farmárov (Young Farmer Payment)